

นรก

(สี่คนละ ๓๗)

ภาคนรก

๖๘๖

- * เมื่อทำบาปผลที่จะได้รับทุกครั้งคืออะไร
- * นรกมีทั้งสองโลกคือทั้งโลกนี้และโลกหน้า
- * นรกที่คนตกกันมากที่สุดคืออะไร
- * เหตุไรจึงทำบาปทั้งที่รู้ว่าเป็นบาป
- * เหตุไรบาปที่ทำไว้ในชาตินี้จึงยังไม่ค่อยให้ผล
- * เมื่อจิตใจเศร้าหมองจะมีผลอย่างไร ทั้งในชีวิตนี้และชีวิตหน้า
- * จิตชั่วหมายความว่าอย่างไร และทำไมคนจิตชั่วจึงต้องไปอบาย ไปนรก
- * รูปร่างของปีศาจ
- * ทำอย่างไรจึงจะพ้นจากนรกในปัจจุบันได้บ้าง

นรก-สวรรค์

ภาคนรก

โดย

พร รัตน์สุวรรณ

จัดพิมพ์โดย

สำนักค้นคว้าทางวิบูลญาณ

* มโนปทุพพงคมา ธมฺมา *

สำนักคั่นคว่าทางวิญญาน

ISBN 974-7387-78-6

หนังสือ นรก-สวรรค์ ภาคนรก
ผู้เขียน พร รัตนสุวรรณ
พิมพ์ครั้งที่ ๔ มกราคม ๒๕๔๒
จำนวนพิมพ์ ๓,๐๐๐ เล่ม
เจ้าของ สำนักคั่นคว่าทางวิญญาน
ผู้อำนวยการ ศรีเพ็ญ จัดทุหะศรี
ผู้จัดการ ผ่องฉิว พัฒนประภาพันธ์
บรรณาธิการ รังษี สุนันต์
ออกแบบปก สำนักคั่นคว่าทางวิญญาน
จัดรูปเล่ม ฝ่ายคอมพิวเตอรฺ์ โรงพิมพ์วิญญาน
พิมพ์ที่ โรงพิมพ์วิญญาน ๔๗/๒
ถ. สามเสน บางลำพู กทม. ๑๐๒๐๐
โทร. ๒๘๒-๒๐๒๕, ๖๒๙-๑๙๕๑
โทรสาร ๒๘๑-๑๗๐๖
จัดจำหน่าย สายส่งสุภาพใจ ๑๔/๓๔๙-๓๕๐
หมู่ ๑๐ ถนนพระราม ๒ กทม. ๑๐๑๕๐
โทร. ๔๑๕-๒๖๒๑, ๔๑๕-๖๕๐๗,
๔๑๕-๖๗๙๗, ๔๑๖-๗๗๔๔
โทรสาร ๔๑๖-๗๗๔๔

สงวนลิขสิทธิ์

คำปรารภ

ในการพิมพ์ครั้งที่ ๒

อาจารย์พร รัตนสุวรรณ ได้ศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎก-อรรถกถา แล้วยึดเป็นแนวทางการปฏิบัติสมาธิวิปัสสนามาตั้งแต่สมัยยังอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ต่อมาได้ลาสิกขา แต่ก็ยังคงศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎกอรรถกถา ปฏิบัติสมาธิวิปัสสนาอยู่ตลอด เป็นอาจารย์สอนในคณะพุทธศาสตร์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ถวายความรู้ธรรมประยุกต์ ความรู้เรื่องสมาธิวิปัสสนาแก่พระนิสิตมหาจุฬา ฯ และอบรมสมาธิวิปัสสนาแก่ประชาชนผู้สนใจ แก่นักเรียนพุทธศาสนา วันอาทิตย์ที่ตึกธรรมวิจยวัดมหาธาตุ ฯ ทำพระจันทร์เป็นเวลาหลายปี ทั้งบรรยายธรรมอบรมสมาธิวิปัสสนาแก่คณะชมรมพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นักศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นักศึกษามหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒน์ นักเรียนนายร้อยตำรวจ โรงเรียน
นายร้อยตำรวจสามพราน ฯลฯ ทั้งเปิดอบรมสมาธิ
วิปัสสนาแก่สมาชิกผู้สนใจที่บ้านพักจนกระทั่งจากโลก
มนุษย์เข้าสู่ภูมิทิพย์

อาจารย์พร รัตนสุวรรณ มิได้อบรมสมาธิวิปัสสนา
แต่เพียงอย่างเดียว ยังได้เรียบเรียงหนังสือธรรมะทาง
พระพุทธศาสนา ทั้งทางปรัชญา ทั้งทางการปฏิบัติสมาธิ
วิปัสสนาและอื่น ๆ อีกหลายเล่ม

หนังสือ “นรก-สวรรค์” ภาคนรก เล่มนี้ เป็น
บทความที่ อาจารย์พร รัตนสุวรรณ ได้ศึกษาค้นคว้า
จากคัมภีร์พระไตรปิฎก-อรรถกถา และหนังสือ ไตรภูมิ
โลกวิจิตรกถา แล้วเขียนลงพิมพ์ในหนังสือวิญญูณ
ฉบับเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๓๐ ถึงฉบับเดือน
พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๓๐ เฉพาะตอนต้น ตอนท้าย
เฉพาะที่คัดมาจากหนังสือไตรภูมิโลกวิจิตรกถา มิได้นำ
ลงพิมพ์ในหนังสือวิญญูณ รายละเอียดต่าง ๆ นอกจากนี้
นี้อาจารย์พร รัตนสุวรรณ ได้ชี้แจงไว้แล้วในคำนำเมื่อ
คราวจัดพิมพ์รวมเล่มครั้งแรก

(๓)

หนังสือ “นรก-สวรรค์” ภาคนรก เล่มนี้ ได้จัดพิมพ์ครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๑ ได้ขาดคราวไป สำนักคั่นคว่าทางวิญญานจึงได้จัดพิมพ์ขึ้นใหม่ นับเป็นการจัดพิมพ์ครั้งที่ ๒

หนังสือเล่มนี้ จะเป็นคู่มือศึกษาเรื่องนรกได้เป็นอย่างดี ทั้งนรกในปัจจุบันที่เรียกว่า “ฉัฏสสายตนิคนรก” และนรกหลังจากตาย เพื่อประดับความรู้ เพื่อหาวิธีหลีกเลี่ยงจากการไปสู่ นรกทั้งชาตินี้และหลังจากตาย

สำนักคั่นคว่าทางวิญญาน

มกราคม ๒๕๔๒

สำนักคั่นคว่าทางวิญญาน ๔๗/๒ ถนนสามเสน

บางลำพู กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทร. ๒๘๒-๒๐๒๕

สถิติการพิมพ์

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๓๑ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๒ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

คำนำ

ในการพิมพ์ครั้งแรก

นรก-สวรรค์ เรื่องนี้ ได้เริ่มเขียนครั้งแรกลงในหนังสือวิญญูณฉบับเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๓๐ จนกระทั่งถึงฉบับเดือน พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๓๐ เรื่องนี้ก็ยังไม่จบ แต่เนื่องจากเรื่องที่เขียนต่อมานั้นส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่คัดลอกมาจากเรื่อง นรกและเปรต ตามที่กล่าวไว้ในหนังสือไตรภูมิโลกวินิจจยกถา ของ พระยาธรรมปรีชา (แก้ว) เกรงว่าคนอ่านซึ่งนาน ๆ อ่านครั้งจะเบื่อ เรื่องตอนหลัง ๆ จึงไม่ได้นำลงในหนังสือวิญญูณ แต่ได้จัดพิมพ์เป็นเล่ม จนกระทั่งจบ ภาคนรกและเปรต ดังที่จะเห็นได้จากหนังสือเล่มนี้ ซึ่งความจริงก็ยังไม่จบทีเดียว เพราะยังมีเรื่องนรกและเปรตที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ต่าง ๆ อีกหลายเรื่อง ซึ่งพระยาธรรมปรีชา (แก้ว) มิได้นำมาเขียนไว้ และเท่าที่ท่านเขียนไว้นั้นก็เป็นการย่อความ

จากเนื้อเรื่องในคัมภีร์ มิได้แปลเนื้อเรื่องทั้งหมดนำมาเขียนไว้ แต่ถึงกระนั้นก็ได้ใจความเนื้อหาที่เป็นสาระทั้งหมด ซึ่งดีกว่าจะอ่านจากฉบับที่แปลข้อความมาทั้งหมด ซึ่งหนังสือประเภทนี้จะหาอ่านได้จากพระไตรปิฎกแปลและชาดกแปล ซึ่งทางมหาวิทยาลัยได้พิมพ์จำหน่ายไว้นานแล้ว

อนึ่ง ในการเขียนเรื่องนี้ ได้นำเรื่องนรกและสวรรค์ ทั้งที่อยู่ในโลกนี้และในโลกหน้า คือในโลกของวิญญูณ มาแสดงไว้ทั้งหมด เพื่อแสดงให้เห็นว่า เรื่องนรกและสวรรค์ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้นั้น มีทั้ง ๒ อย่างไม่ใช่เพียงอย่างเดียว เหมือนอย่างทีกล่าวกันว่า สวรรค์ในอกนรกในใจเท่านั้น ซึ่งเรื่องสวรรค์ในอกนรกในใจนี้ พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้จริง และก็ได้นำหลักฐานมาแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนด้วยว่า พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้อย่างไร และในทำนองเดียวกัน นรกสวรรค์ในชาติหน้าหลังจากที่เราได้ตายไปแล้วก็ยังมีอีกด้วย ซึ่งเรื่องนี้ก็ได้นำหลักฐานจากในคัมภีร์มาแสดงไว้ด้วยไม่ใช่พูดหรืออ้างขึ้นมอลอย ๆ และจากหนังสือเล่มนี้ จะเป็นการชี้ขาดทำให้ปัญหาใน

เรื่องนี้ยุติ ไม่ต้องถกเถียงกันอีกต่อไป เพราะจากหลักฐานในหนังสือเล่มนี้ จะชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า นรกสวรรค์นั้นมีจริงแน่นอน และมีทั้งในชีวิตนี้ และในชีวิตหน้าหลังจากตายไปแล้วด้วย ซึ่งข้อวินิจฉัยชี้ขาดนั้นจะต้องไปอ่านต่อในเล่มที่ ๒ ซึ่งจะพยายามเขียนออกมาให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้

การเชื่อว่านรกและสวรรค์มีจริงนั้นเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง คนที่ไม่เชื่อถือได้ว่าเป็นมิจฉาทิฎฐิ และมิจฉาทิฎฐิในเรื่องนี้ก็มีโทษร้ายแรงด้วย เพราะโดยธรรมดาคนที่มีความมั่นคงในศีลธรรมจริง ๆ เต็มใจที่จะถือศีลและสร้างสมคุณธรรมต่าง ๆ ให้มีขึ้นในตนนั้น ทุกคนเขาจะเชื่อในเรื่องนรกสวรรค์ทั้งนั้น ด้วยเหตุนี้จึงได้พยายามเขียนเรื่องนี้ขึ้นมาเพื่อให้แสงสว่างในเรื่องนี้ แต่ข้าพเจ้าก็รู้ดีว่า ไม่ว่าจะชี้แจงหรืออธิบายอย่างไรก็ตาม ก็จะมีคนจำพวกหนึ่งจะไม่ยอมเชื่อเลย ซึ่งคนจำนวนนี้มีมากกว่าคนที่มีความเชื่อเสียด้วยซ้ำไป และคนที่มีความเชื่อในเรื่องนี้ก็ตาม แต่ถ้าเขาไม่ได้ยินไม่ได้ฟังแล้ว คนเหล่านี้ก็จะยังสงสัยไม่แน่ใจ หรือไม่เชื่อในเรื่องเหล่านี้เลย ด้วย

(๘)

เหตุนี้จึงหวังใจว่า ในเมื่อหนังสือเล่มนี้ได้แพร่หลายออกไปแล้ว ก็คงจะมีคนยอมรับในเรื่องนรกและสวรรค์กันมากขึ้น ซึ่งอันนี้จะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าไปในทางที่ถูกต้อง อันจะยังผลให้คนทั้งหลายมีความสุขความสมบูรณ์กันจริง ๆ ไม่ใช่เจริญแต่ในเรื่องวัตถุ ส่วนจิตใจไม่เจริญ ซึ่งถ้าโลกยังเจริญไปในลักษณะนี้ ก็หมายความว่า โลกกำลังจะเปลี่ยนจากสุคติภูมิไปสู่อบายภูมิขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งโลกนี้ทั้งหมดกลายเป็นเมืองนรก หรือเป็นอบายภูมิเต็มรูปแบบเหมือนกับเมืองนรกหรืออบายภูมิในโลกของโอปปาติกะนั้นเทียว

พร รัตน์สุวรรณ

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑

สำนักค้นคว้าทางวิญญาณ (ชั่วคราว)

๔๗/๒ ถนนสามเสน บางลำพู กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทร. ๒๘๒-๒๐๒๕ โทรสาร ๒๐๒๕ โทร. ๒๘๒-๒๐๒๕ โทรสาร ๒๐๒๕ โทร. ๒๘๒-๒๐๒๕ โทรสาร ๒๐๒๕

อักษรย่อบอกคัมภีร์

ที่ใช้ในหนังสือ นรก-สวรรค์ (ภาคนรก)

คำย่อ

คำเต็ม

อง.อญ. องคุตตรนิกายอญจกถา (มโนรตปุรณี)

อง.ติก. องคุตตรนิกายติกนิปาตปาติ

อง.ทสก. องคุตตรนิกายทสกนิปาตปาติ

อง.ทุก. องคุตตรนิกายทุกนิปาตปาติ

อภิ.ก. อภิธมฺมปิฎกกถาวตถุปาติ

ช.ชา. ชุทฺทกนิกายชาตกปาติ

ช.ชา.วี. ชุทฺทกนิกายชาตกปาติ วีสตินิปาต

ช.ธ. ชุทฺทกนิกายธมฺมปทคธาปาติ

ที.อญ. ทีฆนิกายอญจกถา (สุมงฺคลวิลาสินี)

ที.ลี. ทีฆนิกายลีลขุณฑวคคปาติ

ม.อญ. มชฺฌิมนิกายอญจกถา (ปปญจสุทนี)

คำย่อ	คำเต็ม
ม.ม.	มชุฉิมนิกายมชุฉิมปณฺณาสกปาติ
ม.มฺ.	มชุฉิมนิกายมฺูลปณฺณาสกปาติ
วิ.มหา.	วินยปิฎกมหาวคฺคปาติ
วิ.มหาวิ.	วินยปิฎกมหาวิภงฺคปาติ
สํ.อฎฺ.	สํยุตฺตนิคายอฎฺจกถา (สารตฺถปฺปกาสินี)
สํ.สคา.	สํยุตฺตนิคายสคาถวคฺคปาติ
สํ.มหา.	สํยุตฺตนิคายมหาวารวคฺคปาติ
สํ.สฬา.	สํยุตฺตนิคายสฬายตนวคฺคปาติ

คำว่า “ขุ.ธ. ๒๕/๑๕/๑๗ มจร.” หมายถึงพระไตรปิฎกภาษาบาลี ขุทฺทกนิคายธมฺมปทคาถา เล่ม ๒๕ ข้อ ๑๕ หน้า ๑๗ ฉบับมหาจุฬา ฯ (เล่ม/ข้อ/หน้า)

คำว่า “สํ.อฎฺ. ๓/๕๒ มจร.” หมายถึงคัมภีร์สารตฺถปฺปกาสินี สํยุตฺตนิคายอฎฺจกถา เล่ม ๓ หน้า ๕๒ ฉบับมหาจุฬา ฯ (เล่ม/หน้า) ชื่อคัมภีร์อรรถกถาวงเล็บไว้ที่คำเต็มของอรรถกถาแต่ละเล่ม

บันทึกการตรวจ

หนังสือ นรก-สวรรค์ ภาคนรกนี้ ส่วนหนึ่งได้คัดลอกมาจากหนังสือไตรภูมิโลกวินิจยกถา ในการจัดพิมพ์ครั้งที่ ๔ นี้ ได้ตรวจเนื้อเรื่องที่คัดลอกมานั้นตามหนังสือไตรภูมิ ๗ อีกครั้งหนึ่ง

หนังสือไตรภูมิโลกวินิจยกถา เป็นหนังสือที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาธรรมปรีชา (แก้ว) เรียบเรียงขึ้นเมื่อ จ.ศ. ๑๑๖๔ (พ.ศ. ๒๓๔๕) นับถึงปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๔๒) ก็เป็นเวลา ๑๙๗ ปีแล้ว คำภาษาไทยที่เป็นคำโบราณได้คงไว้ตามต้นฉบับ แต่ผู้สนใจควรจะได้ทราบความหมายบ้าง คำเหล่านั้น เช่น

คำว่า “ซำหึ่งนาน” หน้า ๒๗๐, ๒๘๒, ๒๘๖, ๒๘๘ หมายถึง “ซำนาน”

คำว่า “รุกราญ” หน้า ๒๕๕ หมายถึง “รุกรบ”

คำว่า “เข้าปลาอาหาร” หน้า ๓๐๑ หมายถึง
“ข้าวปลาอาหาร”

คำว่า “เสี้ยว” หน้า ๒๕๙, ๒๙๖, ๓๐๕, ๓๓๙,
๓๙๕-๓๙๖, ๓๙๙-๔๐๓ หมายถึง “เฉียง”

คำว่า “ออกหาก” หน้า ๓๑๐ หมายถึง “แยก
ออกไป”

คำว่า “ขัดค่า” หน้า ๓๑๑ หมายถึง “คาด” คือ
พิกัด ขัดค่าเป็นราคา”

คำว่า “เพร่างาย” หน้า ๔๐๒ หมายถึง เวลาเช้า,
มือเช้า

คำว่า “รับประทาน” หน้า ๔๐๙, ๔๒๔, ๔๒๖
หมายถึง “ให้”

คำว่า “เทวษ” (อ่านว่า ทะเวด) หน้า ๔๓๔
หมายถึง คร่ำครวญ, ลำบาก

คำว่า “เข้าสตุ” หน้า ๔๒๔ หมายถึง “ข้าวสัตตุ”

คำว่า “พระเจ้า” หน้า ๓๒๖ หมายถึง “พระพุทธรเจ้า”

หากสงสัยคำอื่น ๆ ฟังศึกษาความหมายจาก
พจนานุกรม

นอกจากนี้ ยังมีเชิงอรรถที่ในหนังสือไตรภูมิโลก
วินิจฉัยกถา เช่นในหน้า ๑๒๕ ทำไว้ระบุเพียงว่า (๑)
ส. -/ ส. อ. /(ระบุแต่คัมภีร์) ในเล่มนี้ หน้า ๒๘๘ ได้
ค้นแหล่งที่มาแห่งพระบาลีแล้วลงเชิงอรรถไว้ว่า ส.สพ.
๑๘/๓๕๔/๒๗๗, ส.อฎ. ๓/๓๕๔/๑๖๔-๑๖๕ มจร.
เพื่อสะดวกแก่การค้นคว้า ทำไว้เพียงบางส่วนมิได้ทำไว้
ทั้งหมด

ข้อความในหน้า ๓๓๐-๓๕๕ ทำนแสดงตามคัมภีร์
ปัญจปกรณ์อนุฎีกา ได้สอบทานกับคัมภีร์ดังกล่าวที่เป็น
ฉบับมหาจุฬา หน้า ๑๗๒-๑๗๕ มีข้อความต่างกัน ได้
แก้ไขแล้วลงเชิงอรรถบ้าง มิได้แก้ไขบ้าง ผู้สนใจพึงตรวจ
สอบเพิ่มเติมด้วยตนเอง

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
๑. วิธีศึกษาเบื้องต้น	๑
๒. คำว่า ปาปการี หมายความว่าอย่างไร	๓
๓. คำว่า ตปฺปติ โสจติ หมายความว่าอย่างไร	๖
๔. เมื่อทำบาปผลที่จะได้รับทุกครั้งคืออะไร	๙
๕. นรกมีทั้ง ๒ โลก คือทั้งโลกนี้และโลกหน้า	๑๓
๖. สวรรค์ก็มีทั้ง ๒ โลก คือทั้งโลกนี้และ โลกหน้า	๑๗
๗. สวรรค์ในอก นรกในใจ พระพุทธเจ้าก็ตรัสไว้	๒๒
๘. นรกที่คนตกกันมากที่สุดคืออะไร	๒๗
๙. คนจนประเภทไหนเรียกว่าตกนรก ประเภทไหนไม่เรียกว่าตกนรก	๓๑

เรื่อง	หน้า
๑๐. หลักฐานที่แสดงว่า คนในโลกนี้ได้ตกนรก กันอยู่เสมอ	๓๓
๑๑. คนที่ตกนรกนั้นมีมากเหมือนฝุ่นในแผ่นดิน	๓๗
๑๒. เหตุไรจึงทำบาปทั้งที่รู้ว่าเป็นบาป	๔๐
๑๓. เหตุไรบาปที่ทำไว้ในชาตินี้จึงยังไม่ค่อยให้ผล	๔๓
๑๔. โลกนี้เป็นได้ทั้งนรกและสวรรค์	๔๕
๑๕. ผู้ที่เป็นมิชฉาภิภูฏฐิทำบาป แม้จะได้รับผลของ บาปอยู่เสมอ แต่ก็มองไม่เห็น	๔๗
๑๖. เมื่อจิตใจเศร้าหมองจะมีผลอย่างไร ทั้งในชีวิตนี้และชีวิตหน้า	๕๑
๑๗. นรกในชีวิตนี้ที่พระอริยเจ้าทั้งหลาย มองเห็นชัด แต่ปุถุชนมองไม่เห็นเลย	๕๒
๑๘. นรกมีหลายระดับ คือนรกในความหมายของ ปุถุชนและนรกในความหมายของพระอริยะ	๕๗
๑๙. ตายในขณะจิตเศร้าหมอง จะต้องไปทุกคติ รู้ได้อย่างไร	๖๑

เรื่อง	หน้า
๒๐. โทสะมีความหมายอย่างไรบ้าง	๖๔
๒๑. จิตชั่วหมายความว่าอย่างไร และทำไมคนจิตชั่ว จึงต้องไปอบาย ไปนรก	๖๘
๒๒. ผู้ที่หมกมุ่นอยู่แต่ในเรื่องกาม ไม่เห็นโทษ ของกาม ก็จักไปอบาย ไปนรก	๗๑
๒๓. คำที่เป็นไวพจน์ของนรกมีอะไรบ้าง	๗๕
๒๔. วินิบาตหมายถึงอะไร	๗๖
๒๕. รูปร่างของปีศาจ	๘๑
๒๖. จะเห็นนรกสวรรค์ในชาติหน้าได้ จะต้องมองเห็นนรกสวรรค์ในชาตินี้ก่อน	๘๗
๒๗. ทำอย่างไรจึงจะพ้นจากนรกในปัจจุบันได้บ้าง	๘๙
๒๘. เหตุไรพระเจ้าอชาตศัตรูจึงไม่ตกนรกอเวจี	๙๑
๒๙. สร้างบุญบรรเทาบาปได้หรือไม่ ?	๙๒
๓๐. ความจริงนรกในชีวิตนี้มองเห็นได้ง่าย ถ้าหากเข้าใจคำว่านรกถูกต้อง	๙๔
๓๑. บ่วงของมารคือวิญญะ ๓	๑๐๓

เรื่อง	หน้า
๓๒. บ่วงของมารอีกนัยหนึ่งคืออบายภูมิ	๑๐๔
๓๓. ผู้ที่มีใจข้องติดอยู่ในกามไม่อึดในเรื่องกาม ก็จักจมลงในอบาย	๑๑๒
๓๔. ประวัติพระนางมัลลิกาผู้ซึ่งได้ทำบุญมาก แต่ก็ไปเกิดในนรกได้	๑๑๕
๓๕. ลักษณะของคนที่จะตกนรกอเวจี	๑๒๖
๓๖. นางจิณฺจมาณวิกาผู้ถูกแผ่นดินสูบ และตกนรกอเวจี	๑๒๘
๓๗. นายโคฆาตกะ ผู้ฆ่าโคอย่างทารุณ ตกนรกอเวจี	๑๓๐
๓๘. เรื่องสุปปพุทธศากยะ ผู้ถูกแผ่นดินสูบ	๑๓๔
๓๙. เรื่องพระอุบลวรรณาเถรี	๑๔๑
๔๐. นันทมาณพชมขึ้นพระเถรี ถูกแผ่นดินสูบ	๑๔๓
๔๑. เรื่องพระอุบลวรรณาเถรี ที่มาใน พระไตรปิฎก	๑๔๘
๔๒. นรกใต้ดิน-สวรรค์บนฟ้า	๑๕๔

(๑๙)

เรื่อง	หน้า
๔๓. พระสูตรอันเป็นที่มาของเรื่อง นรกใต้ดินสวรรค์บนฟ้า	๑๕๖
๔๔. คำอธิบายเทวทูตสูตรจากอรรถกถา	๑๗๖
๔๕. พญายมไม้ไซม็องค์เดียว	๑๗๙
๔๖. ว่าด้วยนรก ๘ ชุม	๑๘๐
๔๗. กรรมกรรมคืออะไร	๑๘๔
๔๘. คำอธิบายวิธีลงกรรมกรรม	๑๘๙
๔๙. บทวิจารณ์เรื่องนรกของสมเด็จพระยา วชิรญาณวโรรส	๑๙๔
๕๐. พระไตรปิฎกควรเชื่อถือได้เพียงไร	๒๐๐
๕๑. เรื่องนรกตามนัยแห่งเทวทูตสูตร ควรเชื่อถือได้เพียงไร	๒๐๕
๕๒. เหตุไรคนทั้งหลายจึงไม่เชื่อว่า นรกในชาติหน้ามี ?	๒๐๘
๕๓. เหตุผลที่ทำให้เชื่อว่านรกในชาติหน้ามีจริง	๒๐๙

เรื่อง	หน้า
๕๔. หนังสือที่จะช่วยให้เข้าใจเรื่องนรก และสวรรค์	๒๒๑
๕๕. เทวทูตเที่ยวตรวจดูโลกมนุษย์	๒๒๔
๕๖. จตุมหาราชสูตรว่าด้วยท้าวโลกบาลตรวจโลก	๒๒๔
๕๗. คนที่ทำบุญจะจดลงในแผ่นทองคำ ส่วนคนที่ทำบาปจะจดลงในหนังสือ	๒๓๐
๕๘. การทำบุญชี้คนบุญ-คนบาป	๒๓๑
๕๙. นรกในชาติหน้า (ที่ตั้งของนรก)	๒๔๒
๖๐. มหานรก ๘ ชุม	๒๕๒
๖๑. สัตว์ชีวนรก	๒๕๓
๖๒. กาสัตตนรก	๒๕๖
๖๓. สัตตมาตนรก	๒๖๒
๖๔. โรรูนรก	๒๖๙
๖๕. มหาโรรูนรก	๒๗๓
๖๖. ตาปนรก	๒๗๗

เรื่อง	หน้า
๖๗. มหาตปนรก	๒๘๐
๖๘. อเวจีมหานรก	๒๘๔
๖๙. นรกที่เป็นบริวารมหานรก	๒๘๙
๗๐. ว่าด้วยอุสสทนรก	๒๙๐
๗๑. คุณนรก	๒๙๑
๗๒. กุกกุสนนรก	๒๙๓
๗๓. อสิปัตตนรก	๒๙๔
๗๔. เวตรณีนทีนรก	๒๙๗
๗๕. ว่าด้วยยมโลกิกะนรก	๓๐๒
๗๖. โลหกุมภีนรก	๓๐๒
๗๗. สิมพลีวนนรก	๓๐๔
๗๘. อโยทกะนรก	๓๐๖
๗๙. ฤสนนรก	๓๐๗
๘๐. สุนชะนรก	๓๐๘
๘๑. มิสสกะปัพพตะนรก	๓๐๙

เรื่อง	หน้า
๘๒. ตัมพโลหะนรก	๓๑๐
๘๓. อโยคุพะนรก	๓๑๑
๘๔. อลีอาวุณะนรก	๓๑๒
๘๕. ยันตปาสาณะนรก	๓๑๒
๘๖. ว่าด้วยโลกันตะนรก	๓๑๕
๘๗. ที่ตั้งนรก	๓๒๑
๘๘. วินิจฉัยเรื่องนายนิรยบาล	๓๒๒
๘๙. บุญกรรมของนายนิรยบาล	๓๓๔
๙๐. ปุจฉา-วิสัชนาเรื่องนายนิรยบาล	๓๓๖
๙๑. กฎแห่งกรรม	๓๖๓
๙๒. วินิจฉัยเรื่องนรก-สวรรค์	๓๖๘
๙๓. เปตกถา (เปตคติ)	๓๖๙
๙๔. เปรต ๑๒ จำพวก	๓๗๐
๙๕. เรื่องเปรตกินกรรมมลทิน	๓๗๙
๙๖. เรื่องเปรตทูนหยากเยื่อ	๓๗๙

เรื่อง	หน้า
๙๗. เรื่องเปรตแผ่นศิลา	๓๘๐
๙๘. เรื่องเปรตเสาศิลา	๓๘๑
๙๙. เรื่องเปรตไถนา	๓๘๒
๑๐๐. เรื่องเปรตผอม	๓๘๒
๑๐๑. เรื่องเปรตห่มแผ่นเหล็กแดง	๓๘๔
๑๐๒. เรื่องเปรตเปลือย	๓๘๕
๑๐๓. เรื่องเปรตคลุกฝุ่น	๓๘๖
๑๐๔. เรื่องเปรตตาเหลือก	๓๘๗
๑๐๕. เรื่องเปรตธนपाल	๓๘๗
๑๐๖. เรื่องเปรตตาแหก	๓๘๘
๑๐๗. เรื่องเปรตผมงาม	๓๘๙
๑๐๘. เรื่องเปรตแพศยา	๓๙๐
๑๐๙. เรื่องเปรตปากแหวระ	๓๙๑
๑๑๐. เรื่องเปรตหัวโต	๓๙๒
๑๑๑. เรื่องกากะเปรต	๓๙๓
๑๑๒. เรื่องอหิเปรต	๓๙๔

เรื่อง	หน้า
๑๑๓. เรื่องเปรตหญิง ๔ ตน	๓๙๕
๑๑๔. เรื่องเปรตร่างกระดูก	๓๙๖
๑๑๕. เรื่องเปรตชนดาบ	๓๙๗
๑๑๖. เรื่องเปรตชนเข็ม	๓๙๗
๑๑๗. เรื่องเปรตชนลูกศร	๓๙๘
๑๑๘. เรื่องเปรตอัญหะโต	๓๙๙
๑๑๙. เรื่องเปรตไม่มีผิวหนัง	๔๐๐
๑๒๐. เรื่องเปรตชนหอก	๔๐๐
๑๒๑. เรื่องเปรตชิ้นเนื้อ	๔๐๑
๑๒๒. เรื่องเปรตตัวไหม้	๔๐๑
๑๒๓. เรื่องเปรตผี	๔๐๒
๑๒๔. เรื่องเปรตหัวด้วน	๔๐๓
๑๒๕. เรื่องเปรตจักรผัน	๔๐๔
๑๒๖. เรื่องเปรตเฝ้าสวนอ้อย	๔๐๔
๑๒๗. เรื่องเวมานิกเปรต	๔๐๖
๑๒๘. เรื่องเปรตเฝ้าสวนมะม่วง	๔๐๗

เรื่อง	หน้า
๑๒๙. เรื่องเปเรตกินลูก	๔๐๘
๑๓๐. เรื่องเปเรตสองผ้าเมีย	๔๐๙
๑๓๑. เรื่องเปเรตหน้าหมู	๔๐๙
๑๓๒. เรื่องเปเรตปากเน่า	๔๑๑
๑๓๓. เรื่องเปเรตกินลูกตน	๔๑๒
๑๓๔. เรื่องเปสการะเปเรต	๔๑๓
๑๓๕. เรื่องซัลลาภียะเปเรต	๔๑๕
๑๓๖. เรื่องเปเรตเปลือย	๔๑๗
๑๓๗. เรื่องจุนเศรษฐีเปเรต	๔๒๐
๑๓๘. เรื่องเปเรตประดับพวงราชพฤกษ์	๔๒๓
๑๓๙. เรื่องเปเรตญาติของพระโปฏฐุปาทเถระ	๔๓๐
๑๔๐. เรื่องเปเรต ๔ ตน	๔๓๗
๑๔๑. เรื่องบั้งสุปีศาจ	๔๓๙
๑๔๒. เรื่องกาลัญชกาสูร	๔๔๐
๑๔๓. เรื่องเปเรต ๔ จำพวก	๔๔๑

นรก - สวรรค์

(ภานรก)

วิธีศึกษาเบื้องต้น

นรกและสวรรค์คืออะไร ? อยู่ที่ไหน ? คนที่ทำบาปไว้จะต้องไปนรก ส่วนคนที่ทำบุญไว้จะต้องไปสวรรค์ เรื่องเหล่านี้เป็นความจริงหรือไม่ ? หรือเป็นจริงแค่ไหน ?

ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ข้าพเจ้าคิดว่า วิธีศึกษาเพื่อที่จะให้รู้แจ้งและแนใจจริง ๆ ว่าเป็นอย่างไรนั้น ประการแรกก็คือ เราควรจะศึกษาพุทธพจน์ดังต่อไปนี้ให้เข้าใจเสียก่อน ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ดังนี้

อิธ ตปฺปติ เปจฺจ ตปฺปติ

ปาปการี อุกฺยตฺถ ตปฺปติ

“ปาปํ เม กตฺนฺ”ติ ตปฺปติ

ภิกฺขุโย ตปฺปติ ทฺวคฺคตี คโต

คนที่ทำบาปอยู่เสมอ เมื่อมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ก็เร่าร้อน ละจากโลกนี้ไปแล้วก็เร่าร้อน ฉะนั้น คนที่ทำบาปไว้จึงได้ชื่อว่าเร่าร้อนในโลกทั้ง ๒ และเมื่อใดนึกขึ้นมาว่า เราได้ทำบาปไว้ ก็เร่าร้อน และเมื่อไปสู่ทุกคติแล้วจะยิ่งเร่าร้อนเพิ่มขึ้นอีกหลายเท่า

- ธรรมบทภาค ๑ เรื่องพระเทวทัต

อนึ่ง ข้อความซึ่งเป็นพุทธพจน์นี้ ในคัมภีร์อรรถกถาได้อธิบายไว้ว่า :-

คำว่า เร่าร้อนในโลกนี้ นั้น หมายความว่า เมื่อยังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ก็จะมีแต่เพียงความโทมนัส ซึ่งเป็นการเร่าร้อนเพราะกรรม

อิธ ตปฺปตฺติ อิธ กมฺมตปฺปนฺน โทมนสฺสมตฺเตน ตปฺปตฺติ.

คำว่า เร่าร้อนในโลกหน้า หมายความว่า จะเร่าร้อนเพราะได้รับความทุกข์ในอบายภูมิในปรโลก ซึ่งเป็นการเร่าร้อนทรมานอย่างยิ่ง และการเร่าร้อนอันนี้เป็น การเร่าร้อนเพราะวิบาก

เปจุจาดิ ปรโลเก ปน วิปากตปุปนเนน อติ-
ทารุณน อปายทุกุเซน ตปุปติ.

คำว่า ปาปการี

ผู้มีปกติทำบาปหมายความว่าอย่างไร

คำว่า ปาปการี ผู้ที่กระทำบาปอยู่เสมอ หรือ
อีกนัยหนึ่งแปลว่าผู้มีปกติทำบาป หรือทำบาปอยู่เป็น
ปกตินั้น หมายถึงผู้ที่กระทำบาปมีประการต่าง ๆ คือ
ไม่ใช่ทำเพียงอย่างเดียว หรือทำเพียงครั้งเดียว แต่หมาย
ถึงทำบาปหลายอย่าง และทำอยู่บ่อย ๆ เรื่องนี้บ้าง
เรื่องนี้บ้าง

บาปการิติ นานปุการสุส ปาปสุส กตตา.

คำว่า เมื่อนึกขึ้นมาว่า เราได้ทำบาปไว้ก็เร่า
ร้อน นั้น หมายความว่า เมื่อนึกขึ้นมาแล้วก็เร่าร้อนนั้น
เป็นการเร่าร้อนเพราะกรรม ซึ่งการเร่าร้อนแบบนี้
เป็นการเร่าร้อนไม่มาก มีปริมาณน้อย แต่ถ้าเป็นการ
เร่าร้อนเพราะวิบากให้ผลในอบายภูมิ คือในเมื่อตายไป
สู่ทุกคติแล้ว จะเร่าร้อนเพิ่มขึ้นอีกมากมาย คือจะเป็นการ
เร่าร้อนอย่างแสนสาหัสทีเดียว

ปาป เมติ โส หิ กมฺมตปฺปนเนน ตปฺปนฺโต
 “ปาป เม กตฺนุ”ติ ตปฺปติ, ตํ อปฺปมตฺตํ ตปฺปนํ,
 วิปากตปฺปนเนน ปน ตปฺปนฺโต ภียโย ตปฺปติ ทุคฺคตี
 คโต, อติผรุเสน ตปฺปนเนน อติวีย ตปฺปติ.

และอีกบทหนึ่ง พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า :-

อิธ โสจติ เปจฺจ โสจติ ปาปการี อุกฺยตฺถ โสจติ
 โส โสจติ โส วิหณฺณติ ทิสฺวา กมฺมกิลิฏฺฐมตฺตโน.

คนที่ทำบาปอยู่เสมอ เมื่ออยู่ในโลกนี้ก็เศร้าโศก
 ละจากโลกนี้ไปแล้วก็เศร้าโศก เขาย่อมเศร้าโศก เขาย่อม
 เป็นทุกข์ ก็เพราะเห็นกรรมอันเศร้าหมองของตน

- ธรรมบทภาค ๑ เรื่องจุนทสุกริกะ

ในอรรถกถาอธิบายว่า คนที่ทำบาปกรรมต่าง ๆ
 ในเวลาใกล้จะตาย ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้นั้น เขา
 ย่อมจะเศร้าโศกอย่างแน่นอน (คือจิตใจเหี่ยวแห้ง เศร้า
 หมอง ไม่มีความสดชื่นเบิกบานอะไรเลย) เพราะอดนึก
 คิดไม่ได้ว่า “ความดีเราไม่ได้ทำเลย เราทำแต่บาปกรรม”
 ซึ่งความเศร้าโศกของเขาอันนี้เป็นความเศร้าโศกเพราะ

กรรม แต่ในเมื่อเขาละจากโลกนี้คือตายจากโลกนี้ไปแล้ว เขาจะต้องเสวยวิบากของกรรม อันนี้เรียกว่าเป็นการ เสร้าโศกเพราะวิบากในปรโลกของเขา ด้วยเหตุนี้คนที่ ทำบาปกรรมอยู่เสมอจนถึงได้ชื่อว่า ย่อมเสร้าโศกในโลก ทั้ง ๒ ดังเช่นนายจุนทสุกริกะ (นายจุนทะเป็นผู้มีอาชีพ ในการฆ่าหมูขาย) แม้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ก็เสร้าโศกอยู่แล้ว เพราะก่อนจะตายนั้นนายจุนทสุกริกะได้ร้องเหมือนกับหมู ในขณะที่หมูกำลังถูกฆ่า และรู้สึกเร่าร้อนกระสับกระส่าย ทुरนทुरายเหมือนถูกไฟเผา ไม่เป็นอันกินอันนอนอยู่ถึง ๗ วัน ๗ คืน ในวันที่ ๘ จึงได้ตาย แล้วก็ไปเกิดในอเวจี มหานรก

และคำว่า **เสร้าโศกเพราะเห็นกรรมอัน เสร้าหมองของตน** นั้น หมายความว่าเมื่อเห็นกรรม อันเสร้าหมองของตนแล้ว ก็จะมีเสร้าโศก คือจะรู้สึกเดือด ร้อนเป็นทุกข์ลำบากบ่นเพ้อรำพันไปต่าง ๆ ดังเช่นนาย จุนทสุกริกะนั้น

ปาปการิตติ นานุปการสุส ปापกมุสสุส การโก ปุคคโล “อกตํ วต เม กลยานํ, กตํ เม ปापน”ติ

เอกัสเนว มรณสมเย อิธ โสจติ, อิทมสุส กมฺมโสจัน, วิปากํ อนุภวนฺโต ปน เปจฺจ โสจติ, อิทมสุส ปฺรโลกเ วิปากโสจัน, เอวํ โส อุกฺยตฺถ โสจติเยว. เตเนว การเณน ชีวมาโนเยว โส จฺนฺทสุกรโกปิ โสจติ. ทิสฺวากมฺมกิลิฏฺฐมตฺตโนติ อตฺตโน กิลิฏฺฐกมฺมํ ปสฺสิตฺวา โสจติ, นานบุปกาวํ วิลปนฺโต วิหณฺณติ กิลมติ.

คำว่า ตปฺปติ โสจติ หมายความว่าอย่างไร

อนึ่ง ขอให้สังเกตคำบาลี ๒ คำนี้ คือ คำว่า ตปฺปติ คำหนึ่ง กับคำว่า โสจติ อีกคำหนึ่ง คำว่า ตปฺปติ นั้น ตามรูปศัพท์แท้ ๆ แล้ว แปลว่า ถูกไฟเผา คนที่ทำบาปอยู่เสมอ จะต้องถูกไฟเผาทั้งในโลกนี้และในโลกหน้า ฉะนั้น คนที่ถูกไฟเผา ก็คือคนที่ตกนรก และ คำนี้ศาสตราจารย์ริสเดวิดส์ผู้เชี่ยวชาญพระไตรปิฎกแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า to burn, to be tormented, to be consumed (by remorse) และในคัมภีร์ ฐาตุปปทีปิกาก็อธิบายว่า

ตป= สนฺตฺตฺตเน ตปฺปติ, สนฺตปฺปติ เรวํร้อน ผตฺตเผา
 ทิ. ๔๓๓ (ฐาตุปปทีปิกา หน้า ๑๖๖ พ.ศ. ๒๕๓๔)

ฉะนั้น คำว่า **ตปฺปติ** ในความหมายที่ถูกต้องควร
แปลว่า ถูกไฟเผา, หรือแปลว่า **เร่าร้อน, แผลเผา**

และคำว่า **ตปฺปติ** นี้ ยังมีความหมายอย่างเดียวกับคำว่า **ปจฺจติ** ซึ่งแปลว่า **ไหม้หรือถูกไฟเผา, ให้ผล,**
เช่นประโยคตัวอย่างว่า **เทวทตฺโต นิรเย ปจฺจติ เทวทตฺต**
ไหม้ในนรก (ถูกไฟเผาอยู่ในนรก) ยาว ปาปํ น ปจฺจติ
บาปยังไม่ให้ผลหรือยังไม่เผาเพียงไร (ดู ธาตุปฺปที่ปิกา
หน้า ๒๒๗)

ส่วนคำว่า **ไสจติ** นั้น ตามรูปศัพท์ก็แปลว่า **เหี่ยว**
แห้ง, เสียใจ, เศร้าโศก ตัวอย่างเช่น **เมื่อเราอยู่กับ**
คนรัก หรือมีความรักสมหวัง ก็ย่อมจะมีความสุขมี
ความสดชื่นแจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน จิตใจไม่เหี่ยวแห้ง
แต่ในเมื่อคนรักตายจาก หรือต้องมีการพลัดพราก
จากกันอย่างชนิดที่ไม่มีทางจะได้พบกันอีก ก็ย่อมจะ
เศร้าโศกเสียใจร้องไห้ บ่นเพ้อรำพัน ความเศร้าโศกอันนี้
จะรุนแรงขนาดไหน ก็ขึ้นอยู่กับความรักว่ามีมากน้อย
แค่ไหน คนที่ทำบาปอยู่เสมอานั้น จะสังเกตได้ว่า ทุกครั้ง
ที่ทำ ใจจะไม่สดชื่นแจ่มใส เหมือนกับในเวลา

ทำบุญ เช่นเราช่วยนก ปล่อยปลาให้พ้นจากอันตราย หรือเลี้ยงสัตว์เหล่านี้ด้วยความรักความเมตตา นั้น ความรู้สึกในใจจะแตกต่างจากคนที่ทำการยิงนกตกปลา หรือฆ่าสัตว์ ถึงแม้จะรู้สึกสนุกเพลิดเพลิน แต่วันใดสำนึกได้ว่า การกระทำนั้นไม่ดีแล้วก็จะรู้สึกเสียใจ ซึ่งความเสียใจที่ว่านี้จะมีมากหรือน้อยแค่ไหน ก็ขึ้นอยู่กับกรณีที่ว่าเราทำมากหรือน้อย ทำมานานแค่ไหน และทำอย่างทารุณ ทำอย่างโหดเหี้ยมหรือไม่ ตัวอย่างเช่นนายจุนทสุกริกะนั้น เวลาเขาจะฆ่าหมู เขาจะใช้ก้อนเหล็กทุบตามตัวเพื่อให้เนื้อนุ่มหรือให้เนื้อพองขึ้นมาก่อน และเวลาจะฆ่าแทนที่จะฆ่าด้วยการทุบหัวหรือเอามีดแทงคอเหมือนอย่างคนอื่นเขาทำกัน แต่แกจะใช้ไม้หรือเหล็กงัดปากหมูให้อ้าขึ้น แล้วก็เอาน้ำร้อนที่กำลังเดือดกรอกเข้าไปในปากทั้ง ๆ ที่หมูนั้นยังไม่ตาย เพื่อทำการชำระล้างภายในให้สะอาดเสียก่อน แล้วจึงทำการลวกด้วยน้ำเดือดแล้วเผาเอาขนตามตัวออกอีก แล้วจึงชำแหละ เขาทำอยู่อย่างนี้เพื่อกินและเพื่อขายเลี้ยงชีพ เป็นเวลานานถึง ๕๕ ปี และตลอดเวลาเหล่านี้ก็ไม่เคยทำบุญอะไรเลย ฉะนั้น

เมื่อจะตายจึงได้รับทุกข์กรรมมากดังที่กล่าวมาแล้ว พระพุทธเจ้าทรงปรารภถึงนายจุนทสุกริกะ จึงได้ตรัสคาถาดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า “คนที่ทำบาปอยู่เสมอเมื่อนั้น เมื่อยังอยู่ในโลก ก็จะมี โสจติ ละจากโลกนี้ไปแล้วก็จะ โสจติ คำว่า โสจติ ซึ่งแปลว่าเศร้าโศกนั้น จะมีความหมายลึกซึ้งแค่ไหน ก็ขอให้นึกถึงเรื่องนายจุนทสุกริกะนี้เป็นตัวอย่าง

เมื่อทำบาปผลที่จะได้รับทุกครั้งคืออะไร

อนึ่ง โดยธรรมดาของมนุษย์นั้น โดยสันดานย่อมจะรู้สึกหรือสำนึกได้ว่า อะไรดี อะไรไม่ดี แม้ไม่มีใครสอนก็รู้ได้ ส่วนสัตว์เดรัจฉานจะไม่มีทางรู้สึกได้เลย เพราะมนุษย์นั้นอย่างน้อยก็คิดเป็นหรือคิดได้ว่า การฆ่า การลักขโมยเป็นต้นนี้ไม่ดี เพราะรู้สึกได้จากตนเองว่า ถ้ามีใครเขามาฆ่าเราหรือลักของของเราไป เราก็จะบอกได้ว่านั้นเป็นการกระทำที่ไม่ดี และไม่ชอบใจอย่างยิ่ง หรือมีความโกรธแค้น สามัญสำนึกเช่นนี้มีด้วยกันทุกคน ไม่ว่าจะคนดีหรือคนชั่ว แต่เป็นเพราะสันดานเห็นแก่ตัวมีมาก มี

การยึดถือตัวตนอย่างมืดบอดที่สุด ฉะนั้น จึงไม่รู้สึกรู้ว่า การฆ่าหรือการไปลักของ ของคนอื่นนั้นเป็นสิ่งไม่ดี และเมื่อทำบ่อย ๆ และได้รับประโยชน์จากการทำนั้น ๆ พอใจชอบใจในผลของการกระทำความชั่วนั้น ๆ จึงเกิดความมืดบอดไม่รู้สึกรู้ว่า ตนเองได้กระทำการที่ไม่ดีเป็นบาป เพราะเขาจะคิดแต่ในแง่ของประโยชน์ที่เขาจะพึงได้จากการกระทำบาป ฉะนั้นเขาจึงไม่รู้สึกรู้ว่าตนทำความชั่ว ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้วทุกครั้งที่ตนทำบาปหรือทำสิ่งที่ไม่ดีนั้น ในจิตใจส่วนลึกจะมีความรู้สึกขัดแย้งระหว่างความดีกับความชั่ว จะรู้สึกไม่สบายใจ หรือจิตใจขุ่นมัวทุกครั้งที่ทำ ความทุกข์อันนี้จะสะสมอยู่ในสันดานคือในจิตใต้สำนึก หรือในภวังคจิตอยู่ตลอดเวลา อันความทุกข์ที่สะสมไว้นั้นก็คือ ความเศร้าหมองของใจ ความไม่แจ่มใสของใจ ซึ่งเมื่อพูดตามภาษาบาลีก็คือจะมี โสจติ หรือ ตปฺปติ เกิดขึ้นทุกครั้งที่ทำ และครั้นแล้วสักวันหนึ่งมันก็จะแสดงฤทธิ์ออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน แม้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ความเศร้าหมองหรือความทุกข์ที่สะสมเอาไว้เหล่านี้ จะแสดงฤทธิ์ของมันออกมาให้เห็น อยู่เสมอในเวลาเหล่านี้คือ :-

๑. ในเวลานอนหลับจะมีแต่ฝันร้าย หลับไม่เป็นสุข ตื่นมากก็ไม่เป็นสุข

๒. เป็นคนที่มีอารมณ์เสียได้ง่าย ในเวลาถูกขัดใจ ประสบสิ่งที่ไม่พอใจหรือในเวลาต้องพลัดพรากจากบุคคล และสิ่งของอันเป็นที่รัก

๓. จะบังคับตนเองให้ทำอะไรตามเหตุผลได้ยาก จะตกเป็นทาสของสิ่งเสพติด เช่น บุหรี่ สุรา การพนัน ตลอดจนเรื่องอื่น ๆ ได้ง่าย รวมความแล้วก็คือ ตกเป็นทาสสิ่งแวดล้อมได้ง่าย ซึ่งรวมทั้งจะเชื่อคนที่มาแนะนำ หรือชักจูงให้ทำสิ่งที่ไม่ดีได้ง่าย ในเมื่อคนชักจูงรู้จักวิธีพูดให้ถูกใจ เขาก็จะเชื่อและทำตามได้ง่าย ซึ่งผลร้ายในเรื่องนี้ในสังคมทั่ว ๆ ไปนั้น ได้เห็นตัวอย่างกันอยู่เสมอ

๔. เวลาเกิดความเจ็บป่วยก็จะเกิดความอ่อนแอ กลัวตาย มีความวิตกกังวลมาก และเป็นคนเจ้าอารมณ์ อย่างเห็นได้ชัด จะเกิดความคิดซ้ำซากวนไปวนมา เหมือนกับคนที่ เป็นโรคประสาท ซึ่งความคิดเหล่านี้ปิด ออกไปไม่ได้ ระวังไม่ได้ อดคิดไม่ได้ และเมื่อคิดแล้วก็ไม่สบายใจ กลุ้มใจ หวาดกลัว วิตกกังวล เป็นทุกข์ใจต่าง ๆ

๕. เวลาใกล้จะตาย จะไม่มีแม่แต่ร้ายเดี่ยวที่จะตายด้วยความสงบสุข ขอให้ดูตัวอย่างจากนายจุนท-สุกริกะ ซึ่งทำบาปไว้มากและทำอย่างทารุณโหดร้ายมาก ฉะนั้น จึงต้องทนทุกข์ทรมานทรมานทรมาน ไม่เป็นอันกินอันนอน และพลอยทำให้คนอื่นต้องอดหลับอดนอนไปด้วย เพราะเสียงร้องครวญครางเหมือนเสียงหมูร้องนั้นดังอยู่ตลอดเวลา และก็คลานไปคลานมาอยู่นิ่งไม่ได้ พวกลูกเมียญาติพี่น้องจึงต้องขังเขาไว้ในบ้าน ปิดประตูหน้าต่างไม่ให้ออกมาข้างนอกได้ ต้องทนทุกข์ทรมานอยู่อย่างนี้นานถึง ๗ วัน ๗ คืน ในวันที่ ๘ จึงได้ตาย และเมื่อตายแล้วก็ไปเกิดอยู่ในอเวจีมหานรกทันที ซึ่งเหตุการณ์ภายหลังจากตายนี้ คนทั่วไปไม่มีทางรู้ได้ด้วยตนเองว่าเป็นจริงตามนี้หรือไม่ แต่ถึงกระนั้นถ้าสังเกตจากตัวอย่างในโลกมนุษย์ที่กล่าวมาก็พอจะมองเห็นได้ว่า ชื่นเชื่อว่าทำบาปแล้วไม่ว่ามากหรือน้อย ผลที่จะพึงได้รับอย่างแน่นอนไม่มีช้อยกเว้นเลย ก็คือ คนที่ทำบาปอยู่เสมอนั้น เมื่อยังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ยังไม่ตายก็จะเกิดตปฺปติ หรือ โสจติ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น

นรกมีทั้ง ๒ โลกคือทั้งในโลกนี้และโลกหน้า และผลของบาปที่จะพึงได้รับในโลกนี้ คืออะไร ในโลกหน้าคืออะไร

อนึ่ง ข้อความอันเป็นพุทธพจน์ ดังที่กล่าวมาแล้ว นั้น ถึงแม้จะมีอยู่ในคัมภีร์ธรรมบท ซึ่งเป็นคัมภีร์อรรถกถาก็จริง แต่พระพุทธโฆษาจารย์ผู้เขียนอธิบายพุทธพจน์นี้ก็ได้นำมาจากพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ (หน้า ๑๗-๑๘ ข้อ ๑๕-๑๘ มจร.) ซึ่งพระไตรปิฎกตอนนี้ได้รวบรวมคาถาธรรมบทไว้ทั้งหมด ตั้งแต่ภาคที่ ๑ ถึงภาคที่ ๘ ฉะนั้นจึงใคร่ขอให้ท่านผู้อ่านโปรดตระหนักไว้เสมอว่า ข้อความบาลีที่แปลมาทั้งสองบทนั้นเป็นพุทธพจน์จริง ๆ ฉะนั้น จึงควรจะใคร่ครวญให้ละเอียด แล้วในที่สุดเราก็จะเกิดความแน่ใจว่า เมื่อพูดถึงนรกแล้ว พระพุทธเจ้าจะไม่ตรัสว่า นรกมีอยู่เฉพาะแต่ในโลกมนุษย์นี้เท่านั้น ในปรโลกคือในโลกหน้า คือในโลกของโอปปาติกะ นรกไม่มี ซึ่งความจริงแล้ว พระพุทธเจ้าตรัสว่า นรกมีทั้ง ๒ โลก คือทั้งในโลกนี้และในโลกหน้า และคำว่าโลกหน้า ก็ไม่ได้หมายความว่า เมื่อเราตายแล้วกลับมา

เกิดเป็นมนุษย์ หรือเกิดเป็นอะไรก็ตามอยู่ในโลกนี้เอง แล้วก็เรียกโลกมนุษย์ที่เราเกิดใหม่นี้ว่า โลกหน้า คำว่า โลกหน้าไม่ได้หมายความว่าขี้ขวดได้โปรดจำไว้ให้ดีว่าคำว่า ปรโลก หรือ โลกหน้า นั้น ในความหมายที่แท้จริง หมายถึง โลกของโอปปาติกะ ซึ่งเรื่องนี้จะมื่ออธิบาย ด้วยการยกหลักฐานที่เป็นพุทธพจน์มาให้ดูในภายหลัง

และข้อสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือ ผู้ที่ทำบาปอยู่ เสมอเป็นอาชิตหรือเป็นปกตินั้น แม้จะทำมากสักเพียงไร ก็ตาม ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ในโลกมนุษย์นี้ ถึงแม้จะได้รับความทุกข์ยากลำบากสักเพียงใด ก็ยังพอทนได้ หรือ บางทีก็อาจจะไม่รู้สึกรู้ว่า เป็นความทุกข์หรือความเดือดร้อนเสียด้วยซ้ำไป ในเมื่อทำบ่อย ๆ จนเคยชินและทำ เป็นอาชีพทำให้มีรายได้ ซึ่งถ้าการกระทำอันนั้น ถึงแม้ ทางศาสนาจะถือว่าเป็นบาป แต่ถ้าในทางโลกไม่ถือว่าเป็นการผิดกฎหมาย ทางบ้านเมืองไม่เอาโทษ เช่นคนที่มีอาชีพฆ่าหมูขาย ฆ่าเปิดไก่ ฆ่าวัวควายเหล่านี้เป็นต้น คนเหล่านี้ก็จะไม่ค่อยรู้สึกรู้ว่าเดือดร้อน หรือคนที่ถือว่าการฆ่าสัตว์ไม่เป็นบาป เช่นอย่างพวกที่นับถือศาสนาอื่น

ซึ่งตามหลักศาสนาถือว่า การฆ่าสัตว์ไม่เป็นบาปนั้น คนเหล่านี้ก็จะไม่เดือดร้อนเช่นเดียวกัน หรือบางคนแม้จะเป็นคนในพุทธศาสนา ซึ่งเขาก็คือว่าการฆ่าสัตว์เป็นบาป แต่ในเมื่อเขาทำบาบบ้าง ทำบุญบ้าง หรือทำแล้วเขาก็ลืม ไม่เอามาใส่ใจ ไม่นึกถึงการกระทำอันนั้น หรือมีเหตุการณ์อย่างอื่นมาทำให้เขาลืม ทำให้ไม่ต้องนึกถึง หรือไม่ก็พยายามหาเหตุผลมาเข้าข้างตนเอง หาเหตุผลมาลบล้างอย่างนั้นอย่างนี้ว่าไม่เป็นบาป สำหรับคนประเภทนี้ เขาก็จะไม่รู้สึกเดือดร้อนเพราะการกระทำบาปด้วยเหตุนี้ในอรรถกถาท่านจึงอธิบายว่า คนที่ทำบาปอยู่เสมอนั้น เมื่อมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ ถึงแม้เขาจะเดือดร้อนหรือร่ำร้อน (ตปฺปติ, โสจติ) ก็เป็นการเดือดร้อนที่มีปริมาณน้อย เป็นการเดือดร้อนเพราะกรรม ยังไม่ใช่เป็นการเดือดร้อนเพราะวิบาก ซึ่งการเดือดร้อนเพราะกรรมนั้น จะมีก็เพียงแคโทมนัส ซึ่งหมายถึงทุกข์ทางใจทุกอย่าง แต่ถ้าเป็นการเดือดร้อนเพราะวิบากแล้ว จะต้องเดือดร้อนอย่างแสนสาหัสยิ่งนัก เพราะการเดือดร้อนเพราะวิบากนั้นหมายถึงจะต้องได้รับความทุกข์ทรมาน

เช่นการถูกไฟเผา หรือถูกหอกทิ่มแทง ตกกระทะทองแดง
 อย่างนี้เป็นต้น ซึ่งการเดือดร้อนอันนี้จะได้รับต่อเมื่อตาย
 และไปเกิดในปรโลก คือในโลกของโอปปาติกะ ซึ่ง
 สำหรับคนที่ทำบาปนั้นก็หมายถึงจะต้องไปเกิดอยู่ใน
 อบายภูมิ เช่นในนรกเป็นต้น และเขาจะต้องไปอบายภูมิ
 อย่างแน่นอนในเมื่อทำบาปไว้มาก สมดังที่พระพุทธเจ้า
 ได้ตรัสไว้ว่า :-

น หิ ฌมฺโม อฌมฺโม จ อุโก สมวิปากิโน
 อฌมฺโม นิรยํ เนติ ฌมฺโม ปาเปติ สุกคฺติ.

แท้จริงธรรมกับอธรรมทั้ง ๒ อย่างนี้มีวิบากไม่
 เหมือนกัน อธรรมย่อมนำไปสู่นรก ส่วนธรรมทำให้ไป
 สู่อุคติ

(ขุ. ชา. ๒๗/๓๘๖/๓๗๙ มจร., ฌมฺม. อฎ. ๑/๒๐ มจร.)

**สวรรค์ก็มีทั้ง ๒ โลกคือทั้งในโลกนี้
และโลกหน้าและผลของบุญที่จะพึงได้รับ
ในโลกนี้คืออะไร ในโลกหน้าคืออะไร**

นรกนั้นย่อมมีทั้งในโลกนี้และในโลกหน้าดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ในฝ่ายสวรรค์ก็เช่นเดียวกัน คือมีทั้งสวรรค์ในโลกมนุษย์และสวรรค์ในปรโลก ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ดังนี้ :-

อิธ นนุทติ เปจจ นนุทติ กตปุญญเณ อุกยตถ นนุทติ
“ปุญญํ เม กตนฺ”ติ นนุทติ ภิชฺชโย นนุทติ สุกฺคิ คโต.

คนที่ทำบุญไว้ เมื่อมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ก็บันเทิง ละจากโลกนี้ไปแล้วก็บันเทิง และเมื่อนึกขึ้นมาว่า เราได้ทำบุญไว้ก็บันเทิง ในเมื่อไปสู่สุคติแล้วย่อมจะบันเทิงเพิ่มขึ้นอีกหลายเท่า

- ธรรมบทภาค ๑ เรื่องสุมนาเทวี

ในคัมภีร์อรรถกถาเรื่องนี้ก็อธิบายอย่างเดียวกับในเรื่องของผู้ที่กระทำบาปเป็นปกติ กล่าวคือ ผู้ที่ได้ทำบุญไว้ นั้น เมื่อยังอยู่ในโลกนี้ก็บันเทิงเพราะกรรม คือจะมี

ความโสมนัสยินดีเกิดขึ้นในกรรมที่ได้กระทำไว้ แต่เมื่อตายไปสู่สุคติแล้วก็จะบันเทิงเพราะวิบากให้ผล ตัวอย่าง เช่น นางสุมนาเทวีลูกสาวของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ซึ่งเมื่อตายแล้วก็ไปเกิดอยู่ในสวรรค์ชั้นดุสิตเสวยทิพย์สมบัติมีความบันเทิงอย่างยิ่งอยู่ในสวรรค์ชั้นดุสิต

และอีกบทหนึ่งพระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสไว้ว่า :-

อิธ โมทติ เปจฺจ โมทติ กตปุญฺญเณ อุกฺกยตฺถ โมทติ
โส โมทติ โส ปโมทติ ทิสฺวา กมฺมวิสุทฺธิมตฺตโน.

คนที่ทำบุญไว้ เมื่อมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ก็เบิกบาน เมื่อละจากโลกนี้ไปแล้วก็เบิกบาน และทุกครั้งเมื่อได้เห็นกรรมอันบริสุทธิ์ของตนแล้ว เขาก็ย่อมเบิกบานมีปีติโสมนัส

- ธรรมบทภาค ๑ เรื่องธัมมิกอุบาสก

ขอให้สังเกตว่า พุทธภาษิตทั้ง ๒ คาถานี้ ถึงแม้จะมีสำนวนหรือคำบางคำไม่เหมือนกัน แต่ความหมายที่แท้จริงแล้วก็เหมือนกัน เช่นคำว่า **นนฺทติ** และ **โมทติ** นั้น คำแปลในภาษาไทยมักจะแปลกันว่า เพลิดเพลิน บันเทิง หรือเบิกบาน ส่วนในภาษาอังกฤษ ศาสตราจารย์ ริส เดวิดส์ ได้ให้คำแปลไว้ดังนี้

โมทติ to rejoice, to enjoy oneself, to be happy.

นนุทติ to be glad, to rejoice, find delight in, be proud of.

และในอรรถกถาของเรื่องธัมมิกอุบาสกนี้ ก็อธิบายไว้คล้าย ๆ กัน เช่นคำว่า กตปุณฺณิโย ผู้ที่ได้ทำบุญไว้ ก็อธิบายว่า หมายถึงผู้กระทำกุศลมีประการต่าง ๆ คือ ทำกุศลหลายอย่าง เช่น การบริจาคทาน ก็ทำหลายอย่าง ดังเช่นในเรื่องของธัมมิกอุบาสกนั้น ท่านก็ได้กล่าวไว้ว่า ธัมมิกอุบาสกได้บริจาคทานต่าง ๆ เหล่านี้คือ สลากยาคุ สลากภัต บั๊กชิกภัต สังฆภัต อุโปสถิกภัต อาคันตุกภัต และผ้าสำหรับภิกษุผู้อยู่จำพรรษาซึ่งเรียกว่า วัสสาวาสิกะ นอกจากนี้ยังเป็นผู้ถือศีลเป็นประจำ เป็นผู้มีกัลยาณ-ธรรม เป็นผู้ใคร่ต่อการฟังธรรม ฉะนั้น คำว่า ทำบุญมีประการต่าง ๆ นั้น จึงหมายถึงทำบุญหลายอย่างหลายประเภท และแต่ละอย่างก็ทำมากทำบ่อย ๆ ฉะนั้นคำว่า กตปุณฺณิโย ซึ่งตามศัพท์แปลว่า ผู้ที่ได้กระทำบุญไว้ นั้น จึงหมายถึงผู้ที่ได้กระทำบุญมีประการต่าง ๆ นั้นเอง ไม่ได้หมายความว่าทำบุญเพียงครั้งเดียวหรืออย่างเดียว

และคำว่า เมื่อเห็นกรรมอันบริสุทธิ์ของตนแล้ว ก็ยอมบ้นเทิง เกิดปีติโสมนัสนั้น ก็มีความหมายอย่างเดียวกับคำว่า เมื่อนึกขึ้นมาว่า เราได้ทำบุญไว้ ก็ยอมบ้นเทิง คือเกิดปีติโสมนัสนั่นเอง

อนึ่ง คำว่า ผู้ที่ทำบุญไว้เมื่ออยู่ในโลกนี้ก็บ้นเทิง นั้น ท่านอธิบายว่า บ้นเทิงในโลกนี้นั้น เป็นการบ้นเทิงเพราะกรรม คือเมื่อนึกขึ้นมาว่า บาปกรรมเราไม่ได้ทำเลย เราทำแต่กัลยาณธรรมเท่านั้น ฉะนั้นจึงได้รู้สึกบ้นเทิงหรือเป็นสุขใจอยู่เสมอ

และที่ว่า เมื่อละจากโลกนี้ไปแล้วก็บ้นเทิง นั้น เป็นการบ้นเทิงเพราะวิบาก คือเมื่อตายไปแล้วได้ไปเกิดในสวรรค์ และได้เสวยสุขในสวรรค์เป็นอันมากนั้น เป็นเพราะวิบากของกุศลที่ได้ทำไปแล้วนั้นให้ผล และท่านได้เล่าเรื่องของธัมมิกอุบาสกไว้ว่า :-

สำหรับธัมมิกอุบาสกผู้นี้ก่อนที่จะตาย ท่านได้เห็นพวกเทวดาทิ้งหลายในสวรรค์กามาจรทั้ง ๖ ชั้นนำรถซึ่งเทียมด้วยม้าจำนวน ๑,๐๐๐ คัน ประดับประดาอย่างสวยงามมาก มากอวยรับ พร้อมกับพุดเชิญชวนให้ไปอยู่

ในสวรรค์ของตน ๆ ด้วย ซึ่งในขณะนั้นท่านกำลังฟัง พระสวดมนต์อยู่ ท่านเกรงว่าเสียงเรียกร้องอัญเชิญของ พวกเทวดาทั้งหลาย จะเป็นอันตรายต่อการฟังสวดมนต์ ท่านจึงได้พูดขึ้นมาว่า ให้ออกมาก่อน ๆ ฝ่ายพระที่กำลัง สวดมหาสติปัฏฐานอยู่ เข้าใจว่าท่านอุบาสกขอให้ท่าน หยุดสวดจึงได้พากันลุกขึ้นแล้วกลับไปหมด ฝ่ายลูก ๆ ทั้งหลายก็เข้าใจว่าท่านบ่นเพื่อไปทีขอให้พระหยุดสวดมนต์ จึงได้เกิดความเสียใจและร้องไห้กันเป็นการใหญ่ เพราะ ทั้งพระและลูก ๆ ไม่เห็นพวกเทวดาทั้งหลายที่มาคอยรับ ถัมมิกอุบาสกเห็นคนเดียว ได้ยินเสียงคนเดียว ฉะนั้น คำว่า ได้เห็นกรรมอันบริสุทธิ์ของตน นั้น ในอรรถ- กถาจึงได้อธิบายว่า หมายถึงเห็นสมบัติแห่งบุญกรรม ของตนแล้วจึงได้บันเทิง แม้ในขณะที่ยังอยู่ในโลกนี้ก่อน ที่ยังไม่ตาย และเมื่อตายไปเกิดในปรโลก คือในโลกของ โอปปาติกะแล้วก็ยังบันเทิงยิ่งขึ้น

กตปุณฺณโณติ นานบุปการสุส กุสลสุส การโก-
 ปุคฺคโล “อกตํ วต เม ปาปํ, กตํ วต เม กลฺยาณนฺ”ติ
 อิธ กมฺมโมทเนน โมทติ, เปจฺจ วิปากโมทเนน โมทติ,

เอวี่ อุภยตถ โมทติ นาม. กมฺมวิสุทฺธินฺติ ธมฺมิก-
อุปาสโกปิ อตตโน กมฺมวิสุทฺธิ ปุณฺณกมฺมสมฺปตฺติ
ทิสฺวา กาลกิริยโต ปุพฺเพ อิทฺ โลเกปิ โมทติ, กาลํ
กตฺวา อิทานิ ปรโลเกปิ ปโมทติ อติโมทติเยว.

“สวรรค์อยู่ในอก นรกอยู่ในใจ” เรื่องนี้พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้บ้างหรือไม่

จากพุทธพจน์ที่ได้อ้างมาแล้วนั้น จะไม่มีผู้ใดกล้า
ยืนยันว่า นรกและสวรรค์มีอยู่เฉพาะแต่ในโลกนี้เท่านั้น
ทำนองเดียวกับที่เคยพูดกันว่า *สวรรค์อยู่ในอก นรกอยู่ใน
ใจ* ซึ่งคำพูดประโยคนี้ก็เป็นความจริง ไม่ใช่ว่าไม่จริง
แต่ก็เป็นจริงเพียงส่วนเดียวเท่านั้น และเรื่องสวรรค์ในอก
นรกในใจนี้ พระพุทธเจ้าก็เคยตรัสไว้เหมือนกัน เช่นพระ
องค์ตรัสว่า :-

ภิกษุทั้งหลาย เป็นลาภของเธอทั้งหลายแล้ว เธอ
ทั้งหลาย ได้ดีแล้วที่ได้มีโอกาสมาประพฤติพรหมจรรย์
เราได้เห็นแล้ว ภิกษุทั้งหลาย นรกและสวรรค์มีอยู่ที่
อายตนะ ๖ อันเป็นที่เกิดแห่งผัสสะนี้เอง กล่าวคือ ในขณะที่

ประสบแต่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อัมมารมณ
อันไม่เป็นที่พึงปรารถนาน่ารักใคร่ชอบใจ ที่พึงปรารถนา
น่ารักใคร่ชอบใจ ไม่ประสบ ในขณะที่เป็นนรก ในขณะที่ใด
ประสบแต่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อัมมารมณ
ล้วนแต่พึงปรารถนาน่ารักใคร่ชอบใจ ที่ไม่พึงปรารถนา
ไม่น่ารักใคร่ชอบใจ ไม่ได้ประสบ ในขณะที่เป็นสวรรค์

ข้อความอันนี้แปลถอดความมาจากคำบาลีในพระ
ไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ (ข้อ ๑๓๕ หน้า ๑๑๘ มจร.) ซึ่งถ้า
แปลตามศัพท์หรือตามสำนวนบาลีทั้งหมดแล้ว จะเป็น
ข้อความที่อ่านเข้าใจยาก และข้อความก็จะซ้ำ ๆ กัน
ทำให้เบื่อและเสียเวลา ซึ่งตามสำนวนบาลีที่ต้องกล่าว
ซ้ำ ๆ กันเช่นนั้น ก็เพราะครั้งแรกเราใช้จำกันมาด้วยปาก
ถ่ายทอดกันมาด้วยปาก ไม่ได้ใช้ตัวอักษร ฉะนั้นจึง
จำเป็นจะต้องมีการสวดมนต์หรือสาธยายกันบ่อย ๆ โดย
วิธีนี้ก็จะทำให้จำง่าย และในขณะที่สาธยายก็จะได้
พิจารณาข้อความทบทวนไปด้วย แต่อย่างไรก็ดี เพื่อ
เป็นหลักฐานว่า พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้เช่นนี้จริง ๆ และ

อีกอย่างหนึ่ง ผู้ที่รู้บาปจะได้พิจารณาข้อความตอนนี้ได้
ความหมายชัดเจนยิ่งขึ้นด้วย ฉะนั้นจึงได้คัดคำบาปตอน
นี้มาไว้ให้ด้วยดังนี้

ลามภา โว ภิกฺขเว, สุทฺถํ โว ภิกฺขเว,
ชโล โว ภิกฺขเว ปฏฺฐิตุโธ พุทฺทมจริยวาสาय. ทิฏฺฐา
มยา ภิกฺขเว ฉ ผสฺสายตนิกา นาม นิริยา, ตตฺถ
ยงฺกิญฺจิจิ จกฺขุนา รูปํ ปสฺสตี, อนิฏฺฐรูปํเยว ปสฺสตี,
โน อิฏฺฐรูปํ, อกนฺตรูปํเยว ปสฺสตี, โน กนฺตรูปํ,
อมฺนาปรูปํเยว ปสฺสตี, โน มฺนาปรูปํ, ยงฺกิญฺจิจิ
โสเตน สทฺทํ สุณาตี ฯเปฯ ยงฺกิญฺจิจิ ฆาเนน คนฺธํ
ฆายตี ฯเปฯ ยงฺกิญฺจิจิ ชิวิหาย รสํ สายตี ฯเปฯ
ยงฺกิญฺจิจิ กาเยน โผฏฺฐพฺพํ ผุสตี ฯเปฯ ยงฺกิญฺจิจิ
มนสา ฌมฺมํ วิชานาตี อนิฏฺฐรูปํเยว วิชานาตี, โน
อิฏฺฐรูปํ, อกนฺตรูปํเยว วิชานาตี, โน กนฺตรูปํ,
อมฺนาปรูปํเยว วิชานาตี, โน มฺนาปรูปํ.

ลามภา โว ภิกฺขเว, สุทฺถํ โว ภิกฺขเว,
ชโล โว ภิกฺขเว ปฏฺฐิตุโธ พุทฺทมจริยวาสาय. ทิฏฺฐา
มยา ภิกฺขเว ฉ ผสฺสายตนิกา นาม สคฺคา, ตตฺถ

ยงฺกิญฺจิจิ จกฺขนา รูปี ปสฺสติ, อิญฺจรูปุเยว ปสฺสติ,
 โน อนิญฺจรูปุ, กนฺตรูปุเยว ปสฺสติ, โน อกนฺตรูปุ,
 มนาปรูปุเยว ปสฺสติ, โน อมนาปรูปุ ฯเปฯ ยงฺกิญฺจิจิ
 ชิวฺหาเยว รสํ สายติ ฯเปฯ ยงฺกิญฺจิจิ มนฺสา ธมฺมํ
 วิชานาติ, อิญฺจรูปุเยว วิชานาติ, โน อนิญฺจรูปุ,
 กนฺตรูปุเยว วิชานาติ, โน อกนฺตรูปุ, มนาปรูปุเยว
 วิชานาติ, โน อมนาปรูปุ. ลากา โว ภิกฺขเว,
 สฺสทฺธํ โว ภิกฺขเว, ชโณ โว ภิกฺขเว ปฏฺลิทฺโธ
 พุรฺหมจฺริยวาสาเยว.

(ส. สฬา. ๑๘/๑๓๕/๑๑๘ มจร.)

ข้อความในบาลีนี้มีข้อที่จะพึงสังเกตให้ดี ก็คือคำว่า
 “ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว ฉ ผสฺสสายตนิกา นาม นิริยา”
 ตามรูปศัพท์แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย เราเห็นแล้ว นิริยะ
 ชื่อว่า ผัสสายตนิกา ๖ และอีกบทหนึ่งว่า “ทิฏฺฐา
 มยา ภิกฺขเว ฉ ผสฺสสายตนิกา นาม สคฺคา” “ภิกษุ
 ทั้งหลาย เราเห็นแล้ว สวรรค์ชื่อว่า ผัสสายตนิกา ๖”

คำว่า ผสฺสสายตนิกา แปลว่า อายตนะอันเป็นที่
 เกิดแห่งผัสสะ ๖ อย่าง คือ จักขุ โสตะ ชานะ ชิวหา

กาย และใจ ทั้ง ๖ อย่างนี้ได้ชื่อว่า **อายตนะ** ซึ่งแปลว่า **ที่เกิด** ซึ่งหมายความว่า จักขุเป็นที่เกิดของจักขุสัมผัส คือเมื่อใจได้สัมผัสกับรูปโดยอาศัยจักขุเป็นปัจจัย ก็จะทำให้เกิดจักขุวิญญาณ คือการเห็นทางตา อย่างนี้เป็นต้น

และการที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เป็นได้ทั้งนรกและสวรรค์นั้น ก็เพราะว่า เมื่อใดเห็นรูปที่น่ารักใคร่ชอบใจ รูปที่ไม่น่ารักใคร่ ไม่น่าชอบใจ ไม่ได้เห็น ในขณะนั้นก็ย่อมจะเกิดความสุข โสมนัส หรือเกิดความรื่นเริงแจ่มใสเบิกบาน ตอนนี้หรือขณะนี้ก็เรียกว่าอยู่ในสวรรค์หรือเป็นสวรรค์ ถ้าตรงกันข้ามจากนี้ก็คือนรก ในความหมายอย่างนี้แหละพระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสว่า เราได้เห็นแล้วนรกและสวรรค์ชื่อว่า สัมผัสอายตนะ ๖ หรือแปลอีกนัยหนึ่งว่า นรกและสวรรค์ มีอยู่ที่อายตนะ ๖

นรกที่คนตกกันมากที่สุดคืออะไร และเหตุไรพระโศดามันจึงได้ชื่อว่ามีนรกสิ้นแล้ว ปิดประตูอบายภูมิได้แล้ว

โปรดสังเกตให้ดีว่า ความเป็นนรกและสวรรค์นั้น เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วก็อยู่ที่ใจของเรานั้นเอง คือ ขณะใดในใจเกิดความทุกข์โทมนัส ขณะนั้นก็เป็นนรก ขณะใดในใจเกิดความสุขโสมนัส ขณะนั้นก็เป็สวรรค์ แต่อย่างไรก็ดี จะต้องพิจารณาให้ละเอียดต่อไปอีกว่า การที่ใจจะเกิดทุกข์โทมนัส หรือเกิดสุขโสมนัสนั้น ปัจจัยสำคัญอยู่ที่ไหน ? คืออยู่ที่สิ่งที่พบเห็น สิ่งที่ได้ยิน อยู่ที่สิ่งแวดล้อม หรือว่าปัจจัยสำคัญอยู่ที่เหตุภายในใจของผู้ที่พบเห็นนั่นเอง และเป็นความจริงเสมอไปหรือไม่ที่ว่า เมื่อใดได้พบเห็นสิ่งที่ไม่น่ารักใคร่ ไม่น่าพอใจแล้วจะต้องเกิดความทุกข์โทมนัสเสมอทุกครั้ง หรือไม่เป็นทุกครั้ง ? เมื่อเป็นเช่นนี้ ความเป็นนรกหรือสวรรค์นั้นความจริงแท้ ๆ แล้วขึ้นอยู่กับอะไรแน่ ?

อนึ่ง เพื่อเป็นการตอบปัญหาข้อนี้ให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งจริง ๆ จนกระทั่งหมดความสงสัยนั้น ก็คือ ขอให้

นี่ถึงหลักดังต่อไปนี้ก่อน แล้วจะเข้าใจเรื่องนรก-สวรรค์ ในชีวิตนี้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งทีเดียว กล่าวคือพระพุทธเจ้าได้ตรัสกับอนาถบิณฑิกเศรษฐีว่า

“บุคคลผู้ประกอบด้วยองค์แห่งโสดาบัน ๔ เป็นผู้รู้แจ้งแทงตลอดซึ่งปฏิจจนูปบาทด้วยปัญญา นั้น เมื่อปรารถนาที่จะพยากรณ์ตนเอง ก็สามารถที่จะพยากรณ์ตนเองได้ด้วยตนเองว่า เราเป็นผู้มีนรกสิ้นแล้ว มีกำเนิดสัตว์เดรัจฉานสิ้นแล้ว มีวิสัยแห่งเปรตสิ้นแล้ว มีอบายทุกคติ วินิบาตสิ้นแล้ว เราเป็นผู้ถึงกระแสนิพพานแล้ว เป็นผู้มิอันไม่ตกต่ำต่อไปอีกเป็นธรรมดา เทียงแท้ที่จะตรัสรู้ในภายภาคหน้า”

- ส.มหา. ๑๘/๑๐๒๔/๓๓๖-๓๓๗ มจร.

ขอให้สังเกต คำว่า “เราเป็นผู้มีนรกสิ้นแล้ว” (ซีณนโรยมหิ) “เราเป็นผู้ถึงกระแสนิพพานแล้ว” (โสดาปนุโนหมสมฺมิ) ทำไมพระโสดาบันจึงได้ชื่อว่าเป็นผู้มีนรกสิ้นแล้ว ? การที่จะเข้าใจปัญหานี้ได้นั้น ก่อนอื่นก็ต้องพิจารณาคำว่า เราเป็นผู้ถึงกระแสนิพพานแล้ว คำว่า โสดาบัน มาจากคำบาลีว่า โสิต + อาปนฺน

โสด แปลว่า กระแส ซึ่งในที่นี้หมายถึง กระแส
นิพพาน อापนฺ แปลว่า ถึงแล้ว และคำว่ากระแส
นิพพานนั้นก็หมายถึงความสงบภายใน ซึ่งเป็นความ
สงบในชั้นโลกุตตระ เป็นความสงบที่พระอรหันต์ทั้งหลาย
ในเมื่อเข้าถึงแล้ว ทุกองค์จะกล่าวว่อย่างนี้ว่า :-

เอตํ สนฺตํ เอตํ ปณฺธิตํ ยทิตํ มทนิมฺมทโน
ปิปาสวินโย อาลยสมฺมุคฺชาโต วจฺฉนฺนปจฺเจโท ตณฺหกฺขโย
วิราโค นิโรโธ นิพฺพานํ.

นี่สงบ นี่ประณีต ณ ที่นี้เอง เป็นที่สร้างความเมา
เป็นที่กำจัดความกระหาย เป็นที่ถอนความอาลัย เป็นที่
ตัดวิภวูหะ เป็นที่ล้นตัณหา เป็นที่หน่ายราคะ เป็นที่ดับ
สนิท นี่แหละคือนิพพาน

และอีกบทหนึ่งว่า :-

เอตํ สนฺตํ เอตํ ปณฺธิตํ ยทิตํ สพฺพสงฺขารสมโธ
สพฺพูปธิปฺภินิสฺสคฺโค ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรโธ นิพฺพานํ.

นี่สงบ นี่ประณีต ณ ที่นี้เอง เป็นที่สงบแห่งสังขาร
ทั้งปวง เป็นที่สละคืนคือปล่อยวางซึ่งอุปธิทั้งปวง เป็นที่

สันตันทา เป็นที่หน่ายระคะ เป็นที่ดับสนิท นี่แหละคือ นิพพาน

เพราะเหตุที่พระโสดาบันเป็นผู้ที่เข้าถึงความสงบภายในเช่นนี้ ซึ่งในเมื่อเข้าถึงแล้ว ก็หมายความว่าในจิตใจส่วนลึกของท่าน หรือในสันดานของท่าน จะมีความสงบเยือกเย็นอยู่เสมอ เหมือนแช่อยู่ในน้ำตลอดกาล ไฟคือกิเลสก็ดี ไฟคือความทุกข์ต่าง ๆ ก็ดี ไม่อาจจะทำให้เกิดความร้อนได้ นั่นหมายความว่า พระอรหันต์บุคคลขนาดพระโสดาบัน แม้จะได้พบเห็น ได้ประสบสิ่งอันไม่เป็นที่รักใคร่พอใจสักเพียงไรก็ตาม ในใจก็จะไม่เกิดกิเลส ไม่เกิดความทุกข์ หรือแม้จะได้พบเห็นสิ่งที่น่ารักใคร่พอใจก็ไม่ทำให้เกิดกิเลส และความโสมนัสที่เกิดก็จะไม่เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ ไม่แปรเปลี่ยนเป็นความทุกข์ในภายหลัง ไม่เหมือนกับปุถุชนโดยทั่วไป ถ้าวันนี้เขาหัวเราะรื่นเริงชอบใจก็เป็นอันหวังได้ว่า ในวันหลังก็ต้องร้องไห้เสียใจเป็นทุกข์ใจอย่างแน่นอน ในเมื่อเหตุการณ์อันเป็นที่รักใคร่พอใจนั้นเปลี่ยนไป เพราะฉะนั้นในวิสัยของปุถุชนจึงจะต้องตกนรกอยู่เสมอ ไม่พ้นจากนรกไปได้

คนจนประเภทไหนเรียกว่าตกนรก ประเภทไหนไม่เรียกว่าตกนรก

อนึ่ง โปรดสังเกตไว้ด้วยว่า ความทุกข์ซึ่งจะนับว่าเป็น นรก นั้น จะต้องเป็นความทุกข์ที่เกิดจากกิเลสหรือเกิดจากความเศร้าหมองของใจ ขอให้นึกถึงพุทธพจน์ที่ได้กล่าวมาแล้วว่า

“อิธ ตปฺปติ เปจฺจ ตปฺปติ ปาปการี อุกฺกยตุถ ตปฺปติ”

และขอได้โปรดจำไว้ด้วยว่า คนที่มีความทุกข์ยากลำบากขัดสนชั้นแค้น หรือคนที่เจ็บป่วยทนทุกข์ทรมานไม่ได้หมายความว่า คนเหล่านี้คือผู้ที่อยู่ในนรกเสมอไป คนเหล่านี้ถ้าจะนับว่า อยู่ในนรกหรือตกนรก ก็ต่อเมื่อจิตใจของคนเหล่านี้ถูกกิเลสรุ่มล้อมอยู่เสมอ เป็นคนมีกิเลสหยาบ แม้แต่ศีลก็ถือไม่ได้ และไม่เคยคิดจะถือศีลเลย คุณธรรมเช่นความเมตตากรุณา ความยุติธรรม ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู คุณธรรมเหล่านี้ก็มีน้อย นอกจากนี้ยังมีโมหะหรืออวิชชาครอบงำอยู่อย่างหนาแน่น เช่นไม่รู้สึกลำบากถึงเรื่องบุญและบาป ไม่เชื่อหรือไม่แน่ใจในเรื่องตายแล้วเกิด ในเรื่องนรก

สวรรค์อย่างนี้เป็นต้น คนประเภทนี้แม้จะยังไม่ยากจน ลำบาก หรือยังไม่เจ็บป่วย โดยปกติในชีวิตประจำวันเขาก็จะตกนรกหรืออยู่ในนรกอยู่แล้ว ซึ่งอาจจะยังไม่ใช้ขุม นรกที่รุนแรง แต่ถ้ามีเหตุการณ์อย่างอื่นเข้ามาแทรกซ้อน เช่น เกิดยากจนลำบากทุกข์ยาก หรือเป็นโรคชนิดที่ต้อง ได้รับความทุกข์ทรมานมาก ก็แปลว่า เขาจะต้องตกนรก ขุมเล็กหรือขุมที่รุนแรงยิ่งขึ้นไปอีก

แต่ถ้าเป็นบุคคลซึ่งถึงแม้จะยากจน หรือได้รับความทุกข์ทรมานสักเพียงไรก็ตาม ถ้าหากเป็นบุคคลซึ่ง มีใจเป็นกุศลเสมอ เป็นคนมีคุณธรรมเห็นได้ชัด ไม่เป็น มิจฉาทิฎฐิ ถ้าเป็นเช่นนี้ความทุกข์ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเนื่อง มาจากเหตุไรก็ตาม ก็จะไม่ทุกข์ถึงขนาดที่เรียกว่า ตก นรก อย่างแน่นอน ขอให้นึกถึงหลักที่ว่า **ทำไมพระ โสดาบันจึงได้ชื่อว่า เป็นผู้มิวนรกสิ้นแล้ว** หมั่นนึก ถึงเรื่องนี้บ่อย ๆ และอย่าลืมที่จะนึกและพิจารณาบ่อย ๆ ด้วยว่า “ภิกษุทั้งหลาย นรกและสวรรค์ เราได้เห็นแล้ว นรกและสวรรค์นั้นมีอยู่ที่อายตนะ ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจนี่เอง”

หลักอีกอันหนึ่งที่แสดงว่า คนในโลกนี้ได้ตกรรกกันอยู่เสมอ

อนึ่ง เพื่อเป็นการชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า นรกและสวรรค์ในโลกนี้ก็มิใช่ไม่มีแต่ในโลกหน้า และหลักฐานในเรื่องนี้ก็คือ ข้อความตั้งที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นอย่างหนึ่ง และนอกจากนี้ยังมีหลักฐานอื่น ๆ อีกหลายแห่งที่เป็นที่ยืนยันถึงการมีนรกสวรรค์ในโลกนี้ เช่นพระพุทธเจ้าตรัสว่า :-

ภิกษุทั้งหลาย ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ถูกไฟเผาไหม้ร้อนอยู่เสมอ อะไรคือไฟ ? ราคะ โทสะ โมหะ เรากล่าวว่าเป็นไฟ ชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัส อุปายาส เราก็กล่าวว่าเป็นไฟ

สำหรับผู้ที่รู้ภาษาบาลี ก็ขอให้พิจารณาดูคำบาลีจะเข้าใจความหมายชัดยิ่งขึ้น

สพฺพํ ภิกฺขเว อาทิตฺตํ, กิณฺจ ภิกฺขเว สพฺพํ อาทิตฺตํ ? จกฺขุํ ภิกฺขเว อาทิตฺตํ, รูปา อาทิตฺตา, จกฺขุวิญญาณํ อาทิตฺตํ, จกฺขุสมฺผลโส อาทิตฺโต, ยมฺปิทํ

จกฺขุสมฺผลสฺสปลฺจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สุขํ वा ทุกฺขํ
 वा อทุกฺขมฺสุขํ वा, ตมฺปิ อาทิตฺตํ, เกน อาทิตฺตํ ?
 รากคฺคินา โทสคฺคินา โมหคฺคินา อาทิตฺตํ, ชาตฺติยา
 ชรามรณฺน สฺโสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺสุเสหิ
 อุปายาสฺเสหิ อาทิตฺตฺนฺติ วทามิ. ๕เปย

(วิ. มหา. ๔/๕๔/๔๔-๔๕, ส. สฬา. ๑๘/๒๘/๑๗ มจร.)

ยกคำบาลีมาให้ดูพอเป็นตัวอย่างเฉพาะในเรื่อง
 จกฺขุคือตาเท่านั้น เพราะในเรื่องหู จมูก ลิ้น กาย ใจ
 ก็มีสำนวนอย่างเดียวกันนี้ทั้งหมด

ขอให้สังเกตคำว่า จกฺขุ ภิกฺขเว อาทิตฺตํ ภิกฺขุ
 ทั้งหลายตาก็เป็นของร้อนคือเป็นสิ่งที่ถูกไฟเผา และไฟที่
 เผาให้ร้อนก็คือ รากะ โทสะ โมหะ ชาติ ชรา มรณะ
 โสกะ ปริเทวะ ทุกฺขะ โทมนัส และอุปายาส

ขอให้สังเกตอีกว่า คนที่ถูกรากะ โทสะ โมหะ
 เผา พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่า เป็นคนตกนรกหรืออยู่ใน
 นรก และนรกที่ว่านี้ก็มิอยู่ในโลกนี้เอง คนที่ถูกโสกะ
 ปริเทวะ ทุกฺขะ โทมนัส อุปายาสเผา ก็คือคน
 ตกนรก เช่นเดียวกัน และนรกที่ว่านี้พอจะมองเห็น แต่

ข้อที่ว่า *ถูกชาติ ชรา มรณะ เมา* นั้น อันนี้เข้าใจยาก ต้องมีวิปัสสนาญาณที่แก่กล้าจริง ๆ จึงจะมองเห็น และข้อนี้จะยังไม่อธิบายในตอนี้ เพราะเรื่องจะยืดยาวออกไปอีกมาก ในที่นี้เพียงแต่ให้ข้อสังเกตไว้ก่อนว่า นรกในชาตินี้ในโลกนี้ หรือในชีวิตประจำวันนั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้อย่างไร

เพื่อให้เข้าใจชัดอีกว่า ราคะ โทสะ โมหะ นี้แหละคือไฟนรกจริง ๆ ฉะนั้นจึงขอให้นึกถึงพุทธพจน์ดังต่อไปนี้ อีก คือ

นตฺถิ ราคสโม อคฺคิ นตฺถิ โทสสโม คโห
 นตฺถิ โมหสมํ ชาลํ นตฺถิ ตณฺหาสมา นที.

ไฟเสมอด้วยราคะไม่มี ผู้จับเสมอด้วยโทสะไม่มี
 ข่ายเสมอด้วยโมหะไม่มี แม่น้ำเสมอด้วยตัณหาไม่มี

- ธรรมบทภาค ๗ เรื่องปัญจอุบาทถ

ในอรรถกถาอธิบายว่า คำว่า **ไฟเสมอด้วยราคะไม่มี** นั้น หมายความว่า ไฟคือราคะนั้นเกิดขึ้นเฉพาะ

ภายในใจ และเผาอยู่ภายในใจเท่านั้น โดยไม่แสดง
 สัญลักษณ์ของการที่ถูกไฟเผา เช่นควันเป็นต้นให้เห็น

ราคสไมติ ฐมาทีสุ กิณฺจิ อทสฺเสตฺวา อนฺโตเยว
 อฏฺฐาย ฌายนฺวเสน ราเคน สโม อคฺคิ นาม นตฺถิ.

ในอรรถกถาอธิบายไว้เพียงเท่านี้ซึ่งก็ยังไม่แจ่มแจ้ง
 นัก แต่ถ้าพิจารณาจากพุทธพจน์ในอาทิตตปริยาย-
 สูตรแล้ว จะเห็นได้ชัดว่า ไฟคือราคะซึ่งเป็นไฟภายในนั้น
 ร้อนแรง หรือร้ายแรงยิ่งกว่าไฟภายนอกมากมาย ด้วย
 เหตุที่ว่า ไฟคือราคะนั้นเผาอยู่เสมอ เผาอยู่ตลอดเวลา
 ไม่มีใครซึ่งถ้าหากยังเป็นปุถุชนอยู่แล้ว จะไม่ถูกไฟราคะ
 เผานั้น เป็นอันไม่มีเลย จะแตกต่างกันก็แต่เพียงว่า
 บางคนถูกเผาความร้อนมาก บางคนถูกเผาน้อยร้อนน้อย
 ส่วนไฟภายนอกนั้น จะเผาบ้างก็เป็นครั้งคราวไม่บ่อย ไม่
 เผาอยู่เสมอเหมือนไฟราคะ และไฟภายนอกนั้นเห็นได้
 ชัดว่าเป็นไฟ และเวลาเผาก็เห็นได้ชัดว่า มันร้อนอย่างไร
 ส่วนไฟภายในคือไฟราคะนั้น ทั้งที่เผาอยู่เสมอตลอดเวลา
 แต่ก็ไม่มองเห็น หรือไม่รู้สึคว่ามันเผาเลย ฉะนั้นจึงไม่ได้
 ระมัดระวัง หรือคิดป้องกันหรือคิดกำจัดไฟอันนี้ ปล่อย

ให้มันเผาอยู่เสมอโดยไม่รู้สีกตัว ด้วยเหตุนี้ พระพุทธเจ้า จึงตรัสว่า **ไฟเสมอด้วยราคะไม่มี**

และที่ว่า **ไฟคือราคะมันเผาอยู่เสมอ**นั้น ก็ขอให้นึกถึงคำในอาทิตตปริยายสูตรที่ว่า :-

ทุกครั้งที่เห็นรูป ได้ยินเสียง รู้สีกกลิ่น รู้สีกรส รู้สีกสัมผัส มีความรู้สึกนึกคิดเกิดขึ้น และทุกครั้งที่เกิดเวทนา ไม่ว่าจะสุขหรือทุกข์ หรือไม่สุขไม่ทุกข์ ก็ถูกไฟราคะ โทสะ โมหะเผา และถ้าในขณะใด เกิดโสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัส อุกายาส ก็ถูกไฟเหล่านี้เผาอีก

คนที่ตกนรกนั้นมีมากเหมือนฝุ่นในแผ่นดิน

ขอให้พิจารณาดูตามนัยนี้ และถ้ามองเห็นความจริงในเรื่องนี้ก็จะรู้สึกได้จริง ๆ ว่า **ไม่มีไฟใดเสมอด้วยไฟคือราคะ** และจากนัยของพระสูตรนี้ก็แสดงให้เห็นอีกด้วยว่า **ไม่มีไฟใดเสมอด้วยไฟคือโทสะ ไม่มีไฟใดเสมอด้วยไฟคือโมหะ** การตกนรกตามความหมายของอาทิตตปริยายสูตรนี้ จะเห็นว่าคนที่ตกนรกในชีวิตประจำวัน ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้นั้น มีจำนวน

มากมายยิ่งนัก ซึ่งความจริงอันนี้ พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสไว้เหมือนกันดังนี้

ครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงตักฝุ่นขึ้นมาด้วยปลายเล็บ แล้วถามภิกษุทั้งหลายว่า ฝุ่นในเล็บมือกับฝุ่นในผืนแผ่นดินใหญ่ อันไหนจะมากกว่ากัน ภิกษุทั้งหลายได้ทูลตอบว่า ฝุ่นในผืนแผ่นดินใหญ่มีมากกว่า ครั้นแล้วพระองค์ก็ตรัสต่อไปว่า ข้อนี้ฉันใด ผู้ที่ไปนรกไปอบาย ก็มีมากเหมือนกับฝุ่นในผืนแผ่นดินใหญ่ ฉะนั้น ทั้งนี้ก็เพราะผู้ที่รู้อริยสัจมีน้อย

(ส.มหา. ๑๘/๑๑๓๑/๔๐๓ มจร.)

จากหลักฐานอันนี้แสดงให้เห็นว่า สำหรับผู้ที่ยังไม่เห็นแจ้งอริยสัจ ในใจยังไม่ได้สัมผัสกับความสงบเยือกเย็นในชั้นโลกุตตระแล้ว ก็เป็นการหวังได้ว่า ในชีวิตประจำวันจะต้องตกนรกอยู่เสมอ คือจะถูกไฟราคะ โทสะ โมหะ ไฟคือ ขาติ ขรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัส อุปายาสเผาอยู่เสมอ และถ้าในชีวิตประจำวัน กระทำบาปอยู่เสมอด้วยแล้ว ไฟเหล่านี้ก็ยิ่งจะเผาให้เราร้อนยิ่งขึ้น ดังเช่นที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้อีกนัยหนึ่งว่า :-

อด ปาปานิ กมฺมานิ กรํ พาลो น พุชฺฌติ
 เสหิ กมฺเมหิ ทุมฺเมโธ อคฺคิทฺทฺโฆว ตปฺปติ.

คนพาลผู้มีปัญญาทราวมเมื่อทำบาปกรรมอยู่ ก็จะไม่รู้สึกว่าการทำบาป ต่อเมื่อใดบาปนั้นให้ผล เขาก็จะเดือดร้อนหรือเร่าร้อนเหมือนถูกไฟเผาทีเดียว

- ธรรมบทภาค ๕ เรื่องอชครเปรด

ขอให้สังเกตคำว่า **เสหิ กมฺเมหิ ทุมฺเมโธ**
อคฺคิทฺทฺโฆว ตปฺปติ ซึ่งตามรูปศัพท์แท้ ๆ แล้ว
 แปลว่า ผู้มีปัญญาทราวม ย่อมร้อนเหมือนถูกไฟเผา
 เพราะกรรมของตน คือเพราะบาปกรรมที่ได้ทำเอาไว้

จากคาถาบทนี้เราจะเห็นได้ชัดว่า คำว่า **ตปฺปติ**
 ซึ่งได้กล่าวถึงมาตั้งแต่แรกแล้วนั้นหมายถึง ร้อนเหมือน
 ถูกไฟเผา คือคำว่า **อคฺคิทฺทฺโฆว** นั้น แปลว่า เหมือน
 ถูกไฟเผา ซึ่งแสดงว่า คนที่ทำบาปอยู่เสมอ (บาปการี)
 นั้น จะต้องร้อนเหมือนถูกไฟเผา แม้ในขณะที่ยังมีชีวิต
 อยู่ในโลกลี้กนี้ ซึ่งเป็นอาการหรือเป็นนิมิตหมายให้รู้ว่า
 คนที่ทำบาปอยู่เสมอ นั้น แม้ในปัจจุบันก็เรียกได้ว่า ได้
 ตกนรกอยู่แล้ว เป็นแต่เขาไม่รู้สึกหรือมองไม่เห็นว่าเป็น

ตนตกนรกเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพราะความเป็นคนพาล ความเป็นคนมีปัญญาทึบ

เหตุไรคนจึงทำบาปทั้งที่รู้ว่าเป็นบาป

อนึ่ง คำว่า คนพาลผู้มีปัญญาทึบ แม้กระทำความบาปอยู่ ก็จะไม่รู้ว่าตนทำบาป นั้น คำว่า **ไม่รู้** (น พุชฺฌติ) ในที่นี้ ในอรรถกถาอธิบายว่า “โดยธรรมดาคนที่ทำบาปและไม่รู้ว่าตนทำบาปนั้นไม่มี” (คือคนที่ทำชั่วนั้นทุกคนรู้ว่าตนทำชั่ว) แต่ที่ว่า **ไม่รู้** นั้นคือ **ไม่รู้**ว่า **วิบากของกรรมที่ตนทำลงไปแล้วนั้น จะต้องให้ผลร้ายแรงอย่างไร** คำว่า **ไม่รู้** หมายถึงไม่รู้อย่างนี้ และคำว่า **คนพาล** ก็หมายถึงคนมีปัญญาทึบ

อถ ปาปานิตี น เกลลํ พาลो โกธวเสน ปापานิ
 กรโธตี, กรโธนโตปิ น พุชฺฌตีตี อตฺโธ. ปาปํ กรโธนโต
 จ “ปาปํ กรโธมี”ตี อพุชฺฌณโก นาม นตฺถิ, “อิมสฺส
 กมฺมสฺส เอวรูโป นาม วิปาโก”ตี อชานนตาย “น
 พุชฺฌตี”ตี วุตฺตํ. **เสหิตี** เตหิ อตฺตโน สนฺตเกหิ
 กมฺเมหิ. **ทุมฺเมธติ** ทุปฺปณฺณเณ ปุคฺคโล นิริเย
 นิพฺพตฺติตฺตวา อคฺคิททฺโธว ตปฺปตีตี อตฺโธ.

และขอให้สังเกตไว้ด้วยว่า จากคำอธิบายในอรรถกถา^๑นี้ คนที่ทำบาปที่ว่า ร้อนเหมือนถูกไฟเผา นั้น หมายถึง เขาตายแล้วจะต้องไปเกิดในนรก และถูกไฟในนรกเผา ไม่ใช่ไฟนรกในโลกนี้ (ทุมเมโธติ ทุบุปญโย ปุคฺคโล นิริเย นิพฺพตฺติตฺวา อคฺคิทฺทฺโธว ตฺปฺปตีติ อตฺถเ)

อนึ่ง คำว่า พาล ซึ่งแปลว่า คนพาล นั้น เป็นการแปลทับศัพท์ ส่วนความหมายจริง ๆ คำนี้แปลว่า คนโง่ หรือ คนปัญญาอ่อน เช่นคำว่า พาลาตปี แปลว่า แดดอ่อน ซึ่งคำนี้มาจากคำว่า พาล แปลว่า อ่อน อาตปี แปลว่า แดด อีกนัยหนึ่งคำว่า คนพาล ในความหมายของพุทธศาสนานั้น หมายถึง คนที่ผิดศีล ๕ อยู่เสมอ ถือศีล ๕ ไม่ได้ หรืออีกนัยหนึ่ง หมายถึง คนที่ประพฤติอยู่ในอกุศลกรรมบถ ๑๐ คือ กายทุจริต ๓ วจีทุจริต ๔ มโนทุจริต ๓ ถ้าเป็นบัณฑิต ก็มีความหมายตรงกันข้ามจากนี้ ฉะนั้นจึงใคร่ขอให้สังเกตให้ละเอียดในพุทธพจน์ที่ว่า “คนพาล ผู้มีปัญญาทรามแม้ทำบาปอยู่ ก็จะไม่รู้สึก หรือไม่รู้ว่า ตนทำบาป” และขอให้นึกถึงพุทธพจน์ดังต่อไปนี้อีก

น หิ ปาปํ กตํ กมมํ สชฺชชีรํ มุจฺจติ
 ทหนุตํ พาลมเนวติ ภสฺมาจฺจนุโนว ปาวโก.

บาปกรรมที่ทำไว้ จะยังไม่ให้ผลในทันที เหมือนกับน้ำนมโคที่รีดออกมาเดี๋ยวนั้น (คือจะยังไม่ทันเปรี้ยวต่อเมื่อทิ้งเอาไว้นาน หรือนำวัตถุ เช่น หวานนมเปรี้ยวหรือวัตถุที่มีรสเปรี้ยวอย่างอื่น เช่น เถาวัลย์เปรียงเป็นต้นใส่ลงไป จากนั้นนมนั้นก็กลายเป็นนมเปรี้ยว)

ต่อเมื่อใดบาปกรรมที่ทำไว้นั้นให้ผล มันก็ตามเผาคนพาล เหมือนกับไฟที่มีเชื้อถ้าปกปิดเอาไว้ (คือคนที่เหยียบบอยู่บนไฟที่มีเชื้อถ้าปกปิดไว้นั้น ครั้งแรกจะยังไม่ร้อน ต่อไปเมื่อยังเหยียบบอยู่เรื่อย ๆ เมื่อเชื้อที่ปกปิดไว้นั้นร้อนแล้ว คราวนี้ก็จะถูกไฟนั้นเผาไหม้)

ในอรรถกถาอธิบายว่า ผู้ที่ทำบาปอยู่เสมอ นั้น แม้ในปัจจุบันบาปกรรมจะยังไม่ให้ผล เหมือนกับนมสดที่เพิ่งรีดมาใหม่ ๆ ยังอยู่ในสภาพเดิม ยังไม่เปลี่ยนสภาพเป็นนมเปรี้ยวก็จริง แต่บาปกรรมนั้นก็จะต้องให้ผลอย่างแน่นอน เพราะถ้าหากบาปที่ทำแล้วจะพึงให้ผลทันที ในขณะที่ทำ ก็คงจะไม่มีใครกล้าทำบาป ทั้งนี้

ก็เพราะตราบไต่ที่ชั้นทั้งหลาย (คือเบญจชั้น) ที่เกิดมาจากกุศลยังดำรงอยู่ ชั้นที่เกิดจากกุศลนั้นก็รักษาเขาไว้ก่อน (คือกุศลกรรมในอดีตยังคุ้มครองเขาอยู่) แต่เมื่อใดกายแตกทำลายตายไปแล้ว เขาก็จะต้องไปเกิดในอบายคราวนี้แหละบาปกรรมที่เขาทำไว้นั้นก็จะให้ผล คือตามเผาผลาญเขา เหมือนกับถ่านไฟที่ลุกแดง แต่ไม่มีเปลว มีเพียงขี้เถ้าปกปิดไว้ คนที่ไปเหยียบถูกกองไฟอันนี้ ครั้งแรกไฟจะยังไม่เผาไหม้ เพราะมีขี้เถ้าปกปิดไว้ ต่อเมื่อขี้เถ้าที่ปกปิดไว้นั้นเกิดร้อนขึ้นมาแล้ว คราวนี้ไฟจึงจะเผาไหม้ คือจะไหม้ตั้งแต่หนังไปจนกระทั่งถึงไขในกระดูก ถึงไขมันในสมอง บาปที่ทำไว้ก็เช่นเดียวกัน มันจะตามเผาคนพาลนั้น ในอัฐภาพที่ ๒ หรือที่ ๓ ในเมื่อไปเกิดในอบายภูมิเช่นเกิดในนรกเป็นต้น

เหตุไรบาปที่ทำไว้ในชาตินี้จึงยังไม่ค่อยให้ผล

จากคำอธิบายในอรรถกถา นี้ มีข้อที่ควรจะสังเกต ก็คือ บาปกรรมที่ทำไว้ในชาตินี้แม้จะมากมายสักเพียงไร ก็ยังให้ผลไม่มาก ทั้งนี้ก็เพราะการที่เราเกิดมาเป็นคนในชาตินี้ แสดงว่า เบญจชั้นอันนี้เกิดมาจากวิบากของ

กุศลกรรมในชาติก่อน และในเมื่อเบญจขันธ์อันนี้ยังอยู่ ยังไม่ตาย เบญจขันธ์อันนี้ก็จะมีคุ้มครองป้องกันมิให้ บาปกรรมที่ทำในชาตินี้ให้ผล แต่ในเมื่อเราทำบาปกรรม บ่อย ๆ บาปกรรมอันนี้มีมาก ในเวลาจะตาย บาปกรรม ในชาตินี้ก็จะนำไปเกิดในอบายภูมิ คืออาจจะไปเกิดใน นรก หรือไปเกิดเป็นเปรตอย่างใดอย่างหนึ่ง อย่างนี้เป็น ต้น ครั้นแล้วบาปกรรมอันนั้นก็จะมีตามเผาผลาญ อย่างแน่นอน

อนึ่ง คนที่ทำบาปในเมื่อยังไม่ตายนั้น บาปกรรมที่ ทำไว้ก็เป็นเสมือนถ่านไฟที่ลุกแดงจนไม่มีเปลว แต่มี ควันที่เข้าปกปิดเอาไว้ ต่อเมื่อตายไปแล้ว ขันธ์ที่เกิดจากกุศล กรรมสิ้นสุดลงแล้ว คราวนี้ก็เปรียบเหมือนถ่านไฟนั้นถึง แม้จะมีควันเข้าปิดไว้ แต่ตอนนี้ก็เหมือนกับไม่มีควัน เพราะ ควันนั้นไม่อาจจะป้องกันความร้อนจากถ่านไฟนั้นได้ เนื่องจากควันนั้นก็ร้อนแรงเหมือนถ่านไฟนั้นแล้ว ใน เมื่อเหยียบอยู่บนควันที่กลบไฟนั้นไว้นาน

คนพาลผู้มีปัญญาทึบ กำลังทำบาปอยู่ ก็จะไม่รู้ ตัวว่าตนเองทำบาป แต่บาปกรรมที่ตนเองทำไว้นั้นมัน

จะต้องให้ผลคือตามเผาคนนั้นอย่างแน่นอน เหมือนคนที่เหยียบอยู่บนถ่านไฟที่มีขี้เถ้าปกปิดไว้ ซึ่งในที่สุดก็จะต้องถูกไฟนั้นเผาไหม้อย่างแน่นอน

พุทธพจน์บทนี้ขอให้พยายามหมั่นพิจารณาบ่อย ๆ และโปรดสังเกตจากคำอธิบายในอรรถกถาที่ว่า “ถ้าหากบาปกรรมที่ใคร ๆ ทำแล้ว จะพึงให้ผลทันที ก็คงไม่มีใครกล้าทำบาปแน่”

ยทิ (ปาปกมฺมํ กตฺ) วิปจฺเจยฺย, น โภจฺจฺ ปาป-
กมฺมํ กาคฺคํ วิสเหยฺย. ยาว ปน กุสลาภินิพฺพตฺตา
ชนฺธา ธรนฺติ; ตาว เต นํ รกฺชนฺติ, เตสํ เภทา
อปาเย นิพฺพตฺเตสฺสุ ชนฺเตสฺสุ วิปจฺจติ, วิปจฺจมานญจ
ทหนฺตํ พาลมนฺเวติ.

โลกนี้เป็นได้ทั้งนรกและสวรรค์

เมื่อพูดถึงนรกและสวรรค์ จะต้องทำความเข้าใจไว้เสมอว่า นรกและสวรรค์นั้นมีทั้งในโลกนี้และในโลกหน้า ชีวิตนี้เป็นได้ทั้งนรกและสวรรค์ ซึ่งข้อความอันนี้ นอกจากพระพุทธเจ้าจะได้ตรัสไว้แล้วว่า “ภิกษุทั้งหลาย

นรกและสวรรค์ เราตถาคตได้เห็นแล้ว นรกและสวรรค์มีอยู่ที่อายตนะ ๖ นี้เอง ฯลฯ” เช่นนี้แล้ว ในอรรถกถาซึ่งอธิบายพุทธพจน์ตอนนี้ ก็ได้กล่าวเช่นเดียวกันนี้ว่า :-

ในนรกไม่อาจจะอยู่ประพฤติมรรคพรหมจรรย์ได้เลย เพราะในนรกนั้นมีแต่ความทุกข์ เพียบพร้อมไปด้วยความทุกข์อย่างเดียว และในสวรรค์เทวโลกนั้นเล่า ก็ไม่อาจจะอยู่ประพฤติมรรคพรหมจรรย์ได้เช่นเดียวกัน เพราะในสวรรค์เทวโลกนั้นก็จะมีแต่ความสุข เพียบพร้อมไปด้วยความสุขอย่างเดียว (ทุกข์ไม่มี) ฉะนั้นก็จะทำให้เกิดความประมาทมัวเมายินดีอยู่แต่ในการเล่นสนุกสนานอย่างเดียว ส่วนโลกมนุษย์มีทั้งสุขและทุกข์ระคนเจือปนกลั่นเคลื่อนไปทั่ว ในโลกมนุษย์มีทั้งอบายและสวรรค์ปรากฏ ฉะนั้นโลกมนุษย์นี้ จึงเป็นภูมิที่เหมาะสมสำหรับบำเพ็ญกัมมัฏฐานเพื่อมรรคพรหมจรรย์

อิมินา ก็ ทีเปติ ? นირเย เอกนุตทุกุขสมปิต-
ภาเวน เทวโลกे ज एकनุตसुखसमपिततदा एकनุต-
चित्तुहारदिवसेन उपपन्नपมาतेन मच्चत्प्रहमजरियासं-
वसितुं न सक्या. मनुसुल्लोके पन वोकिण्णसुखทุกุโข,

อิเชว อปาโยปิ สคโคปิ ปญญาติ. อัย มคฺคพฺรหฺม-
จฺริยสฺส กมฺมภูมิ นาม.

— ส. อฎ. ๓/๑๓๕/๕๒ มจร.

ผู้ที่เป็นมิจฉาทิฏฐิ เมื่อทำบาปอยู่

แม้จะได้รับผลของบาปอยู่เสมอแต่ก็จะมองไม่เห็น

ข้อที่ว่า ในโลกมนุษย์นี้มีทั้งอบายและสวรรค์
ปรากฏนั้น คือคำบาลีที่ว่า “อิเชว อปาโยปิ สคโคปิ
ปญญาติ” และจากคำพูดประโยคนี้แสดงให้เห็นว่า แม้
ตามมติของพระอรรถกถาจารย์ก็ถือว่า **โลกมนุษย์นี้**
เป็นได้ทั้งนรกและสวรรค์ ในโลกมนุษย์นี้เองมี
ทั้งนรกและสวรรค์ ใครจะได้ชื่อว่า ตกนรก หรือขึ้น
สวรรค์ ก็ขอให้ศึกษาข้อความต่าง ๆ ที่เป็นพุทธพจน์
ดังที่ได้อ้างมาแล้วตั้งแต่ต้นนั้น ก็จะเข้าใจเรื่องนี้ชัด แต่
อย่างไรก็ดี เพื่อที่จะได้เข้าใจเรื่องนรกสวรรค์ดังที่ได้
กล่าวมาแล้วชัดเจนยิ่งขึ้น และจำหลักต่าง ๆ ได้แม่นยำ
ฉะนั้นจึงขอสรุปให้ฟังอีกครั้งหนึ่งดังนี้

๑. คนที่ทำบาปอยู่เสมอ จะต้องตกนรกหรืออยู่
ในนรกในชีวิตนี้ ก็คือ คนที่ในใจจะมีแต่ความเร่าร้อน

เหมือนถูกไฟเผา หรือพูดอีกนัยหนึ่งก็คือ ในใจไม่มีความสงบ จะมีแต่ความเศร้าหมอง ความไม่แจ่มใส ซึ่งเรียกตามภาษาบาลีว่า มี ตปฺปติ มี โสจติ คนประเภทนี้ จะไม่สามารถเข้าสมาธิได้เลย แม้เพียงชั่วขณะ ถึงแม้จะมีเวลา มีโอกาส มีครูสอน มีสัปบายะ ก็ฝึกไม่ได้ เพราะใจจะไม่ยอมสงบ เหมือนกับคนที่ยืนอยู่บนแผ่นดินที่ร้อน จะให้ยืนอยู่นิ่ง ๆ เป็นเวลานานยอมทำไม่ได้

เมื่อใจไม่มีความสงบเช่นนี้ โอกาสที่จะเกิดความทุกข์ต่าง ๆ ทางใจนั้นก็จะมีมาก ขอให้กลับไปอ่านในเล่มนี้หน้า ๑๐ ที่กล่าวถึงว่า “อันความทุกข์ที่สะสมเอาไว้ก็คือ ความเศร้าหมองของใจ ความไม่แจ่มใสของใจ และแล้วความทุกข์ที่สะสมเอาไว้มันก็จะออกฤทธิ์ ออกมาให้เห็น แม้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ฯลฯ”

๒. คนที่ทำบาปอยู่เสมอนั้น หมายถึงผู้ที่ทำผิดศีล ๕ อยู่เสมอดังแต่ข้อที่ ๑ ถึงข้อที่ ๕ ซึ่งจะทำอย่างไร ร้ายแรง หรือไม่ร้ายแรงก็ตาม แต่ผลที่จะพึงได้รับอยู่เสมอก็คือ ความเศร้าหมองของจิตใจ ซึ่งถ้าใจเศร้าหมองอยู่เสมอแล้ว ความสงบในใจก็ย่อมมีไม่ได้ ผล

อันนี้จะต้องได้รับทุกครั้งที่ทำบาป ซึ่งถ้าทำมากก็มีมาก ถ้าทำน้อยก็มีน้อย แต่ผลอันนี้คนที่ทำบาปจะมองไม่เห็น หรือไม่รู้สึกรู้หาย เหมือนกับคนที่ติดเหล้า ดื่มเหล้าอยู่เสมอ ในขณะที่เม้าจะไม่รู้สึกรู้หายถึงโทษของเหล้า ต่อเมื่อหายเม้าแล้วจึงจะค่อยรู้สึกเห็นโทษขึ้นมาบ้าง แต่ถึงกระนั้น บางคนก็อาจจะไม่รู้สึกรู้หายถึงโทษเลยก็มี ข้อนี้สมจริงดังพุทธพจน์ ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า :-

ดูก่อนคบหาดีทั้งหลาย สมณพราหมณ์เหล่าใดมี วาตะอย่างนี้ มีความเห็นอย่างนี้ สมณพราหมณ์เหล่านั้น เป็นอันหวังได้ว่า จะต้องเปื้อนอายในกุศลธรรม ๓ คือ กายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต และจะยึดถือปฏิบัติอยู่ แต่ในอกุศลธรรม ๓ คือ กายทุจริต วจิตุจริต มโนทุจริต ข้อนั้นเป็นเพราะเหตุไร ? ก็เพราะสมณพราหมณ์ผู้เจริญ เหล่านั้น ไม่เห็นโทษ ไม่เห็นความต่ำทราม ไม่เห็นความ เสร้าหมองของอกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่เห็นคุณค่าแห่ง ความบริสุทธิ์ของกุศลธรรมทั้งหลาย ฯลฯ - (อปฺปณก- สุตฺต ม.ม. ๑๓/๕๕/๗๑ มจร. ข้อความนี้คัดมาจาก หนังสือผีและเทวดามีจริง หน้า ๑๐-๑๑ พ.ศ. ๒๕๔๑)

ข้อที่ว่า **ไม่เห็นโทษ** **ไม่เห็นความต่ำทราม** **ไม่เห็นความเศร้าหมอง**ของอกุศลธรรมทั้งหลาย นั้น ในอภินิหารสูตรที่อ้างมานี้ใช้คำว่า “**น หิ เต โภโกโต สมณพราหมณา ปสุสนฺติ อกุสฺลानํ ฌมฺมานํ อาทีนํ โยการํ สงฺกิลฺลํ กุสฺลानํ ฌมฺมานํ เนกขมฺเม อานิสฺสํ โวทานปกฺขํ**”

(ม.ม. ๑๓/๔๕/๗๑ มจร.)

ขอให้สังเกตคำว่า **อาทีนํ** ซึ่งแปลว่า **โทษ โยการํ ความต่ำทราม สงฺกิลฺลํ ความเศร้าหมอง** คนที่ทำบาปอยู่เสมอและเป็นมิจฉาทิฎฐิด้วย เช่นเห็นว่าบุญบาปไม่มี ชาดินี้ชาติหน้าไม่มี ผลและวิบากของกรรมดีกรรมชั่วไม่มี โอบปาติกะไม่มี อย่างนี้เป็นต้น คนประเภทนี้ทั้งที่ตนเองทำบาปอยู่เสมอ เขาก็จะมองไม่เห็นโทษ **ไม่เห็นความต่ำทราม**แห่งบาปกรรมของตน **ไม่เห็นความเศร้าหมอง**ที่เกิดขึ้นในใจของตนเองอยู่เสมอ

เมื่อจิตใจเศร้าหมองจะมีผลอย่างไร ทั้งในชีวิตนี้และชีวิตหน้า

ความเศร้าหมองของใจมีโทษอย่างไร ในชีวิตประจำวันได้กล่าวมาแล้ว ส่วนโทษที่จะพึงมีในอนาคตนั้น ขอให้นึกถึงพุทธพจน์ดังต่อไปนี้

จิตเต สงฺกิลิฏฺเจะ ทุกฺคตฺติ ปาฏิกงฺขา เมื่อจิตเศร้าหมอง ทุกฺคตฺติเป็นอันหวังได้

(ม.มู. ๑๒/๗๐/๔๘ มจร.)

จิตเต อสงฺกิลิฏฺฺเจะ สุกฺคตฺติ ปาฏิกงฺขา เมื่อจิตไม่เศร้าหมองแล้ว สุกฺคตฺติเป็นอันหวังได้

(ม.มู. ๑๒/๗๐/๔๘ มจร.)

อนึ่ง สำหรับคนที่ไม่ถึงกับเรียกว่า **ทำบาปอยู่เสมอ** คือทำบ้างแต่ก็ทำเป็นส่วนเล็กน้อย เรียกว่าส่วนใหญ่เป็นคนใจบุญ ทำบุญอยู่เสมอ เป็นคนมีคุณธรรม คนประเภทนี้จะถือว่า *ในบางครั้งตกนรกได้หรือไม่* ? ขอดตอบว่า ในบางครั้งก็ถือว่า *ตกนรกได้เหมือนกัน* เพราะไฟนรกที่เผาคนเราอยู่เสมอ นั้น ไม่ใช่มีแต่ความ

ร้อนที่เกิดจากการทำบาปเท่านั้น ความร้อนที่เกิดจากกิเลสก็ถือว่าเป็นนรกได้เหมือนกัน เช่นที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า ในขณะที่ใดได้ประสบพบเห็นแต่สิ่งที่ไม่น่ารักใคร่ชอบใจ ที่น่ารักใคร่ชอบใจไม่ประสบพบเห็น ในขณะนี้ ก็ถือว่าเป็นนรก นรกในที่นี้ ก็คือจะเกิดโสกะ ปรีทวะ ทุกชะ โทมนัส อุปายาส ดังเช่นพระพุทธเจ้าตรัสว่า ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นของร้อน ร้อนเพราะไฟคืออโรคะ ร้อนเพราะไฟคือโทสะ ร้อนเพราะไฟคือโมหะ ร้อนเพราะไฟคือ ขาดิ ชรา มรณะ โสกะ ปรีทวะ ทุกชะ โทมนัส อุปายาส

**นรกในชีวิตนี้ที่พระอริยเจ้าทั้งหลายมองเห็นชัด
แต่ปุถุชนมองไม่เห็นเลย**

จากพุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นว่า ยังมีนรกอีกระดับหนึ่ง ซึ่งนรกระดับนี้เห็นได้ยาก เป็นนรกที่พระอริยเจ้าทั้งหลายมองเห็น แต่ปุถุชนจะมองไม่เห็นเลย ซึ่งข้อความอันนี้เราจะเห็นได้ชัดจากคำพูดของพระสารีบุตร ซึ่งได้กราบทูลพระพุทธองค์ดังนี้

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระขีณาสพมองเห็นอย่าง
แจ่มแจ้ง ด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงว่า กาม
ทั้งหลายเปรียบเหมือนหลุมถ่านเพลิงอันแดงฉาน

(อง.ทสก. ๒๔/๙๐/๑๔๑ มจร.)

และข้อที่ว่า กามเป็นนรก นั้น เราจะเห็นได้ชัด
จากคาถาดังต่อไปนี้อีก

นรกา อุพุกโต ตาต นรกํ ปติตุมิจฉลี.

พ่อसानุ แม่ได้ยกเจ้าขึ้นจากนรกแล้ว เจ้ายัง
ปรารถนาที่จะตกนรกอีกหรือ

(ส.ส. ๑๕/๒๓๙/๒๕๒ มจร.)

คำพูดประโยคนี้เป็นคำพูดของแม่ในชาติก่อนของ
सानุสามเณร ซึ่งในขณะนั้นแม่เกิดเป็นยักษ์ฉณี และเข้า
สิงसानุสามเณร เพราะसानุสามเณรคิดจะสึก แต่แม่ไม่
ปรารถนาจะให้สึก จึงได้เข้าสิงแล้วกล่าวคาถานี้ออกมา
โดยที่สามเณรไม่รู้สึกตัว

นอกจากนี้ยังมีอีกหลายแห่งที่พระพุทธเจ้าได้ตรัส
ไว้เกี่ยวกับเรื่องนรกในชีวิตนี้กับภิกษุ เช่นตรัสว่า :-

ดูก่อนภิกษุ เธอจึงเฟ่งฉาน อย่าประมาท อย่า
 หมุนจิตของเธอไปในกามคุณอย่าเปลือกสิ้นก้อนเหล็กแดง
 อย่าให้ถูกไฟเผา และคร่ำครวญอยู่ว่าทุกข์จริง ๆ

ฉาย ภิกษุ มา จ ปมาโท
 มา เต กามคุณ ภมสสุ จิตต์
 มา โลหคหฺม คิลี ปมตโต
 มา กนฺที ทุกฺขมิตฺนฺติ ทฺยหฺมานโน.

(ขุ. ๕. ๒๕/๓๗๑/๘๑ มจร.)

น่ารื่นเริง น่าเพลิดเพลินอะไรหนอ ในเมื่อโลก
 อันเป็นที่อาศัยอยู่นี้ ถูกไฟเผาลุกโพลงอยู่เสมอ ท่าน
 ทั้งหลายถูกความมืดหุ้มห่อเอาไว้ ทำไมไม่คิดแสวงหา
 ประทีปเล่า

โก นฺุ หาสฺ กิमानฺนฺโท นิจฺจํ ปชฺชฺชิตฺเต สติ
 อนฺุทธกาเรน โอนฺุทฺธา ปทีปํ น คเวสถ.

(ขุ. ๕. ๒๕/๑๔๖/๔๓ มจร.)

ภิกษุทั้งหลาย มีอยู่ นรกที่มีความเร่าร้อนมาก คือ
 รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธัมมารมณฺ์ ที่ได้

ประสบเข้าแล้ว ไม่เป็นที่พึงปรารถนาน่ารักใคร่ชอบใจเลย
 สิ่งเหล่านี้แหละ คือนรกที่แผดเผาอย่างใหญ่หลวงทีเดียว

ยังมีอยู่อีกนะ ภิกษุทั้งหลาย นรกที่ร้อนแรงยิ่ง
 กว่านี้ น่ากลัวยิ่งกว่านี้ คือ ผู้ใดที่ไม่รู้ตามความเป็นจริง
 ซึ่งอริยสัจ ๔ เขาย่อมจะยินดีในสังขารทั้งหลาย เมื่อ
 ยินดีในสังขารทั้งหลาย เขาก็ย่อมจะต้องเวียนว่ายตาย
 เกิด เมื่อมีการเกิด ก็ย่อมจะต้องมีการแก่ เจ็บ ตาย
 ความเศร้าโศกปริเทวนาการ ความทุกข์กาย ทุกข์ใจ
 และความคับแค้นใจ นี้แล ภิกษุทั้งหลาย นรกที่ร้อนแรง
 ยิ่งกว่า น่ากลัวยิ่งกว่าที่กล่าวมาแล้ว

อดีต ภัททเว มหาปริพาโห นาม นิรโย, ตตถ
 ยงฺกิลฺลิจิ จกฺขุณา รูปํ ปสฺสติ, อนิฏฺฐรूपญฺเวยว ปสฺสติ
 โน อิฏฺฐรूपํ, อกนฺตรूपญฺเวยว ปสฺสติ โน กนฺตรूपํ,
 อมฺนาปฺรุษญฺเวยว ปสฺสติ โน มฺนาปฺรุษํ. ๕เปฯ ยงฺกิลฺลิจิ
 มนฺสา ธมฺมํ วิชานาติ, อนิฏฺฐรूपญฺเวยว วิชานาติ โน
 อิฏฺฐรूपํ, อกนฺตรूपญฺเวยว วิชานาติ โน กนฺตรूपํ,
 อมฺนาปฺรุษญฺเวยว วิชานาติ โน มฺนาปฺรุษํ.

อดุติ นุ โข ภิกขุ เอตมฺหา ปริฬาหา อญฺโฆ
 ปริฬาโห มหนตฺตโร จ ภายานกตโร จ. ๔เปย

เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมณา วา พุราหุมนฺนา
 วา “อิทํ ทุกฺขน”ติ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ ๔เปย “อัย
 ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺิพทา”ติ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ. เต
 ชาตีสํวตฺตนิเกสุ สงฺขารesu อภิรมนฺติ ๔เปย อภิรตา
 อภิสงฺขโรนฺติ ๔เปย อภิสงฺขริตฺวา ชาติปริฬาเหนปี
 ปริทฺยहनฺติ ชราปริฬาเหนปี ปริทฺยहनฺติ, มรณ
 ปริฬาเหนปี ปริทฺยहनฺติ, โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาส-
 ปริฬาเหนปี ปริทฺยहनฺติ. เต น ปริมุจฺจนฺติ ชาตฺิยา
 ชราย มรณฺน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺখেหิ โทมนสฺเสหิ
 อุปายาสฺสเหหิ น ปริมุจฺจนฺติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ.

(สํ. มหา. ๑๙/๑๑๑๓/๓๙๒ มจร.)

ขอให้สังเกตว่า คำว่า **มีอยู่นรกที่มีความเร่าร้อน**
 มาก นั้น คำบาลีในพระสูตรนี้ใช้คำว่า **อดุติ มหา-**
ปริฬาโห นาม นิรโย ตามศัพท์แปลว่า **นिरยะหรือนรก**
 ชื่อว่า **มหาปริฬาหะ** มีอยู่ และคำว่า **มหาปริฬาหะ**
 นั้น ก็แปลว่า **มีความเร่าร้อนมาก** ซึ่งสำนวนบาลีตรงนี้

จะเห็นว่าเหมือนกันกับคำที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสมาแล้วว่า
 “ทิวา มยา ภิกขเว จ ผัสสายตนิกา นาม นิรยา”
 “ภิกษุทั้งหลาย เราได้เห็นแล้วนิรยะชื่อว่าผัสสายตนิกะ
 ๖” และข้อความต่อมาก็เหมือนกัน (ดูในเล่มนี้ หน้า
 ๒๕) ฉะนั้น เมื่อนำพระสูตรทั้ง ๒ แห่งนี้มาเทียบกัน
 และใคร่ครวญให้ดีแล้ว ก็จะทำให้เข้าใจชัดยิ่งขึ้นว่า *นรก*
ในชาตินี้คืออะไร ? และเหตุไรคนทั้งหลายจึงตกนรกกัน
มากมายยิ่งนัก ซึ่งเปรียบเหมือนกับฝุ่นในผืนแผ่นดินใหญ่
และทำไมพระโสดาบันจึงได้ชื่อว่ามีนรกสิ้นแล้ว ปิดประตู
อบายภูมิได้แล้ว

นรกมีหลายระดับ

คือนรกในความหมายของปุถุชน

และนรกในความหมายของพระอริยเจ้า

อนึ่ง ควรจะทำความเข้าใจให้แจ่มแจ้งว่า คำว่า
นรก นี้ มีความหมายหลายระดับ สุดแล้วแต่จะมอง
 ในแง่ของใครระดับไหน ถ้าในความหมายของปุถุชน คน
 ที่จะนับว่าตกนรกหรืออยู่ในนรกนั้น ก็คือ **คนที่มีความ**
ทุกข์ทรมานอย่างเห็นได้ชัด ขอให้นึกถึงเรื่องนาย

จุนทสุกริกะ ซึ่งตกนรกตั้งแต่ยังไม่ตาย เป็นนรกชั้นอเวจี ส่วนคนที่ทำบาปแต่ก็ไม่ทำรุนแรงโหดร้ายเหมือนกับนายจุนทสุกริกะ แต่ในเมื่อในใจหาความสงบไม่ได้เลย หรือจะสงบก็เพียงชั่วครั้งชั่วคราว และที่ใจไม่สงบนี้ ก็เป็นเพราะในใจมีไฟเผาอยู่เสมอ ซึ่งไฟที่ว่านี้ก็คือ ราคะ โทสะ โมหะ ไฟ คือ ซาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัส อุปายาส คนที่ถูกไฟเหล่านี้เผาอยู่เสมอก็จะหาความสงบใจได้ยากในความหมายอย่างนี้ก็เรียกว่า ตกนรก หรือ อยู่ในนรก และจากความหมายอันนี้ ก็ขอให้พิจารณาดูว่า คนในโลกตกนรกกันมากมายจริงหรือไม่ สวรรค์อยู่ในอก นรกอยู่ในใจ ก็คือนรกสวรรค์ในความหมายดังที่กล่าวมานี้

และยังมีนรกอีกระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นนรกที่พระอริยเจ้าทั้งหลายมองเห็น ส่วนปุถุชนจะมองไม่เห็นเลย คือใครก็ตาม ตราบใดที่ยังไม่รู้แจ้งอริยสัจ คนเหล่านี้ไม่จำกัดว่า จะเป็นคนบาปหรือเป็นคนบุญ ก็ยังได้ชื่อว่า ยังไม่พ้นจากนรก เพราะไฟนรกที่เผาอยู่เสมอไม่ว่างเว้นเลย ก็คือ กาม ดังที่พระสารีบุตรได้กราบทูลพระพุทธเจ้าว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระซีณาสพยอมมองเห็นอย่างแจ่มแจ้ง ด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงว่า กามทั้งหลายเปรียบเหมือนหลุมถ่านเพลิงอันแดงฉาน” และอีกบทหนึ่งที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า “ภิกษุ เธออย่าหมუნจิตไปในกามคุณ เธออย่าเปลวกลืนกินก้อนเหล็กแดง” “นารีรื่นเริง นารีเปลิดเปลิดนอะไรหนอ ในเมื่อโลกอันเป็นที่อาศัยอยู่นี้ ถูกไฟเผาหลุกโหลงอยู่เสมอ”

นรกในความหมายอย่างนี้ ปุถุชนจะมองไม่เห็นเลย พระอริยเจ้าทั้งหลายนับตั้งแต่พระโสดาบันขึ้นไปจะมองเห็น และที่มองเห็นนั้น ก็เพราะท่านมีสิ่งเปรียบเทียบ กล่าวคือ พระโสดาบันทั้งหลายแม้จะยังอยู่ในกามยังละกามไม่ได้ แต่ถึงกระนั้น ในใจของท่านก็ได้พบกับความสงบเยือกเย็นแล้ว ซึ่งเป็นความสงบในชั้นโลกุตตระ และในเมื่อเข้าถึงความสงบอันนี้แล้ว ก็จะทำให้มีการปล่อยวางได้โดยอัตโนมัติ ไม่ว่าจะมีความทุกข์อะไรเกิดขึ้น ก็ปล่อยวางได้เสมอ เป็นเรื่องปกติธรรมดา ฉะนั้นความทุกข์หรือความเร่าร้อนใด ๆ ซึ่งถึงหากจะมีก็มีน้อยมาก และอีกอย่างหนึ่งตัณหาราคะโทสะที่ยังมีเหลืออยู่ใน

สันดานนั้น ถึงอย่างไรก็ไม่รุนแรงถึงกับบังคับให้ต้องทำบาปหรือทำอะไรอันเป็นการผิดศีล ฉะนั้นจึงได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีนรกสิ้นแล้ว เพราะ **ตบฺปติ** หรือ **โสจติ** อันเป็นคุณลักษณะประจำของผู้ที่ทำบาปนั้น พระโสดาบันจะไม่มีเลยไม่ว่าในกรณีใด ๆ

อนึ่ง ควรจะสังเกตไว้ด้วยว่า คนที่ยังเป็นปุถุชนอยู่ แม้จะได้ชื่อว่า เป็นราชา ราชนี ซึ่งถือว่าเป็นเทวดาในโลกมนุษย์ และเรียกว่า สมมติเทพนั้น ก็ยังไม่พ้นจากนรก มีโอกาสที่จะตกนรกได้ และในทำนองเดียวกัน คนธรรมดาทั่ว ๆ ไปในขณะที่มีความสุขความเจริญ เพราะผลแห่งกรรมดีของตน ก็ย่อมมีโอกาสลงนรกได้เสมอไม่วันใดก็วันหนึ่ง และนรกที่ว่านี้ก็หมายถึงนรกในชาตินี้ นรกในชีวิตประจำวัน และถ้าคนไหนในขณะที่มีชีวิตอยู่ ก็ยังตกนรกอยู่เสมอแล้ว ฉะนั้นก็เป็นอันหวังได้ว่า เมื่อตายไปแล้ว มีหรือจะไม่ตกนรก ถ้าหากในขณะกำลังจะตายจิตเศร้าหมอง และในขณะที่คนเรากำลังจะตายนั้นย่อมจะบังคับตนเองไม่ได้ เพราะในขณะนั้นจะเป็นเสมือนเรากำลังนอนหลับ ไม่รู้สึกตัว ไม่มีสติควบคุม

ย่อมไม่อาจจะบังคับตนเองให้ฝันอย่างนั้นฝันอย่างนี้ คนที่กำลังจะตายถึงแม้จะไม่โคม่าอยู่เป็นเวลานาน แต่ในที่สุดตอนที่รู้สึกใจ ก่อนที่วิญญาณจะออกจากร่างไปนั้น แม้จะเป็นเวลาเพียงชั่วขณะเล็กน้อย ในช่วงนี้ทุกคนจะอยู่ในภาวะไม่รู้สึกรู้สีกตัวเหมือนกันหมดทุกคน นอกจากคนที่มีสติดีแม้ในขณะที่กำลังจะตาย จึงจะบังคับใจตนเองให้นึกถึงแต่สิ่งที่ดี และจิตใจสงบแจ่มใสได้ แต่คนที่จะทำใจได้อย่างนี้นั้น จะต้องเป็นคนที่ทำแต่ความดีเป็นส่วนใหญ่ ในชีวิตประจำวันตกนรกน้อย ส่วนคนที่ตกนรกรบ่อย ๆ และบางครั้งก็เป็นนรกที่เร่าร้อนมากนั้น ก็เป็นอันหวังได้ว่า ในขณะที่กำลังจะตาย จิตจะต้องเศร้าหมอง และทุกคืนก็เป็นอันหวังได้

ตายในขณะที่จิตเศร้าหมอง จะต้องไปทุกคืน รู้ได้อย่างไร

อนึ่ง ได้เคยกล่าวมาแล้วว่า “เมื่อจิตเศร้าหมองแล้ว ทุกคืนเป็นอันหวังได้” (ดูในเล่มนี้หน้า ๕๑) ข้อความอันนี้ถ้าพิจารณาดูเฉพาะแต่ข้อความเพียงเท่านี้ก็เห็นว่า

ยังเป็นข้อความที่ไม่ชัด เพราะไม่ได้ระบุให้ชัดเจนลงไปว่า ที่ว่า จิตเศร้าหมองนั้น เศร้าหมองในตอนไหน ? และที่สำคัญก็คือ รู้ได้อย่างไรว่า ถ้าคนไหนจิตเศร้าหมองแล้ว จะต้องไปสู่ทุกคติ ? และคำว่า ทุกคตินั้นมีความหมายอย่างไร ? เพื่อเป็นการตอบปัญหาเหล่านี้ให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งจนกระทั่งหมดข้อสงสัยเลยนั้น ก็ขอให้มาศึกษาข้อความดังต่อไปนี้ ซึ่งเป็นคำที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้เอง ดังนี้

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ซึ่งเป็นผู้มีจิตชั่ว เมื่อเรากำหนดจิตของเขาด้วยจิตของเราอย่างนี้แล้ว ก็จะพึงรู้ว่า หากบุคคลนี้จะพึงทำกาละ (คือตาย) ในสมัยนี้ เขาก็จะพึงไปเกิดในนรกเสมือนหนึ่งถูกนำไปเก็บไว้ฉะนั้น ทั้งนี้เพราะเหตุไร ก็เพราะเหตุที่จิตของเขาชั่วนั้นแหละภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายบางพวกในโลกนี้ เพราะเหตุที่เขาเหล่านั้นเป็นผู้มีจิตชั่ว เมื่อกายแตกทำลายตายไปแล้ว เขาย่อมจะเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

อิธำหิ ภิกขเว เอกัจฉิ ปุคฺคลํ ปทฺฐจฺจิตฺตํ
 เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ, อิมฺมุหิ เจ อัย
 สมเย ปุคฺคโล กาลํ กเรยฺย, ยถาภตํ นิภฺชิตฺโต, เอวํ
 นิรये. ตํ กิสฺส เหตุ ? จิตฺตํ หิสฺส ภิกขเว ปทฺฐจฺ.
 เจโตปโทสเหตุ ปน ภิกขเว เอวมิธฺเอกัจเจ สดฺดา
 กายสฺส เกทา ปรมฺมรณา อปายํ ทฺคฺคตี วินิปาตํ
 นิรยํ อุปปชฺชนฺติ. (อง.เอกก. ๒๐/๔๓/๗-๘ มจร.)

อนึ่ง คำว่า **บุคคลผู้มีจิตชั่ว** นั้น คำบาลีใช้คำ
 ว่า **ปทฺฐจฺจิตฺตํ** และที่ว่า **ชั่ว** ในอรรถกถาก็อธิบายไว้
 สั้น ๆ แต่เพียงว่า “**ชั่วเพราะโทสะ หรือถูกโทสะประทุษ
 ร้าย**” (**ปทฺฐจฺจิตฺตฺนฺติ โทเสน ปทฺฐจฺจิตฺตํ.**)

คำว่า **กำหนดจิตด้วยจิต** นั้น ท่านก็อธิบาย
 ว่า กำหนดจิตของผู้หนึ่งด้วยจิตของตน (**เจตสา เจโต
 ปริจฺจจาติ อตฺตโน จิตฺเตน ตสฺส จิตฺตํ ปริจฺจฺฉินฺทิตฺวา**)

คำว่า **เหมือนนำมาเก็บไว้ในนรก** ท่านอธิบาย
 ว่า ผู้ที่มีจิตชื่อนั้นจะไปอยู่ในนรก เสมือนกับถูกนำ
 มาเก็บคือตั้งไว้จะนั้น (**ยถาภตํ นิภฺชิตฺโตติ ยถา
 อahrtฺวา จปีโต. เอวํ นิรयेติ เอวํ นิรये จปีโตเยวาทิ
 ทฺฐจฺไฟ** - อง. อฎ. ๑/๕๐ มจร.)

อนึ่ง เนื่องจากคำว่า **ปทุฏฺจจิตฺตํ** ซึ่งแปลว่า **จิตชั่ว** ในที่นี้ท่านอธิบายไว้แต่เพียงว่า **ชั่วเพราะโทสะ** เท่านั้น ซึ่งคำว่า **โทสะ** ในที่นี้ ความจริงมีความหมายกว้าง คือไม่ได้หมายถึงเฉพาะความโกรธ หรือความคิดประทุษร้ายเท่านั้น ข้อนี้เราจะเห็นได้จากคำอธิบายใน คัมภีร์อรรถกถาธรรมบท ซึ่งท่านได้กล่าวไว้ดังนี้

ในคาถาธรรมบทภาค ๑ เรื่องพระจักขุบาล ท่านอธิบายว่า คำว่า “**จิตชั่ว**” นั้น หมายถึง มีสิ่งที่เป็นโทษเช่น อภิชณา ความโลภ เป็นต้น ซึ่งเป็นอาคันตุกะจรมา เข้าไปทำให้จิตชั่ว (**ปทุฏฺเจนาติ อาคนฺตุเกหิ อภิชณาทีหิ โทเสหิ ปทุฏฺเจน** - ธมฺม. อฏฺ. ๑/๒๑ มจร.)

โทสะมีความหมายอย่างไรบ้าง

จากคำอธิบายคาถาธรรมบทนี้ แสดงให้เห็นว่า คำว่า **โทส** หรือ **โทสะ** นั้น ไม่ได้มีความหมายเฉพาะในเรื่องความโกรธเท่านั้น แต่หมายถึง อุปกิเลสทั้งหมด ซึ่งมีอยู่ ๑๖ อย่าง คือ :-

๑. อภิชฌาวิสมโลภะ ความอยากได้มาก อยากได้ในทางที่ไม่ถูก
๒. โทสะ ความคิดประทุษร้าย
๓. โภธะ ความโกรธ
๔. อุปนาหะ ความผูกโกรธคือพยาบาท
๕. มกฺขะ ความลบหลู่คุณท่าน
๖. ปลาสะ ความตีตนเสมอผู้ใหญ่
๗. อีสสา ความริษยา
๘. มัจฉริยะ ความตระหนี่
๙. มายา ความเจ้าเล่ห์
๑๐. สาทะยยะ ความโอ้อวด
๑๑. ถัมภะ ความหัวดี้อ
๑๒. สารัมภะ ความแข่งดี
๑๓. มานะ ความถือตัว
๑๔. อติมานะ ความดูหมิ่น
๑๕. มทะ ความมัวเมา
๑๖. ปมาทะ ความประมาท

และอีกอย่างหนึ่ง คำว่า โทสะ นั้น หมายถึง ราคะ ความกำหนัดยินดีก็ได้ หมายถึง โทสะ คือความโกรธ ความคิดประทุษร้าย ก็ได้ หมายถึง โมหะ ความหลง ก็ได้ และในความหมายทั่ว ๆ ไป คำว่า โทสะ หมายถึง สิ่งที่เป็นอันตรายต่อพืชที่ปลูก เช่น ข้าวเป็นต้นก็ได้ ดังเช่นพระพุทธเจ้าตรัสว่า :-

ดิณโทธานี เขตตานิ	ราคโทสา อัย ปชา
ตสฺมา หิ วิตฺราเคสุ	ทินฺนํ โหติ มหปฺผลํ.
ดิณโทธานี เขตตานิ	โทสโทสา อัย ปชา
ตสฺมา หิ วิตฺโทเสสุ	ทินฺนํ โหติ มหปฺผลํ.
ดิณโทธานี เขตตานิ	โมหโทสา อัย ปชา
ตสฺมา หิ วิตฺโมहेสุ	ทินฺนํ โหติ มหปฺผลํ.
ดิณโทธานี เขตตานิ	อิจฺฉาโทสา อัย ปชา
ตสฺมา หิ วิคฺติจฺเจสุ	ทินฺนํ โหติ มหปฺผลํ.

นาทั้งหลายมีหญ้าเป็นโทษ หมูสัตว์นี้มีโรคเป็นโทษ มีโทสะเป็นโทษ มีโมหะเป็นโทษ มีอิจฉาเป็นโทษ

เพราะเหตุนั้นแล ทานที่บุคคลให้แล้วในท่านที่ปราศจากราคะ โทสะ โมหะ และอิจฉา จึงมีผลมาก

(ธรรมบทภาค ๖ เรื่องยมกปาฏิหาริย์ หน้า ๘๗)

คำว่า นาทั้งหลายมีหญ้าเป็นโทษ นั้น บาลีใช้คำว่า **ดิณโทสานิ เขตตานิ เขตตานิ** แปลว่า นาทั้งหลายนั้น หมายถึงพื้นดินสำหรับปลูกข้าว ซึ่งถ้าพื้นที่นาทั้งหลายมีหญ้า คือพวกวัชพืชต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายที่นาเหล่านี้เมื่อปลูกข้าวลงไปแล้ว ต้นข้าวก็จะไม่งาม เพราะวัชพืชจะแย่งอาหารต้นข้าว ทำให้ต้นข้าวไม่ได้รับอาหารเต็มที่ โดยนัยนี้เรียกว่า นาทั้งหลายมีดิณ คือหญ้าทั้งหลายเป็นโทษ ฉะนั้นคำว่า **โทสะ หรือ โทษ** ในที่นี้ คำแปลที่ถูกจึงควรแปลว่า เป็นเครื่องประทุษร้ายดิณหรือหญ้าเป็นเครื่องประทุษร้ายต่อต้นข้าว ฉนฺไดราคะ โทสะ โมหะ อิจฉา ความอยากต่าง ๆ ก็เป็นเสมือนหญ้า กล่าวคือ เป็นเครื่องประทุษร้ายต่อทาน เพราะทานที่บริจาคให้กับผู้ที่ยังมีกิเลสเหล่านี้อยู่ ก็จะมีผลน้อย เหมือนกับปลูกข้าวในนาที่มีหญ้าขึ้นมากมาย ฉะนั้น ส่วนทานที่บริจาคให้กับท่านที่ปราศจากกิเลส

เหล่านี้แล้ว ก็ย่อมจะมีผลมาก เหมือนกับข้าวที่ปลูกในนาที่ไม่มีหญ้าขึ้นเลย

จิตชั่วหมายความว่าอย่างไร และทำไมคนจิตชั่วจึงต้องไปอบายปนรก

ฉะนั้นโปรดจำให้ดีว่า คำว่า **จิตชั่ว** ซึ่งหมายถึงจิตที่ถูกประทุษร้ายด้วยโทษทั้งหลายนั้น คำว่า **โทษ** ในที่นี้ ไม่ใช่หมายความว่าความโกรธเท่านั้น แต่หมายถึงสิ่งที่เป็นโทษหรือสิ่งที่เป็นเครื่องประทุษร้ายต่อจิตใจทุกอย่าง เช่น อุปกิเลส ๑๖ หรือ ราคะ โทสะ โมหะ อิจฉา ความอยาก อย่างนี้เป็นต้น

อนึ่ง ควรจะสังเกตไว้ด้วยว่า คำว่า **อิจฉา** ที่ใช้กันในความหมายของภาษาไทยนั้น เราหมายถึง **ความริษยา** แต่คำว่า **ริษยา** นี้ตรงกับภาษาบาลีว่า **อิจฉา** ซึ่งแปลว่า **ความริษยา** ส่วนคำบาลีว่า **อิจฉา** นั้น แปลว่า **ความอยาก** คือมีความหมายอย่างเดียวกับคำว่า **ค้นหา** **ความอยาก**หรือ**ความต้องการ** เช่นคำว่า **มิจฉา** มีความอยากมาก **ปาปิฉา** มีความอยากลามกอย่างนี้เป็นต้น

และเพื่อเป็นการชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนต่อไปอีกว่า คำว่า จิตชั่วซึ่งจะเป็นเหตุให้ไปนรก นั้น มีความหมายอย่างไรอีกบ้าง ฉะนั้นก็ขอให้ศึกษาข้อความดังต่อไปนี้ ซึ่ง เป็นคำที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ดังนี้ :-

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๓ ประเภทนี้ จักไปอบาย จักไปนรก ถ้าหากเขาไม่ละกรรม ๓ อย่างนี้ กล่าวคือ บุคคลใดไม่ได้เป็นพรหมจารี แต่ปฏิญญาตนว่าเป็นพรหมจารี และบุคคลใดกำจัดบุคคลผู้เป็นพรหมจารี ผู้บริสุทธิ์ ซึ่งประพฤติพรหมจรรย์อย่างบริสุทธิ์ ด้วยการกล่าวอ้างหรือใส่ร้ายโดยไม่มีมูลความจริงเลยว่า ผู้นั้น เป็นผู้ขาดจากพรหมจรรย์แล้ว (คือกล่าวหาว่าเป็น ปาราชิกข้อใดข้อหนึ่ง) และบุคคลใดเป็นผู้มีวาตะอย่างนี้ มีทิวจิตอย่างนี้ว่า “โทษในกามทั้งหลายไม่มี” บุคคลผู้นั้น ก็จะพึงถึงซึ่งความเป็นผู้ต่ำต้อยในกามทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๓ ประเภทนี้ จักไปอบาย จักไปนรก ถ้าหากเขาไม่ละกรรม ๓ อย่างนี้

ตโยเม ภิกฺขเว อาปายิกา เนรยิกา อิทมฺปฺปหาเย.
กตฺเม ตโย ? โย จ อพฺรหฺมจารี พฺรหฺมจาริปฺฏิญฺเณ.

โย จ สุกุฑพฺรหฺมจารี สุกุฑํ พฺรหฺมจริยํ จรฺนุตํ อมฺลเกน
 อพฺรหฺมจริเยน อนฺนุกุฑํเสติ. โย จายํ เอวํวาที เอวํทิกฺกุจ
 “นตฺถิ กาเมสฺส โทโส”ติ. โส กาเมสฺส ปาตพฺยตํ อาปชฺชติ.
 อิเม โข ภิกฺขเว ตโย อาปายิกา เนรยิกา อิทมปฺปหายน.

(อง.ติก. ๒๐/๑๑๔/๒๕๙ มจร.)

ขอให้สังเกตว่า บุคคลที่ไม่ใช่พรหมจารี แต่ปฏิบัติ
 ตนว่าเป็นพรหมจารีนั้น ตัวอย่างเช่นกับพระภิกษุซึ่ง
 ถือว่าเป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ถ้าหากไปต้องอาบัติ
 ปาราชิกอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งตามธรรมวินัยถือว่าขาด
 จากความเป็นภิกษุแล้ว แต่ยังทำตัวประพฤติดนให้คน
 ทั้งหลายเห็นว่า ตนเองยังเป็นพระที่บริสุทธิ์อยู่ ไม่ยอม
 ลาสิกขา บุคคลประเภทนี้ก็จักไปอบาย ไปนรก

และอีกประเภทหนึ่งคือ ผู้ที่ประพฤติพรหมจรรย์
 อย่างบริสุทธิ์ คือเป็นพระภิกษุที่ประพฤติตามธรรมวินัย
 ได้อย่างบริสุทธิ์ ไม่มีอาบัติใด ๆ โดยเฉพาะอาบัติที่
 สำคัญ ๆ เช่นปาราชิกหรือสังฆาทิเสส อย่างนี้เป็นต้น
 ถ้าผู้ใดไปกล่าวหาหรือไปใส่ร้ายท่านว่า ท่านต้องอาบัติ

ปาราชิกหรือสังฆาทิเสสอย่างนั้นอย่างนี้ หรือโดยที่สุด
ไปกล่าวหาท่านว่า ท่านผิดอย่างนั้นอย่างนี้ ซึ่งความจริง
แล้ว ท่านไม่ได้ทำผิดเหมือนอย่างผู้ที่กล่าวหาท่านนั้น บุคคล
ประเภทนี้ก็จักไปอบาย ไปนรก

ผู้ที่หมกมุ่นอยู่แต่ในเรื่องกาม ไม่เห็นโทษของกามก็จักไปอบายไปนรก

และอีกประเภทหนึ่งคือ ผู้ที่ไม่เห็นโทษในกาม
ดื่มด่ำหรือแสวงหาแต่ในเรื่องกามอยู่เป็นนิจ ในลักษณะ
หรือในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสนองความใคร่ของตน โดยไม่
มีความรังเกียจ หรือไม่รู้จักอึด คนประเภทนี้ก็จักไปอบาย
ไปนรกเหมือนกัน

อนึ่ง คำว่า จักไปอบาย จักไปนรก นั้น ใน
อรรถกถาอธิบายว่า อปายัม คจฺฉิสฺสนฺตํ อปายิกา,
นिरยม์ คจฺฉิสฺสนฺตํ เนรยิกา.

คำว่า ไม่ละกรรม ๓ อย่างนี้ คือ ไม่ละบาปกรรม
๓ อย่าง เช่นตนเองไม่ใช่พระแล้ว ขาดจากความเป็นพระ
แล้ว ก็ยังทำตัวเป็นพระอยู่ ไม่ลาสิกขา อย่างนี้เป็นต้น

อิทมปฺปหยาติ อิทํ พุรฺหมจาริปฺฏิญฺญาทิปาป-
กมฺมตฺตยํ อวิชฺหิตฺวา. **พุรฺหมจาริปฺฏิญฺโณติ** พุรฺหมจาริ-
ปฺฏิรูปโก. เตสํ วา อากฺขุเป อวิชฺชนน “อหํปิ พุรฺหม-
จาริ”ติ เอวํปฺฏิญฺโณ (อง. อกฺ. ๒/๒๖๐ มจร.)

คำว่า **กําจัด** นั้น หมายความว่า กําจัดด้วยการด่า
การบริภาษ การใส่ความหรือเป็นโจทก์ตั้งข้อหาฟ้องร้อง

อนุทฺธเสตฺติ อุกุโกสฺติ ปริภาสฺติ โจเทติ.

คำว่า **“โทษในกามไม่มี”** หมายความว่า ผู้ที่มี
กิเลสกาม และเสพวัตถุกามนั้น ถึงจะมีมากอย่างไร
ทำอย่างไร ก็ไม่มีโทษ

นตฺถิ กามเมสุ **โทโส**ติ กิเลสกาเม จ วตฺตกาเม
จ เสวนตฺสฺส นตฺถิ **โทโส** (อง. อกฺ. ๒/๒๖๐-๒๖๑ มจร.)

คำว่า **“ดื่มด่ำในกาม”** หมายความว่า ผู้ที่ไม่มี
ความรังเกียจหรือขยะแขยงในเรื่องกาม เพราะมีความ
กระหายในกามมาก เหมือนกับผู้ที่กำลังหิวน้ำ กระหาย
น้ำ ต้องการจะดื่มน้ำทำเดี๋ยวนั้น เพื่อดับความกระหายนั้น
จะเห็นว่ายิ่งตามใจ ก็ยิ่งมีความอยากความต้องการบ่อย

และมากขึ้นเรื่อย ๆ ฉะนั้นบุคคลประเภทนี้จะเห็นว่าบางทีก็ทำกันในรูปที่วิตถารพิสดาร หรือในรูปแบบต่าง ๆ โดยไม่เห็นว่าเป็นเรื่องต่ำช้าเลวทราม เหมือนกับหนอนที่ซ่อนใต้อายุในกองอุจจาระ หรือเหมือนกันแรงที่กินซากศพ หรือบางทีก็เหมือนกับฝูงสุนัขหรือฝูงกาฝูงแร้งซึ่งรุมทิ้งชิงกินซากศพอะไรทำนองนี้ เป็นต้นนั้น ถ้าเขายังมองไม่เห็นโทษในกาม ยังดื่มด่ำในกาม แสวงหาแต่ความสนุกเพลิดเพลินในเรื่องกามอยู่เสมอเช่นนั้น ก็เป็นอันว่า จักต้องไปอบายไปนรกแน่

ปาดพยุตุนติ ปิวิตพุดต์ ปริภุญชิตพุดต์
 นิราสงุเคน จิตฺเตน ปิปาลิตสฺส ปานียปิวณสทิสํ
 ปริภุญชิตพุดต์ (อง. อฎ. ๒/๒๖๑ มจร.)

อันที่จริงจากคำอธิบายในอรรถกถาตอนนี้ ท่านกล่าวไว้แต่เพียงสั้น ๆ ว่า ผู้ที่ไม่มีจิตรังเกียจ (ในเรื่องกาม เพราะไม่เห็นโทษของกามเลยนั้น) ก็จะมีดื่มด่ำอยู่ในกาม บริโภคกามเหมือนกับผู้ที่กระหายน้ำ กำลังดื่ม น้ำฉะนั้น

ท่านอธิบายไว้สั้น ๆ เพียงแค่นี้ แต่ข้าพเจ้าเห็นว่า คนที่จะรู้สึกกังวลใจในเรื่องกาม ซึ่งจะเป็นเหตุให้ตนไม่ต้องตกเป็นทาสในเรื่องกามจนเกินไปนั้น จะต้องเห็นโทษของกามบ้าง เพราะโดยความจริงแล้ว กามมีทั้งคุณ และโทษ คุณของกามเรียกว่า กามคุณ โทษของกาม เรียกว่า กามาทินพ แต่ความจริง กามมีโทษมากกว่าคุณ เหมือนการดื่มสุรา คุณก็มีบ้าง ไม่ใช่ว่าจะไม่มีเสียเลย แต่โทษนั้นมีมากกว่า เพราะโดยปกติคนที่ดื่มสุราแล้ว ไม่ติด และดื่มได้พอดีมีน้อยมาก ส่วนใหญ่ถ้าตามใจกัน หรือมีโอกาที่จะทำให้ดื่มได้เสมอแล้ว คนส่วนใหญ่เป็น ต้องติดสุรา เป็นทาสของสุรา ละเว้นไม่ได้ และก็ดื่มกัน มากด้วย ขนาดสุราซึ่งมีคุณน้อยมีโทษมากอย่างเห็นได้ ชัด และไม่ใช่ของจำเป็นสำหรับชีวิต ก็ยังติดกันมากมาย ส่วนเรื่องกามนั้นถึงอย่างไรก็ยังเป็นของจำเป็นสำหรับชีวิต เหมือนกับอาหารหรือลมหายใจซึ่งจำเป็นต้องมี แต่ถ้า ตามใจในเรื่องเหล่านี้กันมากโดยไม่มีกฎเกณฑ์ที่ดี เช่น บางคนแม้จะเห็นว่าเป็นการผิดศีลข้อไหนก็ยอมกระทำ ในเมื่อจะเป็นเหตุให้ได้กามที่ตนต้องการนั้น คนที่

ประพจน์เช่นนี้ทำไมจะไม่ไปอบายไปนรก ต้องไปแน่นอน เพราะโดยปกติแม้ผู้ที่แสวงหากามในทางที่ถูกต้อง ไม่ยอมผิดศีลธรรมใด ๆ เลย ก็ยังถูกกามเผาได้ในบางครั้ง ในเมื่อไม่ได้สมประสงค์ หรือต้องรอคอยอยู่เป็นเวลานาน เพราะฉะนั้น สำหรับผู้ที่ไม่เห็นโทษของกาม เพราะคิดแต่ในแง่ของความสนุกเพลิดเพลินอย่างเดียว และมัวเมาหรือมัวอยู่แต่ในเรื่องกามนั้น ย่อมต้องไปอบายไปนรกแน่นอน ซึ่งอบายหรือนรกที่ว่านี้ หมายถึงอบายหรือนรกทั้งในโลกนี้และในโลกหน้าหลังจากตายแล้วด้วย

คำที่เป็นไวพจน์ของนรกมีอะไรบ้าง

อนึ่ง คำว่า อบาย นั้นในที่ทั่ว ๆ ไปจะแบ่งออกเป็น ๔ เรียกว่า อบายภูมิ ๔ คือ นรก เปรต อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน แต่ในพระสูตรนี้ พระพุทธเจ้าตรัสแต่เพียงว่า *จักไปอบาย จักไปนรก* และในคัมภีร์อรรถกถาของพระสูตรนี้ก็อธิบายว่า ทั้ง ๒ คำนี้เป็นไวพจน์ของกันและกัน คือเป็นคำที่มีความหมายอย่างเดียวกัน ซึ่งสำนวนที่ท่านกล่าวไว้นั้นมีดังนี้

คำว่า **อบาย ทุคติ วินิบาต** ทั้งหมดนี้เป็นไวยากรณ์ของคำว่า **นिरये** จริงอยู่ **นिरये** (คือนรก) เรียกว่า **อบาย** เพราะเป็นสถานที่ปราศจากสุข กล่าวคือ **อย** (อย ในที่นี้แปลว่า สุข ไม่ใช่แปลว่า เหล็ก) **ตุคติ** เรียกว่า **นिरये** ก็เพราะเป็น คติ เป็น ปฏิสระณะ ของ ทุกข์ (คติ แปลว่า ทางไป ปฏิสระณะ แปลว่า ที่พึง ที่ระลึก ที่อาศัย) **วินิบาต** เรียกว่า **นिरये** ก็เพราะผู้ที่กระทำความชั่วทั้งหลาย ในเมื่อตกไปในภูมินี้แล้ว ก็จะเป็นผู้ไม่มีอำนาจ อีกนัยหนึ่ง ที่เรียกว่า **นिरये** นั้นก็เพราะในภูมินี้ จะไม่มีความสุขความสดชื่นใด ๆ

อปายนุตีอาทิ สพพํ นiryเวจจนเมตํ. นiryโย หิ อยสงฆาตา สุขา อเปโตติ อปาโย. ทุกขสฺส คติ ปฏิสระณนฺติ ทุคฺคติ. ทุกกฏการิโน เอตถ วิวसानิปตฺนฺตฺติ วินิปาโต. นiryสฺสาทฏฺเณ นiryโย.

(อง. อฎ. ๑/๕๐ มจร.)

วินิบาตหมายถึงอะไร

อนึ่ง คำว่า **วินิบาต** นั้น เป็นคำที่น่าสนใจเป็นพิเศษ เพราะท่านอธิบายว่า ผู้ที่กระทำความชั่วทั้งหลายนั้น ใน

เมื่อไปเกิดอยู่ในภุมินี คือไปเกิดเป็นวินิบาตนั้น จะเป็น
 ผู้ไม่มีอำนาจ ซึ่งคำว่าไม่มีอำนาจนั้นเป็นคำที่แปลมา
 จากคำว่า วิวสา วิ แปลว่า ไม่มี หรือ ปราศจาก
 วสา แปลว่า อำนาจ เช่นคำว่า วโส อิศฺสรีย์ โลก
 อำนาจเป็นใหญ่ในโลก และคำว่า ไม่มีอำนาจนั้นจะฟัง
 มีความหมายอย่างไร ก็ขอให้พิจารณาจากคำอธิบายใน
 คัมภีร์อรรถกถาอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งท่านอธิบายไว้ดังนี้

คำว่า วินิบาตบางจำพวก นั้น หมายถึง พวก
 เวมานิกเปรต ซึ่งไม่จัดว่าอยู่ในอบายภูมิทั้ง ๔ คือ
 พ้นมาจากอบายภูมิ ๔ แล้ว เช่น ยักขิณี ชื่ออุตตร-
 มาตา ปิยักรมาตา ปุสฺสมิตตา ธัมมคฺตตา อย่างนี้
 เป็นต้น กายของเปรตเหล่านี้มีสีต่าง ๆ กัน เช่นบางพวก
 มีกายเป็นสีเหลือง บางพวกสีขาว บางพวกสีดำ บางพวก
 เป็นสีทอง บางพวกสีเขียวคราม อย่างนี้เป็นต้น และ
 บางพวกก็ผอม บางพวกก็อ้วน บางพวกก็สูง บางพวก
 ก็เตี้ย และสัญญาของพวกนี้ก็ไม่เหมือนกัน บางพวก
 สัญญาเป็นทวิเหตุกะ บางพวกเป็นติเหตุกะ บางพวก
 เป็นอเหตุกะ เหมือนกับของมนุษย์ทั้งหลาย พวกเปรต

เหล่านี้ไม่มีศักดิ์ใหญ่เหมือนเทวดา แต่มีศักดิ์น้อยเหมือนคนกำพร้า ของกินเสื้อผ้าหาได้ยาก ถูกความทุกข์บีบคั้นอยู่เสมอ บางพวกได้รับทุกข์ในข้างแรม ได้รับสุขในข้างขึ้น เพราะฉะนั้น จึงเรียกว่า เป็นพวกวินิปาติกะ ซึ่งหมายความว่า เป็นผู้ตกไปจากกายที่มีความสุข

อนึ่ง ในบรรดาวินิบาตหรือเปรตทั้งหลายเหล่านี้ พวกที่มีสัญญาเป็นติเหตุกะ ก็สามารถบรรลุมรรคผลได้ด้วยอย่างเช่น ยักษิณีที่ชื่อว่า ปิยักรมาตา (มารดาของปิยักร) ได้สดับพระอนุรุทธเถระสาธยายธรรมอยู่ในเวลาใกล้รุ่ง ได้ตักเตือนบุตรน้อยอย่างนี้ว่า :-

ปิยักร เจ้าอย่าทำเสียงดัง ภิกษุกำลังกล่าวบทแห่งธรรมอยู่ เมื่อเรารู้บทแห่งธรรมแล้ว เราก็จะฟังปฏิบัติได้ ข้อนั้นจะฟังมีประโยชน์แก่เราทั้งหลาย เราจะสำรวมในสัตว์ทั้งหลาย เมื่อเรารู้ว่านี่จะเป็นการกล่าวเท็จ เราก็จะไม่กล่าว และในเมื่อเราศึกษาถึงความที่ตนจะฟังเป็นผู้มีศีลดีแล้ว เราก็จะฟังพ้นจากกำเนิดของปีศาจ

นางยักษิณีตนนี้ในเมื่อได้เตือนบุตรน้อยของตน และตั้งใจฟังธรรมในวันนั้นเองก็ได้บรรลุถึงโสดาปัตติผล

เอกจุเจ จ วินิปาติกาติ จตูปายวินิมุตตกา
 อุตตรมาตา ยกฺขินี ปิยงฺกรมาตา ปุสฺสสมิตฺตา ฌมฺม-
 คฺคตฺตาติ เอวมาทิกา เวมานิกเปตา. เอเตสํ หิ ปิต-
 โธทาทกาฬมฺงฺครจฺจวิสามวณฺณาทิวเสน เจว กีสฺสูล-
 รสฺสทิมวเสน จ กาโย นานา โหติ. มนุสฺसानํ วिय
 ทฺวิเหตุกฺติเหตุกาเหตุกฺวเสน สญฺญาปิ. เต ปน เทวา
 วिय น มหเสกฺขา กปณฺมนุสฺสา วिय อปฺเปสฺกฺขา
 ทฺลลภมาสจฺจาทนา ทฺกฺขปปีฬิตา วิหรนฺติ. เอกจุเจ
 กาฬปกฺเข ทฺกฺขิตา ชฺฌนฺหปกฺเข สฺขิตา โหนฺติ. ตสฺมา
 สฺขสมุสฺสยโต วินิปติตตฺตา วินิปาติกาติ วุตฺตา. ye
 ปเนตฺถ ติเหตุกา เตสํ ฌมฺมาภิสฺมโยปิ โหติ. ปิยง-
 กรมาตา หิ ยกฺขินี ปจฺจฺจสฺสมเย อนฺรฺทฺตฺเถรสฺส
 ฌมฺมํ สชฺฌายโต สฺตฺวา :-

“มา สทฺทมฺกริ ปิยงฺกร ภิกฺขุ ฌมฺมปทานิ ภาสตี
 อปิจ ฌมฺมปทํ วิชานिय ปฏฺธิปชฺเชม หิตาย โน ลียา
 บ้าณฺสฺ จ สญฺญมามเส สมฺปชานมฺสา น ภณฺนามเส
 ลิกฺกฺเขม สฺสึลฺยมตฺตโน อปิ มฺจฺเจม ปิสาจโยนียา”ติ

เอวี่ ปุตตกั สญญาเปตฺวา ตํทิวสํ โสตาปตฺติผลํ
ปตฺตา. (ที. อฎ. ๒/๑๐๙ มจร.)

จากคำอธิบายในอรรถกถานี้ จะได้ข้อคิดหลาย
อย่าง เช่นเมื่อพูดถึงอบายภูมิแล้ว จะต้องรวมไปถึงพวก
เปรตด้วยเสมอ แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีเปรตอีกจำพวกหนึ่ง
ซึ่งพ้นจากอบายภูมิมาแล้ว คือพวกเวมานิกเปรต ซึ่ง
ตามศัพท์แปลว่า เปรตที่มีวิมานอยู่ เปรตพวกนี้บางคน
ถ้าพื้นเดิมเป็นคนที่เคยทำบุญไว้มาก และเวลามาปฏิสนธิ
เป็นเปรตก็ปฏิสนธิด้วยจิตที่เป็นดีเหตุกะ คือมีโอโลกะ
อโทสะ อโมหะเป็นเหตุ เปรตประเภทนี้ก็สามารถจะ
บรรลุมรรคผลได้ ในเมื่อได้ฟังธรรมจากพระอริยบุคคล
แต่ถึงจะเป็นเปรตที่มีวิมานอยู่ แต่ก็จะมีอำนาจคือไม่มี
ศักดิ์เหมือนพวกเทวดา และขึ้นชื่อว่าเป็นเปรตแล้ว ไม่ว่าจะ
จะเป็นประเภทไหน ก็มีศักดิ์น้อยเหมือนมนุษย์กำพร้าว
อาหารเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มหาได้ยาก มีความทุกข์บีบคั้น
อยู่เสมอ เหมือนดังตัวอย่างที่อ้างมานั้น

และขอให้สังเกตคำว่า “แล้วเราก็จะพ้นจาก
กำเนิดของปีศาจ” (อปี มุจฺเจม ปีศาจโยนินยา) แสดงว่า

กำเนิดเปรตกับกำเนิดปีศาจนั้นเป็นประเภทเดียวกันหรือเมื่อพูดอีกนัยหนึ่ง ชีวิตในโลกของโอปปาติกะที่เราเรียกเขาว่า ปีศาจ นั้น ก็คือพวกเปรตทั้งหลายนั่นเอง

รูปร่างของปีศาจ

ในคัมภีร์ธรรมบทภาค ๓ เรื่องอนันตเศรษฐีได้กล่าวไว้ว่า อนันตเศรษฐี ซึ่งตอนยังมีชีวิตอยู่มีทรัพย์สมบัติถึง ๘๐ โภฏี เป็นคนตระหนี่มาก จิตใจผูกพันอยู่กับในเรื่องทรัพย์สมบัติอยู่ตลอดเวลา และถึงแม้จะมีมากถึงขนาดนั้นแล้ว ก็ยังคิดแต่จะแสวงหาให้มากขึ้นไปอีก ไม่รู้จักพอ และที่สำคัญก็คือ ไม่เคยบริจาคทานหรือให้อะไรแก่ใครเปล่า ๆ เลย ถ้าจะให้อะไรแก่ใคร ก็หมายความว่า ให้อะไรด้วยการซื้อสิ่งของหรือให้เป็นค่าจ้างแก่คนงานต่าง ๆ เท่านั้น ฉะนั้น ฉะนั้นเมื่อเวลาจะตาย จิตใจถึงหม่นหมอง เพราะมีจิตใจผูกพันอยู่กับทรัพย์สมบัติตลอดเวลา เป็นห่วงแต่ในเรื่องกลัวว่าบุตรของตนจะใช้ทรัพย์ให้หมดสิ้นไปจึงไม่ยอมบอกขุมทรัพย์ที่ซ่อนเอาไว้ ครั้นตายไปแล้ว ก็ไปเกิดในท้องของหญิงจันทาลคนหนึ่ง ซึ่งเมื่อ

คลอตออกมาแล้ว ก็มีรูปร่างพิกลพิการไม่เหมือนมนุษย์ธรรมดา ซึ่งตามในคัมภีร์นั้นท่านได้อธิบายไว้ดังนี้ :-

ทารกนั้น ได้มีมือและเท้า นัยน์ตา หู จมูก และปากไม่ตั้งอยู่ในที่ตามปกติ ทารกนั้นประกอบด้วยความวิกลแห่งอวัยวะเห็นปานนั้น ได้มีรูปร่างวิปริตผิดธรรมดาอย่างยิ่ง **ดูจปีศาจคลุกฝุ่น**

ตสฺส (ทารกตสฺส) หตฺตปาทา จ อุกฺขินี จ กณฺณา จ นาสา จ มุขญจ น ยถาภูจฺจาเน อหฺลฺสุ. โส เอวรูเปเน อํคเวกฺลเลน สมฺนฺนาคโต บํสฺปิสาจโก วีย อติวีย วิรูโป อโหสิ (ธมฺม. ๑๒. ๓/๑๒๑ มมร.)

จากคำบรรยายในเรื่องนี้ ทำให้เราเข้าใจว่า ผู้ที่ไปเกิดเป็นปีศาจ ซึ่งเป็นเปรตชนิดหนึ่งนั้น โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว รูปร่างพิกลพิการผิดจากคนทั่ว ๆ ไป เช่นบางคนก็มีรูปร่างสูงใหญ่เหมือนต้นตาล แต่ปากเล็กเท่ารูเข็มอย่างนี้เป็นต้น และทำให้นึกถึงเด็กทารกในสมัยนี้ ซึ่งบางคนเกิดมามีรูปร่างประหลาด เช่นมีหัวเหมือนหมูก็มี เหมือนวัวควายก็มี และคนเดียวแต่มี ๒ หัวก็มี อย่างนี้เป็นต้น จะเป็นไปได้หรือไม่ว่า พวกนี้เมื่อก่อนที่จะมาเกิดเป็นคน

เคยเกิดเป็นเปรตมาก่อน และกรรมนั้นยังไม่สิ้นแต่แล้ว ก็ต้องมาเกิดเป็นคน ด้วยอำนาจแห่งวิบากของกรรม ที่ยังเหลืออยู่ จึงทำให้เกิดมามีรูปร่างพิกลพิการอย่าง นั้น ซึ่งเรื่องในทำนองนี้ในคัมภีร์ก็ได้เคยกล่าวไว้เหมือนกันคือกล่าวว่ :-

คนที่ทำบาปไว้มากนั้น ในเมื่อตายไปแล้วก็ไปเกิด อยู่ในนรก ถูกไฟเผาอยู่เป็นเวลานาน และเมื่อพ้นจาก นรกแล้ว ในเมื่อบาปนั้นยังไม่สิ้น ก็จะมาเกิดเป็นเปรตใน ลักษณะที่เป็นโอปปาติกะ ดังเช่น อหิเปรต สัจฉิกูฏ เปรต อย่างนี้เป็นต้น

ขอให้สังเกตจากสำนวนในคัมภีร์ดังต่อไปนี้ด้วยจะ ทำให้ได้หลักว่า เหตุไรคนจึงเกิดเป็นเปรตซึ่งมีทั้งในโลก มนุษย์และในโลกของโอปปาติกะ

ดาว นირเย ปจิตฺวา ปกุกาวเสเสน คิซุมภูฏ
อหิเปโต หุตฺวา นิพฺพตฺติ (ธมฺม. อฎ. ๓/๑๕๗ มมร.)

เขาหม้ออยู่ในนรกก่อน แล้วก็มาเกิดเป็นอหิเปรต (เปรตซึ่งมีหัวเป็นคน แต่ร่างกายเหมือนงูเหลือมขนาดใหญ่) อยู่ที่ภูเขาคิซุมภูฏด้วยวิบากกรรมที่ยังเหลืออยู่

ดาว ปจิตวา วิปากาวเสเสน คิซุมภูมุตถเก
สฏฐิภูมเปโต หุตวา นิพพตติ (ธम्म. อฎ. ๓/๑๖๒ มมร.)

เขาใหม่อยู่ในนรกก่อน แล้วก็มาเกิดเป็นสฏฐิภูม
เปรต (เปรตซึ่งมีค้อนถึง ๖๐ อัน คอยตีอยู่บนศิรชะ) อยู่
บนยอดภูเขาคิซุมภูม ด้วยวิบากของกรรมที่ยังเหลืออยู่

ขอให้สังเกตคำว่า ปกุกาวเสเสน, วิปากา-
วเสเสน ซึ่งคำทั้งสองนี้แปลว่า ด้วยวิบากของกรรมที่
เหลืออยู่ และคำว่า ปกุก กับ วิปาก นั้น มีความหมาย
อย่างเดียวกัน คือหมายถึงวิบากของกรรม **อวเสส**
แปลว่า **ที่เหลืออยู่**

ฉะนั้นตามหลักฐานอันนี้แสดงให้เห็นว่า คนที่ทำ
บาปไว้มาก ถึงแม้จะไปใช้กรรมอยู่ในนรกเป็นเวลานาน
แล้ว และพ้นจากนรกมาได้แล้วก็ตาม ถ้าวิบากของบาป
กรรมนั้นยังไม่สิ้น ก็ยังจะต้องได้รับผลอีก เช่นมาเกิดเป็น
เปรตในโลกของวิญญูณ หรือมาเกิดเป็นเปรตในโลกของ
มนุษย์ ซึ่งเปรตในโลกมนุษย์นั้นในปัจจุบันนี้จะเห็นได้
เสมอ จากคนที่เกิดมาพิกลพิการ หรืออาจจะรวมไปถึง
พวกปัญญาอ่อนทั้งหลายด้วย

เรื่องอหิเปรตก็ดี สัตถุฎฐิตเปรตก็ดี เท่าที่อ้างมานั้น อ้างมาเฉพาะต้องการจะชี้ให้เห็นว่า คนที่จะมาเกิดเป็นเปรตนั้น มักจะเป็นพวกที่ไปตกนรกมาแล้ว แต่กรรมยังไม่หมด จึงต้องมาเกิดเป็นเปรตอีก แต่ทั้งนี้ก็มีได้หมายความว่า คนที่ไปตกนรกมาแล้วจะต้องมาเกิดเป็นเปรตเช่นนี้เสมอไป เพราะปรากฏว่า บางคนที่ได้ทำบาปไว้ นั้น ซึ่งถ้าไม่รุนแรงจนเกินไปแล้ว ก็จะไม่ไปเกิดในนรก แต่จะไปเกิดเป็นเปรตในโลกของโอปปาติกะเลยที่เดียวก็มี ซึ่งเรื่องโดยพิสดารต่าง ๆ เกี่ยวกับเปรตนั้นจะนำไปเขียนในภายหลังพร้อมกับเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องนรกและอสุรกายด้วย ซึ่งจะต้องมีการวินิจฉัยกันมากมาย เพราะเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับนรก เปรต อสุรกาย ในโลกของโอปปาติกะเท่าที่กล่าวไว้ในคัมภีร์นั้น ส่วนมากจะเป็นเรื่องเหลือเชื่อ ไม่น่าจะเป็นไปได้ ฉะนั้นจึงต้องมีการวินิจฉัยกันมากกว่า เรื่องเหล่านี้เป็นจริงแค่ไหน หรือเป็นเรื่องที่มีผู้แต่งขึ้นเองในภายหลังโดยที่พระพุทธเจ้าไม่ได้ตรัสไว้ หรือเป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้จริง แต่ก็มาแต่งเติมเสริมในภายหลังกันอีกมาก

อนึ่ง จากเรื่องนรกที่เขียนมาแล้วตั้งแต่ต้นนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการอธิบายให้เห็นถึงนรกในชีวิตนี้ ซึ่งบางคนก็มองเห็น แต่ส่วนมากจะมองไม่เห็นทั้ง ๆ ที่ตนเองก็ตกนรกอยู่เสมอ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากไม่ได้ศึกษาถึงเรื่องนี้ให้เข้าใจอย่างละเอียดและถูกต้อง ตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ และอีกอย่างหนึ่งเราทั้งหลายเคยชินกับเรื่องนรกใต้ดิน สวรรค์บนฟ้า ซึ่งคนที่จะไปสู่ภูมิเหล่านี้ได้ก็ต่อเมื่อตายไปแล้ว และเรื่องนรกสวรรค์หลังจากตายนี้ ส่วนมากก็เชื่อถือได้ยาก เพราะรู้สึกว่าเป็นเรื่องราวต่าง ๆ ที่เล่าไว้ในคัมภีร์นั้นเป็นเรื่องผิดธรรมดาเกินไป ฉะนั้นจึงเป็นการยากที่จะเชื่อตามนั้นได้ ด้วยเหตุนี้คนส่วนใหญ่จึงคิดว่า เรื่องนรกสวรรค์น่าจะเป็นเรื่องนิยายของคนโบราณมากกว่าที่จะเป็นเรื่องจริง เพราะมีความเคยชินเช่นนี้ ก็เลยทำให้มองไม่เห็นนรก-สวรรค์ในปัจจุบัน คือนรก-สวรรค์ในชีวิตนี้ ในชีวิตประจำวันของเราทั้งหลายนี้เอง

จะเห็นนรกสวรรค์ในชาติหน้าได้ จะต้องมองเห็นนรกสวรรค์ในชาตินี้ก่อน

ข้าพเจ้าขอให้ท่านทั้งหลายได้โปรดนึกถึงพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสมาแล้วอีกครั้งหนึ่งว่า “คนที่ตกนรกหรือไปนรกนั้นมีมากเท่ากับฝุ่นในผืนแผ่นดินใหญ่ ส่วนคนที่ไปสวรรค์ ไม่ตกนรกนั้น มีเท่ากับฝุ่นในปลายเล็บ” (ดูในเล่มนี้หน้า ๓๗-๓๘) ซึ่งข้อความที่ว่านี้ เราจะเห็นความจริงก็ต่อเมื่อ ต้องเข้าใจความหมายให้ชัดว่า คำว่า “ตกนรกหรือไปนรก ไปอบาย” นั้นมีความหมายอย่างไรบ้าง และเพื่อให้จำง่ายข้าพเจ้าจะได้กล่าวทบทวนให้ฟังอีกครั้งดังนี้

๑. นรกในชีวิตนี้ ตามความหมายที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ นั้น อย่างหนึ่งก็คือ ผู้ใดถ้าทำบาปอยู่เสมอ ทำอยู่บ่อย ๆ และทำบาปหลายอย่าง จิตใจจะต้องเร่าร้อนหรือรุ่มร้อนเหมือนถูกไฟเผาอยู่เสมอ หากความสงบใจความสดชื่นใจได้ยาก ตัวอย่างนายจุนทสุกริระซึ่งฆ่าหมูอย่างทารุณเลี้ยงซีพมาเป็นเวลานาน ตลอดชีวิต เวลาใกล้จะตายได้เกิดความทรมานทุกข์มาก

ไม่เป็นอันกินอันนอนอยู่ถึง ๗ วัน ๗ คืน และเมื่อตาย
แล้วก็ไปเกิดในอเวจีนรกทันที

และตัวอย่างอีกอันหนึ่งที่แสดงถึงคนที่ตกนรก
ชั้นอเวจีในชีวิตนี้ก็คือ พระเจ้าอชาตศัตรู ซึ่งได้กระทำ
ปิตุฆาตคือฆ่าพ่ออันเป็นอนันตริยกรรม และในคัมภีร์ได้
อธิบายไว้ดังนี้

พระราชานี้ นับจำเดิมตั้งแต่เวลาที่ได้ปลงพระชนม์
พระชนกแล้ว พระองค์ก็มีได้บรรทมหลับเลยทั้งกลางวัน
และกลางคืน แต่ตั้งแต่เวลาที่เข้าเฝ้าพระศาสดาได้ทรง
สดับพระธรรมเทศนาอันไพเราะมีโอชานี้แล้ว ทรงบรรทม
หลับได้ และได้ทรงกระทำสักการะใหญ่แด่พระรัตนตรัย
ชื่อว่าผู้ที่ประกอบด้วยศรัทธาระดับปุถุชนที่เสมอเหมือน
พระราชานี้ไม่มี ก็ในอนาคต จักเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า
พระนามว่าชีวิตวิเสส จักปรินิพพานแล.

อัย หิ ปิตุ มาริตกาลโต ปฎุจาย เนว รตตี น
ทิวา นิหุทํ ลภติ. สตุถารํ ปน อุปลงกมิตฺวา อิมาย
มถุราย โอชวณฺติยา ธมฺมเทศนาย สุตกาลโต ปฎุจาย
นิหุทํ อุเปติ. ตินฺณํ รตนานํ มหาสกุการํ อกาสิ.

ไปฤชุนิกาย สทุธาย สมณนาโคโต นาม อิมินา รณฺญา
สทิสโส นาโหสิ. อนาคเต ปน ชีวิตเสโส นาม ปจฺเจก-
พฺพุโธ ปรินิพฺพายิสฺสตี.

(ที. อฎ. ๑/๒๑๔ มจร.)

ทำอะไรจึงจะพ้นจากนรกในปัจจุบันได้บ้าง

อนึ่ง ในเรื่องของพระเจ้าอชาตศัตรูนี้ มีข้อที่น่าจะ
พึงสังเกตและจดจำไว้อีกอย่างหนึ่ง คือ :-

ในคัมภีร์กล่าวไว้ว่า ภายหลังจากที่พระองค์ได้ทรงสดับ
เรื่องสามัญญผล คือผลของความเป็นสมณะในพระพุทธ
ศาสนาว่ามีอันิสงส์อย่างไรแล้ว พระองค์ก็ได้ทรงมี
ความเลื่อมใสเป็นอย่างยิ่ง และได้ทรงสรรเสริญพระ
ธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงนั้นว่า :-

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภาชิตของพระองค์ไพเราะ
จับใจยิ่งนัก เปรียบเหมือนหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด
บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืด ฯลฯ
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า
พระธรรม และพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาคเจ้า

โปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิตตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป โทษได้ครอบงำข้าพระองค์ซึ่งเป็นคนเขลา คนหลง ไม่ฉลาด ข้าพระองค์ได้ปลงพระชนม์ชีพพระบิดา ผู้ดำรงธรรม เป็นพระราชาโดยธรรม เพราะปรารถนาความเป็นใหญ่ ขอพระผู้มีพระภาค โปรดรับทราบความผิดของข้าพระองค์ โดยเป็นความผิดจริง เพื่อสำรวมต่อไป”

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสตอบว่า “จริง มหาบพิตร ความผิดได้ครอบงำมหาบพิตรซึ่งเป็นคนเขลา คนหลง ไม่ฉลาด มหาบพิตรได้ปลงพระชนม์ชีพพระบิดาผู้ดำรงธรรม เป็นพระราชาโดยธรรม เพราะปรารถนาความเป็นใหญ่ แต่เพราะมหาบพิตรทรงเห็นความผิดโดยเป็นความผิดจริงแล้วทรงสารภาพความเป็นจริง ฉะนั้น ตถาคตขอรับทราบความผิดของมหาบพิตร ก็การที่บุคคลเห็นความผิดโดยเป็นความผิดจริง แล้วสารภาพตามเป็นจริง รับว่าจะสำรวมต่อไป อันนี้เป็นความเจริญเป็นวัฒนธรรมในวินัยของพระอริยะ”

อนึ่ง ในเมื่อพระเจ้าอชาตศัตรูได้เสด็จลากลับไปแล้ว พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า :-

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พระราชาพระองค์นี้ถูกขุดเสียแล้ว พระราชาองค์นี้ถูกขจัดเสียแล้ว หากท้าวเธอจักไม่ปลงพระชนม์ชีพพระบิดาผู้ดำรงธรรม เป็นพระราชาโดยธรรมแล้วไซ้ ธรรมจักขุอันปราศจากธูลีปราศจากมลทิน จักบังเกิดขึ้นแก่ท้าวเธอ ณ ที่ประทับนี้ทีเดียว”

(ที.สี. ๙/๒๕๓/๘๖ มจร.)

เหตุไรพระเจ้าอชาตศัตรูจึงไม่ตกนรกอเวจี

อนึ่ง ข้อความในพระสูตรตอนนี้ ในคัมภีร์อรรถกถา ท่านได้อธิบายไว้ว่า :-

หากว่าพระเจ้าอชาตศตรูมิได้ปลงพระชนม์พระบิดาแล้ว พระองค์ก็จักได้บรรลุโสดาปัตติมรรคในขณะที่กำลังประทับนั่งฟังพระธรรมเทศนาอยู่นั่นเอง แต่เพราะเหตุที่พระองค์ทรงคบมิตรชั่ว (คือคบกับพระเทวทัต) จึงได้เกิดอันตรายแก่พระองค์ ถึงแม้จะเป็นเช่นนั้นก็ตาม แต่เพราะเหตุที่พระเจ้าอชาตศตรูนี้ได้เข้าเฝ้าพระตถาคต

และได้ถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง เพราะฉะนั้น พระเจ้า
 อชาตศัตรูเมื่อสิ้นพระชนม์แล้ว แทนที่จะพึงไปบังเกิดใน
 อเวจีมหานรก เพราะเหตุที่ได้กระทำอนันตริยกรรม
 คือปิตุฆาตนั้นก็ไปเกิดในโลหกุมภินรก (คือกระทะทอง
 แดง) ตกอยู่ในเบื้องต่ำ (คือจมอยู่ก้นกระทะ) ๓ หมื่นปี
 แล้วผุดขึ้นมาเบื้องบนอีก ๓ หมื่นปีจึงจะพ้นได้ ทั้งนี้
 ก็เพราะผลที่ได้ฟังธรรมเทศนาจากพระพุทธเจ้าโดยตรง
 แล้วเกิดศรัทธาปสาทะอย่างแรงกล้ามาก นับถือพระ
 รัตนตรัยยิ่งกว่าใคร ๆ ทั้งหมดในบรรดาบุคคลที่เป็น
 ปุณฺชนทั้งหลาย

และท่านยังได้บอกไว้ด้วยว่า ข้อความที่ว่านี้
 พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้เอง แต่ข้อความอันนี้มีได้ยกขึ้นไว้
 ในบาลี คือไม่ได้กล่าวไว้ในพระไตรปิฎก (อิทัปิ กิร
 ภควตา วุตตเมว, ปาลิยํ ปน น อารุหุหํ - ที. ๑๑. ๑/
 ๒๑๔ มจร.)

สร้างบุญบรรเทาบาปได้หรือไม่ ?

จากข้อความในคัมภีร์ตอนนี้ ขอให้พึงสังเกตไว้ด้วย
 ว่า “คนที่ทำบาปไว้อย่างแรงกล้า เช่นกระทำ

อนันตริยกรรมนั้น หากได้กระทำกุศลที่ยิ่งใหญ่มาก ก็สมารถทำให้บาปกรรมนั้นลดน้อยลงได้ ดังเช่น ตัวอย่างพระเจ้าอชาตศัตรูเป็นต้น

อย่าลืมว่า การที่พระเจ้าอชาตศัตรูพ้นจากอเวจีมหานรก มาเกิดเพียงแค่อโศกภูมิภนรกนั้น เป็นเพราะแม้จะได้กระทำความผิดอันร้ายแรงก็จริง แต่ก็สำนึกได้ และได้สารภาพผิดกับพระพุทธเจ้าด้วยความจริงใจ นี่ประการหนึ่ง

และอีกประการหนึ่ง พระเจ้าอชาตศัตรูได้บำเพ็ญกุศลอันยิ่งใหญ่มาก คือได้มีโอกาสฟังพระธรรมเทศนาจากพระพุทธเจ้าโดยตรง และรู้สึกซาบซึ้งในรสของพระธรรมเทศนามากมาย ได้เกิดศรัทธาปสาทะอย่างมากที่สุด

และอีกประการหนึ่ง ซึ่งในคัมภีร์ตอนนี้มิได้กล่าวไว้ก็จริง แต่เวลาต่อมาพระเจ้าอชาตศัตรูได้มีโอกาสเป็นองค์อุปถัมภ์การสังคายนาครั้งที่ ๑ ซึ่งกระทำโดยพระอรหันต์ทั้งหมด โดยมีพระมหากัสสปเป็นประธานนั้น เป็นการกุศลที่ยิ่งใหญ่กว่าการกุศล

ใด ๆ ทั้งหมด เพราะถ้าหากในกาลครั้งนั้นไม่มีการสังคายนาพระธรรมวินัยไว้แล้ว พระพุทธศาสนา ก็อาจจะสูญไปนานแล้ว หรือไม่เช่นนั้นพระพุทธศาสนาก็จะดำรงอยู่อย่างบริสุทธิ์บริบูรณ์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ ดังที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ไม่ได้แน่นอน บุญกุศลของพระเจ้าอชาตศัตรูครั้งนั้นหาอะไรเปรียบปานมิได้เลย

ฉะนั้นท่านสาธุชนทั้งหลาย ฟังจำหลักอันนี้ไว้ว่า “สำหรับผู้ที่ทำบาปไว้มาก หรือไม่มากก็ตาม เรา จะพึงพ้นจากบาปนั้น ๆ ได้ ก็ด้วยการสร้างกุศลให้ มาก เพราะอย่างน้อยก็ผ่อนหนักให้เบาลงได้”

ความจริงนรกในชีวิตนี้นั้นมองเห็นได้ง่าย ถ้าหากเข้าใจคำว่านรกถูกต้อง

อนึ่ง คนที่ทำบาปอยู่เสมอ นั้น ถึงแม้คนอื่นจะมองไม่เห็นว่าเขาเร่าร้อนเพราะไม่แสดงอาการเร่าร้อนออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน แต่คนที่ทำบาปนั้นเขาจะต้องรู้สึกอย่างแน่นอน แต่บางทีตนเองอาจจะไม่รู้สึกก็ได้เพราะ

ความเคยชิน แต่ความเศร้าหมองของจิตนั้นต้องมีอย่างแน่นอน อันนี้เป็นผลของบาปโดยตรงซึ่งจะต้องได้รับทุกครั้งที่ทำบาป ไม่ว่าจะบาปอันนั้นจะเล็กน้อยสักเพียงไรก็ตาม ความเศร้าหมองของใจเป็นต้องเกิดแน่ เช่นเดียวกับผ้าที่ขาวสะอาด ถ้าสิ่งสกปรกไปถูกเข้าเมื่อใด ผ้านั้นก็ต้องเปื้อนด้วยสิ่งสกปรกนั้นทุกครั้ง และถ้าถูกของสกปรกบ่อย ๆ ผ้านั้นก็จะสกปรกมากขึ้นโดยลำดับ ในเมื่อไม่ได้ซักหรือทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อเอาสิ่งสกปรกออก และในเมื่อจิตใจเศร้าหมองหรือสกปรกแล้ว ผลจะพึงเป็นอย่างไรบ้าง ก็ขอให้กลับย้อนไปอ่านในเล่มนี้ตั้งแต่หน้า ๙ - ๑๓

๒. นรกในชีวิตนี้ อีกความหมายหนึ่งก็คือ ในขณะใดที่ถูกไฟ คือ ราคะ โทสะ โมหะเผา หรือไฟคือ ชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัส อุปายาสเผา ก็เรียกว่าตกนรก หรืออยู่ในนรกเหมือนกัน ขอให้ดูในเล่มนี้หน้า ๓๓, ๓๗ และหน้า ๕๕

และขอให้เข้าใจไว้ด้วยว่า นรกในความหมายของพระพุทธเจ้านั้น แม้ในขณะที่เกิดความเศร้าโศก

เสียใจ ร้องไห้ หรือเกิดความขุ่นเคือง คับแค้นใจ
 กลุ้มใจ ก็เรียกว่าเป็นการตกนรกเหมือนกัน ขอให้
 ดูในเล่มนี้หน้า ๒๒

ถ้าเข้าใจความหมายของคำว่า นรก หรือ อบาย
 ดังที่กล่าวมานี้ ก็จะมองเห็นและยอมรับว่า คนทั่ว ๆ ไปมี
 การตกนรกกันอยู่เสมอ และกีดกันมากเหมือนกับฝุ่น
 ในผืนแผ่นดินใหญ่จริง ๆ ดังเช่นที่พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสไว้
 อีกนัยหนึ่งดังนี้ :-

โลกนี้มีด น้อยคนในโลกนี้ที่จะเห็นแจ้ง นกที่ติด
 ข่ายแล้ว น้อยตัวที่จะหลุดจากข่ายไปได้ฉับใด คนในโลก
 นี้ที่จะไปสวรรค์นั้นก็มีน้อยฉับนั้น

อนุธภูโต อัย โลกโก ตนุกेतถ วิปสฺสติ
 สกุณฺเ ชาลมุตฺโตว อปฺโป สคฺคาย คจฺจติ.

(ธรรมบท ภาค ๖ เรื่องธิดาช่างทูก หน้า ๔๓)

ในคัมภีร์อรรถกถาอธิบายว่า ที่ว่า **โลกนี้มีด** นั้น
 หมายความว่า คนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นโลกิยชนหรือปุถุชนนั้น
 ได้ชื่อว่าเป็นคนตาบอดทั้งสิ้น เพราะไม่มีตาปัญญา (คือ

ปัญญาที่เห็นแจ้งไตรลักษณ์ เห็นแจ้งอริยสัจ เห็นแจ้ง
 ปฏิจจสมุปบาท อย่างนี้เป็นต้น) ส่วนคนที่ได้ชื่อว่ามิตา
 ปัญญาเช่นเห็นแจ้งอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นต้นนั้นมีน้อย

คำว่า **นกที่ติดข่ายแล้ว น้อยตัวที่จะหลุดจาก
 ข่ายไปได้** นั้น หมายความว่า นายพรานนกที่ฉลาดใน
 เมื่อเอาข่ายตลบหรือคลุมฝูงนกกระจาบทั้งหลายไว้ได้แล้ว
 นกเหล่านี้ส่วนมากก็จะติดอยู่ในข่าย น้อยตัวที่จะหลุด
 จากข่ายออกมาได้ ข้อนี้ฉันใด สัตว์ทั้งหลายในโลกนั้น
 ก็จะถูกข่ายของมารครอบคลุมเอาไว้เสมอ และในเมื่อถูก
 ข่ายของมารครอบคลุมเอาไว้ได้แล้ว ก็มีน้อยคนมากที่
 จะหลุดจากข่ายนั้นออกมาได้ และในเมื่อถูกข่ายของมาร
 ครอบคลุมไว้เช่นนั้น ก็หมายความว่า **เขาเหล่านี้ส่วน
 ใหญ่ก็ต้องไปสู่อบาย** น้อยคนที่จะหลุดจากข่ายของ
 มารไปสวรรค์หรือไปนิพพานได้

ตตถ อัย โลกิถติ อัย โลกิถมหาชโน ปญญา-
 จกขุโน อภาเวน อนธภูโต. ตนุเกตุถาติ ตนุโก เอตุถ
 น พหุ ชโน อนิจจาทิวเสน วิปสุสติ. ชาลมตุโตวาติ
 ยถา เณเคน สากุนิเคน ชาเลน โอตุถริตุวา

คยหมานิสฺส วฏฺฐเกสฺส โภจิทเว ชาลโต มุจฺจติ, เสสา
 อนฺโตชาลเมว ปวิสนฺติ, ตถา มารชาเลน โอตฺถเตสฺส
 สตฺเตสฺส พหุ อปายคามิโน โหนฺติ, อปุโป โภจิทเว
 (สโตโต) สคฺคาย คจฺจติ สฺสคฺติ วา นิพฺพานํ วา
 ปาปฺญาตีติ อตฺถโถ (ธมฺม. อฏฺ. ๖/๔๓ มมร.)

ขอให้สังเกตจากคำอธิบายในอรรถกถานี้ให้ดี ซึ่ง
 ท่านได้ชี้ให้เห็นว่า คนทั้งหลายที่ต้องไปอบายกันเป็น
 ส่วนมากนั้น เป็นเพราะติดอยู่ในข่ายของมาร และ
 คนไหนลงว่าติดอยู่ในข่ายของมารแล้วก็ยากที่จะดึงหลุด
 หนีไปได้ และคำว่า ข่ายของมาร ที่ซึ่งวางไว้ทั่วไป
 ก็คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสต่าง ๆ อันเป็นที่
 นำพียงปรารถนารักใคร่พอใจทั้งหลายนั่นเอง

และขอให้สังเกตไว้อีกด้วยว่า คนทั้งหลายที่ทำบาป
 ต่าง ๆ นั้นก็ดี หรือตกเป็นทาสของอบายมุขทั้งหลายก็ดี
 คนเหล่านี้เป็นเพราะติดอยู่ในข่ายของมาร คือเห็นแก่รูป
 เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่ตนพึงพอใจ เห็นแก่ปากแก่ท้อง
 เห็นแก่เงิน เห็นแก่ความสุขสนุกเพลิดเพลินในกามารมณ์
 เห็นแก่ชื่อเสียง เห็นแก่อำนาจความเป็นใหญ่ ซึ่งถ้าหาก

คนเหล่านี้จะพึงมีปัญญาเห็นแจ้งในธรรมและถือศีลได้
ไม่ยอมกระทำการใด ๆ อันจะเป็นการผิดศีลธรรมแล้ว
เขาก็จะหลุดมาจากข่ายของมารได้ ดังที่พระพุทธเจ้า
ตรัสว่า :-

จิตนี้ไปสู่ที่ไกลได้ มีสภาพเกิดดับที่ละดวง ไม่มีสรีระ
รูปร่างตัวตน แต่มีคูหาคือร่างกายเป็นที่อาศัย คนเหล่าใด
จักสำรวมจิตได้ ชนเหล่านั้นก็จักพ้นจากบ่วงของมาร

ทูลุรคค้ ออกรจ้

อลสร้ คุหาสย้

เย จิตตํ สญญเมสฺสนติ โม่กฺขนฺติ มารพฺนฺธนา.

(ธรรมบท ๒ / ๑๓๒ เรื่องภาคินเณยสังมรคฺชิต)

คำว่า **ทูลุรคค้** ซึ่งแปลว่า **จิตนี้ไปสู่ที่ไกลได้** นั้น
ในอรรถกถาท่านอธิบายว่า โดยธรรมดาจิตจะไปโน่น
มานี้ไปทิศโน้นทิศนี้ไม่ได้ เพราะแม้แต่จะไปเพียงระยะ
ทางเท่ากับเส้นผ่าศูนย์กลางของใยแมลงมุม ก็ยังไปไม่ได้
เลย (เพราะจิตเกิดที่ไหนย่อมดับที่นั่น จิตไม่มีสังกมณะ
คือการก้าวไป) แต่ถึงกระนั้นก็สามารถรับอารมณ์อันมี
อยู่ในที่ไกลได้

ทургมนนติ จิตตสฺส หิ มกฺกภูสฺสุตฺตมตฺตกํปํ
 ปฺรตฺติมาทิตฺติสาภาเคน คมนาคมนํ นาม นตฺติ, ทูเร
 สนตํปํ อารมฺมณํ สมฺปฏฺิจฺจตีติ ทургมํ นาม ชาตํ

(ธมฺม. อฎฺ. ๒/๑๓๒ มมร.)

คำว่า เอกจรั ซึ่งตามศัพท์แท้ ๆ แปลว่า จรไป
 ผู้เดียว แต่แปลถอดความว่า มีสภาพเกิดดับที่ละดวง
 นั้น ท่านอธิบายว่า โดยธรรมดาจิตที่สามารถจะเกิด
 พร้อมกันในขณะเดียวกัน ทีละ ๗-๘ ดวง โดยติดเป็น
 พวงเดียวกันหรือเป็นข้อเดียวกันนั้นไม่มี ในขณะเกิด จิต
 ก็เกิดทีละดวง เมื่อดวงที่เกิดนั้นดับแล้ว อีกดวงจึงจะเกิด
 ได้ ในความหมายอย่างนี้แหละเรียกว่า จิตเป็น เอกจรั
 ซึ่งแปลว่า จรไปผู้เดียว คือคำว่า จร ในที่นี้หมายถึงเกิด
 คือจิตเกิดทีละดวง

สตุตฺตภูจฺจิตฺตานิ ปน เอกโต กณฺณิกพทุธานิ
 เอกกฺขณฺเ อฺปปชฺชิตฺตํ สมตฺถานิ นาม นตฺติ, อฺปปตฺติ-
 กालเ เอกกเมว จิตฺตํ อฺปปชฺชติ, ตสฺมี นฺริทุเท ปน
 เอกกเมว อฺปปชฺชตีติ เอกจรั นาม ชาตํ

(ธมฺม. อฎฺ. ๒/๑๓๒ มมร.)

คำว่า **อสริริ** ไม่มีสรีระรูปร่างตัวตน นั้น ท่านอธิบายว่า จิตนั้นไม่มีสรีระคือไม่มีรูปหรือไม่เป็นรูปอย่างใด ๆ ทั้งสิ้น และไม่มีสัจฐานคือไม่มีทรวดทรงใด ๆ ทั้งนั้น และก็ไม่มีเป็นสีนั้นสีนี้ เช่นสีเขียวเป็นต้น ในความหมายอย่างนี้แหละเรียกว่า จิตเป็น อสริริ จิตไม่มีสรีระ

ขอให้สังเกตว่า ที่เข้าใจกันว่า วิญญาณมีรูปร่างเป็นตัวตน หรือมีรูปร่างเป็นอะไรก็ตามนั้น สิ่งที่เห็นเป็นรูปร่างนั้นไม่ใช่จิตหรือวิญญาณ หรือบางทีก็บอกว่า จิตหรือวิญญาณมีลักษณะเป็นเหมือนดวงไฟ ลอยไปลอยมา อะไรทำนองนี้นั้นเป็นการสมมติขึ้น เพื่อให้รู้ว่า ขณะนี้จิตหรือวิญญาณอยู่ที่ไหนเท่านั้น ซึ่งความจริงแล้วจิตวิญญาณนั้นเป็นนามธรรม ไม่ใช่เป็นรูปธรรม ฉะนั้นจึงไม่มีรูปร่างตัวตนและไม่มีเป็นสีแสงอย่างนั้นอย่างนี้

จิตตสสุ สริริสญฺจานํ วา นีลาทิปกาโร วณฺณ-
เกโท วา นตฺถิติ อสริริ นาม ชาตํ.

(ธมฺม. ๒/๑๓๒ มมร.)

คำว่า **คุหาสย** จิตมีคุหาเป็นที่อาศัย ท่านอธิบายว่า คุหา ซึ่งแปลว่าถ้ำในที่นี้หมายถึงร่างกายซึ่งประกอบ

ขึ้นมาจากมหาภูตรูปคือธาตุทั้ง ๔ แต่ถึงจะกล่าวเช่นนี้ก็จริง แต่โดยความเป็นจริงแล้ว จิตอาศัยหทัยรูปเป็นไป คือจิตจะมีความรู้สึกนึกคิดได้นั้นจะต้องอาศัย **หทัยรูป** ซึ่งในความหมายของพระอรรถกถาจารย์ คำว่า **หทัยรูป** หมายถึง **หัวใจ** ที่มีหน้าที่สูบฉีดโลหิตไปเลี้ยงร่างกาย ดังเช่นจะเห็นได้ว่า ถ้าโลหิตไม่ไปเลี้ยงสมองแม้เพียงชั่วขณะ คนเราก็จะหมดความรู้สึกทันที ในความหมายอย่างนี้แหละที่ท่านกล่าวว่า จิตนี้อาศัยหทัยรูปเป็นไป

คุหา นาม จตุมหภูตคุหา, (คำนี้น่าจะเป็น จตุ-
มหภูตรูปา) อิทญจ หทยรูปํ นิสฺสาย ปวตฺตตฺติ
คุหาสยํ นาม ชาตํ. (ธมม. อฎ. ๒/๑๓๓ มมร.)

คำว่า **เย จิตฺตํ สญฺญเมสฺสนฺติ คนเหล่าใด**
จักสำรวจจิต ข้อนี้ท่านอธิบายว่า ใครก็ตามไม่ว่าจะเป็นชายหรือเป็นหญิง เป็นคฤหัสถ์หรือเป็นบรรพชิตก็ตาม เมื่อมีสติคอยสำรวจระวังมิให้กิเลสที่ยังไม่เกิดได้เกิดขึ้นและพยายามละกิเลสที่เกิดขึ้นแล้วเพราะความพลอสตินั้นมิให้มันเกิดอีก ทำได้แบบนี้เรียกว่า **สำรวจจิต** คือกระทำจิตมิให้ฟุ้งซ่าน โดยนัยนี้ก็หมายความว่า จิตที่สำรวจได้แล้ว ก็คือจิตที่ไม่ฟุ้งซ่าน และตัวการ

ที่ทำให้จิตฟุ้งซ่าน ก็คือกิเลสที่เกิด เมื่อระวังมิให้กิเลสเกิด จิตก็จะไม่ฟุ้งซ่าน

เย จิตตุนติ เย เกจิ ปุริสา วา อิตถี วา
คหญา วา ปพพชิตา วา อนุปฺปชฺชนกกิเลสสุส
อุปฺปชฺชิตุํ อแทนฺดา สติสมฺโมเสน อุปฺปนฺนกิเลสํ
ปชหนฺตา จิตฺตํ สญฺญเมสฺสนฺติ สญฺญตํ อวิกฺขิตฺตํ
กวิสุสฺสนฺติ. (ธมฺม. อฎฺ. ๒/๑๓๓ มมร.)

บ่วงของมารคือวัฏฏะ ๓

คำว่า โมกฺขนฺติ มารพฺนฺธนา จักฺพฺนจากบ่วง
ของมาร ท่านอธิบายว่า คำว่า บ่วงมารหรือเครื่อง
พันธนาการของมาร นี้หมายถึงวัฏฏะ ๓ คือ กัมมวัฏ
วิปากวัฏ และกิเลสวัฏ และวัฏฏะทั้ง ๓ นี้จะมีเฉพาะใน
ภพ ๓ คือ กามภพ รูปภพ อรูปภพ ฉะนั้นถ้าคนไหน
ยังตัดวัฏฏะทั้ง ๓ นี้ไม่ได้ ก็แปลว่ายังติดอยู่ในบ่วงของ
มาร เมื่อยังติดอยู่ในบ่วงเหล่านี้ ก็จะต้องเวียนว่ายตาย
เกิดอยู่ในภพทั้ง ๓ หลุดพ้นไปจากภพทั้ง ๓ นี้ไม่ได้
แต่ถ้าผู้ใดจักสำรวมจิตได้ ผู้นั้นก็จะพ้นจากเครื่อง
พันธนาการของมารคือวัฏฏะทั้ง ๓ นั้นได้ และในการตัด

วิญญูะทั้ง ๓ นี้ ในเมื่อตัดกิเลสวัฏได้แล้ว อีก ๒ วิญญูะ ก็เป็นอันตัดได้

โมกฺขนติ มารพฺนุธนาติ สพฺเพ เต กิเลส-
พฺนุธนาภาเวน มารพฺนุธนสงฺฆาตา เตภูมิกวภูภา
มฺจุจิสฺสนติ (ธมฺม. อฎฺ. ๒/๑๓๓ มมร.)

บ่วงของมารอีกนัยหนึ่งก็คืออบายภูมิ

จากพุทธพจน์ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ขอให้สังเกต
ว่า ผู้ที่จะนับว่า พ้นจากบ่วงของมาร ก็คือผู้ที่ตัด
วิญญูะทั้ง ๓ ได้ โดยเฉพาะในเมื่อตัดกิเลสวัฏได้ขาด
ทั้งหมด ก็จักพ้นจากภพทั้ง ๓ ผู้ที่พ้นจากภพทั้ง ๓ คือ
ไม่ต้องมาเกิดในภพ ๓ ได้แล้วนั้น ก็คือผู้ที่เป็นพระ
อรหันต์ และโดยนัยนี้ผู้ที่ยังข้องติดอยู่ในกิเลส ข้องติด
อยู่ในกรรมและวิบากของกรรม ก็คือผู้ติดบ่วงของมาร
ซึ่งหมายความว่า แม้ผู้ที่เป็นในสวรรค์ หรือไปเกิดเป็น
รูปพรหม อรูปพรหม ก็เรียกว่ายังติดอยู่ในบ่วงของมาร
แต่อย่างไรก็ดี คำว่า บ่วงของมาร หมายถึง อบายภูมิ
โดยเฉพาะก็มี เช่นพุทธพจน์ดังต่อไปนี้

บุปผานี เหว ปจินนุด์ พุยาสดุดมนส์ นร
 สุตต์ คาม์ มโหไซว มจจุ อาทาย คจจติ.

(ธรรมบท ๓ / ๒๔ วิชาทกะ)

นรชนผู้ที่มีวแต่เลือกเก็บดอกไม้ทั้งหลายอยู่ มีใจ
 ช้องติดอยู่ในอารมณ์ต่าง ๆ จะถูกมัจจุราชาพาเอาตัวไป
 เสมือนหนึ่งหมู่บ้านที่กำลังหลับไหลอยู่ไม่รู้ตัว ถูกห้วงน้ำ
 ใหญ่ท่วมทับและพัดพาไปฉะนั้น

คำว่า นรชนผู้มีวแต่เลือกเก็บดอกไม้ นั้น ใน
 อรรถกถาท่านอธิบายว่า นายมาลาการเมื่อเข้าไปในสวน
 ดอกไม้โดยคิดว่าจะเก็บดอกไม้ทั้งหลายนั้น ในขณะที่
 กำลังเก็บดอกไม้จากกอใดกอหนึ่งอยู่ ใจก็คิดว่าจะไป
 เก็บดอกไม้จากกออื่น ๆ อีก เขาตั้งใจไปทั่วสวนดอกไม้
 คิดจะเก็บจากกอนี้แล้วก็จะไปเก็บที่กออื่น เมื่อมีวแต่
 เลือกเก็บดอกไม้อยู่เช่นนี้ ก็จะถึงความประมาท ข้อนี้ฉันใด

บุคคลบางคนเมื่อก้าวลงสู่ท่ามกลางกามคุณทั้ง ๕
 ซึ่งเป็นเสมือนสวนดอกไม้ แม้จะได้รูปอันเป็นที่พึงพอใจ
 แล้ว ก็ยังปรารถนาอยากจะได้เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ
 อันเป็นที่พึงพอใจอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่อีก จิตใจของเขา
 จะท่องเที่ยววนเวียนหมกมุ่นอยู่แต่ในการแสวงกามคุณ

ทั้ง ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อันเป็นที่พึงพอใจอยู่เช่นนี้เสมอ เช่นสำหรับฆราวาสโดยทั่วไปก็ปรารถนาอยากจะได้โค กระบือ ทาสี ทาส นา สวน หมู่บ้าน นิคมชนบท เอามาเป็นสมบัติของตน ซึ่งถึงแม้จะได้สิ่งเหล่านี้ทุกอย่างหนึ่งแล้ว ก็ยังปรารถนาอยากจะได้อย่างอื่น ๆ อีก หรืออยากจะได้ให้มากขึ้นไปอีกเรื่อย ๆ ใจจะข้องติดอยู่แต่ในสิ่งเหล่านี้เสมอ คือวนเวียนคิดอยู่แต่ในสิ่งเหล่านี้ สำหรับบรรพชิตก็เช่นเดียวกัน คือปรารถนาอยากจะได้บริเวณ วิหาร บาตร จีวร เป็นต้น แม้ได้แล้วก็อยากจะได้อีก มีใจข้องติดอยู่แต่ในสิ่งเหล่านี้ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ได้อีกว่า มีความประมาท คือมัวแต่สนใจอยู่แต่ในเรื่องอันไม่มีสาระแก่นสาร ซึ่งถึงแม้จะได้สมความปรารถนาทุกอย่างแล้วก็ตาม ก็ไม่สามารถช่วยตนเองให้พ้นจากความทุกข์ได้จริง ๆ ส่วนสิ่งที่เป็นสาระแก่นสาร ซึ่งจะช่วยให้ตนพ้นจากชาติ ชรามรณะ และทุกข์อื่น ๆ ได้จริง คือการปฏิบัติในทางสมาธิ และวิปัสสนากลับไม่ได้ทำ อย่างนี้ได้ชื่อว่าเป็นผู้ประมาท เมื่อเป็นเช่นนี้ก็เป็นการแน่นอนว่าจะถูกมัจจุราชเอาตัวไป เหมือนกับหมู่บ้านที่พากันหลับไหลทั้งหมด และ

ถูกห้วงน้ำใหญ่เช่นเกิดอุทกภัยอันร้ายแรงโดยจับปล้น
ท่วมทับและพัดพาเอาทั้งผู้คนสัตว์เลี้ยงทั้งหลาย ตลอด
ทั้งบ้านทั้งหมดให้ลอยไปตามกระแสอันไหลเชี่ยวลงสู่
ทะเล ฉะนั้น

กามคุณทั้ง ๕ เปรียบเหมือนสวนดอกไม้อันเต็ม
ไปด้วยดอกไม้บานาชนิด นายมาลาการผู้ซึ่งต้องการ
จะเก็บดอกไม้ เมื่อเข้าไปในสวนเช่นนี้แล้ว จิตใจก็จะ
เพลิดเพลिनอยู่กับการเก็บ เก็บเท่าไรก็ไม่พอ มัวแต่เพลิด
เพลिनอยู่แต่ในสวนดอกไม้ แล้วในที่สุดก็จะตายไปเสีย
เปล่า ๆ ซึ่งเมื่อตายแล้วก็จะไม่มีอะไรติดตัวไปเลย ต้อง
ทิ้งทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็เรือกสวน ไร่ นา โค กระบือ
หรืออะไรก็ตาม

โลกนี้ก็เหมือนกับสวนดอกไม้ เต็มไปด้วยรูป เสียง
กลิ่น รส สัมผัส อันเป็นเสมือนดอกไม้บานาชนิด คน
ทุกวันนี้ที่ดิ้นรนแสวงหากันอยู่นั้นก็คือ แสวงหารูป เสียง
กลิ่น รส สัมผัสต่าง ๆ อันที่ตนพอใจรักใคร่ยินดี แม้ได้
แล้วก็อยากได้อีกจิตใจจะข้องติดแสวงหาอยู่แต่ในสิ่งเหล่านี้
ไม่รู้จักพอ แล้วในที่สุดก็ตายไป

อนึ่งคำว่า **สุดดี ความ** ซึ่งแปลว่า **บ้านที่หลับ** นั้น ท่านอธิบายว่า คำว่า **บ้านหลับ** นั้นไม่ได้หมายความว่า บ้านที่อยู่อาศัยหลับ คำว่าบ้านหลับในที่นี้หมายถึงผู้ที่ อาศัยอยู่ในบ้านทั้งหลายหลับ และเมื่อมัวแต่หลับอยู่ ก็จะเป็นผู้ประมาทคือ ไม่รู้ตัวล่วงหน้าว่าจะถูกน้ำท่วม และน้ำที่จะท่วมนั้นก็เป็นห้วงน้ำที่ใหญ่มาก ขนาดกว้าง ๒-๓ โยชน์ ลึกก็ ๒-๓ โยชน์ ฉะนั้นเมื่อห้วงน้ำใหญ่ ขนาดนี้ท่วมทับ จึงพากันตายหมดทั้งหมู่บ้าน ไม่เหลือ แม้แต่หญิงหรือชายใด ๆ ตลอดทั้งโค กระบือ ไก่ เป็นต้น ก็ถูกน้ำพัดพาไปยังมหาสมุทรตกเป็นอาหารของปลา และเต่าทั้งหมด ไม่มีสัตว์ใด ๆ หรือสิ่งใด ๆ เหลืออยู่เลย คือถูกน้ำพัดพาไปจนหมดสิ้น (เพราะห้วงน้ำที่พัดพาไป นั้นเหมือนกับน้ำทะเลที่ขึ้นสูงมาก ซึ่งสามารถที่จะท่วม ทับบ้านเมืองที่อยู่ตามชายทะเลจนมิดทั้งหมด แล้วกวาด ลงทะเลไปจนหมดสิ้น)

ท่านอธิบายว่า ความตายก็เหมือนกับห้วงน้ำใหญ่ เช่นนั้น ย่อมจะพัดพาหมู่สัตว์ทั้งหลายผู้ชองติดอยู่ใน อารมณ์ต่าง ๆ คือตัดชีวิตินทรีย์ของหมู่สัตว์นั้น แล้วก็ให้ จมลงในมหาสมุทรคืออบายภูมิตั้ง ๔

ตตถ พุยาสตุตมนส์ นรนุติ สมปตเต วา
 อสมปตเต วา ลคคมานส์. อิทั วุตตัม โหติ :- ยถา
 มาลาการโ ปุปุฬารามํ ปริสิตวา “ปุปุฬานิ ปจินิสฺสามิ”ติ
 ตโต ปุปุฬานิ อคฺคเหตฺวา อญฺญมญฺญํ วา คจฺฉํ
 ปฏฺเจนฺโต สกเล ปุปุฬารามे มนํ เปเสติ “อิโต จ
 ปุปุฬานิ ปจินิสฺสามิ”ติ ตโต ปุปุฬานิ อคฺคเหตฺวา
 อญฺญตถ มนํ เปเสติ ตเมว คจฺฉํ ปจินฺนโต ปมาทํ
 อาปชฺชติ, เอวเมว เอกจฺโจ ปุปุฬารามสฺทิสํ ปญฺจ-
 กามคุณมฺชฺฉํ โอตริตฺวา มโนรมํ รูปํ ลภิตฺวา มโนรมานํ
 สทฺทคนฺธรสโฆฏฺจพฺพานํ อญฺญตรํ ปฏฺเจติ, เตสุ วา
 อญฺญตรํ ลภิตฺวา อญฺญตรํ ปฏฺเจติ, รูปเมว วา
 ลภิตฺวา อญฺญตรํ ปฏฺเจนฺโต ตเมว อสฺสาเทติ,
 สทฺทาทิสฺสุ วา อญฺญตรํ. เอเสว นโย โคมหิสฺทาสิ-
 ทาสเขตฺตวตฺตฤคามนิคมชนปทาทิสฺสุ, ปพฺพชิตานมฺปิ
 ปรีเวณวิหารปตฺตจิวราทิสฺสุติ, เอวํ ปญฺจกามคุณ-
 สงฺฆาตานิ ปุปุฬานิเอว ปจินฺนตํ สมปตเต วา อสมปตเต
 วา กามคฺเณ พุยาสตุตมนส์ นรํ.

สฺสุดตํ คามนฺติ คามสฺส เคหภิตฺติอาทินํ สฺปน-
 วเสน สฺปนํ นาม นตฺถิ, สตฺตานํ ปน สฺสุดตปฺมตฺตํ

อุปาทาย สุตโต นาม โหติ, เอวํ สุตตํ คามํ เทว
 ตีณิ โยชนานิ อายตคัมภีโร มโหโฆว มจจุ อาทาย
 คจจติ, ยถา โส มโหโฆ อิตถิปุริสคัมภิสกุกกุฎาทีสุ
 กณฺจิจิ อนวเสเสตฺวา สพฺพนฺตํ คามํ สมฺภูทํ ปาเปตฺวา
 มจฺจกจฺจปภกฺโข กโรติ, เอวเมว พฺยาสตฺตมานสํ นรํ
 มรณมจฺจุ อาทาย ชีวิตินุทฺริยมสฺส จินฺนิตฺวา จตฺ-
 ราปายสมฺภูเท นิมุชฺซาเปติ (ธम्म. อฎ. ๓/๒๔-๒๕ มมร.)

อนึ่ง พุทธพจน์ซึ่งมีความหมายอย่างเดียวกันนี้
 ยังมีอีกบทหนึ่งซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ดังนี้

ปุปฺพานิ เหว ปจฺฉินฺนตํ พฺยาสตฺตมนสํ นรํ
 อติตฺตํเยว กาเมสุ อนฺตโก กุรุเต วสํ.

(ธรรมบท ๓/๒๙ ปติปุชฺิกา)

นรชนผู้มัวแต่เก็บดอกไม้อยู่ มีใจข้องติดอยู่ใน
 อารมณ์ต่าง ๆ ไม่รู้จักอ้อมในกามทั้งหลาย ในที่สุดก็ยอม
 จะตกอยู่ในอำนาจของมัจจุราช ผู้ซึ่งสามารถจะกระทำ
 ให้ทุกสิ่งทุกอย่างสิ้นสุดลงได้ (ตามศัพท์จริง ๆ แปลว่า
 ผู้กระทำที่สุด คือมัจจุราช ก็จะกระทำอำนาจ คือทำให้
 ทุกสิ่งทุกอย่างสิ้นสุดลง)

และคำอธิบายในอรรถกถานี้ก็กล่าวไว้ในลักษณะเดียวกันเช่น :-

คำว่า “เลือกเก็บดอกไม้” ก็หมายถึงเลือกเก็บดอกไม้คือกามคุณทั้งหลาย เช่นสิ่งที่เกี่ยวกับอัฐภาพ คือเสื้อผ้าอาหาร เป็นต้น และเกี่ยวกับเครื่องอุปกรณ์ต่าง ๆ คือเครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ

คำว่า “มีใจข้องติดอยู่ในอารมณ์ต่าง ๆ” หมายความว่า สิ่งใดที่ยังไม่ได้ ก็ปรารถนาอยากได้ สิ่งใดได้แล้ว ก็มีความยินดีรักใคร่ผูกพันอยู่กับสิ่งนั้น ๆ

คำว่า “ไม่อ้อมในกามทั้งหลาย” หมายความว่า ไม่อ้อมแม้ด้วยการแสวงหา คือคิดแสวงหาอยู่เรื่อย ๆ ในเรื่องวัตถุกามและกิเลสกาม ไม่อ้อมแม้ด้วยการได้ คือได้เท่าไรก็ไม่รู้จักพอ ไม่อ้อมแม้ด้วยการบริโภค ไม่อ้อมแม้ด้วยการเก็บ

คำว่า “ผู้กระทำที่สุด ย่อมกระทำอำนาจ” หมายความว่า อนุตโก ซึ่งแปลว่าผู้กระทำที่สุด นั้น หมายถึงมัจจุราช คือถึงเวลาที่จะต้องตายแล้ว แม้จะ

ร้องให้คร่ำครวญขอร้องสักเพียงไร มัจจุราชก็ไม่ยอม จะ
ต้องจับเอาตัวไปให้อยู่ในอำนาจของตนจนได้

ตตถ ปุ่ปุผานิ เหว ปจินนุตนุติ ปุ่ปุผาราเม
มาลาการโ นานาปุ่ปุผานิ วีย อตตถาวปุ่ปฏิพทุธานี
เจว อุปรกรณปุ่ปฏิพทุธานี จ กามคุณปุ่ปุผานิ
โอจินนุตเมว พุยาสตุตมนส์ นรนุติ อสมปตเตสุ
ปตถนาวเสน สมปตเตสุ เคธวเสน วิวิธေနากาเรน
อาสตุตจิตต์. อติตต์เยว กามะสุติ วตถุกามกิเลส-
กามะสุ ปริเยสเนนปี ปฏิลาเภนปี ปริโกเคนปี
นิธานเนนปี อติตต์ เอว สมาน์. อนนุตโก กुरुเต วสนุติ
มรณสงฆาโต อนนุตโก กนุทนต์ ปริเทวนนต์ คเหตุวา
คจจุนโต อตตโน วส์ ปาเปตตีติ อตถโธ.

(ธम्म. อฎ. ๓/๒๙ มมร.)

ผู้มีใจซ่องติดอยู่ในกาม ไม่อิ่มในเรื่องกามก็จกจมลงในอบาย

ขอให้สังเกตข้อความตอนสุดท้ายที่ท่านบอกว่า
“ความตายก็เหมือนกับห้วงน้ำใหญ่เช่นนั้น ย่อมจะพัด
พาห่มุสัตว์ผู้ซ่องติดอยู่ในอารมณ์ต่าง ๆ (คือมัวแต่

เพลิดเพลินเก็บดอกไม้อยู่) คือตัดชีวิตนทรีย์ของหมู่สัตว์
นั้นแล้ว ก็ให้จมลงในมหาสมุทรคืออบายภูมิ ๔”

ข้อความอันนี้ขอให้พิจารณาดู จากคำบาลีอีกครั้ง
จะทำให้เข้าใจความหมายชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งท่านได้กล่าว
ไว้ดังนี้

สุดตํ คามนฺติ คามสฺส เคหิตฺติอาทินํ สฺปน-
วเสน สฺปนํ นาม นตฺถิ, สตฺตานํ ปน สฺตฺตปฺปมตฺตํ
อุปาทาย สฺตฺโต นาม โหติ, เอวํ สฺตฺตํ คามํ เทว
ตีณิ โยชนานิ อายตคฺมภีโร มโหไมเว มจฺจุ อาทาย
คจฺจติ, ยถา โส มโหไม อิตฺถิปฺริสฺสคฺมฺหิสฺสกุญฺญาทีสุ
กญฺจิ อนวเสเสตฺวา สพฺพนฺตํ คามํ สมฺมทํ ปาเปตฺวา
มจฺจกจฺจปภกฺขํ กโรติ, เอวเมว พฺยาสตฺตมนสํ นรํ
มรณมจฺจุ อาทาย ชีวิตินฺทรียสฺส ฉินฺทิตฺวา จตฺราปาย-
สมฺมทเท นิมุชฺชาเปติ (ธมฺม. อฎ. ๓/๒๕ มจร.)

“คำบาลีที่ควรจะสังเกตก็คือ คำว่า ชีวิตินทรียสฺส
ฉินฺทิตฺวา จตฺราปายสมฺมทเท นิมุชฺชาเปติติ ครั้น
ตัดชีวิตนทรีย์ของหมู่สัตว์นั้นแล้ว ก็จะให้จมลงใน
อบายภูมิ คือจากคำพูดประโยคนี้ หมายความว่า “ผู้ที่

ติดอยู่ในกาม เพลิดเพลินอยู่แต่ในเรื่องแสงหากาม ไม่อึดในกามทั้งหลายนั้นเมื่อตายไปแล้ว ก็จะต้องไปสู่อบายภูมิ ๔ คือไปตกนรก หรือไม่ก็ไปเป็นเปรต เป็นอสุรกาย หรือเป็นสัตว์เดรัจฉานในโลกของโอปปาติกะ”

อันที่จริงผู้ที่ยังไม่อึดในกาม เพลิดเพลินอยู่ในกาม แสงหากามอยู่เสมอนั้น ถ้าหากไม่ได้ทำบาปไว้ คือไม่ได้แสงหากามโดยการกระทำที่ผิดศีล และมีการบริจาทานอยู่เสมอนั้น ถึงอย่างไรคนเหล่านี้ก็จะได้ไปสวรรค์ ไม่ไปอบายภูมิ เว้นไว้แต่ในขณะที่จะตายจะเกิดจิตเศร้าหมองขึ้นมา และตายในขณะที่จิตเศร้าหมอง ถ้าเป็นอย่างนี้ แม้เมื่อก่อนจะเคยทำบุญไว้สักเพียงไรก็ตาม ก็จักไปเกิดในอบายภูมิก่อน ดังเช่นพระนางมัลลิกาพระมเหสีของพระเจ้าปเสนทิโกศลเป็นต้น ซึ่งพระนางได้ทำบุญไว้มาก แต่เวลาตายจิตเศร้าหมองมาก พระนางยังต้องไปตกนรกอเวจีถึง ๗ วัน โดยนับตามวันในโลกมนุษย์ วันที่ ๘ ก็ได้พ้นจากนรกไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิตอย่างนี้เป็นต้น

ประวัติพระนางมัลลิกา ผู้ซึ่งได้ทำบุญมาก แต่ก็ไปเกิดในนรกได้

เรื่องมีอยู่ว่า วันหนึ่งพระนางมัลลิกาเทวี ซึ่งเป็นพระมเหสีของพระเจ้าปเสนทิโกศล เสด็จเข้าไปยังชัมสำหรับทรงสนาน ทรงชำระพระโอษฐ์แล้ว ได้ทรงน้อมพระสรีระลงเพื่อจะชำระพระขม มีสุนัขตัวโปรดตัวหนึ่งเข้าไปพร้อมกับพระนาง มันเห็นพระนางน้อมลงเช่นนั้น จึงเริ่มกระทำอสังกรรมสันถวะ พระนางทรงยินดีสัมผัสของมัน จึงได้ประทับยืนอยู่ พระราชาทรงทอดพระเนตรทางพระแกลในปราสาทชั้นบน ทรงเห็นกิจยานั้น ในเวลาพระนางเสด็จจากชมน้ำนั้น และกลับขึ้นไปบนปราสาท พระราชาจึงตรัสว่า หญิงถ่อยจงฉิบหาย เพราะเหตุไรเจ้าจึงได้ทำกรรมเห็นปานนี้ ?

“หม่อมฉันทำกรรมอะไร พระเจ้าข้า” พระนาง
ทูลถาม

“ก็เจ้าทำสันถวะกับสุนัข” พระราชาตรัสตอบ

“หามิได้ พระเจ้าข้า”

“ก็เราเห็นเองนี่นา เราไม่เชื่อเจ้าดอก จงนิบหาย เจ้าหญิงถ้อย”

“มหाराชะ ใครก็ตาม ในเมื่อเข้าไปยังซุ้มนี้แล้ว ผู้ที่แลดูทางช่องพระแกลนี้ เข้าไปคนเดียวก็จะเป็น ๒ คน”

“เจ้าพูดไม่จริง เจ้าหญิงชั่ว”

“ข้าแต่ทเวะ ถ้าพระองค์ไม่ทรงเชื่อหม่อมฉัน พระองค์ก็จงเข้าไปยังซุ้มนี้ ข้าพระองค์จะมองดูทางช่อง หน้าต่างนี้”

พระราชามีธาตุของคนโง่ จึงทรงเชื่อถ้อยคำของ พระนาง แล้วได้เสด็จเข้าไปยังซุมนั้น

ฝ่ายพระเทวี ได้ทรงประทับยืนดูอยู่ที่ช่องพระแกล (เมื่อพระราชาเสด็จขึ้นมาบนปราสาทแล้ว) พระนางจึง ตรัสว่า “มหाराชผู้โง่เขลา เหตุไรพระองค์จึงได้ทรง กระทำสันถวะกับแม่แพะอย่างนี้”

แม้พระราชาจะตรัสว่า “แม่น้องหญิง เรามีได้ กระทำกรรมอันนี้” พระนางก็ตรัสว่า “ก็หม่อมฉันเห็นเอง แท้ ๆ หม่อมฉันไม่เชื่อพระองค์หรอก”

พระราชาทรงสดับคำนั้นแล้ว ก็ทรงเชื่อว่า “ผู้ที่เข้าไปยังขุมน้ำนี้ แม้คนเดียวเท่านั้น ก็ย่อมจะปรากฏเป็น ๒ คนจริง”

พระนางมัลลิกาทรงดำริว่า “พระราชานี้ เราหลงกลวงได้ก็เพราะพระองค์โง่เขลา เราได้ทำบาปเสียแล้ว เพราะเราได้กล่าวต่อพระราชาด้วยเรื่องที่ไม่เป็นจริง และกรรมของเราอันนี้ ถึงอย่างไรพระศาสดาก็จักทรงทราบแน่ พระอัครสาวกทั้ง ๒ พระมหาสาวกทั้ง ๘๐ ก็จักทราบเช่นเดียวกัน น่าอนาถเหลือเกิน ทำไมเราถึงได้ทำกรรมอันชั่วช้าถึงปานนี้หนอ”

ความจริงพระนางมัลลิกานี้ได้เป็นพระสหายร่วมคิดร่วมทำอสถิสถาน (คือทานชนิดที่ไม่มีทานอื่นใดเทียบเท่าได้) กับพระเจ้าปเสนทิโกศล ก็ในอสถิสถานนั้น การบริจาคที่ทรงทำในวันหนึ่งต้องใช้ทรัพย์ถึง ๑๔ โกฎิ เฉพาะเศวตฉัตร บัลลังก์ประทับนั่ง เสิงบาตร ตั้งสำหรับรองพระบาทของพระตถาคตเจ้า ของ ๔ อย่างนี้ มีค่านับไม่ได้ แต่ในเวลาทีพระนางมัลลิกาจะสิ้นพระชนม์ มิได้ทรงนึกถึงการบริจาคอันใหญ่ถึงปานนั้น ทรงระลึกถึง

แต่กรรมอันชั่วนั้นอย่างเดียว เมื่อสิ้นพระชนม์แล้ว ก็ได้ไปบังเกิดในนรกอเวจี

ก็เพราะพระนางมัลลิกานั้นเป็นที่โปรดปรานของพระราชายิ่งนัก ฉะนั้นท้าวเธอจึงได้มีความเศร้าโศกอยู่เสมอมิได้สร้างชา ดำริว่า เราจะทูลถามสถานที่เกิดของพระนาง จึงได้เสด็จไปยังสำนักของพระศาสดา แต่พระศาสดาได้ทรงทำให้พระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงลืมนึกถึงเรื่องที่ตั้งใจจะทรงถามนั้นทุกครั้งที่เสด็จมาเฝ้า แต่พอเสด็จกลับถึงพระราชนิเวศน์แล้วก็ทรงระลึกได้ แล้วทรงตั้งพระทัยใหม่ว่า ในวันรุ่งขึ้นจะเสด็จไปทูลถามอีก แต่แล้วก็ทรงลืมนึกอีก เป็นเช่นนี้ถึง ๗ วัน

ฝ่ายพระนางมัลลิกานั้น ถูกไฟเผาอยู่ในนรก ๗ วันเท่านั้น ในวันที่ ๘ ก็ทรงจูดิจจากที่นั่น แล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต

ถามว่าเหตุไร พระศาสดาจึงได้ทรงทำให้พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงลืมนึกเรื่องที่จะทูลถามทุกครั้งที่เสด็จมาเฝ้า

ตอบว่า เพราะเหตุที่พระนางมัลลิกานั้นเป็นที่โปรดปราน เป็นที่พอราชเหตุภัยของพระเจ้าปเสนทิโกศล

ยิ่งนัก เพราะฉะนั้น ถ้าหากท้าวเธอทรงทราบว่า พระนางเกิดในนรกแล้ว ก็ทรงยัดถือมัจฉาทิฎฐิ โดยทรงดำริว่า “ถ้าหญิงที่สมบูรณ์ด้วยศรัทธาเห็นปานนี้ยังเกิดในนรกได้ เราจะถวายทานไปทำไมอีก” เมื่อทรงดำริเช่นนี้แล้ว ก็รับสั่งให้เลิกนิตยภัตที่ทรงถวายเป็นประจำในพระราชนิเวศน์สำหรับภิกษุ ๕๐๐ รูป และเมื่อยึดถือมัจฉาทิฎฐิเช่นนั้น ก็คงจะไปเกิดในนรกได้ เพราะฉะนั้น พระศาสดาจึงได้ทรงทำให้พระราชาทรงลืมเรื่องที่ทรงตั้งพระทัยว่า จะทูลถามพระองค์นั้นทุกครั้งที่เสด็จมาเฝ้าตลอดเวลา ๗ วัน แต่พอถึงวันที่ ๘ พระศาสดาได้เสด็จไปเพื่อบิณฑบาต และได้เสด็จไปยังประตูพระราชวัง โดยพระองค์เดียว พระราชาทรงทราบว่าพระศาสดาเสด็จมา จึงได้เสด็จออกมาทรงรับบาตรจากพระศาสดา แล้วก็ทรงเริ่มที่จะนำเสด็จขึ้นสู่ปราสาท แต่พระศาสดาทรงแสดงอาการว่าจะประทับนั่งที่โรงรถ พระราชาจึงทูลอัญเชิญพระศาสดาให้ประทับนั่ง ณ ที่นั้น และทรงอังคาสด้วยข้าวยาคุและของควรขบฉัน เมื่อเสร็จแล้ว ก็ได้ถวายบังคมแล้วประทับนั่ง และได้ทูลถามว่า “หม่อมฉันได้ไปเฝ้า

พระองค์หลายครั้งที่สำนัก โดยตั้งใจจะทูลถามถึงที่เกิดของพระนางมัลลิกาเทวี แต่แล้วก็ลืมเสียทุกครั้ง หม่อมฉันอยากทราบว่ บัดนี้พระนางได้ไปเกิด ณ ที่ไหนหนอพระเจ้าข้า”

พระศาสดาตรัสว่า “ในภพชั้นดุสิต มหาบพิตร”

พระราชาทูลว่า “พระเจ้าข้า ถ้าพระนางไม่ได้ไปเกิดในภพดุสิตแล้ว คนอื่นใครเล่าจะบังเกิด ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หญิงเช่นกับพระนางมัลลิกานั้นไม่มี เพราะไม่ว่าจะนั่งยืน หรืออยู่ในอิริยาบถใดก็ตาม พระนางก็จะคิดแต่เรื่องการจะถวายทาน คิดอยู่แต่ว่าพรุ่งนี้จะถวายสิ่งนี้ จักทำสิ่งนี้ แต่พระตถาคต ตั้งแต่พระนางไปสู่ปรโลกแล้ว สรีระของหม่อมฉัน ไม่ค่อยกระปรีกระเปร่าเลย (คือรู้สึกอ่อนเพลียระโหยโรยแรงลงไปมาก)”

ลำดับนั้น พระศาสดาจึงตรัสว่า “อย่าคิดเลย มหาบพิตร ความตายนี้เป็นธรรมอันแน่นอนของสัตว์ทุกจำพวก” แล้วตรัสถามว่า “นীরถของใคร มหาบพิตร” พระราชาทรงประดิษฐานอัญชลีไว้เหนือพระเศียรแล้วทูลว่า “ของพระเจ้าปู่ ของหม่อมฉัน พระเจ้าข้า”

พระศาสดา “แล้วคัมนี้เล่าของใคร ?”

พระราชชา “ของพระชนก ของหม่อมฉัน พระเจ้าข้า”

เมื่อพระราชกราบทุลอย่างนั้นแล้ว พระศาสดาจึงตรัสว่า “มหาบพิตร รถของพระเจ้าปู่ของมหาบพิตร เพราะเหตุไร จึงไม่ถึงรถของพระชนกของมหาบพิตร (คือเก่าคร่ำคร่ำไปเสียก่อน ใช้ได้ไม่ถึงสมัยของพระชนก) รถของพระชนกของมหาบพิตรก็ไม่ถึงรถของมหาบพิตร แม้แต่รถซึ่งทำด้วยไม้ต่าง ๆ ก็ยังต้องคร่ำคร่ำทรุดโทรม จะป่วยกล่าวไปโยว่า อัดภาพร่างกายนี้จักไม่ชราคร่ำคร่ำ ทรุดโทรมเล่า มหาบพิตร ธรรมของสัตบุรุษเท่านั้นไม่มี ความชรา ส่วนสัตว์ทั้งหลายชื่อว่าไม่ชรา ย่อมไม่มี” ดังนี้แล้ว ก็ได้ตรัสพระคาถานี้ว่า

“ชีรนติ เว ราชรธา สุจิตตา
 อโถ สรีรมปิ ชรั อูเปติ
 สตณฺจ ธมฺโม น ชรั อูเปติ
 สนฺโต หเว สพุทฺธิ ปเวทยนฺติ”

(ธรรมบท ๕/๑๑๐ มัลลิกาเทวี)

“ราชรถที่วิจิตรก็ยิ่งชราเก่าคร่ำคร่าทรุดโทรมได้อันหนึ่งแม้สรีระร่างกายก็ย่อมเข้าถึงชราได้เช่นเดียวกัน แต่ธรรมของสัตบุรุษทั้งหลาย จะไม่เข้าถึงความชราเลย สัตบุรุษทั้งหลายย่อมปราศรัยกับด้วยสัตบุรุษ”

เรื่องพระนางมัลลิกานี้ ได้กล่าวไว้ในอรรถกถาคัมภีร์ธรรมบท ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่เขียนขึ้นในลังกาทวีปโดยได้แปลมาจากของเก่าคือภาษาสิงหล และตามเนื้อเรื่องนั้น ท่านก็ขึ้นต้นด้วยคำว่า กิร คือเป็นเรื่องที่ได้ยินได้ฟังสืบ ๆ กันมา ไม่ใช่เป็นเรื่องที่บันทึกไว้เป็นตัวหนังสือตั้งแต่สมัยครั้งพุทธกาลแล้ว ฉะนั้นเวลาอ่านเราก็จะต้องรู้จักเลือกเฟ้นดูว่า ความจริงควรจะเป็นไปได้แค่ไหนอย่างไร แต่อย่างไรก็ดี ในเรื่องนี้มีข้อความที่ควรจะวินิจฉัยหลายตอน เช่นข้อความที่ว่า

“เมื่อพระนางมัลลิกาเข้าไปยังซุ้มอันเป็นที่สร่งน้ำนั้น ได้มีสุนัขตัวโปรดเข้าไปด้วย และในขณะที่พระนางก้มตัวลงเพื่อจะล้างพระบาทพระชงฆ์ (พระชงฆ์แปลว่าแข้ง)

สุนัขตัวโปรดเมื่อเห็นกิริยาเช่นนั้น ก็เริ่มกระทำอสังกรรม
สันถวะ พระนางยินดีในสัมผัสของมันจึงได้ทรงยืนอยู่”

ข้อความเพียงเท่านี้ยังไม่ให้ความกระจ่าง ข้อที่ว่า
พระนางก้มตัวลงนั้น มิได้บอกให้ชัดว่า ขณะนั้นพระนาง
ยังทรงเครื่องแต่งตัวอยู่ หรือทรงเปลื้องเสื้อผ้าแล้ว และ
คำว่าสุนัขกระทำสันถวะนั้น หมายความว่าความแค้ไหน หมายถึง
การสอดใส่อวัยวะเพศของมันเข้าไปในอวัยวะเพศของ
พระนาง หรือเพียงแต่ทำท่าทางเหมือนกับกิริยาที่มัน
กระทำ ในเวลาที่มันกระทำสันถวะกับสุนัขตัวเมีย และ
คำว่าพระนางยินดีในสัมผัสของมันนั้น ก็กล่าวไว้ไม่ชัดว่า
สัมผัสตรงไหน แต่ในข้อความที่เป็นภาษาบาลีนั้น ไม่ได้
กล่าวไว้ชัดว่า เมื่อพระนางก้มตัวลงไปแล้ว และสุนัขเริ่ม
กระทำสันถวะนั้น พระนางยังคงอยู่ในลักษณะก้มตัวลง
ปล่อยให้สุนัขมันกระทำสันถวะ ในคำบาลีก็ไม่ได้กล่าวไว้
เลย แต่กล่าวว่า ในขณะที่มันกระทำสันถวะนั้นได้ยืน
อยู่ โปรดสังเกตคำบาลีดังต่อไปนี้

สา กिर เอกทิวส์ นุหानโกฏจกं ปวิฏจา मुखं
โธวิตวา โอนตสรีรา ชงฆา โธวิตุ อารภิ. ตาย จ

สทุธิเยว ปวิญฺโຈ เอโก วลฺลภฺสฺนฺโซ อตฺถิ. โส ตํ
 ตถา โอนตํ ทิสฺวา อสทฺถมฺมฺสนฺถวํ กาดุํ อารภิ. สธา
 ตสฺส ผสฺสํ สาทิยนฺตี อญฺจาสิ. ราชา อุปริปาสาทะ
 วาตปาเนน โอลิเกนฺโต ตํ ทิสฺวา ตโต อาคตกาเล
 “นสฺส วสฺสิ, กสฺมา เอวรูปมกาสิ”ติ อาห.

(ธรรมบท ๕/๑๐๗ มัลลิกาเทวี)

ประโยคสุดท้าย คือคำว่า **สา ตสฺส ผสฺสํ**
สาทิยนฺตี อญฺจาสิ ตามศัพท์แปลว่า พระนางทรง
 ยินดีผัสสะของมัน ได้ยินอยู่แล้ว ข้อความในบาลี
 มีเพียงเท่านี้ และจากสำนวนนี้ เมื่อพิจารณาตามรูป
 สัมพันธ์และไวยากรณ์ ก็จะเห็นว่า ในขณะที่ยินดีผัสสะของ
 มันนั้น พระนางได้ยินอยู่ เพราะคำว่า อญฺจาสิ แปลว่า
 ได้ยินอยู่แล้ว แต่อันที่จริงคำนี้แปลว่า **ได้ดำรงอยู่แล้ว**
 ก็ได้ คือเมื่ออยู่ในอิริยาบถไหน ก็ดำรงอยู่ในอิริยาบถนั้น
 ซึ่งหมายความว่า เมื่อพระนางก้มตัวลงไปล้างพระบาท
 ล้างพระชงฆ์นั้น สุนัขก็เริ่มคร่อมและทำท่าสั่นถะและ
 พระนางก็ยังคงก้มตัวอยู่อย่างนั้น พระราชาทอดพระเนตร
 เห็นทางหน้าต่างในลักษณะเช่นนี้ จึงได้ทรงเข้าใจว่า
 พระนางยอมให้สุนัขกระทำสั่นถะ เพราะถ้าพระนาง

ประทับยืน สุนัขก็คงจะทำอะไรไม่ได้ และคงไม่คิดจะทำด้วย

เพราะเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงได้กล่าวว่า ข้อความใน คัมภีร์กล่าวไว้ไม่ชัดเลย แต่อย่างไรก็ดี พระนางมัลลิกา เทวีก็รู้สึกว่ ตนได้กระทำการที่ไม่ดีอย่างยิ่ง โดยเฉพาะ คือ การหลอกลวงพระราชา คิดอยู่แต่เรื่องนี้อยู่เสมอ จิตเศร้าหมองมาก และตายลงในขณะที่จิตเศร้าหมองเช่นนี้ จึงต้องไปเกิดในนรก และตกถึงอเวจีด้วย แต่ก็ตกเพียง ๗ วันเท่านั้น ในวันที่ ๘ ก็ได้พ้นจากนรกไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต ซึ่งตามตำนานบาลีได้กล่าวไว้ดังนี้ :-

สา มรณกาล เอวรูป มหาปริจาคัม อนนุส-
สริตฺวา ตเทว ปापกมฺมํ อนุสฺสรนฺตี กาลํ กตฺวา
อวีจิมฺหิ นิพฺพตฺติ ฯเปฯ สาปิ สตฺตาทเมว นีรเย
ปจิตฺวา อฏฺฐमे ทิวเส ตโต จุตฺตา ตฺลิตฺถวเน นิพฺพตฺติ
(ธมฺม. อฏฺ. ๕/๑๐๘-๑๐๙ มมร.)

ในเวลาจะสิ้นพระชนม์ พระนางทรงนึกไม่ได้ (หรือไม่ได้นึก) ถึงการบริจาคอันใหญ่หลวงถึงปานนั้น ทรงนึกถึงแต่บาปกรรมอันนั้นอย่างเดียว ครั้นกระทำกาละ

คือสิ้นพระชนม์แล้ว ก็ไปบังเกิดในอเวจี แต่ถึงกระนั้น พระนางก็ไหม้อยู่ในนรกเพียง ๗ วันเท่านั้น ในวันที่ ๘ ก็จติจากนรกนั้น แล้วไปบังเกิดในภพชั้นดุสิต

ลักษณะของคนที่จะตกนรกอเวจี

จากตัวอย่างของพระนางมัลลิกานี้ก็ดี จากตัวอย่างของพระเจ้าอชาตศัตรูก็ดี จากตัวอย่างของนายจุนทสุกริกะก็ดี และจากตัวอย่างของพระเทวทัตก็ดี บุคคลเหล่านี้ เมื่อตายแล้วก็ไปเกิดในอเวจินรกทั้งหมด สำหรับพระเจ้าอชาตศัตรู พระเทวทัตไปเกิดในอเวจินรกนั้นก็เป็นการสมควรแล้ว เพราะทั้ง ๒ คนนี้ได้กระทำอนันตริยกรรม คือพระเจ้าอชาตศรูกะทำปิตุฆาต พระเทวทัตกระทำโลหิตุปบาทกับสังฆเภท นายจุนทสุกริกะแม้จะไม่ได้กระทำอนันตริยกรรมก็จริง แต่ก็กระทำการฆ่าสัตว์อย่างโหดร้ายทารุณมาก และทำอยู่นาน เรียกว่าทำจนตลอดชีวิต ส่วนพระนางมัลลิกานั้น เมื่อจะพูดกันไปแล้ว ข้อที่ว่า พระนางยอมให้สุนัขกระทำสังฆะนั้น ตามในคัมภีร์ไม่ได้บอกไว้ชัดว่า ทำอย่างไร ซึ่งความจริงอาจจะเป็นเพียงสุนัขกระทำภายนอกไม่ได้

สอดอวัยวะเพศของมันเข้าไปในองค์กำเนิดของพระนางก็ได้ แต่ถึงกระนั้นพระนางก็รู้สึกเสียพระทัยมาก และก็คิดมากด้วย เพราะเป็นพฤติกรรมที่น่าละอายอย่างยิ่ง และยิ่งกว่านั้นพระนางยังผิดศีลในข้อที่ว่า กล่าวเท็จอีกด้วย โดยธรรมดาคนที่ทำความชั่วหรือทำบาปจนเคยชินนั้น แม้จะทำมากสักเพียงไรหรือร้ายแรงสักเพียงไร ก็ไม่ค่อยรู้สึกเดือดร้อน เหมือนผ้าที่สกปรกอยู่แล้ว แม้จะเปราะอะเปื้อนสิ่งสกปรกอีกสักเท่าไร ก็ไม่ค่อยรู้สึกว่าจะสกปรก ส่วนผ้าที่ขาวสะอาดนั้น เปราะอะเปื้อนสิ่งสกปรก แม้เพียงเล็กน้อยก็เห็นชัดว่าสกปรก คนที่มีใจสะอาดซึ่งโดยปกติไม่ได้ทำความชั่วอะไรเลยนั้น เมื่อมาทำความชั่วแม้เพียงเล็กน้อยก็จะรู้สึกว่ตนทำสิ่งไม่ดี และจะรู้สึกไม่สบายใจ อยู่เสมอ และยิ่งมากกระทำในสิ่งที่น่าละอายอย่างยิ่งดังเช่น พระนางมัลลิกากระทำนั้น แม้จะกระทำเพียงครั้งเดียว แต่มันก็เป็นรอยบาปติดตราตรึงใจอยู่เสมอมิรู้ลืม ฉะนั้นเมื่อพระนางลืมเหตุการณ์อันนี้ไม่ได้ แม้ในขณะที่สิ้นพระชนม์ จิตใจเศร้าหมองมาก ฉะนั้นจึงต้องไปเกิดในนรก

แต่ก็น่าคิดว่า ทำไมจะต้องตกถึงอเวจีด้วย ? เพราะบาปที่พระนางกระทำ ก็ไม่ใช่ร้ายแรงอะไร เพียงแต่

ในฐานะที่พระองค์เป็นถึงพระมหากษัตริย์ของพระราชชาติ เมื่อได้มีพฤติกรรมอันส่อไปในทางที่น่าละอายอย่างยิ่งเช่นนั้น และก็แน่พระทัยด้วยว่า พฤติกรรมอันนี้พระพุทธเจ้า พระอัครสาวก ตลอดจนพระอสีติมหาสาวกจะต้องรู้แน่ เพราะท่านเหล่านี้มีตาทิพย์ มีเจโตปริยญาณ ก็ยังไม่สบายใจยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้พระนางจึงมีความเร่าร้อน ความขุ่นมัวความไม่สบายใจอยู่เสมอตลอดเวลา คือในปัจจุบันชาตินี้ก็ตกนรกอเวจีอยู่แล้ว ฉะนั้นเมื่อตายไปก็ต้องไปอเวจีอีก แต่เพราะเหตุที่พระนางไม่ใช่เป็นผู้มีสันดานชั่ว และเป็นผู้ที่ทำบุญไว้มาก ฉะนั้นถึงแม้จะตกนรกก็ตกเพียงชั่วคราวเท่านั้น ไม่เหมือนกับพระเทวทัตหรือ นายจุนทสุกริกะ ซึ่งจะต้องตกอยู่นาน เพราะทำกรรมชั่วยุยาวนาน และมีสันดานชัวยุด้วย

นางจิณฺจมาณวิกา

ผู้ถูกแผ่นดินสูบและตกนรกอเวจี

อนึ่ง คนที่ตกนรกถึงอเวจินั้น เท่าที่นึกได้ในขณะนี้ ก็มีอีก ๒ คน คนหนึ่งคือ นางจิณฺจมาณวิกา ซึ่งได้รับสินบนมาจากพวกเดียรถีย์ แล้วแกลังทำเป็นออกจาก

วิหารเซตวันตอนเช้ามีดบ้อย ๆ ทำทีเป็นว่าไปนอนกับ
 พระพุทธเจ้าในวิหารเซตวันแล้วออกมา และกระทำให้
 ท้องค้อย ๆ โตขึ้น ด้วยการเอาไม้และผ้าผูกไว้ที่ท้อง และ
 ในที่สุดก็ไปกล่าวต่อพระพุทธเจ้าว่า พระองค์ทำให้นาง
 ตั้งท้องขึ้นมาต่อหน้าคนเป็นจำนวนมาก ในเวลาที่พระองค์
 กำลังทรงแสดงธรรมอยู่ แต่แล้วเรื่องก็ได้แตกออกมา
 คนทั้งหลายจับได้ และถูกมหาชนทูบตีไล่ออกมาจาก
 เซตวันวิหาร แล้วในที่สุดถูกแผ่นดินสูบแล้วไปเกิดใน
 อเวจีนรก ซึ่งข้อความตอนนี้ คำบาลีได้กล่าวไว้ดังนี้

เมื่อนางได้พ้นจากคลองแห่งจักขุของพระ
 ตถาคตแล้ว (คือลับจากสายพระเนตรของพระพุทธเจ้า)
 มหาปฐพีก็ได้แยกออกเป็นช่อง และนางก็ได้ตกลง
 ไปในช่องนั้น พร้อมกับมีเปลวไฟจากอเวจีนรก
 พลุ้งขึ้นมาหุ้มห่อนางเอาไว้ เสมือนนางห่มคลุม
 ด้วยผ้ากัมพล (ซึ่งมีสีแดงดั่งเพลิง) ซึ่งเป็นผ้าที่ตระกูล
 ให้ไว้

อถสุสา ตถาคตสุส จกฺขุปถํ อติกฺกนฺตกาเล
 มหาปจฺวี ภิษฺชิตฺวา วิวรมทาสิ. อวีจิตฺ อคฺคิชาลา

อุฎฺฐหิ. สา กุลทตฺติยํ กมฺพลํ ปารุพฺมานา วีย
 คนฺตุวา อวีจิมฺหิ นิพฺพตฺติ. (ธรรมบทภาค ๖/๔๘-๔๙ จัญจ-
 มาณวิกา)

นายโคฆาตกะ

ผู้ฆ่าโคอย่างทารุณและตกนรกอเวจี

และอีกคนหนึ่งคือ นาโคฆาตกะ นายคนนี้อยู่
 เมืองสาวัตถี มีอาชีพฆ่าโคแล้วก็เลือกเอาแต่เนื้อส่วน
 ที่ดี ๆ เอาไว้หุงต้มกินพร้อมกับบุตรภรรยา ส่วนที่เหลือ
 ก็เอาไปขาย เขาทำกรรมอันนี้อยู่ยาวนานถึง ๕๕ ปี ทั้งที่
 พระศาสดาก็ประทับอยู่ไม่ไกลจากที่เขาอยู่ แต่ก็ไม่เคย
 ถวายแม้แต่ข้าวยาคว หรือภัตตาหารสักทัพพีหนึ่ง และ
 โดยปกติแก่จะกินอาหารโดยไม่มีเนื้อไม่ได้ ต่อมาวันหนึ่ง
 เขาเอาเนื้อไปขายเกือบทั้งวัน กลับมาแล้วก็มอบเนื้อ
 ก้อนหนึ่งให้กับภรรยาเพื่อให้ไปทำอาหารมาให้กิน แล้ว
 ตนเองก็ลงไปอาบน้ำ ลำดับนั้นก็มิสหายของเขาคนหนึ่ง
 มาที่บ้านนี้ กล่าวกับภรรยาของเขาว่า “เนื้อที่จะขายมี
 บ้างหรือไม่ ขอแบ่งให้เขาสักหน่อยหนึ่งเถิด เพราะวันนี้
 มีแขกมาที่บ้านของเขา” “เนื้อที่จะขายไม่มี มีแต่เนื้อที่จะ

เอาไว้กิน เพราะเพื่อนของท่านขายเนื้อหมดแล้ว ขณะนี้กำลังไปอาบน้ำ” “จงให้เนื้อก้อนนั้นแก่เราเถอะ” “เราให้ไม่ได้หรอก เพราะสหายของท่านผู้นี้ ถ้าไม่มีเนื้อแล้วจะไม่กินข้าวเลย”

ฝ่ายผู้ที่มาซื้อเนื้อนั้นไม่ฟังเสียง คว่าเนื้อก้อนนั้นได้แล้วก็กลับไปเลย ฝ่ายนายโคฆาตกะอาบน้ำเสร็จกลับมาหมายจะกินอาหาร เมื่อในภาชนะที่ใส่กับข้าวไม่มีเนื้อ จึงถามภรรยาว่า “เนื้ออยู่ไหน ?” นางตอบว่า “เนื้อไม่มีหรอกนาย” “อ้าว ! เราให้เนื้อไว้สำหรับทำอาหารก่อนหนึ่งไม่ใช่หรือ มันไปไหนเสียละ ?” ครั้นแล้วภรรยาก็เล่าเรื่องทั้งหมดให้สามีฟัง พร้อมกับกล่าวว่า เพื่อนของนายเขาเอาเนื้อนั้นไปโดยพลการ

นายโคฆาตกะจึงกล่าวว่า “ไม่มีเนื้อเรากินข้าวไม่ได้ จงไปหาเนื้อมา” “จะไปหาที่ไหนเล่า จงกินอาหารนี้เถิดนาย” นายโคฆาตกะพูดว่า “เราไม่กิน เอาอาหารนี้ออกไป” ว่าแล้วก็คว้ามืดไปที่หลังบ้าน ซึ่งมีโคอยู่แถวนั้น เมื่อไปถึงโคก็เอามือสอดเข้าไปในปากโค ดึงลิ้นออกมา แล้วก็ตัดที่โคนลิ้นขาดแล้ว ก็เอามาย่างไฟสุก แล้วก็เอาลิ้นนั้นวางไว้บนข้าวแล้วนั่งกินอยู่ ทันใดนั้นในขณะที่

ที่เขาหยิบเนื้อชิ้นหนึ่งใส่ไปในปาก และกำลังจะเคี้ยวกินอยู่นั้น ลิ้นของเขาก็เกิดขาดขึ้นมาทันที และตกลงในถาดสำหรับใส่ข้าว เขาได้วิบากอันมีลักษณะอย่างเดียวกับกรรมแล้ว และโลหิตก็ได้หลั่งไหลออกมาจากปากของเขา เหมือนกับโลหิตที่ไหลออกมาจากปากโคฉะนั้น แล้วเขาก็เข้าไปในบ้าน คลานไปคลานมาร้องครวญครางอย่างน่าสงสาร ขณะนั้นบุตรของนายโคฆาตกะก็ได้ยินดูบิดาอยู่ใกล้ ๆ ฝ่ายภรรยาจึงได้พบกับบุตรว่า :-

“จงดูเถอะลูก พ่อของเจ้าร้องครวญครางคลานไปคลานมาเหมือนกับโค ถ้าเจ้าทำอย่างพ่อ เจ้าก็จะต้องได้รับกรรมเหมือนกับพ่อเจ้า ฉะนั้นเจ้าอย่าได้เป็นห่วงแม่เลย จงหลีกหนีไปจากที่นี่ไปหาที่ ๆ ปลอดภัยอยู่เถิดลูก” ลูกของนายโคฆาตกะนั้นหวาดกลัวต่อมรณภัยเช่นนี้มาก จึงได้กราบลาแม่แล้วก็รีบออกไป และได้ไปถึงเมืองตักกสิลา ฝ่ายนายโคฆาตกะซึ่งร้องครวญครางเหมือนโคร้องด้วยความเจ็บปวด คลานไปคลานมาอยู่แต่ภายในเรือนนั้น ก็ได้กระทำกาละแล้วไปเกิดในอเวจี และโคตัวนั้นก็ตายในวันเดียวกันนั่นเอง

(ธรรมบทภาค ๗/๒ เรื่องโคฆาตกบุตร)

จากตัวอย่างของนางจิตฺตมาณวิกา นายจุนท-
สุกริกะและนายโคฆาตกะนี้ ซึ่งคนเหล่านี้ไม่ได้กระทำ
อนันตริยกรรมก็จริง แต่ก็ได้กระทำบาปกรรมอันหยาบเข้า
ทารุณมาก คนประเภทนี้ขอให้สังเกตดูให้ดี แล้วจะทราบ
ว่า ในชีวิตประจำวันของเขานั้น แม้จะเห็นว่าเขามีความ
สุข เพราะมีกินมีใช้ มีบ้านอยู่ มีสิ่งที่จำเป็นสำหรับการ
ครองชีพ มีครอบครัว อยู่กันพร้อมหน้ากับบุคคลใน
ครอบครัว แต่ถ้ามองดูสภาพจิตใจของคนเหล่านี้แล้วจะ
เห็นว่า เขาจะมีความเร่าร้อนแผดเผาอยู่เสมอ หากความ
สงบสุขไม่ได้เลย แม้จะไม่มีใครมาทำอันตรายใด ๆ ก็ตาม
ไฟนรกอเวจินั้นก็ได้ตามเผาเขาอยู่เสมอแล้วแม้ในขณะที่
ยังมีชีวิตอยู่ ฉะนั้นจงดูให้เป็นแล้วก็จะเห็นได้โดยไม่ยาก

คนที่ตกนรกถึงชั้นอเวจินั้น นอกจากที่กล่าวมา
แล้วยังมีอีก ๒ คน คือ เจ้าสุปปพุททะ กับ นันทมาณพ
ซึ่งเรื่องของท่านทั้ง ๒ นี้มีกล่าวไว้ในคัมภีร์ธรรมบท ซึ่งเป็นคัมภีร์อรรถกถา และเพื่อต้องการจะให้ท่านผู้อ่านได้
ศึกษาถึงเรื่องนี้อย่างละเอียด ฉะนั้นจะขอคัดข้อความ
ตามที่ท่านกล่าวไว้มาลงไว้ทั้งหมดดังนี้

เรื่องสุปปพุทธศากยะ

ข้อความเบื้องต้น

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในนิโครธาราม ทรงปรารภเจ้าศากยะทรงนามว่าสุปปพุทธะ ตรัสพระธรรมเทศานี้ว่า “น อนุตถิกุเข น สมุทฺทมชฺเฌ” เป็นต้น

เจ้าสุปปพุทธะแกลังนั่งปิดทางเสด็จพระศาสดา

ดังได้สดับมา เจ้าสุปปพุทธะพระองค์นั้น ผูกอาฆาตในพระศาสดาด้วยเหตุ ๒ ประการนี้ คือ พระสมณโคดมนี้ทิ้งลูกสาวของเราออกบวชประการ ๑ ให้ลูกชายของเราบวชแล้วตั้งอยู่ในฐานะแห่งผู้มีเวรต่อลูกชายนั้น ประการ ๑ วันหนึ่ง ทรงดำริว่า “บัดนี้ เราจักไม่ให้พระสมณโคดมนั้นไปฉนยังสถานที่นิมนต์” ดังนี้ จึงปิดทางเป็นที่เสด็จไป นั่งเสวยน้ำจันทน์ในระหว่างทาง

ลำดับนั้น เมื่อพระศาสดามีภิกษุสงฆ์ห้อมล้อมเสด็จมาที่นั่น พวกมหาดเล็กทูลท้าวเธอว่า “พระศาสดาเสด็จมาแล้ว” ท้าวเธอตรัสว่า “พวกเจ้าจงล่วงหน้าไปก่อน จงบอกพระสมณะนั้นว่า ‘พระสมณโคดมองค์นี้ไม่เป็น

ใหญ่กว่าเรา' เราจักไม่ให้ทางแก่พระสมณโคดมน์นั้น" แม้พวกมหาดเล็กทูลเตือนแล้ว ๆ เล่า ๆ ก็คงประทับนั่งรับสั่งอย่างนั้นแล

พระศาสดาไม่ได้หนทางจากสำนักของพระมาตุละ (ลุง) แล้ว จึงเสด็จกลับจากที่นั่น แม้ท้าวเธอก็ส่งजारบुरुข (คนสอดแนม) ไปคนหนึ่ง ด้วยกำชับว่า "เจ้าจงไป ฟังคำของพระสมณโคดมน์แล้วกลับมา"

เจ้าสุปปพุททะทำกรรมหนักจักถูกแผ่นดินสูบ

แม้พระศาสดา เสด็จกลับมาทรงทำการแยมพระโอรุ พระอานนท์เถระทูลถามว่า "อะไรหนอแล ? เป็นปัจจัยแห่งกรรมคือการแยมพระโอรุให้ปรากฏ พระเจ้าข้า" จึงตรัสว่า "อานนท์ เธอเห็นเจ้าสุปปพุททะไหม ?"

พระอานนท์เถระ ทูลว่า "เห็น พระเจ้าข้า"

พระศาสดา ตรัสว่า "เจ้าสุปปพุททะนั้นไม่ให้ทางแก่พระพุทเจ้าผู้เช่นเรา ทำกรรมหนักแล้ว ในวันที่ ๗ แต่วันนี้ ท้าวเธोजักเข้าไปสู่แผ่นดิน (ธรณีสูบ) ณ ที่ใกล้เชิงบันได ในภายใต้ปราสาท"

เจ้าสุปปพุทธะมุ่งจับผิดพระศาสดาด้วยคำเท็จ

जारบुरुขได้ฟังพระดำรัสนั้นแล้ว ไปสู่สำนักของเจ้าสุปปพุทธะ ๑ ตรัสถามว่า “หลานของเราเมื่อกลับไปพูดอะไรบ้าง ?” จึงกราบทูลตามที่ตนได้ยินแล้ว

ท้าวเธอได้สดับคำของजारบुरुขนั้นแล้ว ตรัสว่า “บัดนี้ โทษในการพูด (พูดผิด) แห่งหลานของเราย่อมไม่มี เธอตรัสคำใด คำนั้นต้องเป็นอย่างนั้นจริง ๆ ที่เดียว แม้เมื่อเป็นเช่นนั้น คราวนี้ เราจักจับผิดเธอด้วยการพูดเท็จ เพราะเธอไม่ตรัสกะเราโดยไม่เจาะจงว่า ‘ท่านสุปปพุทธะจักถูกธรณีสูบในวันที่ ๗’ แต่ตรัส (โดยเจาะจง) ว่า ‘ท่านสุปปพุทธะจักถูกธรณีสูบใกล้ที่เชิงบันได ในภายใต้ปราสาท’ ตั้งแต่วันนี้ไป เราจักไม่ไปที่นั่น เมื่อเป็นเช่นนั้น เราไม่ถูกธรณีสูบในที่นั้นแล้ว จักข่มขี้อเธอด้วยการพูดเท็จ”

เจ้าสุปปพุทธะ

ทรงทำการรักษาพระองค์อย่างแข็งแรง

ท้าวเธอรับสั่งให้พวกมหาดเล็กขนเครื่องใช้สอยของพระองค์ออกทั้งหมดไปไว้บนปราสาท ๗ ชั้น ให้ชักบันได

ปิดประตู ตั้งคนแข็งแรงประจำไว้ที่ประตู ประตูละ ๒ คน
 ตรัสว่า “ถ้าเราเป็นผู้มุ่งจะลงไปข้างล่างโดยความ
 ประมาทไซร้ พวกเจ้าต้องห้ามเราเสีย” ดังนี้ แล้วประทับ
 นั่งในห้องอันเป็นสิริบนพื้นปราสาทชั้นที่ ๗

จะหนีผลแห่งกรรมช่วยยอมไม่พ้น

พระศาสดา ทรงสดับเรื่องนั้นแล้ว ตรัสว่า “ภิกษุ
 ทั้งหลาย เจ้าสุปปพุทธะมิใช่จะนั่งบนพื้นปราสาทอย่างเดียว
 (แล้วไม่ถูกแผ่นดินสูบ) ต่อให้เหาะขึ้นไปสู่เวหาสนั่งใน
 อากาศก็ตาม ไปสู่สมุทรด้วยเรือก็ตาม เข้าไปสู่ชอกเขา
 ก็ตาม ธรรมดาพระดำรัสของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
 จะเป็น ๒ ไม่มี ท้าวเธอจักถูกธรณีสูบในสถานที่เราพูด
 ไว้นั้นแหละ” เมื่อจะทรงสืบอนุสนธิแสดงธรรม จึงตรัส
 พระคาถานี้ว่า :-

“น อนตลิกฺเข น สมฺมุตฺตมชฺเฌ
 น ปพฺพตานิ วิวรํ ปวิสุส
 น วิชฺชเต โส ชคตฺติปฺปเทโส
 ยตฺตฺรภูจิตฺตํ นปฺปสฺสเหยฺย มจฺจุ

(ธรรมบท ๕/๔๒ เรื่องสุปปพุทธะ)

บุคคลที่คิดจะหนีความตาย โดยหนีไปอยู่ในกลาง
 หาว หรือเข้าไปอยู่ในท่ามกลางสมุทร หรือหนีเข้าไปอยู่
 ในซอกเขา (หรือในถ้ำ) ก็จะไม่มีที่ไหนที่จะหนีพ้นจาก
 ความตายได้

ม้ามงคลเป็นเหตุให้ท้าวเธอเสด็จลงจากปราสาท

ในวันที่ ๗ ซึ่งเป็นเวลาเดียวกันกับเวลาที่เจ้า
 สุปปพุทธะปิดหนทางภิกษาจารย์ของพระศาสดา ม้า
 มงคลของเจ้าสุปปพุทธะในภายใต้ปราสาทเกิดหลุดขึ้นมา
 แล้วเอาเท้ากระแทกฝาเสียดังโครม ๆ

ท้าวเธอประทับนั่งอยู่ชั้นบนนั่นเอง ได้สดับเสียง
 ของม้านั้น จึงตรัสถามว่า “นั่นอะไรกัน ?” พวก
 มหาดเล็กทูลว่า “ม้ามงคลหลุดออกมาเอาเท้ากระแทก
 ฝา” และม้านั้น เมื่อเห็นเจ้าสุปปพุทธะ ก็จะหยุดนิ่ง

เกิดเหตุน่าประหลาดเพราะกรรมชั่ว

ขณะนั้น ท้าวเธอมีพระประสงค์จะจับม้านั้น ได้
 เสด็จลุกจากที่ประทับบ้ายพระพักตร์มาทางประตู ประตู
 ทั้งหลายเปิดเองทีเดียว บันไดตั้งอยู่ในที่ของตนตามเดิม

คนแข็งแรงผู้ยืนอยู่ที่ประตูจับท้าวเธอที่พระศอผลักให้มีพระพักตร์คะมำลงไป โดยอุบายนั้น ประตูที่พื้นทั้ง ๗ ก็เปิดเองทีเดียว บันไดทั้งหลายก็ตั้งอยู่ในที่เดิม พวกคนที่แข็งแรง (ประจำอยู่) ที่ชั้นนั้น ๆ จับท้าวเธอที่พระศอเที่ยว แล้วผลักให้มีพระพักตร์คะมำลงไป

ท้าวเธอถูกแผ่นดินสูบไปเกิดในอเวจีนรก

ขณะนั้น มหาปฐพีที่ใกล้เชิงบันไดที่ภายใต้ปราสาทก็ได้แยกออกเป็นช่องคอยรับพระเจ้าสุบพุทชะอยู่แล้ว ท้าวเธอจึงได้ตกลงไปในช่องนั้นแล้วไปบังเกิดในอเวจีนรก

ขอให้สังเกตข้อความในตอนท้ายนี้ ซึ่งสำนวนที่เป็นคำบาลีนั้นมีดังนี้

สตตเม ทิวเส สตถุ ภิกขุชาจรรมคคฺสฺส นิริทุธ-
 เวลาย เหญจาปาสาเท สุบฺพพุทฺธสฺส มงฺคฺลสฺโส
 อุกฺทาโม หุตฺวา ตํ ตํ ภิตฺตี ปหริ. โส อฺปริ
 นิสินฺโนวสฺส สทฺทํ สุตฺวา “กึ เอตฺน”ติ ปุจฺฉิ.
 “มงฺคฺลสฺโส อุกฺทาโม”ติ. โส ปนสฺโส สุบฺพพุทฺธ
 ทิสฺวาว สนฺนิสีทติ. อถ นํ โส คณฺหิตฺตุกาโม หุตฺวา
 นิสินฺนญฺจานา อฺญฺจาย ทฺวารารภิมฺโข อโหสิ. ทฺวารานิ

สยเมว วิวฏฺหานิ, โสปานํ สกฺกฺขจฺานเยว จิตฺ. ทฺวาเร
 จิตา มลฺลา ตํ คีวายํ คเหตฺวา เหนฺจฺาภิมุขํ ฆิปีสุ.
 เอเตนฺฺปาเยน สดฺตสฺฺปี ตเลสุ ทฺวารานิ สยเมว
 วิวฏฺหานิ, โสปานานิ ยถาจฺานเสุ จิตานิ. ตตฺถ ตตฺถ
 มลฺลา ตํ คีวายเมว คเหตฺวา เหนฺจฺาภิมุขํ ฆิปีสุ.
 อถ นํ เหนฺจฺาปาสาเท โสปานปาทมูลํ สมฺปตฺตเมว
 มหาปจฺวี วิวรมานา ภิชฺฺชิตฺวา สมฺปฏฺิจฺฉิ. โส คนฺฺตฺวา
 อวีจิมฺฺหิ นิพฺพตฺติ (ธมฺม. อฏฺ. ๕/๔๓ มมร.)

คำแปลของบาลีตอนนี้ได้กล่าวไว้แล้ว ขอให้ดูจาก
 ข้อความที่ว่า “ในวันที่ ๗ ซึ่งเป็นเวลาเดียวกันกับเวลา
 ที่เจ้าสุปปพุทธะปิดหนทางภิกษาจารของพระศาสดา
 ๗๗” และจากข้อความตอนนี้มีคำบางคำที่ควรจะ
 วินิจฉัย คือคำว่า อุทฺทาโม โดยทั่วไปคำนี้จะแปลว่า
 คะนอง แต่ในพจนานุกรม อสฺาธารณนามของศาสตรา-
 จารยฺมาลาลา เสเกร่า แปลว่า broke loose ซึ่งเป็น
 คำแปลที่น่าจะถูกต้องกว่า ฉะนั้นในที่นี้ข้าพเจ้าจึงแปลว่า
 ม้ามงคลเกิดหลุดขึ้นมา และอีกคำหนึ่งคือคำว่า
 มงฺคฺลสฺโส ซึ่งแปลว่าม้ามงคลนั้น ศาสตราจารยฺมาลาลา
 เสเกร่า ก็แปลว่า a state charger ม้าศึกของรัฐ ซึ่ง
 หมายถึงม้าของแม่ทัพที่จะใช้ขี่ในเวลาออกศึก

และขอให้สังเกตคำบาลีตอนท้ายสุด ซึ่งท่านกล่าวไว้ว่า อถ นํ เหฏฺฐจา ปาสาเท โสปาณปาทมูลํ สมฺปตฺตเมว มหาปจฺวี วิวรมาณา ภิชฺชิตฺวา สมฺปฏฺิจฺฉิ. โส คนฺตฺวา อวีจิมฺหิ นิพฺพตฺติ

พอเจ้าสุปพุททะมาถึงตรงเชิงบันได ซึ่งตั้งอยู่ภายใต้ปราสาท มหาปฐพีก็เกิดแตกออกเป็นช่อง รับเจ้าสุปพุททะไว้ ท้าวเธอจึงได้ไปเกิดในอเวจีนรก

เรื่องพระอุบลวรรณาเถรี

ข้อความเบื้องต้น

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภพระเถรีนามว่าอุบลวรรณา ตรัสพระธรรมเทศานี้ว่า “มธฺวา มณฺณตี พาโล” เป็นต้น

พระเถรีตั้งความปรารถนา

ดังได้สดับมา พระเถรีนั้น ตั้งความปรารถนาไว้แทบบาทมูลของพระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ กระทำบุญทั้งหลายสิ้นแสนกัป ท่องเที่ยวอยู่ในเทวดา และมนุษย์ จุตติจากเทวโลกถือปฏิสนธิในสกุลเศรษฐี ใน

กรุงสวตถี ในพุทธอุปาทกาลนี้ ก็มารดาบิดาได้ตั้งชื่อนางว่า อุบลวรรณ เพราะนางมีผิวพรรณเหมือนกลีบอุบลเขียว ต่อมา ในกาลที่แห่งนางเจริญวัยแล้ว พระราชาและเศรษฐีทั้งหลายในสกลชมพูทวีป ส่งบรรณาการไปสู่สำนักของเศรษฐีว่า “ขอเศรษฐีจงให้ธิดาแก่เรา” ชื่อว่าคนผู้ไม่ส่งบรรณาการไป มิได้มี ลำดับนั้น เศรษฐีคิดว่า “เราจักไม่สามารถเอาใจของคนทั้งหมดได้ แต่เราจักทำอุบายสักอย่างหนึ่ง” เศรษฐีนั้นเรียกธิดามาแล้วกล่าวว่า “แม่ เจ้าสามารถจะบวชได้ไหม ?” คำของบิดาได้เป็นเหมือนน้ำมันที่หุงแล้วตั้ง ๑๐๐ ครั้ง อันเขารดลงบนศิระ เพราะความที่นางจะมีภพนี้เป็นชาติสุดท้ายแล้ว เพราะฉะนั้น นางจึงกล่าวกะบิดาว่า “พ่อ จันทักบวช” เศรษฐีนั้น ทำสักการะเป็นอันมากแก่นางแล้ว นำนางไปสู่สำนักนางภิกษุณี ให้บวชแล้ว

พระอุบลวรรณเถริบรรลुพระอรหัต

เมื่อนางบวชแล้วได้ไม่นาน ก็ถึงเวรที่จะต้องดูแลทำความสะอาดในโรงอุโบสถ เมื่อนางตามประทีปและกวาดโรงอุโบสถแล้ว ก็ยื่นเฟ่งตุณิมิตแห่งเปลวประทีป

นางเฟื่องดูแล้วก็ดูอีกบ่อย ๆ และในที่สุดก็สามารถเข้า
ฉานซึ่งมีเตโชกสิณเป็นอารมณ์ได้ กระทำฉานนั้นแลให้
เป็นบาท แล้วบรรลुพระอรหัต พร้อมด้วยปฏิสัมภิตา
และอภิญญาทั้งหลาย แล้วในสมัยต่อมา พระเถรีนั้น
เที่ยวจาริกไปในชนบท กลับมาแล้วก็เข้าไปสู่ป่าอันธวัน
ในกาลนั้น พระศาสดายังไม่ทรงห้ามการอยู่ป่าของพวก
นางภิกษุณี ครั้งนั้นพวกมนุษย์ ทำกระท่อมตั้งเตี้ยกัน
ม่านไว้ในป่านั้น ให้แก่พระเถรีนั้น พระเถรีเมื่อเข้าไป
บิณฑบาตในกรุงสาวัตถีแล้วก็กลับออกมายังกระท่อมนั้น

นันทมาณพข่มขืนพระเถรี

ฝ่ายนันทมาณพ ซึ่งเป็นบุตรแห่งลุงของพระเถรีนั้น
ได้มีจิตปฏิพัทธ์ในพระเถรีตั้งแต่สมัยที่พระเถรียังเป็น
ศฤงษณ์อยู่แล้ว เมื่อทราบว่าพระเถรีมา จึงไปสู่อันธวัน
ก่อนแต่พระเถรีมาทีเดียว เข้าไปสู่กระท่อมนั้น ซ่อนอยู่
ภายใต้เตี้ย พอเมื่อพระเถรีมาแล้ว ก็เข้าไปสู่กระท่อม
ปิดประตูนั่งลงบนเตี้ย เมื่อความมืดในคลองจักขุยังไม่ทัน
หาย เพราะมาจาก (กลาง) แดดในภายนอก นันทมาณพ
จึงได้ออกมาจากภายใต้เตี้ย ขึ้นเตี้ยแล้ว ถูกพระเถรี

ห้ามอยู่ว่า “คนพาล เธออย่าฉิบหายเลย คนพาล เธออย่าฉิบหายเลย” ก็ไม่ฟังเสียง กระทำการช่มเขินตามที่ตนปรารถนาแล้ว ก็หนีไป ครั้งนั้นแผ่นดินใหญ่ประดุจว่าไม่อาจจะทรงโทษของเขาไว้ได้ จึงได้แยกออกเป็น ๒ ส่วน แล้วเขาก็ได้ตกเข้าไปสู่รอยแยกของแผ่นดินนั้นแล้วไปเกิดในอเวจีมหานรก

ฝ่ายพระเถรี บอกเนื้อความนั้นแก่ภิกษุณีทั้งหลายแล้ว พวกภิกษุณีทั้งหลายก็แจ้งเนื้อความนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย และพวกภิกษุทั้งหลายก็กราบทูลแต่พระผู้มีพระภาค

คนพาลประสบทุกข์เพราะบาปกรรม

พระศาสดา เมื่อทรงสดับเรื่องนั้นแล้ว ก็ได้ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาแล้วตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาทั้งหลาย ถ้าผู้ใดเป็นพาล (คือเป็นคนปัญญาอ่อน) เขาผู้นั้นเมื่อทำกรรมลามก เขาจะเป็นผู้ยินดีร้ายเบิกบาน เสมือนหนึ่งคนที่เคี้ยวกินของที่มีรสหวาน เช่นจำพวกน้ำผึ้งหรือน้ำตาล

กรวดเป็นต้น” ดังนี้แล้ว เมื่อจะทรงสืบอนุสนธิแสดง
ธรรมจึงได้ตรัสพระคาถานี้ว่า :-

มธฺวา มณฺเฑตี พาโล ยาว ปาปํ น ปจฺจติ
ยทา จ ปจฺจติ ปาปํ อถ (พาโล) ทุกฺขํ นิคฺจฉติ.

(ธรรมบท ๓/๑๔๒ เรื่องอุบลวรรณาเถรี)

“คนพาล ย่อมสำคัญบาปว่าเป็นประดุจน้ำผึ้ง
ตราบเท่าที่บาปยังไม่ให้ผล เมื่อใดบาปให้ผล เมื่อนั้น
คนพาลย่อมประสบทุกข์”

คำอธิบายข้อความในคาถา

คำว่า มธฺวา มณฺเฑตี พาโล คนพาลสำคัญว่า
บาปเป็นประดุจน้ำผึ้ง นั้น หมายความว่า ก็เมื่อ
คนพาลกระทำบาปคืออกุศลกรรมอยู่ (ครั้งแรก) กรรมนั้น
ย่อมปรากฏดุจน้ำผึ้งคือดุน้ำหวาน คือปรากฏประดุจว่า
เป็นกรรมน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าชอบใจ ฉะนั้นคนพาล
นั้นจึงสำคัญบาปนั้นว่า เหมือนน้ำหวาน

คำว่า ยาว ปาปํ น ปจฺจติ ตราบเท่าที่บาปยัง
ไม่ให้ผล นั้น หมายความว่า คนพาลย่อมสำคัญบาป

นั่นว่าเป็นเหมือนน้ำผึ้งนั้น ก็ทราบเท่าที่บาปยังไม่ให้ผล ในทิฏฐธรรม คือในชาตินี้ หรือในสัมปรายภพ คือในชาติหน้าเท่านั้น

คำว่า ยथा จ ปจฺจติ ปาปํ เมื่อใดบาปให้ผล คือ ในกาลใดเมื่อคนพาลนั้นถูกลงโทษด้วยกรรมการณะ คือ เครื่องลงโทษต่าง ๆ ในทิฏฐธรรม หรือเสวยทุกข์ใหญ่ในอบายมีนรกเป็นต้นในสัมปรายภพ บาปนั้นชื่อย่อมให้ผลในกาลนั้น คนพาลนั้นยอมเข้าถึงความทุกข์ คือได้ประสบกับความทุกข์ต่าง ๆ

พระชีณาสพไม่ยินดีกามสุข

ต่อมาภายหลัง มหาชนได้สนทนากันในธรรมสภาว่า “แม้พระชีณาสพทั้งหลาย ชะรอยจะยังยินดีกามสุข ยังเสพกาม ทำไมจักไม่ส้องเสพ เพราะพระชีณาสพเหล่านั้น ไม่ใช่ไม้ผุ ไม่ใช่จอมปลวก มีเนื้อ และสรีระยังสดเหมือนกัน เพราะฉะนั้น แม้พระชีณาสพเหล่านั้น จึงยังยินดีกามสุข ยังเสพกาม”

พระศาสดาเสด็จมา ตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้พวกเธอนั่งสนทนากันด้วยเรื่องอะไร ?” เมื่อพวก

ภิกษุกราบทูลว่า “ด้วยเรื่องชื่อนี้” จึงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย พระชินาสพทั้งหลายไม่ยินดีกามสุข ไม่เสพกาม เหมือนอย่างว่าหยาดน้ำ ตกลงบนใบบัว ย่อมไม่ติด ไม่ตั้งอยู่ ย่อมกลิ้งตกไปที่เดียว และเหมือนเมล็ดพันธุ์ผักกาด ไม่ติด ไม่ตั้งอยู่บนปลายเหล็กแหลมย่อมกลิ้งตกแน่แท้ ฉนฺได กามแม่ทั้ง ๒ อย่าง (คือทั้งวัตถุกามและกิเลสกาม) ย่อมไม่ซึมซาบ ไม่ตั้งอยู่ในจิตของพระชินาสพฉนฺนํ” ดังนี้แล้ว เมื่อจะทรงสืบอนุสนธิแสดงธรรม จึงตรัสพระคาถานี้ว่า :-

วาริ โปกฺขรปตฺเตว อารคฺเคริว สาสโป
โย น ลิมฺปติ กามेषु ตมฺหํ พฺรุมิ พฺรหฺมณํ

(ธรรมบท ๓/๑๔๓ เรื่องอุบลวรรณเถรี)

“บุคคลใดไม่ติดอยู่ในกามทั้งหลายเหมือนหยาดน้ำ ไม่ติดอยู่บนใบบัว เหมือนเมล็ดพันธุ์ผักกาดไม่ติดอยู่ที่ปลายเหล็กแหลม บุคคลเช่นนี้เรากล่าวว่าเป็นพราหมณ์”

ภิกษุณีควรอยู่ภายในพระนคร

ก็พระศาสดารับสั่งให้เชิญพระเจ้าปเสนทิโกศลมาแล้วตรัสว่า “มหาบพิตร แม้กุลธิดาทั้งหลายในพระ

ศาสนานี้ ละหฺมฺญาติหฺมฺใหญ่และกองแห่งโกคะมาบวช
แล้วย่อมอยู่ในป่า เหมือนอย่างกฤษทุรทั้งหลายเหมือน
กัน คนลามกถูกราคะย่อมาแล้ว ย่อมเบียดเบียนภิกษุณี
เหล่านั้นผู้อยู่ในป่า ด้วยการดูถูกดูหมิ่นบ้าง ให้ถึง
อันตรายแห่งพรหมจรรย์บ้าง เพราะฉะนั้น พระองค์ควร
ทำที่อยู่ภายในพระนครถวายภิกษุณีสงฆ์”

พระราชาทรงรับสั่งว่า “ได้พระเจ้าข้า” ดังนี้แล้ว
ก็รับสั่งให้สร้างที่อยู่เพื่อภิกษุณีสงฆ์ ณ บริเวณข้างหนึ่ง
แห่งพระนคร จำเดิมแต่นั้นมา พวกภิกษุณีย่อมอยู่
ภายในชุมชนเท่านั้น

เรื่องพระอุบลวรรณาเถรี ที่มาในพระไตรปิฎก

เรื่องพระอุบลวรรณาเถรี ที่กล่าวมาแล้วนั้นเขียน
ตามที่ท่านกล่าวไว้ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทภาค ๓
หน้า ๑๔๐ ส่วนเรื่องที่มีมาในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑
(วิ. มหาวิ. ๑/๖๘/๔๖ มจร.) ท่านกล่าวไว้แต่เพียง
สั้น ๆ ว่า :-

ก็โดยสมัยนั้นแล มาณพคนหนึ่งมีจิตปฏิพัทธ์ใน ภิกษุณีชื่ออุบลวรรณา เมื่อภิกษุณีอุบลวรรณาเข้าไปสู่ บ้านเพื่อบิณฑบาตจึงเข้าไปชอนอยู่ในกุฏิ เวลาปัจฉิมภัตตร ภิกษุณีอุบลวรรณา กลับจากบิณฑบาต ล้างเท้าแล้วเข้า กุฏินั่งบนเตียง มาณพนั้นจึงเข้าปลุกปล้ำประทุษร้าย ภิกษุณีอุบลวรรณา นางจึงแจ้งเหตุ นั้นแก่ภิกษุณีทั้งหลาย ๆ ได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ๆ จึงกราบทูล เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค ๆ ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีผู้ไม่ยินดี ไม่ต้องอาบัติ”

เรื่องทีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกเล่มนี้มีเพียงแค่นี้ ส่วนในคัมภีร์สมันตปาสาทิกาเล่ม ๑ (วิ. อุฎ. ๑/๒๙๓ มจร.) ท่านอธิบายข้อความตอนนี้อย่างเหมือนกับที่กล่าวไว้ใน คัมภีร์อรรถกถาธรรมบท แต่ก็มีข้อความบางตอนที่ท่าน อธิบายเพิ่มเติมไว้มีดังนี้

เวลากลางวัน เมื่อบุคคลมาจากภายนอกปิด ประตูแล้วนั่ง ความมืดจะมีขึ้น (คือในระยะแรกจะ มองไม่เห็นอะไร เพราะตาจะพร่าในเมื่อเพิ่งมาจากที่สว่าง แม้ภายในห้องนั้นจะไม่ถึงกับมืดทีเดียวก็ตาม ต่อเมื่ออยู่

ไปนาน ๆ สักหน่อย พอตาชินกับความมืดแล้วจึงจะค่อย ๆ มองเห็น) มาณพนั้น ได้ทำการข่มขืนตลอดเวลาที่ความมืดของพระเถรีนั้นยังไม่หายไปนั่นเอง

ส่วนพระเถรี (แม้จะถูกข่มขืนเช่นนั้น) ก็เป็นผู้หาโทษมิได้ (คือไม่ได้เป็นอาบัติปาราชิกเพราะถูกเสพเมถุนธรรม) เพราะพระเถรีตั้งสมณสัญญาไว้แล้วนั่งเฉยไม่ยินดี แม้จะถูกนันทมาณพลูบคลำด้วยประสงค์อสังกรรม (คือประสงค์จะเสพเมถุนธรรม) พระเถรีก็ปรากฏเป็นเสมือนกองเพลิง เป็นเสมือนเสาหิน เป็นเสมือนตอแก่นไม้ตะเคียน ฝ่ายนันทมาณพนั้น ครั้นให้ความพอใจของตนสำเร็จบริบูรณ์แล้วก็ไป

ขอให้สังเกตข้อความจากคำบาลีในพระไตรปิฎกตอนนี้ซึ่งได้จารึกไว้ดังนี้

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร มาณวโก
อุบุปลวณฺณาย ภิกฺขุณฺเีย ปฏฺิพทุจฺจิตฺโต โหติ. อถ โข
โส มาณวโก อุบุปลวณฺณาย ภิกฺขุณฺเีย คามํ ปิณฺฑทาย

ปวิฏฺจาย กุฎฺฐิกํ ปวิสิตฺวา นิสฺสีโน อจฺฉิ. อุปฺปลวณฺณา
 ภิกฺขุณี ปจฺจมาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺตา ปาทะ
 ปกฺขาละตฺวา กุฎฺฐิกํ ปวิสิตฺวา มณฺจเก นิสฺสีทิ. อถโข
 โส มาณวโก อุปฺปลวณฺณํ ภิกฺขุณี อุกฺคเหตฺวา
 ทูเสสิ. อุปฺปลวณฺณา ภิกฺขุณี ภิกฺขุณีนํ เอตมตฺถํ
 อารโจะสิ. ภิกฺขุณีโย ภิกฺขุณฺํ เอตมตฺถํ อารโจะสุ.
 ภิกฺขุ ภควโต เอตมตฺถํ อารโจะสุ. “อนาปตฺติ ภิกฺขเว
 อสาทิยนฺตฺติยา”ติ (วิ. มหาวิ. ๑/๖๘/๔๖ มจร.)

ถ้าพิจารณาจากรูปศัพท์คำบาลี จะเห็นว่า เมื่อ
 พระอุปลวรรณาเถรีเข้ามาในกระท่อมหรือในกุฏิแล้วท่าน
 ก็นั่งอยู่บนเตียง ฝ่ายนั้นทมาณพซึ่งเข้าไปซ่อนอยู่ได้เตียง
 ก็ออกมาปลุกปล้ำข่มขืน และได้ข่มขืนจนสำเร็จความใคร่
 ของตนแล้วจึงได้ออกไปจากกระท่อมนั้น และขอให้สังเกตว่า
 ในพระไตรปิฎกไม่ได้กล่าวถึงเรื่องแผ่นดินสูบ

คำว่า **ปลุกปล้ำข่มขืน** นั้น คำบาลีในพระไตร
 ปิฎกใช้คำว่า **อุปฺปลวณฺณํ อุกฺคเหตฺวา ทูเสสิ** และ
 คำว่า **ทูเสสิ** นั้น อรรถกถาอธิบายว่า **ทูเสสิ** ก็คือ
ปทุสฺเสสิ ส่วนคำว่า **อุคฺคเหตฺวา** ท่านไม่ได้อธิบาย

ปทุธฺเสสิ, ปทุธฺเสติ, วิสเดวิดส์แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า to destroy, assault, violate, offend หนึ่ง ท่านอธิบายอีกว่า คำว่า ปทุธฺเสติ นั้น มีความหมายเท่ากับ ชีวิตทุกข์ ปาเปติ แปลว่า ยังชีวิตให้ตกไป

อุคฺคเหตุวา โดยปกติคำนี้แปลกันว่า ถือเอา, เล่าเรียน, แต่ในเมื่อเทียบกับคำว่า อุคฺคหนิมิต ซึ่งหมายถึงนิमितที่ถือเอาไว้ได้แล้ว คือหมายถึงนิमितที่มองเห็นในใจชัดเหมือนกับลืมตา ดู โดยนัยนี้ คำว่า จับพระเถรีช่มขึ้นนั้น ก็หมายถึงจับพระเถรีหรือกอดตัวพระเถรีไว้กับพื้นเตียงอย่างแน่นหนา ดิ้นไม่หลุด แล้วจึงทำการช่มขึ้น และช่มขึ้นจนสำเร็จความใคร่ด้วย

ในตอนที่พระเถรีถูกช่มขึ้นนั้น ในอรรถกถาอธิบายว่า ท่านตั้งสมณสัญญาไว้ นั้น หมายความว่า ท่านยังสำนึกได้ทุกขณะว่า ท่านเป็นพระ ไม่มีการเปลอตัวหรือลืมตัวแต่อย่างใด และไม่มีความรู้สึกในทางโลกีย์แต่อย่างใดทั้งสิ้น คือไม่ยินดีหรือพอใจในการสัมผัส ฉะนั้น อรรถกถาจารย์จึงเปรียบว่า ในขณะนั้นท่านเป็นเสมือนกองเพลิง เสาหิน ต่อแก่นไม้ตะเคียน

เถรี ปน อนวชชา อตฺตโน สมณสญญํ ปจฺจุ-
 ปฏฺจเปตฺวา อสาทิยนฺตี นิสีทิ อสทฺธมฺมาธิปฺปาเยน
 ปรามญฺจา อคฺคิกฺขนฺธสิลาถมฺภทิสารชาณฺฎกา วีย.
 โสปี อตฺตโน มโนเรถํ ปุเรตฺวา คโต (วิ. อฎ. ๑/๒๙๔ มจร.)

อนึ่ง จากเรื่องของพระอุบลวรรณาเถรี ดังที่กล่าว
 มานี้ ได้ก่อให้เกิดปัญหาหลายอย่าง เช่น :-

ท่านเป็นพระอรหันต์ได้อภิญญา ๖ ได้รับการ
 ยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่า เป็นเอตทัคคะ ในทาง
 อิทฺธิฤทฺธิเหมือนกับพระโมคคัลลานะ ทำไมท่านจึงไม่ใช่
 อิทฺธิฤทฺธิบันดาลให้นันทมาณพทำอะไรไม่ได้เลย ซึ่งถ้า
 เป็นเช่นนั้น นันทมาณพก็จะได้ไม่ทำบาปถึงขั้นต้องถูก
 แผ่นดินสูบ ตกนรกอเวจี

ปัญหาที่น่าสงสัยเช่นนี้ ข้าพเจ้ายังไม่ตอบในตอนนี
 เพราะตั้งใจไว้ว่า ปัญหาต่าง ๆ ในลักษณะนี้ ซึ่งมีอยู่
 มากมาย จะรวบรวมนำไปเขียนไว้เป็นหนังสืออีกเล่มหนึ่ง
 ต่างหาก ฉะนั้น ผู้ใดสงสัยอยากจะรู้จักต้องรอไปก่อน
 เพราะขณะนี้ยังไม่มีเวลาเขียน

นรกใต้ดิน-สวรรค์บนฟ้า

เรื่องนรกในชีวิตนี้หรือในชาตินี้ตามที่ได้อธิบายมาแล้วนั้น เข้าใจว่า ถ้านรกมีความหมายดังที่ได้กล่าวมานั้น คงไม่มีใครสงสัยหรือเชื่อว่า นรกไม่มี และนรกอย่าง ที่อธิบายมาแล้วนั้นเมื่อกล่าวโดยสรุปก็มีความหมายเพียง ๒ อย่าง คือ :-

๑. คนที่ทำบาปอยู่เสมอ ที่ว่าจะต้องตกนรกหรือไปนรกนั้นก็คือ ผู้นั้นจะต้องมีจิตใจเศร้าหมอง จิตใจจะไม่มีความสุข จะมีแต่ความเร่าร้อนใจ หรือเดือดร้อนใจอยู่เสมอ หรือในใจจะมีแต่อกุศลกรรมหรือความชั่วร้าย ในใจจะมีแต่ความสกปรกสกปรก มีแต่ความรู้สึกนึกคิดไปในทางชั่วอยู่เสมอ และในเมื่อจิตใจเร่าร้อนหรือสกปรกอย่างนี้ จะมีผลหรือให้ผลอย่างไร ก็ขอให้ย้อนกลับไปอ่านในเล่มนี้หน้า ๑๐, ๔๘, และหน้า ๘๗

๒. คนที่ถูกกิเลสเผา หรือถูกกิเลสครอบงำ ก็เรียกว่าตกนรกหรืออยู่ในนรกเหมือนกัน ซึ่งนรกในความหมายอันนี้เป็นความหมายชั้นสูง เป็นนรกในความหมายของพระอริยะ แต่ตามความหมายอันนี้ แม้ในขณะที่

ประสบสิ่งที่ไม่พอใจ ไม่น่ารักใคร่ยินดี หรือในขณะที่เกิดความเศร้าโศกเสียใจ เกิดความเศร้าใจหรือเกิดความหดหู่ใจ ไม่มีความสดชื่นในใจ เกิดความเหงาใจ หรือกลัวใจ วิดก กังวล หวาดกลัว หรือเกิดทุกข์ทางใจใด ๆ ก็ตาม ก็เรียกว่าเป็นการตกนรก หรืออยู่ในนรกเหมือนกัน และที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า คนที่ไปนรก ไปอบาย มีมากเท่ากับฝุ่นในแผ่นดินนั้น (ดูในเล่มนี้หน้า ๓๗ และหน้า ๙๖) ก็หมายถึงนรกประเภทนี้

อนึ่ง ที่ว่า พระโสดาบันเป็นผู้ปิดประตูอบายภูมิได้แล้วนั้น คือจะไม่มีการตกนรกหรือไปอบายภูมิเลยทั้งในชีวิตนี้และชีวิตหลังจากตายนั้น ก็เพราะใจของท่านสงบแล้ว เข้าถึงความสงบภายในแล้ว กิเลสชนิดที่ทำให้ต้องผิดศีลหรือทำบาปใด ๆ นั้น ท่านตัดได้ขาดจากสันดานแล้ว ฉะนั้น ความเร่าร้อนหรือความทุกข์ทางใจจึงไม่มี หรือถ้าหากจะมีก็มีน้อยมาก คือไม่เป็นทุกข์มาก และก็ไม่เป็นทุกข์อยู่นาน เหมือนกับน้ำค้างบนยอดหญ้า พอถูกแสงแดดก็พลันที่จะเหือดแห้งหายไป ความทุกข์ของพระโสดาบัน หากจะมีก็เหมือนกับน้ำค้างบนยอดหญ้า

เพราะพระโศดาบันบางครั้งยังมีการเปลอสติได้เหมือนกัน เหมือนอย่างนางวิสาขาร้องให้เพราะหลานตาย แต่พอ พระพุทธเจ้าเตือนสติ ก็ยิ้มออกมาได้ทันที ทั้งที่น้ำตายังไม่ทันแห้ง อย่างนี้เป็นต้น

ฉะนั้นเมื่อพูดถึงนรกหรืออบายภูมิในชีวิตนี้ จะต้องทำความเข้าใจให้ถูกว่า หมายความว่าอย่างไร ซึ่งเป็นความหมายตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ แต่เมื่อยอมรับว่า นรกในชาตินี้มี ก็ต้องเรียนรู้ต่อไปว่า นรกในชาติหน้าก็มี คือนรกตามที่เข้าใจกันว่าอยู่ใต้ดิน สวรรค์อยู่บนฟ้า นั้น ก็มีจริงเหมือนกัน

พระสูตรอันเป็นที่มาของเรื่อง นรกใต้ดิน สวรรค์บนฟ้า

เรื่องนรกในชีวิตนี้ตามที่อธิบายมานั้น เป็นเรื่องที่มีเหตุผลชัดเจน แต่อย่างไรก็ดี คนส่วนมากที่เคยชินกับเรื่องพระมาลัยก็คงจะนึกสงสัยว่า นรกที่อยู่ใต้ดินและสวรรค์ที่อยู่บนฟ้า นั้นมีความจริงแค่ไหน ? และเรื่องพระมาลัยที่เทศน์กันทุก ๆ ปี ตามวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศไทยนั้น

มีหลักฐานเป็นมาอย่างไร ? ควรจะเชื่อถือได้หรือไม่ ? เพราะฉะนั้น เพื่อเป็นการตอบปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ข้าพเจ้าจะขอยกเอาเทวทูตสูตรมาแปลให้ฟังเสียก่อนดังนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่ที่ เขตวนารามของท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี ในเมืองสาวัตถี ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า :-

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนมีเรือนอยู่ ๒ หลัง ซึ่งตั้งอยู่ตรงกันข้าม บุรุษที่มีนัยน์ตาดี เมื่อยืนอยู่ในท่ามกลางของเรือนทั้ง ๒ นั้น ก็จะพึงเห็นมนุษย์ทั้งหลาย ผู้เข้าออกสัญจรไปมา ระหว่างเรือนนั้น ฉนใด ภิกษุทั้งหลาย เราก็ออย่างนั้นเหมือนกัน ย่อมเห็นสัตว์ทั้งหลายที่กำลังจุติ และกำลังปฏิสนธิด้วยทิพยจักษุอันบริสุทธิ์ เป็นจักษุที่วิเศษกว่าจักษุมนุษย์ สัตว์ทั้งหลายที่เกิดมาเลวหรือประณีต มีผิวพรรณงาม หรือมีผิวพรรณทราม ไปสุคติหรือไปทุคติ เรา รู้ว่า ย่อมเป็นไปตามกรรมของตัว สัตว์ทั้งหลายที่ประกอบด้วยกายสุจริต วชิสุจริต และมโนสุจริต ไม่กล่าวร้ายต่อพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฏฐิ ยึดมั่นอยู่ในสัมมาทิฏฐิกรรม เมื่อกายแตกทำลายตายไป

แล้ว เขาย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์หรือไม่เช่นนั้น ก็มาเกิดในหมู่มนุษย์ แต่สัตว์ทั้งหลายผู้ประกอบด้วยกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต กล่าวร้ายต่อพระอริยเจ้า เป็นมิจฉาทิฎฐิ ประพฤติอยู่แต่ในมิจฉาทิฎฐิกรรม เมื่อกายแตกทำลายตายไปแล้ว เขาเหล่านั้นย่อมเข้าถึงวิสัยแห่งเปรต หรือไม่ก็เข้าถึงกำเนิดสัตว์เดียรัจฉาน หรือเข้าถึงอบาย ทுகติ วินิบาต นรก

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อเขาเหล่านั้นเข้าถึงนรกแล้ว นายนิรยบาลก็จับเขาที่แขน พาไปแสดงตัวต่อพญายม กล่าวว่า :-

เทวะ บุรุษผู้นี้ ไม่เกื้อกูลมารดา ไม่เกื้อกูลสมณพราหมณ์ ไม่ประพฤติอ่อนน้อมต่อบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ในตระกูล ขอพระองค์จงลงทัณฑ์

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ครั้นแล้ว พญายมก็จะชักไซร์ไล่เสียงเทวทูตอันแรก กับบุรุษผู้นั้นว่า :-

แม้บุรุษ ท่านไม่เคยเห็นเทวทูตอันแรกที่ปรากฏขึ้นในหมู่มนุษย์บ้างหรือ ?

บุรุษผู้นั้นได้กล่าวอย่างนี้ว่า ไม่เคยเห็นเลยท่าน
ผู้เจริญ

ครั้นแล้ว พญายมจึงได้กล่าวกับบุรุษผู้นั้นอย่าง
นี้ว่า :-

อะไร! ท่านไม่เคยเห็นเด็กแดงผู้นอนหงายเประ
เปื่อนอยู่ในคูถและมูลตรของตนเองบ้างหรือ ?

เคยเห็น ท่านผู้เจริญ

ท่านเมื่อได้รู้จักความเป็นผู้ใหญ่ขึ้นมาแล้ว เคยคิด
อย่างนี้บ้างหรือเปล่าว่า แม้เราก็มีความเกิดเป็นธรรมดา
ไม่ล่วงพ้นความเกิดไปได้ อย่างกระนั้นเลย เราจะต้อง
ประกอบกุศลกรรมด้วยกาย ด้วยวาจา และด้วยใจ

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าไม่เคยคิดอย่างนี้เลย
ข้าพเจ้าเป็นคนประมาท

แน่บุรุษ เพราะเหตุที่ท่านเป็นผู้ประมาท จึงไม่
ประกอบกุศลกรรมด้วยกาย ด้วยวาจา และด้วยใจ ก็บาป
กรรมของท่านนั้น มารดาก็ไม่ได้ทำให้ บิดาก็ไม่ได้ทำให้
พี่น้องชายหญิงก็ไม่ได้ทำให้ มิตรอำมาตย์ญาติสายโลหิต

ก็ไม่ได้ทำให้ สมณพราหมณ์ทั้งหลาย ก็ไม่ได้ทำให้ เทวดาทั้งหลายก็ไม่ได้ทำให้ บาปกรรมนี้ตัวท่านเอง แท้ ๆ ได้ทำไว้ เพราะฉะนั้น ตัวท่านเองจักต้องเสวย วิบากแห่งกรรมนี้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พญายมเมื่อได้ชักไซร์ไล่เสียง ถึงเทวทูตอันแรกเช่นนี้แล้ว ก็ได้ชักถามถึงเทวทูตอันที่สองต่อไปอีกว่า :-

แม่บุรุษ ท่านไม่เคยเห็นเทวทูตอันที่ ๒ ที่ปรากฏ ในหมู่มนุษย์ทั้งหลายบ้างหรือ ?

ไม่เคยเห็น ท่านผู้เจริญ

อะไร ! หญิงหรือชายที่มีอายุ ๘๐ ปี หรือ ๙๐ ปี หรือ ๑๐๐ ปี ผู้แก่คร่ำคร่า เมื่อจะไปไหน ก็ต้องถือไม้เท้าหน้า เดินสั่งنگ ๆ เงิน ๆ พันหักหมดแล้ว ผมก็หงอก หนังเหี่ยวย่น ตามตัวมีรอยจุดดำ ๆ เช่นนี้ ท่านไม่เคยเห็นบ้างหรือ ?

เคยเห็น ท่านผู้เจริญ

ท่านเคยคิดบ้างหรือเปล่าว่า แม้ตัวเราเองนี่ก็ยอม

มีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้ อย่า
กระนั้นเลย จำเราจะต้องทำความดีด้วยกาย วาจา และใจ

ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าไม่เคยคิดอย่างนี้เลย ข้าพเจ้า
เป็นคนประมาท

แม่บรูซ เพราะเหตุที่ท่านเป็นผู้ประมาท ท่านจึงไม่
ทำความดีด้วยกาย วาจา และใจ ก็บาปกรรมนี้ไม่มีใคร
ทำให้ เพราะฉะนั้น ท่านจะต้องเสวยวิบากของกรรมนี้

ภิกษุทั้งหลาย พยายามเมื่อได้ซักถามถึงเทวทูต
อันที่ ๒ แล้ว ก็ซักถามเทวทูตอันที่ ๓ ต่อไปว่า :-

แม่บรูซ ท่านไม่เคยเห็นเทวทูตอันที่ ๓ ที่ปรากฏ
ในหมู่มนุษย์บ้างหรือ ?

ไม่เคยเห็น ท่านผู้เจริญ

อะไร ! หญิงหรือชายที่อาพาธหนัก นอนจมอยู่ใน
กองอุจจาระปัสสาวะของตน ซึ่งคนอื่นต้องคอยประคอง
ประคองให้ลุก ให้นั่ง ให้ดื่ม ให้กินอย่างนี้ ท่านไม่เคย
เห็นบ้างหรือ ?

เคยเห็น ท่านผู้เจริญ

ก็ท่านเคยคิดอย่างนี้บ้างหรือเปล่าว่า แม้เราเองก็มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้ อย่างกระนั้นเลย จำเราจะต้องทำความดีด้วยกาย วาจา และใจ

ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าไม่เคยคิดอย่างนี้เลย ข้าพเจ้า มัวประมาทเสีย

ท่านผู้เจริญ เพราะเหตุที่ท่านเป็นผู้ประมาท ท่านจึงไม่ได้กระทำความดีด้วยกาย วาจา และใจ ก็บาปกรรมของท่านอันนี้ ใคร ๆ ไม่ได้ทำให้ ตัวท่านเองแท้ ๆ ทำไว้ เพราะฉะนั้น ท่านจะต้องเสวยวิบากของกรรมนี้

ภิกษุทั้งหลาย พญายม เมื่อได้ซักถามถึงเทวทูตอันที่ ๓ แล้ว ก็ได้ซักถามถึงเทวทูตอันที่ ๔ ต่อไปว่า :-

แม่บุรุษ เทวทูตอันที่ ๔ ที่ปรากฏในหมู่มนุษย์ ท่านไม่เคยเห็นบ้างหรือ ?

ไม่เคยเห็น ท่านผู้เจริญ

อะไร ! ท่านไม่เคยเห็นโจรที่ถูกพระราชาสั่งให้จับ และถูกลงโทษโดยวิธีต่าง ๆ เช่น ถูกเขียนด้วยแช่บ้าง ถูกเขียนด้วยหวายบ้าง ถูกเขียนด้วยไม้ครึ่งท่อนบ้าง ถูกตัดมือบ้าง ถูกตัดเท้าบ้าง ถูกตัดทั้งมือทั้งเท้าบ้าง ถูกตัดหูบ้าง ถูกตัดจมูกบ้าง ถูกตัดทั้งหูทั้งจมูกบ้าง ฯลฯ ถูกตัดศีรษะด้วยดาบบ้าง ?

เคยเห็น ท่านผู้เจริญ

ท่านเคยคิดอย่างนี้บ้างหรือเปล่าว่า คนที่ทำบาปกรรมต่าง ๆ ไว้ เขาก็ค่อมจะถูกลงโทษด้วยวิธีต่าง ๆ เหมือนอย่างนี้ ในปัจจุบันชาตินี้เอง ฉะนั้นจะป่วยกล่าวไปใยถึงชาติหน้า อย่างกระนั้นเลย จำเราจะต้องทำความดีด้วยกาย วาจา และใจ

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าไม่เคยคิดอย่างนี้เลย ข้าพเจ้ามัวประมาทเสีย

แม่บรูษ เพราะเหตุที่ท่านเป็นผู้ประมาทจึงไม่ได้ทำความดีด้วยกาย วาจา และใจ ท่านทำกรรมไว้อย่างไร ก็จักได้รับผลเช่นนั้น ก็บาปกรรมนี้ใคร ๆ ไม่ได้ทำให้ท่าน

ตัวของท่านเองแท้ ๆ ทำไว้ เพราะฉะนั้น ท่านจะต้องเสวย
วิบากของกรรมนี้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พญายมเมื่อได้ซักถามเทวทูต
อันที่ ๔ อย่างนี้แล้ว ก็ได้ซักถามเทวทูตอันที่ ๕ ต่อไปว่า :-

แน่บุรุษ เทวทูตอันที่ ๕ ที่ปรากฏในมนุษย์ทั้งหลาย
ท่านไม่เคยเห็นบ้างหรือ ?

ไม่เคยเห็น ท่านผู้เจริญ

อะไร ! หญิงหรือชายที่ตายวันเดียว หรือสองวัน
หรือสามวัน ที่ขึ้นพองเขียวคล้ำ มีน้ำหนองไหลออก
ท่านไม่เคยเห็นบ้างหรือ ?

เคยเห็น ท่านผู้เจริญ

ท่านเคยคิดบ้างหรือเปล่าว่า แม้เราเอง ก็ย่อมมี
ความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้
อย่างกระนั้นเลย จำเราจะต้องทำความดีด้วยกาย วาจา
และใจ

ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าไม่เคยคิดอย่างนี้เลย ข้าพเจ้า
มัวประมาทเสีย

แน่บุรุษ เมื่อท่านทำกรรมไว้อย่างไร ท่านก็จักได้
รับผลอย่างนั้น ก็บาปกรรมของท่านนี้ ไม่มีใครทำให้
ตัวของท่านเองแท้ ๆ ทำไว้ เพราะฉะนั้น ท่านจะต้อง
เสวยวิบากของกรรมนี้

พญายม เมื่อได้ชักไซร้ไล่เสียงเทวทูตอันที่ ๕ กับ
บุรุษนี้แล้ว ก็นิ่งเฉย

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ครั้นแล้ว นายนิรยบาล
ทั้งหลาย ก็จักลงโทษโดยวิธีต่าง ๆ คือ เอาเหล็กแดงนาบ
ที่มือทั้ง ๒ นาบที่เท้าทั้ง ๒ และที่ท่ามกลางหน้าอก
บุรุษผู้นั้นเสวยทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัส แต่ตราบใดที่
บาปกรรมยังไม่สิ้นเขาก็ยังไม่ตาย

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นายนิรยบาล บางทีก็จับเขา
มัดนอนลง แล้วถากตามตัวด้วยขวาน บางทีก็จะเอาเท้า
ขึ้น เอาหัวลง แล้วถากด้วยมีด บางทีก็จับมัดติดเข้ากับรถ
แล้วให้วิ่งไปมาบนพื้นเหล็กร้อน ซึ่งมีไฟติดลูกแดงฉาน
บางทีก็ให้วิ่งขึ้นวิ่งลงตามภูเขาถ่านเพลิงใหญ่ มีไฟติดลูก
แดงโชติช่วง บางทีก็จับเอาเท้าขึ้นเอาหัวลง แล้วจับใส่ลง
ในกะทะทองแดงที่มีไฟติดลูกโชติช่วง เขาถูกต้มอยู่ใน

กะทะทองแดงเดือดพล่านเหมือนดั่งฟองน้ำ ซึ่งบางที่ก็ลอยขึ้น บางที่ก็จมลงไป ซึ่งบางที่ก็ลอยขวาง เขาเสวยทุกขเวทนาแสนสาหัสอยู่ในนรกนั้น แต่ถึงกระนั้น เขาก็ไม่ตาย ในเมื่อบาปกรรมยังไม่สิ้น

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นายนิรยบาล บางครั้งก็จับเขาใส่ลงในมหานรก ก็มหานรกนั้น มีมุขอยู่ ๔ ด้าน มีประตู ๔ ประตู ข้างในแบ่งออกเป็นส่วน ๆ มีกำแพงเหล็กล้อมรอบ ฝาครอบข้างบนก็เป็นเหล็ก พื้นของมหานรกนั้น ก็ทำด้วยเหล็ก ลุกร้อนเป็นไฟ แผลออกไปได้ ร้อยโยชน์โดยรอบ ฝาทางด้านบูรพาของมหานรกนั้น ก็มีเปลวไฟเกิดขึ้น มาจดถึงฝาด้านตะวันตก ทางด้านฝาด้านตะวันตก ก็มีเปลวไฟเกิดขึ้นมาจดฝาด้านตะวันออก ทางด้านเหนือและด้านใต้ก็เช่นเดียวกัน ด้านล่างก็มีเปลวไฟเกิดขึ้นไปจดด้านบน ทางด้านบนก็มีเปลวไฟเกิดขึ้นลงมาจดถึงด้านล่าง เขาย่อมเสวยทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัสอยู่ในมหานรกนั้น แต่ถึงกระนั้น เขาก็ไม่ตาย ในเมื่อบาปกรรมยังไม่สิ้น

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สมัยนั้นมีอยู่ คือบางครั้ง บางคราว โดยที่เวลาล่วงไปนาน ประตูทางด้านหน้าของ

มหานรกได้เปิดออก ผู้ที่อยู่ในนรกนั้นก็วิ่งไปด้วยฝีเท้าอันเร็ว เมื่อเขาวิ่งไปด้วยฝีเท้าอันเร็วเช่นนั้น เนื้อหนังเส้นเอ็น กระดูก ก็ไหม้ขึ้นควันโขมง แต่แล้วก็กลับเป็นเหมือนเดิมอีก พวกเหล่านั้นเมื่อวิ่งไปถึงประตู โดยมากก็ไม่ทันออก ประตูปิดเสียก่อน เขาเสวยทุกขเวทนาแสนสาหัสอยู่ในมหานรกนั้น แต่ถึงกระนั้น เขาก็ไม่ตายในเมื่อบาปกรรมยังไม่สิ้น

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สมัยนั้นมีอยู่ คือในบางครั้ง บางคราว ประตูด้านหลัง ประตูด้านเหนือ ประตูด้านใต้ เปิดออก ผู้ที่อยู่ในนรกนั้น ก็วิ่งไปด้วยฝีเท้าอันเร็ว แม้เขาจะวิ่งไปด้วยฝีเท้าอันเร็วเช่นนั้น เนื้อหนัง เส้นเอ็น กระดูก ก็ไหม้ขึ้นควันโขมง พวกเหล่านั้นเมื่อวิ่งไปถึงประตู โดยมากก็ไม่ทันได้ออก ประตูก็ปิดเสียก่อน เขาเสวยทุกขเวทนาอยู่ในนรกนั้น แสนสาหัส แต่เขาก็ไม่ตายในเมื่อบาปกรรมยังไม่สิ้น

บางคราว เขาออกไปทางประตูนั้นได้ แต่ในสถานที่ซึ่งถัดจากมหานรกนั้นไป ได้มีคุณนรกขุมใหญ่ตั้งอยู่ในระหว่างทาง ผู้ที่วิ่งออกไปได้ จะไปตกลงในคุณนรก

(นรกอุจจาระ) นี่อีก ภิกษุทั้งหลาย ก็ในคุณนรกนั้นมีหนอน ซึ่งมีปากเหมือนกับเข็ม มันจะไขผิวหนังขาด เนื้อขาด เอ็นขาด กระดูกขาด ไปกัดกินเยื่อในกระดูก เขาเสวยทุกขเวทนาแสนสาหัสอยู่ในนรกนั้น แม้กระนั้น เขาก็ไม่ตาย ในเมื่อบาปกรรมยังไม่สิ้น

ภิกษุทั้งหลาย ถัดจากคุณนรกไป ยังมีกุกกุลนรก (นรกถ่านเพลิง) ตั้งอยู่ในระหว่างทางอยู่อีก เขาย่อมจะตกไปในกุกกุลนรกนั้น เสวยทุกขเวทนาแสนสาหัส แต่ถึงกระนั้น ก็ไม่ตาย ในเมื่อบาปกรรมยังไม่สิ้น

ภิกษุทั้งหลาย ถัดจากกุกกุลนรก ยังมีป่าไม้จิวใหญ่ ขวางหน้าอยู่อีก ต้นสูงร้อยโยชน์ หนามยาว ๑๖ องคุลี ลุกร้อนเป็นไฟโชติช่วง นายนิรบาลบังคับให้สัตว์นรก ขึ้นบ้าง ลงบ้าง เขาย่อมเสวยทุกขเวทนาแสนสาหัสอยู่ในนรกนั้น แต่ถึงกระนั้น ก็ไม่ตาย ในเมื่อกรรมยังไม่สิ้น

ภิกษุทั้งหลาย ถัดจากป่าไม้จิวออกไป ยังมีป่าใหญ่ ซึ่งมีใบไม้เป็นดาบขวางหน้าอยู่อีก สัตว์นรกจะวิ่งเข้าไป ในป่านั้น ใบไม้ทั้งหลายเมื่อถูกลมพัดหล่นลงมา ย่อมตัดมือ ตัดตีน ตัดทั้งมือทั้งตีน ตัดหู ตัดจมูก ตัดทั้งหู

ทั้งจุมูก เขาย่อมเสวยทุกขเวทนาแสนสาหัสอยู่ในป่าใหญ่
นี้ แต่ถึงกระนั้น ก็ไม่ตาย ในเมื่อบาปกรรมยังไม่สิ้น

ภิกษุทั้งหลาย ถัดจากป่าซึ่งมีใบไม้เป็นดาบนั้น
ออกไป ยังมีแม่น้ำใหญ่ ซึ่งมีน้ำเป็นกรดขวางหน้าอยู่อีก
ลัตว์นรกนั้น เมื่อหนีออกมาพ้นจากป่านั้นได้ ก็ย่อม
ตกลงไปในแม่น้ำกรดนั้นอีก เขาย่อมลอยไปตามกระแสบ้าง
ลอยทวนกระแสบ้าง ลอยทั้งตามกระแสและทวนกระแส
บ้าง เขาย่อมเสวยทุกขเวทนาแสนสาหัสอยู่ในแม่น้ำนั้น
แต่ถึงกระนั้น ก็ไม่ตาย ในเมื่อบาปกรรมยังไม่สิ้น

ภิกษุทั้งหลาย นายนิรยบาลจะเอาเบ็ดเกี่ยวเขา
ลากขึ้นมาบนบก แล้วถามว่า เจ้าอยากอะไร เมื่อเขา
ตอบว่าข้าพเจ้าหิวเหลือเกิน นายนิรยบาลก็เอาขอเหล็ก
ที่ร้อนเกี่ยวปากให้เปิด แล้วเอาก้อนเหล็กแดง ซึ่งลุก
ร้อนเป็นไฟโชติช่วง ใส่ลงไปในปาก ก้อนเหล็กแดงนั้น
ย่อมไหม้ริมฝีปาก ไหม้คอ ไหม้ท้อง พาเอาไส้ใหญ่
ไส้น้อยออกมาจากข้างล่าง เขาย่อมเสวยทุกขเวทนา
อย่างแสนสาหัสในนรกนั้น แต่ถึงกระนั้นก็ไม่ตาย ในเมื่อ
บาปกรรมยังไม่สิ้น

ถ้าเขาตอบว่า ข้าพเจ้ากระหายเหลือเกิน นายนิรยบาลก็เอามาขอเหล็กแดง ซึ่งถูกร้อนเป็นไฟโชติช่วงงัดปากให้เปิด แล้วกรอกน้ำทองแดง ซึ่งมีเปลวไฟลุกโชติช่วง น้ำทองแดงย่อมไหม้ริมฝีปากบ้าง ไหม้ปาก ไหม้คอ ไหม้ท้อง พาเอาใส่ใหญ่ใส่น้อยออกมาจากข้างล่าง เขาย่อมเสวยทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัสในนรกนั้น แต่ถึงกระนั้น ก็ไม่ตาย ในเมื่อบาปกรรมยังไม่สิ้น ภิกษุทั้งหลาย ครั้นแล้วนายนิรยบาลก็จะจับเขาใส่ในมหานรกอีก

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมี พญายมได้คิดอย่างนี้ว่า สัตว์ทั้งหลายในโลกที่ทำบาปกรรม ก็ต้องถูกลงโทษต่าง ๆ เหมือนอย่างนี้ น่าอนาถจริงหนอ โฉนหนอ เราจะพึงได้เกิดเป็นมนุษย์ และเมื่อพระตถาคตผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงอุบัติขึ้นในโลก ขอให้เราได้ไปนั่งใกล้พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น และได้ฟังธรรมของพระองค์ ได้รู้ธรรมของพระองค์

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องทั้งหมดที่ตถาคตเล่ามาให้ฟังนี้ ตถาคตมิได้รับฟังมาจากสมณะหรือพราหมณ์คนใดคนหนึ่งเลย แต่ที่แท้ เป็นเรื่องที่ตถาคตรู้เอง เห็นเอง ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ได้ตรัสเป็นคาถาว่า :-

“ใจทิตา เทวทูเตหิ	เย ปมชฺชนฺติ มาณวา
เต ทีฆรตฺตํ โสจฺจนฺติ	หีนกาเยูปคา นรา.
เย จ โข เทวทูเตหิ	สนฺโต สปุปฺริสา อิต
ใจทิตา นปุปฺมชฺชนฺติ	อริยธมฺเม กุทาจนํ.
อุปาทานเ ภยํ ทิสฺวา	ชาติมรณสมฺภเว
อนุปาทา วิมฺจฺจนฺติ	ชาติมรณสงฺขเย.
เต เขมปตฺตา สุขิโน	ทิฏฺฐธมฺมาภินิพฺพุตา
สพฺพเวรภยาตีตา	สพฺพทฺทฺขํ อุปจฺจคฺคํ”.

(ม.อ. ๑๔/๒๖๑-๒๗๑/๒๓๐-๒๔๐ มจร.)

“คนเหล่าใด ในเมื่อเทวทูตตักเตือนแล้ว ยังมัว
 ปรมาทอยู่ คนเหล่านั้นจะเข้าถึงกำเนิดที่เลว ต้องทุกข์
 โศกสิ้นกาลนาน

ส่วนคนเหล่าใด เป็นคนดี เป็นคนสงบเรียบร้อย
 เทวทูตตักเตือนแล้ว ย่อมไม่ปรมาทในธรรมของพระ
 อริยเจ้าไม่ว่าในกาลไหน ๆ

คนเหล่าใด เห็นภัยในอุปาทาน ซึ่งเป็นเหตุให้เกิด
 ชาติและมรณะ แล้วหลุดพ้นได้ เพราะไม่ยึดมั่น เพราะ
 เหตุที่ได้อาศัยนิพพาน อันเป็นที่สิ้นไปแห่งชาติและ

มรณะ คนเหล่านั้นย่อมเป็นผู้ถึงความเกษมสำราญ เป็น
ผู้เยือกเย็นได้ในปัจจุบันชาตินี้ เป็นผู้ล่วงพ้นเวรและภัย
และทุกข์ทั้งปวงได้”

จากข้อความในเทวทูตสูตรดังที่อ้างมาให้ดูนี้ จะ
เห็นว่า เรื่องพระมาลัยซึ่งกล่าวถึงว่า พระมาลัยซึ่งเป็น
พระอรหันต์ได้อภิญญาทั้ง ๖ สามารถท่องเที่ยวไปดู
เมืองนรกเมืองสวรรค์ได้ แล้วนำเรื่องที่พบเห็นมาทั้งใน
เมืองนรกเมืองสวรรค์มาเล่าให้มนุษย์ในโลกนี้ฟัง และ
เรื่องพระมาลัยนี้ได้นิยมเทศน์กันเป็นประจำทุกปีทั่ว
ประเทศไทยมานานแล้ว ตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัย
ปัจจุบัน และถ้าได้อ่านเรื่อง ไตรภูมิพระร่วง ซึ่งได้
กล่าวถึงเรื่องนรกสวรรค์คล้ายคลึงกัน ก็แสดงให้เห็นว่า
เรื่องนรกใต้ดินสวรรค์บนฟ้า นั้น ได้รู้กันมาตั้งแต่สมัย
สุโขทัยแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม เรื่องนรกตามที่กล่าวไว้ใน
เรื่องไตรภูมิพระร่วงก็ดี และยังมีเรื่องไตรภูมิที่แต่งขึ้นใน
สมัยต้นรัตนโกสินทร์ก็ดี หรือที่กล่าวไว้ในเรื่องพระมาลัย
ก็ดี ทั้งหมดมีที่มาจากเรื่องเทวทูตสูตรในพระไตร

ปิฎกทั้งสิ้น เป็นแต่เรื่องทีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกนั้นไม่พิสดารเหมือนทีกล่าวไว้ในคัมภีร์อรรถกถาต่าง ๆ เท่านั้นอย่าลืมว่า คัมภีร์อรรถกถานั้นได้เขียนขึ้นในภายหลัง แต่จะเป็นในสมัยใดบ้างนั้น จะยังไม่นำมากล่าวไว้ในตอนนี้ เพราะเป็นเรื่องทีจะต้องวินิจฉัยกันยืดยาวมาก ในทีนี้ต้องการจะชี้ให้เห็นแต่เพียงว่า เรื่องนรกตามทีรู้ ๆ กันอยู่ หรือตามทีเห็นจากภาพเขียนตามฝาผนังโบสถ์ หรือตามทีในหนังสือไตรภูมิพระร่วง หนังสือพระมาลัยได้กล่าวไว้ นั้น มีทีมาจากพระไตรปิฎก พระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องนี้ไว้ด้วยเหมือนกัน แต่จะตรัสไว้ในทำนองเป็นอุปมาโวหาร คือเป็นเรื่องเปรียบเทียบกับการลงโทษคนทีทำผิดในสมัยโบราณซึ่งรุนแรงและทารุณมาก แล้วขยายความให้รุนแรงและทารุณเพิ่มขึ้นอีกหลายเท่า ความจริงจะเป็นเช่นนี้ หรือว่าจะเป็นเรื่องจริงตามตัวหนังสือั้นทุกประการ เรื่องนี้ความจริงจะเป็นอย่างไรแน้นจะนำเอาไปวินิจฉัยให้ทราบทีหลัง ในขั้นต้นนี้ ขอให้ศึกษาเรื่องในเทวทูตสูตรนี้ให้ละเอียดเสียก่อน และตั้งข้อสังเกตไว้ให้ดี แล้วก็จะทราบถึงความจริงในเรื่องได้ถูกต้อง

ประการแรก ขอให้สังเกตคำที่พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรื่องทั้งหมดที่ตถาคตเล่ามาให้ฟังนี้ ตถาคตมิได้รับฟังมาจากสมณะหรือพราหมณ์คนใดคนหนึ่งเลย แต่ที่แท้ เป็นเรื่องที่ตถาคตรู้เอง เห็นเอง” ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ได้ตรัสคำซึ่งเป็นคาถาว่า :-

“คนเหล่าใด ในเมื่อเทวทูตตักเตือนแล้ว ยังมัวประมาทอยู่ คนเหล่านั้นจักเข้าถึงกำเนิดที่เลว ต้องทุกข์โศกสิ้นกาลนาน ฯลฯ”

ประเด็นสำคัญที่จะทำให้เราเข้าใจเรื่องนรกถูกต้องตามความเป็นจริงนั้น อยู่ที่ต้องศึกษาข้อความในคาถานี้ให้เข้าใจอย่างละเอียด ฉะนั้นจึงได้คัดคำบาลีพุทธพจน์ตอนนีมาไว้ด้วย

และข้อที่พระองค์ตรัสว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ตถาคตรู้เอง เห็นเอง นั้น ก็เพราะพระพุทธเจ้า ทรงมีตาทิพย์ ฉะนั้น จึงสามารถรู้เองเห็นเองได้ ขอให้ย้อนกลับไปอ่านข้อความตอนต้นอีกครั้ง ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า :-

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนมีเรือนอยู่ ๒ หลังซึ่งตั้งอยู่ตรงกันข้าม ฯลฯ”

ขอให้สังเกตว่า คนที่ตายไปแล้วจะไปเกิดเป็นอะไร อยู่ที่ไหน พระองค์ทรงเห็นชัดด้วยทิพยจักขุ เหมือนกับ คนที่มีตาดีเห็นคนสัญจรไปมาระหว่างเรือนทั้ง ๒ ที่ตั้ง อยู่ตรงกันข้าม ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงตรัสว่า เรื่องนี้ ตถาคตรู้อเอง เห็นเอง มิได้ฟังมาจากคนอื่น ซึ่งข้อความ ที่เป็นบาลีตรงนี้ได้กล่าวไว้ดังนี้ :-

“ตํ โข ปนาหํ ภิกขเว นาถุสส กสฺสจฺจิ สมณสฺส วา พุราหฺมณสฺส วา สุตฺวา วทามิ. อปิจ โข ยเทว เม สามํ ฅาตํ สามํ ทิฏฺฐํ สามํ วิทิตํ ตเทวาทํ วทามิ”

(ม.อ. ๑๔/๒๗๐/๒๓๙ มจร.)

อนึ่ง การที่จะรู้เห็นเรื่องนรกสวรรค์ด้วยตนเองนั้น มิใช่มีแต่พระพุทธเจ้าเท่านั้น พระอรหันต์ทุกองค์ที่ได้ อภิัญญา ๖ ก็สามารถที่จะรู้เรื่องนรกสวรรค์ได้ด้วยตนเองทั้งสิ้น และการรู้เรื่องนี้ มีอยู่ ๒ วิธีด้วยกัน คือ :-

๑. รู้เห็นด้วยตาทิพย์
๒. ถอดกายทิพย์ออกไปดูถึงสถานที่นั้น ๆ เลย

และประเด็นหลังนี้ มีกล่าวไว้มากมายในคัมภีร์พระ ไตรปิฎกเล่มที่ ๒๖ ตอนที่กล่าวถึงเรื่อง เปตวัตถุ และ

วิมานวัตถุ เรื่องเหล่านี้จะรวบรวมนำมาเขียนไว้ในภายหลัง เพื่อชี้ให้เห็นว่า เรื่องพระมาลัยตามที่กล่าวว่า ท่านสามารถท่องเที่ยวไปในเมืองนรกและสวรรค์ได้แล้วนำมาเล่าให้คนในโลกมนุษย์ฟังได้นั้น ไม่ใช่เรื่องเป็นไปไม่ได้ แท้จริงเป็นเรื่องเป็นไปได้ และก็ขอได้โปรดตระหนักไว้ด้วยว่า นรก-สวรรค์ที่กล่าวนี้ หมายถึงนรกสวรรค์ในโลกของวิญญาณ ในโลกของโอปปาติกะ ไม่ใช่ นรกสวรรค์ในโลกมนุษย์

คำอธิบายเทวทูตสูตรจากอรรถกถา

อนึ่ง ในคัมภีร์ปปัญจสูทนี ซึ่งเป็นคัมภีร์อรรถกถา (ม. อฎ. ๓/๑๖๗ มจร.) ท่านได้อธิบายข้อความในเทวทูตสูตรไว้ดังนี้ :-

ปัญหาอันแรกที่ท่านอธิบายก็คือ (นายนิรยบาล ตามที่กล่าวไว้ในพระสูตรนี้มีจริงหรือไม่?) ท่านกล่าวว่า เคยมีพระเถระบางพวกกล่าวว่า “นายนิรยบาลซึ่งมีรูปร่างเป็นตัวตนเป็นสิ่งที่มิมีชีวิตเป็นโอปปาติกะ และมีหน้าที่รับใช้พญายมให้ทำการลงโทษพวก

สัตว์นรกต่าง ๆ นั้น ความจริงไม่มี แต่ที่เห็นกันว่ามีนั้น เป็นภาพมายา คือเป็นหุ่นยนต์ที่เกิดจากกรรมของพวก สัตว์นรกทั้งหลายบันดาลให้เกิดขึ้น” แต่แล้วพระพุทธ โฆษาจารย์ผู้เขียนคัมภีร์ปัญญาสุทนีนี้ ท่านก็อธิบายว่า มติของพระเถระบางพวกที่กล่าวนั้น ได้ถูกปฏิเสธจาก หลักในอภิธรรมปิฎกแล้ว เพราะจากหลักในคัมภีร์อภิธรรม (อภิ.ก. ๓๗/๔๙๔ ข้อ ๘๖๖-๘๖๘ มจร.) ท่านได้ วิวินิจฉัยไว้แล้วว่า นายนิรบาลนั้นมีจริง ไม่ใช่เป็น หุ่นยนต์ และท่านได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่า “ในโลก มนุษย์ได้มีพนักงานหรือเจ้าหน้าที่สำหรับทำการลงโทษ ผู้กระทำผิด ด้วยเครื่องประหารหรือเครื่องทรมานต่าง ๆ ฉันทใด ในนรกก็ย่อมมีนายนิรบาลสำหรับทำการลงโทษ ผู้ที่ไปเกิดอยู่ในนรกฉันทนั้นเหมือนกัน” ผู้ที่รู้บาลีขอให้ สังเกตดูจากสำนวนบาลีดังนี้

ตตฺถ เอกจฺเจ เถรา “นิรยปาลา นาม นตฺถิ,
 ยนฺตรูปํ วยิ กมฺมเมว การณํ กาเรตี”ติ วทนฺติ. เตสํ
 ตํ “อตฺถิ นิริเย นิริยปาลาติ ? อามนฺตา, อตฺถิ จ
 การณิกา”ติอาทินา นเยน อภิธมฺเม ปฏิเสธิตเมว. ยถา

หิ มนุสฺสโลเก กมฺมกรณการกา อตฺถิ, เอวเมว นิริเย
 นิริยปาลา อตฺถิ. (ม. อฎ. ๓/๑๖๗ มจร.)

และคำว่า พญายม นั้น ท่านอธิบายว่า ได้แก่
 พระราชาของพวกเวมานิกเปรต ที่มาทำหน้าที่เป็นพญายม
 ซึ่งในบางเวลา ก็จะเสวยทิพยสมบัติอยู่ในทิพยวิมาน ที่
 ต้นกัลปพฤกษ์ทิพย์ อุทยานทิพย์ ท่ามกลางนักฟ้อนรำ
 ทิพย์ทั้งหลาย (คือท่ามกลางนางฟ้า) และในบางเวลา
 ก็จะไปเป็นพระราชาผู้ทรงธรรมเสวยผลแห่งกรรม (คือ
 ไปเป็นพญายมอยู่ในเมืองนรก) และท่านยังได้อธิบายต่อ
 ไปอีกว่า “ความจริงพญายมนี้มีไซ้มีองค์เดียว แต่มีอยู่ถึง
 ๔ องค์ คือมีประจำอยู่ที่ประตูทั้ง ๔ ทิศ”

ยมสฺส รญฺโถติ ยมราชา นาม เวมานิก-
 เปตราชา, เอกสฺมี กาเล ทิพฺพวิมานเ น ทิพฺพกปฺปรุกฺข-
 ทิพฺพอุยฺยานทิพฺพนาฎกาทิสมฺปตฺตี อนุภวติ, เอกสฺมี
 กาเล กมฺมวิปากํ, ธมฺมิโก ราชาน เจส เอโกว โหติ,
 จตุสฺส ปน ทฺวาเรสฺส จตฺตาริ ชนา โหนติ.

(ม. อฎ. ๓/๑๖๗ มจร.)

พญายมไม่ใช่มีองค์เดียว

อนึ่ง เรื่องเทวทูตนี้ยังมีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๐ (อง. ดิก. ๒๐/๓๖/๑๓๓ มจร.) อีกด้วย และเนื้อเรื่องก็เป็นทำนองเดียวกัน และในคัมภีร์อรรถกถา คือคัมภีร์มโนรถปุรณี ก็อธิบายไว้ทำนองเดียวกัน แต่ก็มีข้อที่ต่างกันอยู่เล็กน้อย ตอนที่กล่าวถึงเรื่องพญายม มีหลายองค์นี้ เป็นสำนวนบาลีในมโนรถปุรณี ท่านกล่าวว่า “น เจส เอโกว โหติ, จตุสุ ปน ทวาเรสุ จตุตาโร ชนา โหนติ” (อง. อฎ. ๒/๑๓๓ มจร.) ให้สังเกตว่า ไม่มีคำว่า ชนา แต่ท่านก็ไม่ได้อธิบายให้ละเอียดว่า :-

ในเมื่อนรกมีหลายขุมหรือหลายประเภท นรกแต่ละประเภทนั้นจะต้องมีประตูทั้ง ๔ ทิศ คือทิศเหนือ ได้ ตะวันตก ตะวันออก และนรกแต่ละประเภทนั้นก็จะต้องมีพญายมอยู่ประจำทุกประตู เมื่อเป็นเช่นนี้ พญายมก็จะต้องมีมากมาย หรือว่าในเมืองนรกทั้งหมดมีพญายมประจำอยู่เพียงแห่งเดียว และมีเพียงแค่ ๔ องค์เท่านั้น อย่างนี้หรืออย่างไร

ปัญหานี้ท่านไม่ได้อธิบายไว้ และเรื่องที่มาในพระไตรปิฎกนั้นก็ชวนให้เข้าใจว่า พญายมมีองค์เดียว ซึ่งตรงกับความเข้าใจของคนทั่วไป

แต่ในหนังสือไตรภูมิโลกวินิจฉัย เล่มที่ ๒ ซึ่งเป็นหนังสือที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาธรรมปรีชา (แก้ว) เรียบเรียงขึ้น เมื่อพ.ศ. ๒๓๔๕ โดยมีกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ตรวจชำระและจัดพิมพ์จำหน่ายขึ้นใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐ นั้น ตอนที่กล่าวถึงนिरยกถา (หน้า ๑๐๑) นั้น ท่านได้อธิบายเรื่องนรกและพญายมไว้ดังนี้

ว่าด้วยมหานรก ๘ ชุม

อฏฐ มหานิรยา แลมหานรกชุมใหญ่ ๆ นั้น มีถึง ๘ ชุม คือ สัตถุชีพนรกชุม ๑ กาสสุตตนรกชุม ๑ สังฆาตตนรกชุม ๑ โรรวนรกชุม ๑ มหาโรรวนรกชุม ๑ ตาปนรกชุม ๑ มหาตาปนรกชุม ๑ อเวจีนรกชุม ๑ เป็นนรกชุมใหญ่ ๘ ชุมด้วยกัน นรกใหญ่แต่ละชุม ๆ นั้น มี

อุสสุทนรกรเป็นบริวารชั้นใน ๑๖ ชุม แล้วมียมโลกนรกร เป็นบริวารล้อมชั้นนอก ๔๐ ชุม เหมือนกัน ถ้าจะศิรินรกร น้อยใหญ่เข้าด้วยกันนั้น เป็นนรกร ๔๕๖ ชุม

แลนรกรใหญ่ทั้ง ๘ นั้น จตุกณณา จตุทวาราร มี ลัทธิฐานเป็นสี่เหลี่ยม กว้างแลยาวนั้นเท่ากัน มีประตู ทั้ง ๔ ทิศ มีพญายมราชเป็นใหญ่ อยู่ทิศละองค์ ๆ โส ยโม นาม ราชา น เอโก พญายมราชนั้นจะมีแต่ องค์เดียวหามิได้ นรกรใหญ่แต่ละชุม ๆ นั้นมีพญายมราช ถึง ๔ องค์ ๆ อยู่ในทิศทั้ง ๔ แห่งนรกรใหญ่ ๆ ทั้ง ๔ ชุม นั้น พญายมราชแต่ละองค์ ๆ นั้น มีสิริคุณตะอำมาตย์ละ คน ๆ สำหรับได้อ่านบัญญัติอันกำหนดกฎหมายบาปกรรม แห่งสัตว์นรกรทั้งปวง โส ยโม ราชา เวมานิกเปโต นาม แลพญายมราชนั้นนับเข้าในวิมานิกเปรด เหตุว่า บางคาบก็ได้เสวยซึ่งทิพยสมบัติเป็นเทวดา บางคาบ ก็ต้องไปเที่ยวว่ากล่าวเอาใจใส่ข้างนรกร ได้ความลำบาก เสวยผลแห่งอกุศลกรรม เต ยมโลกิกา นิรยา ยมสุส รมโย วิจรณภูจจานานิ โหนติ กิจแห่งพญายมราช อันจะต้องเที่ยวไปเอาใจใส่ว่ากล่าวด้วยพระองค์เองนั้น

มีกำหนดแต่ในยมโลกิกนรก นรกอันเป็นบริวารแห่งขุมนรกใหญ่ ซึ่งมีอยู่ภายนอกอุสสุทธรอกออกไป โดยกำหนดด้านละสิบ ๆ ขุมนั้น เป็นที่เที่ยวไปมาแห่งพญายมราช

แลประเทศอันได้ชื่อ่านรก ๆ นั้น ด้วยอรรถว่าปราศจากสุข ที่อันใดมีแต่ความทุกข์สิ้นกาลทุกเมื่อ หากความสุขบมิได้ ที่อันนั้นได้ชื่อ่านรก แลนรกใหญ่อันได้ชื่อว่าสัตยชีพนรกนั้น ด้วยอรรถว่า มีลมอันเย็นพัดให้สัตว์ที่ตายนั้นกลับเป็นขึ้นมา ให้ทนทุกข์เวทนาต่อไป ที่ได้ชื่อว่ากาฬสุดตนรกนั้น ด้วยอรรถว่า มีสายบรรทัดเหล็กติดกายแห่งสัตว์นรกทั้งปวง ที่ได้ชื่อว่าสังฆาदनรกนั้นด้วยอรรถว่า มีภูเขานรกถึงไปมาบดสัตว์นรกทั้งปวง ที่ได้ชื่อว่าโรรวนรกนั้น ด้วยอรรถว่า สัตว์ในนรกนั้นร้องไห้ร้องคราง มีเสียงอันพิลึก ที่ได้ชื่อว่ามหาโรรวนรกนั้น ด้วยอรรถว่า อื้ออึงไปด้วยเสียงร้องไห้ร้องครางอันมากยิ่งนัก ที่ได้ชื่อว่าตาศนรกนั้น ด้วยอรรถว่า รุ่มร้อนยิ่งนักด้วยถ่านเพลิง แลเปลวเพลิงอันเผาผลาญสัตว์นรกทั้งปวง ที่ได้ชื่อว่ามหาตาศนรกนั้น ด้วยอรรถว่า ร้อนยิ่ง

ขึ้นไปกว่าตาปนรก ที่ได้ชื่อว่าอเวจินั้น ด้วยอรรถว่า เปลวเพลิงรุ่งเรืองทั้งกลางวันกลางคืน ทาระหว่างบมิได้นัยหนึ่งว่าเต็มไปด้วยสัตว์นรกไม่มีที่ว่างเลย เหตุตั้งนั้น จึงได้ชื่อว่าอเวจिनรก นัยหนึ่งว่าทุกขเวทนาแห่งสัตว์นรกนั้น หนาแน่นอาकुสไปไม่มีที่ว่างเลย จะหาเปลวว่างเปลวที่ห่างจากความทุกข์นั้นหาไม่ได้เลย เหตุตั้งนั้น จึงได้นามชื่อว่าอเวจिनรก

- ไตรภูมิโลกวินิจฉยกถา เล่ม ๒ หน้า ๑๐๑-๑๐๓

ข้อความที่ท่านกล่าวไว้ในหนังสือไตรภูมิโลกวินิจฉยดังที่กล่าวมานี้ ข้าพเจ้ายังไม่พบที่มา คือคัมภีร์ที่กล่าวถึงเรื่องนี้ เข้าใจว่า ท่านคงจะได้มาจากคัมภีร์อรรถกถาและฎีกาหลายแห่ง ซึ่งหนังสือที่ว่านี้ข้าพเจ้ายังไม่ได้อ่าน แต่ก็เป็นที่เชื่อถือได้ว่า ผู้แต่งคือพระยาธรรมปรีชา ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้แตกฉานทั้งในภาษาไทยและภาษาบาลีนั้น ไม่ได้เขียนขึ้นเองแน่นอน

อนึ่ง เรื่องนรกทั้ง ๘ ขุม จากหนังสือไตรภูมิโลกวินิจฉยนี้ ที่ท่านเขียนไว้ไม่ใช่มีเพียงแค่นี้ แต่มีเรื่องพิสดารกว่านี้มาก ซึ่งเรื่องที่พิสดารนั้นจะนำไปเขียนไว้ใน

ภายหลัง ตอนที่จะวินิจฉัยว่า เรื่องราวต่าง ๆ ในเมืองนรกตามที่กล่าวไว้ทั้งหมดนี้เป็นจริงแค่ไหนอย่างไร ? ในตอนแรกนี้ขอให้ทราบเรื่องนรกได้ดินแต่เพียงย่อ ๆ ก่อน และข้อสำคัญต้องรู้ที่มาจาก เรื่องราวตอนนี้พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ แต่เรื่องนี้ตอนนี้พระอรรถกถาจารย์พระภูิกจารย์อธิบายไว้ อันนี้สำคัญมากอย่าเอาไปปนกัน มิฉะนั้นจะวินิจฉัยไม่ได้ว่า เรื่องนรกที่ควรจะเชื่อถือได้จริง ๆ นั้นคืออะไรกันแน่ และในอันดับต่อไปนี้ ขอให้ศึกษาเรื่องกรรมกรรม คือเครื่องมือลงโทษหรือวิธีการลงโทษผู้กระทำความผิดในสมัยโบราณกันก่อนว่าเขาทำกันอย่างไร

กรรมกรรมคืออะไร ?

คำว่า กรรมกรรม ซึ่งมาจากคำบาลีว่า กมฺมการณ นั้น หมายถึงเครื่องลงโทษ หรือวิธีการลงโทษผู้กระทำความผิดทางบ้านเมืองในสมัยโบราณ ซึ่งในคัมภีร์พระไตรปิฎกในเรื่อง พาลบัณฑิตสูตร (ม.อ. ๑๔/๒๔๗/๒๑๔ มจร.) ได้กล่าวถึงไว้ดังนี้ :-

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ประการอื่นยังมีอีก บัณฑิต
เห็นพระราชาทรงหลายจับโจรผู้ประพฤติผิดมา แล้วสั่งลง
กรรมกรณ์ต่าง ๆ คือ :-

๑. โขยด้วยแส้ (กสาหิปี ตาเพนฺเต)
๒. โขยด้วยหวาย (เวตฺเตหิปี ตาเพนฺเต)
๓. ตีด้วยตะบองสั้น (อทุททณฺฑกเกหิปี
ตาเพนฺเต)
๔. ตัดมือ (หตฺถมฺปิ ฉินฺทนฺเต)
๕. ตัดเท้า (ปาทมฺปิ ฉินฺทนฺเต)
๖. ตัดทั้งมือทั้งเท้า (หตฺถปาทมฺปิ ฉินฺทนฺเต)
๗. ตัดหู (กณฺณมฺปิ ฉินฺทนฺเต)
๘. ตัดจมูก (นาสมฺปิ ฉินฺทนฺเต)
๙. ตัดทั้งหูทั้งจมูก (กณฺณนาสมฺปิ ฉินฺทนฺเต)
๑๐. หม้อเคี้ยวน้ำส้ม (พิลฺงคคาลิกมฺปิ กโรนฺเต)
๑๑. ขอดสังข์ (สงฺขมฺมุฑฺติกมฺปิ กโรนฺเต)
๑๒. ปากราหู (ราหุขมฺปิ กโรนฺเต)
๑๓. มัลลัยไฟ (ไซฺติมาลิกมฺปิ กโรนฺเต)

๑๔. คบมือ (หตุถปชุชิติกมฺปิ กโรนฺเต)
๑๕. รั้วสาย (เอรกวตฺตติกมฺปิ กโรนฺเต)
๑๖. นุ่งเปลือกไม้ (จีรกวาสิกมฺปิ กโรนฺเต)
๑๗. ยืนกว้าง (เอณฺยยกมฺปิ กโรนฺเต)
๑๘. เกี้ยวเหยื่อเบ็ด (พลิสมฺลิกมฺปิ กโรนฺเต)
๑๙. เหยียดกษุปณ (กหาปณกมฺปิ กโรนฺเต)
๒๐. แปรงแสบ (ขาราปตจฺจิกมฺปิ กโรนฺเต)
๒๑. กางเวียน (ปลิขปวิรตฺตติกมฺปิ กโรนฺเต)
๒๒. ตั้งฟาง (ปลาลปีจกมฺปิ กโรนฺเต)
๒๓. น้ำมันเดือด (ตตฺเตนปิ เตเลน โอสฺถฺยจฺนฺเต)
๒๔. ให้สุนัขกัด (สุนฺเชหิปี ขาทาเปนฺเต)
๒๕. ให้อนหงายบนหลาวทั้งเป็น ๆ (ชีวนฺตมฺปิ
สฺฐเล อุตฺตาเสนฺเต)
๒๖. ตัดศีรษะด้วยดาบ (อสินาปิ สีสํ ฉินฺทนฺเต)

อนึ่ง วิธีลงโทษเหล่านี้ ยังมีกล่าวไว้อีกแห่งหนึ่ง
คือในอังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต (อภ.ทุก. ๒๐/๑/๔๘
มจร.) ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า :-

ภิกษุทั้งหลาย โทษมีอยู่ ๒ อย่างคือ โทษที่เป็นไปในปัจจุบัน ๑ และโทษที่เป็นไปในภพหน้า ๑ ภิกษุทั้งหลาย ก็โทษที่เป็นไปในปัจจุบันนี้เป็นไฉน ? บุคคลบางคนในโลกนี้ เห็นโจรผู้ประพฤติกว้าว พระราชาจับได้แล้ว รับสั่งให้ทำกรรมกรรมต่าง ๆ คือ โบยด้วยแส้บ้าง ฯลฯ ตัดศีรษะด้วยดาบบ้าง

เมื่อเขาเห็นเช่นนั้นแล้ว เขาก็คิดเห็นว่า เพราะบาปกรรมเช่นใดเป็นเหตุ โจรผู้กระทำความชั่วจึงถูกพระราชาราชเจ้าจับแล้วถูกลงโทษด้วยกรรมกรรมต่าง ๆ คือเขียนด้วยหวายบ้าง ฯลฯ เอาดาบตัดหัวบ้าง ดังนี้ เขากลับต่อโทษที่เป็นไปในปัจจุบัน จึงไม่เที่ยวแย่งชิงเครื่องบรรณาการของคนอื่น ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่าโทษที่เป็นไปในปัจจุบัน

ภิกษุทั้งหลาย ก็โทษที่เป็นไปในภพหน้าเป็นไฉน ? บุคคลบางคนในโลกนี้ สำเหนียกดังนี้ว่า วิบากอันเลวทราม ของกายทุจริต-ของวจีทุจริต-ของมโนทุจริต เป็นโทษที่บุคคลจะพึงได้ในภพหน้าโดยเฉพาะ ก็ถ้าเราจะพึงประพฤติทุจริตด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ทุจริตบางข้อนั้น พึงเป็นเหตุให้เรา เมื่อกายแตกทำลายตายไปแล้ว เข้าถึง

อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ดังนี้ เขากลัวต่อโทษที่เป็นไป
ในภพหน้า จึงละกายทุจริต เจริญกายสุจริต ละวจีทุจริต
เจริญวจีสุจริต ละมโนทุจริต เจริญมโนสุจริต บริหารตน
ให้สะอาด ฝึกหัดทั้งหลาย นี้เรียกว่า โทษเป็นไปในภพหน้า

ฝึกหัดทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า
เราจักกลัวโทษที่เป็นไปในปัจจุบัน จักกลัวโทษที่เป็นไป
ในภพหน้า จักเป็นคนฉลาดต่อโทษ มีปกติเห็นโทษโดย
ความเป็นของน่ากลัว ซึ่งในเมื่อสำเหนียกอย่างนี้แล้ว ก็
เป็นอันหวังได้ว่า เธอทั้งหลายจะเป็นผู้หลุดพ้นจากโทษ
ทั้ง ๒ อย่างนั้น

อนึ่ง วิธีการลงโทษต่าง ๆ ดังที่กล่าวมานั้น ใน
อรรถกถาของพาลบัณฑิตสูตรไม่มีอธิบาย แต่มีอธิบาย
อยู่ในอรรถกถาของสูตรแห่งทุกนิบาตนี้ (อง. อฎ. ๒/๑-
๔) และคำอธิบายเหล่านี้ นาวาอากาศเอกเมฆ อำไพจริต
เปรียญ ๙ ประโยค นำมาเขียนไว้ในหนังสือพระ
ไตรปิฎกแปล เล่มที่ ๒๐ ซึ่งท่านเป็นผู้แปลเอง และได้
แปลมานานแล้วไม่น้อยกว่า ๓๐ หรือ ๔๐ ปี ปัจจุบัน
มหาวิทยาลัย ได้รวบรวมจัดพิมพ์ขึ้นใหม่ เมื่อ
พ.ศ. ๒๕๒๓ (เชิงอรรถ หน้า ๖๒-๖๓) ข้าพเจ้าเห็นว่า

คำอธิบายของท่านในเรื่องนี้เขียนไว้ละเอียดดี จึงได้
ขอคัดลอกนำมาลงไว้ในที่นี้ดังต่อไปนี้ :-

คำอธิบายวิธีลงกรรมกรณ์

วิธีลงกรรมกรณ์เหล่านี้ ในกฎหมายเก่า (กฎหมาย
ราชบุรี เล่ม ๒ ตอนลักษณะขบถศึก หน้า ๒๔๑ ถึงหน้า
๒๔๖ พิมพ์เมื่อ ร.ศ. ๑๒๐) ได้นำไปตราไว้เป็นบทลง
โทษเหมือนกัน ขึ้นต้นมีพระบาลีดังที่ลงไว้ในที่นี้แล้ว
กำหนดความผิดต่าง ๆ มีขบถต่อราชบัลลังก์เป็นต้น
แล้วจึงกล่าวบทลงโทษตามพระบาลีนั้น มีความตามนัย
อรรถกถา ซึ่งข้าพเจ้ารวบรวมมาแต่เฉพาะข้อที่ดับบท
กล่าวไว้ไม่กระจ่างพอ ดังต่อไปนี้

(๑๐) **หม้อเคียนน้ำส้ม** คือต่อยชมองออกแล้ว
คืบก้อนเหล็ก (เผาไฟ) แดง วางลงไปให้มันสมองเดือด
พลุ่งขึ้นเหมือนน้ำส้มเดือดล้นหม้อ

(๑๑) **ขอดสังข์** คือตัดขั้วหนังศีรษะเพียง
หมวกหูและตันคอ (ตีนผม) ให้รอบแล้ว รวบผม
(สำหรับคนไว้ผมยาว) ผูกเป็นขมวด ใช้ไม้สอดบิดยกขึ้น

ให้หนังเล็กหลุดขึ้นมาทั้งหมด แล้วใช้ทรายหยาบขัดกะโหลกศีรษะ ล้างให้เกลี้ยงขาวดั่งสังข์

(๑๒) ปากราหู คือใช้ขอเหล็กเกี่ยวปากให้อ้าขึ้น แล้วจุดไฟในปากนั้น อีกนัยหนึ่งใช้ลิ่วตอกแต่หมวกหูลงไปทะลุปาก โลहितไหลออกมาเต็มปาก ปากอ้าแดง (ด้วยไฟหรือโลหิต) ดังปากราหู

(๑๓) ดอกไม้ไฟ คือใช้ผ้าชุบน้ำมันพันทั่วทั้งตัว แล้วจุดไฟ ต่างต้นดอกไม้ไฟ

(๑๔) คบมือ คือใช้ผ้าชุบน้ำมันพันนิ้วทั้ง ๑๐ แล้วจุดไฟชูไว้ต่างคบไฟ

(๑๕) ริ้วสาย คือเชือดหนังลอกออกเป็นริ้ว ๆ ตั้งแต่ใต้คอลงไปถึงข้อเท้า แล้วผูกด้วยเชือกจุดให้เดิน นักโทษเดินเหยียบริ้วหนังของตัวก็ล้มลุกคลุกคลานไปจนกว่าจะตาย

(๑๖) นุ่งเปลือกไม้ คือเชือดหนังเป็นริ้ว ๆ อย่างบทก่อน แต่ทำเป็น ๒ ตอน แต่ใต้คอถึงเอวตอน ๑ แต่เอวถึงข้อเท้าตอน ๑ ริ้วหนังตอนบนห้อยคลุมลงมาปิด

กายตอนใต้เอว ดูดั่งนุงเปลือกไม้ (และคงจะจุดให้เดินเหมือนบตก่อน)

(๑๗) ยืนกวาง คือใช้ห้วงเหล็กสวมข้อศอก ทั้ง ๒ และเข้าทั้ง ๒ ให้โค้งโค้งลงกับดินสอดหลักเหล็กตอกตรึงไว้ เป็นกิริยาว่าเป็นกวาง แล้วก่อไฟล้อมลงไปกว่าจะตาย เมื่อนักโทษตายแล้วถอนหลักออก มันก็ยืนเป็นสัตว์ ๔ เท้าอยู่ได้ด้วยปลายกระดูกทั้ง ๔ นั้น

(๑๘) เกี่ยวเหยื่อเบ็ด คือใช้เบ็ดมีเงียง ๒ ข้าง เกี่ยวตัวนักโทษ ดึงเอาหนังเนื้อและเอ็นออกหมด

(๑๙) เหยี่ยกษาปณ์ คือใช้มีดคมเฉือนเนื้อออกเป็นแวน ๆ ขนาดเท่าเหยี่ยกษาปณ์

(๒๐) แปรงแสบ คือสับฟันให้ยับทั่วกาย แล้วใช้น้ำแสบ (คือน้ำเกลือหรือน้ำด่างน้ำกรด) ราว ชัดถูด้วยแปรงให้หนังเนื้อเอ็นขาดหลุดออกมาหมดเหลือแต่กระดูก

(๒๑) กางเวียน คือจับนอนตะแคง ใช้หลาวเหล็กตอกตรงช่องหูทะลุลงไปตรึงแน่นอยู่กับดิน แล้วจับเท้าทั้ง ๒ ยกเดินเวียนไป เหมือนเขาทำกางเวียน

(๒๒) ตั้งฟาง คือใช้ลูกบดศิลาเกล็ดทับตัวให้ กระจุกแตกป่น แต่ไม่ให้หนังขาด แล้วจับผสมรวบยก ขย่อน ๆ เพื่อให้เนื้อรวมกันเข้าเป็นกอง จึงใช้म्मันนั้แหละ พันตะล่อมเข้าวางไว้ เหมือนตั้งทำด้วยฟางสำหรับขีดเท้า

(๒๔) ชั่งผงสุนัขไว้ให้อดทิวหลายวัน แล้วปล่อยให้ออกมารุมทิ้งพักเดียวเหลือแต่กระจุก

(๒๕) คล้ายกับที่ในกฎหมายเก่าเรียกว่า ‘เสียบ เป็น’

วิธีลงกรรมกรรมในบาลีนี้กล่าวไว้เพียง ๒๖ ประการ แต่ในที่อื่นกล่าวไว้ถึง ๓๒ ประการ เรียกว่า ‘ทวติงส กรรมกรรม’ คือเพิ่มขึ้นอีก ๖ ดังนี้ (๑) ผ่าอกด้วยขวาน (๒) แทะด้วยหอกที่สั้นน้อยกว่าจะตาย (๓) ชุดหลุมฝัง เพียงเอว เอาฟางสุ่มคลอกด้วยไฟ พอหนังไหม้เอาไธ เหล็กไธ (๔) เชือดเนื้อออกมาทอดให้กินเอง (๕) ตัด หรือแหะปาก (๖) จำ ๕ ประการไว้ในคุก

วิธีการลงโทษผู้กระทำความผิดในสมัยโบราณดังที่ กล่าวมานี้ ถ้าพิจารณาเปรียบเทียบกับวิธีการลงโทษใน

นรกแล้ว จะเห็นว่าคล้ายกัน ฉะนั้นจึงชวนให้เข้าใจว่า วิธีการลงโทษในนรกนั้นน่าจะได้นำแนวคิดไปจากวิธีลงโทษในโลกมนุษย์ คือความจริงอาจไม่ได้เป็นเช่นนั้น แต่ผู้เขียนหรือผู้ที่บรรยายเรื่องนรกนั้นต้องการจะให้เข้าใจและให้เชื่อว่า ผู้ที่ทำบาปต่าง ๆ วั้นั้น ในเมื่อตายไปแล้ว จะต้องไปเกิดในนรกและจะต้องได้รับความทุกข์ทรมานต่าง ๆ เหมือนในโลกมนุษย์ ขอให้สังเกตว่า เรื่องนรกที่บรรยายไว้อย่างละเอียดตามในคัมภีร์อรรถกถาและฎีกาต่าง ๆ นั้น จะเห็นว่าเป็นเรื่องเหลือเชื่อ คนที่ตักนรกไม่น่าจะได้รับโทษถึงขนาดนั้น ส่วนที่มีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกซึ่งอ้างว่าเป็นพุทธพจน์นั้น เท่าที่พบเห็นก็มีอยู่เพียง ๓ สูตร คือ เทวทูตสูตรในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ (ข้อ ๒๖๑ หน้า ๒๓๐ มจร.) และในพาลบัณฑิตสูตร พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ (ข้อ ๒๔๖ หน้า ๒๑๓ มจร.) และอีกแห่งคือในอังคุตตรนิกาย ดิกนิบาต (ข้อ ๓๖ หน้า ๑๓๓ มจร.) เท่านั้น แต่ถ้าพิจารณาดูให้ละเอียดตามเนื้อเรื่องในพระสูตรเหล่านั้นแล้ว ก็มีข้อที่น่าคิดว่า เรื่องนรกตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้วั้นนั้น น่าจะเป็นเรื่องอธิบายให้เห็นถึงความ

ทุกข์ทรมานของคนที่ทำบาปต่าง ๆ ในโลกมนุษย์นี้เองมากกว่า โดยกล่าวเป็นบุคคลาธิษฐาน หรือไม่เช่นนั้นก็เป็นเรื่องที่เขียนขึ้นในภายหลังโดยเลียนแบบมาจากเรื่องนรกในศาสนาพราหมณ์ดังที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสได้ทรงวิจารณ์ไว้ดังนี้ :-

บทวิจารณ์เรื่องนรก ของสมเด็จพระยาวชิรญาณวโรรส

นिरये นั้น ไม่ใช่มีเฉพาะของเรา ลัทธิอื่นบรรดาที่รับรองความเวียนเกิด ย่อมมีด้วยกันทั้งนั้น ในที่นี้จักชักมาเทียบเฉพาะของพราหมณ์ที่เหมือนกับของเรา นिरये นั้น เป็นศัพท์บาลี พวกพราหมณ์เขาเรียกว่า นรกะ ตามศัพท์สันสกฤต ในภาษาของเราเรียกว่า นรก ตามอย่างเขา อีกอย่างหนึ่ง เขาเรียกว่า ปาตาละ เราเรียกตามศัพท์เขาว่า บาตาล แต่เราเข้าใจไปว่า นาคภพ นรกของเขานั้น เป็นที่ลงโทษ อาตมฉัน ผู้ทำบาปในเมื่อยังอยู่ ณ โลกนี้ แบ่งเป็นส่วนใหญ่ ๗ ในหนังสือที่ข้าพเจ้าอ่าน ไม่ได้ระบุชื่อไว้ ใครควรตคนรกขุมอะไร

ตามบาปที่ทำ พระยมเป็นราชาของนรกเหล่านี้ และเป็นผู้พิพากษาความผิดเองด้วย ทูตของพระยมคอยตรวจดูอยู่ตลอดโลก พอมีคนตายลง ย่อมนำตัวไปแสดงแก่พระยม ทูตเหล่านี้เขาเรียกว่าอะไร ? ในภาษาสันสกฤตหาทราบไม่ ฉบับที่ข้าพเจ้าอ่านเป็นภาษาอังกฤษ เป็นเรื่องแต่งใหม่ไม่ใช่ปรกรณ์เดิม ตรงกับของเราว่า นิรยบาลทางไปนรกต้องผ่านแม่น้ำเพลิง จึงมีธรรมเนียมว่า เมื่อคนเจ็บหนักจวนตาย ทายาทย่อมจัดให้ทำโคทาน คือให้โคตัวหนึ่งแก่พราหมณ์ เพื่อจะได้ใช้เป็นพาหนะข้ามแม่น้ำเพลิงนั้น เมื่อไปถึงแล้ว ไม่ปรากฏว่าพระยมได้ซักถามเอาคำให้การของผู้นั้น มีรายงานไว้เสร็จแล้วว่าผู้นั้นเมื่อยังอยู่ ณ โลกนี้ ได้ทำกรรมอะไรไว้บ้าง เป็นแต่เปิดรายงานนั้นสอบดู แล้วพิพากษาทีเดียว ถ้าเป็นผู้ไม่ได้ทำบาป หรือทำบ้าง แต่ได้ทำบุญไว้ อาจกลบลกกัน ยอมปล่อยตัวส่งไปขึ้นสวรรค์ หรือไปเกิดใหม่ในมนุษย์โลก ถ้าเป็นผู้ที่ได้ทำบาปไว้มาก หรือทำบาปหนัก ย่อมลงโทษสมแก่ความผิด กรรมกรรม อันผู้นั้นจะพึงเสวยในคราวตกรรคนั้น คือถูกขังในที่มืดตื้อ หรือจมอยู่

ในบ่อเต็มไปด้วยปัสสาวะสุนัข และน้ำมูกของคน ถูกลง อาชญาด้วยไฟ ด้วยเหล็กแดง ด้วยให้สัตว์มีพิษกัด ด้วย ให้นักและสัตว์ร้ายมีมังสะเป็นภักษาจิกบ้างกัดบ้าง ถูก สนตะพายที่จมูกลากไปบนมีดอันคมกริบ ถูกบังคับให้ ลอดรูเข็ม ถูกให้แร้งควักลูกตา ถูกภูเขา ๒ ข้างกระแทก ก้นบด แม้อย่างนั้น ก็ไม่ตาย ทนไปได้กว่าจะสิ้นกรรม ครั้นสิ้นกรรมแล้วย่อมพ้น ไม่ต้องติดเสมอไปเหมือนสัตว์ นรกของบางลัทธิ แต่นั้น ย่อมไปเกิดในกำเนิดดิรัจฉาน เลว ๆ กว่าที่จะพบช่องทำความดี จึงจะได้คติที่ดี

เรื่องที่เล่ามานี้ ผู้แต่งอ้างว่า ชักเอามาจากปกรณ์ ชื่อปัทมปุราณะ ชะรอยนรกนี้ จักชื่อ ปัทมนรก ตรง กับของเราว่า ปัทมนิรยะ

ฟังเฉพาะของเรา เราย่อมเห็นว่า เป็นเรื่องแต่ง เทียบคุกของอาณาจักรในสมัยที่ยังลงอาชญาอย่างรุนแรง เช่นที่เรียกว่า ทวัตติงสกรรมกรณ์ (เครื่องลงอาชญา ๓๒ ประการ) เป็นแต่กล่าวทำให้รุนแรงกว่า ภายหลังไม่รู้เท่า เลยเชื่อเอาเป็นจริง

เรื่องนรกของพราหมณ์ กับนिरยะในปกครองของเรา เทียบกันเข้าแล้วย่อมมีเค้าเป็นอันเดียวกัน เป็นทางให้สันนิษฐานว่า ต่างได้มาจากต้นเดิมเดียวกัน หรือถ่ายอย่างจากกันมา เป็นแต่ยกเรื่องให้เหมาะแก่ลัทธิของตน เช่น เรานับถือยุคติธรรมปรารถนาจะแปลเทวทูต เป็นความเลื่อมความทุกข์ ความสิ้น โดยธรรมดาด้วย เราก็ทำให้ยมราชซักถามเราเสียไว้ในการส่งลงโทษ เราก็ทำให้ยมราชถามแล้วนิ่งเสีย ให้นายนिरยะบาลรู้เอาเอง เรานับถือศาสนาของเรา เราก็ทำให้ยมราชเลื่อมใส ของเขาก็น่ามีดุจกัน เช่นเขาต้องการให้มีอำนาจแก่ได้ เพื่อล่อให้คนทำบาปนับถือพระเจ้าของเขาเป็นสรณะ เขาก็กล่าวถึงพระวิษณุและพระศิวะว่า มีอำนาจใช้เทวทูตไปแย่งอาดมันของผู้นับถือพระองค์จากเทวทูตพระยม ไปสู่เทวโลกของพระองค์เป็นอันพ้นจากตกนรก และพระวิษณุมีพระกรุณาปล่อยสัตว์นรกก็ได้ และเรื่องของเขาเชื่อว่า มีตัวอย่างอันจะพึงเห็นในมนุษย์ครั้งนั้นด้วย เช่นนี้ ทางที่เราจะพึงพิจารณา พึงมีดังนี้ :-

๑. พระพุทธศาสนารับรองมติในเรื่องนิรยะ
เพียงไร รับรองเท่าที่กล่าวสักว่าชื่อใน
บาลีนั้น ๆ ดังกล่าวมาแล้ว หรือรับรอง
ตลอดถึงเรื่องพิสดารดังแสดงในเทวทูต
สูตรด้วย
๒. ถ้าไม่รับรองเรื่องหลัง จะพึงทำความเข้าใจว่า สมเด็จพระบรมศาสดานำมาตรัส
เพื่อแสดงนรกในมนุษย์โดยนัย แต่เรื่อง
ถูกเติม หรือดัดแปลงให้เป็นจริงไป หรือ
เป็นธรรมปฏิรูป คือธรรมปลอม รจนา
แทรกขึ้นทีหลัง
๓. การวิจารณ์ ๒ ข้อข้างต้นนั้น จักนำไป
สันนิษฐานว่า พระพุทธศาสนารับรอง
เรื่องปรัมปราที่เคยเชื่อถือกันมา ด้วย
มิได้ปรากฏแก่ญาณเป็น “สนธิฎฺฐิโก”
คือเห็นเอง หรือนอกจากเห็นเองแล้ว ไม่
รับรองเรื่องที่ยังไม่ได้จริง

ข้าพเจ้าเรียงข้อวิจารณ์ ๓ ข้อนี้ตามความที่ปรารถนา
แต่ดูที่จะต้องทำความเข้าใจข้อ ๓ ก่อนกระมัง ? จึงจัก

วิจารณ์ ๒ ขอลงกันได้ถนัด ถ้าคนถือศาสนาอื่นแต่เป็น
ธรรมจะฟังวิจารณ์ เขาคงไม่ตีราคาพระศาสนาของเราสูง
เกินไป เขาอาจลงความเห็น ว่า ศาสนาของเรารับรอง
มติปรัมปรา อันยังไม่อาจชำระได้ด้วยญาณด้วย เช่นนี้
เขาก็ไม่เห็นน่าเกลียดน่าชังเรื่องเช่นนี้ อันมีอยู่ในปกรณ์
ของเรา ส่วนเราย่อมตีราคาพระศาสนาของเราสูงโดย
ธรรมดา มาพบเรื่องเช่นนี้เข้าไปในปกรณ์ของเราย่อม
ตะขิดตะขวง จะรับรองก็อาย จะปฏิเสธก็ไม่ถนัดปาก
เพราะอย่างนี้ เป็นการยากเพื่อจะลงสันนิษฐาน ขอยกไว้
ให้ผู้อ่านทำความเข้าใจเอาเอง

ธรรมวิจารณ์ หน้า ๘๓-๘๔/๒๕๒๙

เรื่องนรก ตามมติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ตามที่แสดงมานี้ ผู้อ่านย่อม
จะทราบได้ดีว่า ตามความรู้สึกของพระองค์นั้นเป็น
อย่างไรในเรื่องนี้ แต่อย่างไรก็ดี การที่ท่านไม่วินิจฉัยให้
เด็ดขาดลงไป ก็เพราะคนที่เชื่อเรื่องนรกตามที่กล่าวไว้
ในเทวทูตสูตรมีอยู่มาก และอีกประการหนึ่ง พระอรธ-
กถาจารย์ ซึ่งเป็นปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่มาก ก็ดูเหมือนท่าน

จะเชื่อ หรือแม้ตัวท่านเองจะไม่เชื่อ แต่ก็มีผลประโยชน์ที่จะให้คนอื่นเชื่อตามนั้น ยิ่งกว่านั้น ถ้าหากเราจะเชื่อเรื่องนรก ตามหลักในเทวทูตสูตร เราก็มีหลักฐานอ้างอิงได้มากมาย จากพระไตรปิฎกหลายแห่งทั้งที่ได้กล่าวมาแล้ว และจากคัมภีร์อื่น ๆ อีก เช่น มิลินทปัญญา เป็นต้น แต่อย่างไรก็ดี พระพุทธเจ้าก็ได้ทรงสอนเราไว้แล้วว่า “อย่าเชื่อโดยอ้างคัมภีร์ อย่าได้เชื่อโดยเห็นว่า เป็นความเชื่อสืบต่อกันมาช้านาน” ข้าพเจ้าคิดว่า เราควรจะได้ศึกษาเรื่องความเป็นมาแห่งคัมภีร์พระไตรปิฎกสักเล็กน้อย ทั้งนี้ เพื่อที่เราจะได้ไม่เป็นคนหลงคัมภีร์ ข้าพเจ้าคิดว่า คำวิจารณ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า ฯ จักให้ความสว่างแก่เราเป็นอย่างดีในเรื่องนี้ เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจะขอคัดคำวิจารณ์ ซึ่งพระองค์ทรงรจนาไว้ในหนังสือธรรมวิจารณ์ ดังมีข้อความต่อไปนี้ :-

พระไตรปิฎกควรเชื่อถือได้เพียงไร

บาลีจนาธรรมของเรากล่าวกันมาว่า พระอรหันต์ทั้งหลายได้ประชุมกันสังคายนาเป็นครั้งแรก ได้เรื่องจากพระอานนท์พุทธอุปัฏฐากผู้อยู่ใกล้ ได้ฟังในเวลาพระ

ศาสตราจารย์แก่ผู้รับเทศนาเป็นพื้น และสังคายนาสืบ ๆ มาอีก โดยเค้าคงเป็นเช่นนั้น ครั้งแรกคงได้ประชุมสอบถามความรู้เห็น และฟังความของกันและกัน แล้วเลือกเรื่องที่ได้รับอนุมัติวางไว้เป็นแบบแผน จำทรงหรือจารึกบอกเรียนกันสืบมา ภายหลังการจำทรงหรือฉบับแตกต่างกันขึ้น หรือเข้าใจรรถแห่งบางเรื่องบางตอนไม่ลงรอยกัน พระสงฆ์ผู้เป็นประธานในครั้งนั้น จึงประชุมกันทำสังคายนาอีก วินิจฉัยให้ลงรอยกัน ขยายความแห่งเรื่องแห่งตอนอันยังมัวให้แจ่ม ถือเป็นแบบสืบไปตามยุค การที่ว่าในปูนแรก ๆ ทำกันสืบมาด้วยลำพังความจำทรงนั้นมีฐานะอยู่ ในเวลาพระศาสดาปรินิพพานไม่ช้า พระสาวกทั้งหลายผู้ทันพระองค์ยังทรงชนมายุอยู่ ดูก็ไม่น่าจะรจนาเป็นอักษร เพราะท่านเหล่านั้นได้เคยรู้เห็นมาพอแล้ว อาจนำการเรียนการปฏิบัติของบริษัทให้อนุวัตน์ตามครั้งพระศาสดายังเสด็จอยู่ ขอสาธกด้วยการนำมาซึ่งศาสนวงศ์ของพระสงฆ์ คณะธรรมยุตติกนิภายในภายหลังแห่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้เองเป็นมาเช่นนั้น ถ้าการจดหมายเหตุได้ใช้มาแต่ครั้งแรกแล้ว

คงเป็นของเฉพาองค์พระสาวก หาได้นำเข้าอ่านและได้รับอนุมัติในที่ประชุมสงฆ์ไม่ สาธกด้วยจดหมายเหตุแห่งศาสนวงศ์ของพระสงฆ์คณะธรรมยุตติกนิกายของพระเถระบางองค์ได้อีก ฟังเป็นอย่างนั้นต่อมาอีกหลายชั่วอายุก็ได้ กว่าจะได้จารึกลงเป็นอักษรที่ตามตำนานกล่าวว่า ได้ทำที่ลังกาในร้อยปีที่ ๖ (คือพัน ๕๐๐ แล้วยังไม่เต็ม ๖๐๐) ภายหลังปรินิพพานแห่งพระศาสดา แต่ในร้อยปีที่ ๓ ครั้งอโศกรัชกาลที่เป็นคราวทำสังคายนาที่ ๓ ปรากฏว่า ในราชการได้ใช้หนังสือแล้ว คือได้จารึกศิลาประกาศธรรมโดยกระแสพระราชดำรัส นำจักได้ใช้จารึกพระคัมภีร์ดูกัน ส่วนโวหารในพระคัมภีร์ถือว่า เป็นของรจนาสำหรับจารึกมิใช่จดตามมุขปาฐะ คือคำออกจากปาก บางคัมภีร์เป็นโวหารเก่า ทั้งอธิมุตติ คือความน้อมใจนึกแห่งเจ้าของโวหาร ส่อว่า มิได้ทำเป็นเดิมในลังกา แต่โวหารก็ดี หรือวิธีใช้อักษรก็ดี เทียบด้วยคำจารึกศิลา ปรากฏว่าได้ทำขึ้นภายหลังอโศกรัชกาล แต่ไม่ห่างมากนัก แต่บางคัมภีร์เป็นโวหารปุณหลังลงมาก็มีถึงอรรถกถาเป็นของรจนาขึ้นในลังกาแท้แล

ข้าพเจ้ากล่าวถึงการทำสังคายนาในคราวต่อลงมา เพื่อวินิจฉัยข้อที่แตกต่างให้ลงรอยกัน และเพื่อขยายความแห่งข้อที่ยังมัวให้แจ่มนั้น ความมุ่งหมายอย่างต้นมีแจ้งในเรื่องสังคายนาครั้งที่ ๒ ครั้งที่ ๓ นั้นแล้ว ความมุ่งหมายอย่างหลัง พึงเห็นในเรื่องหรือในตอนที่เพิ่มขึ้นในภายหลังแต่สังคายนาครั้งก่อน จักสาธกเพียงด้วยชักเรื่องมาอ้างเพื่อเห็นง่าย ในฝ่ายพระสูตร มีบางสูตรที่ปรากฏว่าเพิ่มขึ้นทีหลัง เช่นสุกฺกสูตรในทีฆนิกาย สีลขันธวรรค เป็นภาสิตพระอนนท์แสดงแก่สุภมาณพโตเทยยบุตร และมธุรสสูตรในมัชฌิมนิกาย มัชฌิม-ปัณฑาสก์ เป็นภาสิตพระกัจจายนะ แสดงแก่พระเจ้ากรุงมธुरา ภายหลังพระศาสดาปรินิพพานแล้ว เรื่องสังคายนาเอง ในจุลลวรรคพระวินัยได้กล่าวถึงทั้งครั้งที่ ๑ ทั้งครั้งที่ ๒

พระคัมภีร์ของเราเป็นมาอย่างนี้ ของฝ่ายศาสนาอื่นก็คงเป็นเช่นกัน ทางที่ควรเป็นก็เช่นกัน นับว่าเป็นของนำมาดีอยู่ แต่ในอีกทางหนึ่ง ท่านผู้ทำสังคายนาในปูนหลัง ๆ มิใช่พระอรหันต์ดังกล่าวยกย่องก็อาจเป็นได้ ยิ่งท่านผู้รจนাপกรณ์ยิ่งอาจเป็นผู้มิใช่พระอริยะ เป็น

เพียงกัลยาณชนมีอัชฌาสัยงามก็ยังมีดี ชั้นอรรถกถา
 ปรากฏว่าท่านผู้รจนาคือคนกิเลสหนาซ้ำซ้ำ
 ด้วย เป็นฐานะอยู่ที่ความเคยเชื่อถือลัทธิเก่าในพื้นที่
 ประเทศและลัทธิต่างประเทศอันแพร่มาถึงเข้า
 ครอบงำรับรองลัทธินั้น ๆ เข้าไว้ในคัมภีร์ของตน
 ด้วยสันนิษฐานว่าเป็นจริง ยิ่งอัชฌาสัยของผู้รจนา
 เลวทราม ความแห่งปรกณที่ต่าง ยิ่งจะพึงระคน
 ด้วยลัทธิเหล่านั้น จันทรคราสและสุริยคราสที่เชื่อ
 กันในครั้งนั้นว่า เป็นเพราะราหูผู้เป็นศัตรูแห่ง
 เทวดาเข้าอมพระจันทร์พระอาทิตย์ ต้องมีเทพเจ้า
 ผู้มีฤทธิ์กว่าราหูเข้าช่วย ยังมามีในสูตรของเราและ
 กล่าววว่า ราหูต้องปล่อย เพราะพระพุทธานุภาพ
 ในบัดนี้ วิทยาเปิดเผยความจริงว่าเป็นด้วยอย่างไร
 มีการคำนวณเวลาจับ และเวลาหลุดถูกต้อง
 ละเอียดจนนาทีเป็นเครื่องพิสูจน์

จดหมายเหตุของภิกษุจีนชื่อฮวนเจียง ผู้ไปอินเดีย
 เมื่อราว พ.ศ. ๑๒๐๐ กล่าวว่า ครั้งนั้น ในอินเดีย
 ต่างลัทธิ ต่างนิกายกำลังประชันขันแข่งความวิเศษแห่งกัน
 ฝ่ายใดบกพร่องเป็นต้องเสื่อม ต้องล่ม ช่างน่ากลัวจริง ๆ

ว่า ในเวลาแย่งกันอยู่เป็นอย่างนั้น ลัทธิอันกล่าวแล้ว น่าได้ช่องเข้ามาแทรกในพระคัมภีร์ของเราณจิตใจและนำสืบมาด้วยความไม่รู้สึกรู้สีก แม้ในปกครองของเราเองก็ยังมีความจริงเกิดขึ้นด้วยลัทธิธรรมปฏิบัติ คือ ลัทธิธรรมปลอมดังปรารภถึงในกัศสปสังยุตตนิทานวรรค โดยใจความว่า ลัทธิธรรมปฏิบัติยังไม่มีเพียงใด พระลัทธิธรรมยังทรงอยู่เพียงนั้น เมื่อลัทธิธรรมปฏิบัติมีขึ้น พระลัทธิธรรมย่อมอันตรธานไป โมฆบุรุษ (คือคนเปล่า) ในพระศาสนาตัวเองเป็นผู้ยังพระลัทธิธรรมให้อันตรธาน แม้พระธรรมเป็น “สนทิกุญจโก” อันผู้พิจารณา อันผู้ปฏิบัติ จะพึงเห็นเองคือปรากฏแก่ใจของผู้ที่ เป็นวิสัย ก็อาจเห็นได้ อย่างนั้น ที่พ้นวิสัย ย่อมไม่อาจเห็นเอง ยิ่งเป็นธรรมปฏิบัติ จักเห็นเองไม่ได้เลย

- ธรรมวิจารณ์ ตอนคำนำ

เรื่องนรกตามนัยแห่งเทวทูตสูตร ควรเชื่อได้เพียงไร

จากบทวิจารณ์เรื่องพระไตรปิฎกของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ดังที่ได้คัดลอกมา

ให้ดูนี้ จะเห็นว่า เรื่องที่มีอยู่ในพระไตรปิฎก แม้ตามเนื้อเรื่องจะกล่าวว่าเป็นพุทธพจน์ด้วยนั้น ก็จะต้องถือว่าเป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้จริงทุกเรื่องไม่ได้ เพราะปรากฏหลักฐานชัดเจนว่า เรื่องที่แต่งขึ้นในภายหลังก็มี และเป็นเรื่องของลัทธิอื่นที่เข้ามาปะปนอยู่ในเรื่องของพุทธศาสนาก็มี โดยผู้ที่นำมานั้นเคยเชื่อถืออย่างนั้นมาก่อน และเพื่อต้องการจะข่มศาสนาอื่น โดยแสดงให้เห็นว่า แม้เทวดาที่คนในศาสนาอื่นนับถือว่าเป็นผู้สูงสุดนั้นก็ยังต้องนับถือพระพุทธเจ้า ดังเช่นเรื่องราหูอมจันทร์อย่างนี้เป็นต้น และในเรื่องมหาสมัยสูตรก็มีกล่าวถึงพระหริ คือพระนารายณ์ ได้มาเฝ้าพระพุทธเจ้าที่ป่ามหาวันโดยข้อความที่เป็นบาลีตอนนี้ได้กล่าวไว้ว่า อถาคูหริโย เทวา และถ้าพิจารณาดูจากเรื่องในมหาสมัยสูตรนี้ ให้ละเอียดแล้วเห็นได้ชัดว่า บรรดาเทวดาและพรหมทั้งหลายที่ในศาสนาพราหมณ์นับถือว่าเป็นพระเจ้าของเขานั้น ล้วนแต่ได้มาเฝ้าพระพุทธเจ้าทั้งสิ้น ฉะนั้นจึงเป็นไปได้ว่า พระสูตรเหล่านี้ได้แต่งขึ้นในภายหลังแล้วก็อ้างว่าเป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้

ฉะนั้นเรื่องความเป็นไปในนรกก็ดี เรื่องเทวทูตก็ดี เรื่องนายนิรยบาลก็ดี เรื่องพญายมก็ดี เรื่องเหล่านี้มีทางสันนิษฐานได้ว่า ไม่ใช่เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ หรืออาจจะตรัสไว้จริง แต่ก็ได้มาแต่งเสริมขึ้นในภายหลังอีก ดังเช่นในเรื่องมหาสมัยสูตรนั้น ความจริงได้มีเทวดาทิ้งหลายมาเฝ้าพระพุทธเจ้าจริงและก็มีมากด้วย และพระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสเล่าเรื่องนี้ไว้ด้วยจริง แต่ก็คงจะได้มีการแต่งต่อเติมเสริมเอาพวกเทวดาและพรหมทุกประเภท บรรดาที่พวกพราหมณ์ทั้งหลายนับถือนั้น เข้ามาเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าทั้งหมด ในทำนองเดียวกันกับพวกพราหมณ์ก็ได้แต่งคัมภีร์เรื่อง นารายณ์สิบปาง และได้กล่าวว่า พระพุทธเจ้าของเราก็คือ พระนารายณ์ปางหนึ่งของเขา และเรียกว่า พุทธาวตาร คือปางที่พระนารายณ์เสด็จอวตารลงมาเกิดเป็นพระพุทธเจ้า ซึ่งผลจากการที่เขาได้แต่งคัมภีร์ของเขาไว้ อย่างนี้ จึงเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ศาสนาพราหมณ์กลืนเอาพระพุทธศาสนาไว้ได้ และทำให้พุทธศาสนาในสมัยนั้นค่อย ๆ สูญสิ้นไปจากอินเดีย จนกระทั่งไม่มีเหลือ ดังที่เราทั้งหลายได้ทราบกันอยู่แล้วนั้น

เหตุไรคนทั้งหลาย จึงไม่เชื่อว่านรกในชาติหน้ามี ?

อันที่จริงเรื่องนรกนั้น ถ้าหากในคัมภีร์ของเราไม่บรรยายไว้จนเกินไป คือกล่าวแต่เพียงว่า คนที่ทำบาปไว้เมื่อตายไปแล้ว จะต้องได้รับการลงโทษหรือความทุกข์ทรมานอย่างนั้นอย่างนี้ ซึ่งไม่ใช่รุนแรงหรือทารุณโหดเหี้ยม จนเป็นเรื่องเหลือเชื่อ หรือเป็นเรื่องที่ไม่น่าจะเป็นไปถึงเพียงนั้น ถ้าเช่นนี้แล้ว ก็อาจจะทำให้คนทั้งหลายเชื่อว่า นรกมีจริงได้ และถ้าพิจารณาจากหลักที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้แท้ ๆ แล้ว จะเห็นว่าเป็นเรื่องที่เชื่อถือได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ ยกเว้นแต่เรื่องใน พาลบัณฑิตสูตร กับใน เทวทูตสูตร เท่านั้น ซึ่งเป็นเรื่องน่าสงสัยว่า พระพุทธเจ้าตรัสไว้เช่นนั้นจริงหรือ ? นอกจากพระสูตรทั้ง ๒ นี้แล้วเชื่อถือได้ทั้งหมด ที่ว่าเชื่อถือได้นั้น ก็เพราะมีเหตุผลที่ควรเชื่อถือได้จริง ๆ ดังเช่นเรื่องนรกในชีวิตประจำวัน หรือนรกในปัจจุบันชาตินี้ ส่วนนรกในชาติหน้านั้น พระพุทธเจ้าจะไม่ทรงอธิบายรายละเอียดไว้ จะตรัสไว้เพียงสั้น ๆ เท่านั้น แต่ก็ตรัสว่า “คนที่ทำบาปไว้นั้น

ในเมื่อตายไปเกิดเป็นโอปปาติกะแล้วจะเดือดร้อนหรือได้รับความทุกข์ทรมาน ยิ่งกว่าตอนอยู่ในโลกมนุษย์หลายเท่า” ดังพุทธพจน์ที่เคยอ้างมาแล้วว่า “คนที่มีปกติทำบาปอยู่เสมอนั้น เมื่อมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ก็ถูกไฟเผา (ตบปติ) เมื่อละจากโลกนี้ไปแล้ว ก็ถูกไฟเผา และเมื่อตายไปสู่ทุกคติแล้ว จะถูกไฟเผาเพิ่มขึ้นอีกหลายเท่า” (ภิกขุโย ตบปติ ทุกคคติ คโต)

เหตุผลที่ทำให้เชื่อว่า นรกในชาติหน้ามีจริง

อนึ่ง คนส่วนมากในปัจจุบัน เมื่อมาได้ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนรก ตามที่กล่าวไว้ในพาลบัณฑิตสูตร เทวทูตสูตร และจากคัมภีร์อรรถกถาฎีกาต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาให้ฟังบ้างแล้วนั้น จะเห็นว่าเป็นเรื่องเหลือเชื่อ หรือเห็นว่าเป็นเรื่องเป็นไปไม่ได้ แล้วก็สรุปเอาว่าเรื่องเหล่านี้ไม่มีจริงเลยนั้น ก็เป็นการไม่ถูกต้อง เพราะความจริง นรกในความหมายว่าเป็นสถานที่หรือเป็นภูมิที่ทรมานผู้ที่ได้ทำบาปไว้นั้นย่อมมีอย่างแน่นอน และที่ว่าเรื่องนี้มีจริง ก็เพราะมีเหตุผลดังต่อไปนี้ คือ :-

๑. เพราะทุกคนเมื่อตายไปแล้ว ในเมื่อกิเลสยังไม่สิ้นก็ต้องเกิดอีก และชีวิตที่เกิดขึ้นทันทีหลังจากตาย ก็คือเกิดเป็นโอปปาติกะตามหลักที่ว่า “เมื่อมีวิญญูณ ก็ต้องมีนามรูป” และนามรูปที่จะเกิดได้ทันที ก็คือนามรูปที่เป็นโอปปาติกะ ขอให้สังเกตว่า ผู้ที่ไม่เชื่อว่าโอปปาติกะมี (นตฺถิ โอปปาติกํ) พระพุทธเจ้าตรัสว่า เป็นมิจฉาทิฏฐิ คือ เป็นอุจเจททิฏฐิ และเมื่อเป็นมิจฉาทิฏฐิข้อนี้ คือเห็นว่าโอปปาติกะไม่มี ก็จะเห็นว่า คนเราตายแล้วก็สูญ ไม่มีอะไรไปเกิดอีก ฉะนั้น คนที่จะเชื่อว่า นรกใต้ดินก็คือนรกในโลกของโอปปาติกะมีจริงนั้น ประการสำคัญจะต้องเชื่อในเรื่องของโอปปาติกะเสียก่อน พร้อมทั้งเข้าใจเหตุผลโดยชัดเจนด้วยว่า ชีวิตประเภทนี้เกิดขึ้นมาได้อย่างไร

๒. ชีวิตของโอปปาติกะเป็นชีวิตที่เกิดจากใจของตนเองล้วน ๆ เป็นพวก มโนมยรูป คือเป็นพวกที่มีร่างกายเกิดจากใจ ตลอดทั้งสภาพสิ่งแวดล้อม เช่น เสื้อผ้า อาหาร ที่อยู่ คือทุกอย่างที่เห็น ที่ได้ยิน ที่สัมผัสได้ในโลกของโอปปาติกะนั้น เกิด

จากใจทั้งสิ้น ผู้ที่ได้สมาธิสูงถึงขั้นได้ทิพยจักขุ หรือได้มโนมยิทธิ จะสามารถมองเห็นและติดต่อกับพวกเหล่านี้ได้ด้วยตนเอง ขอให้สังเกตว่า ในพระสูตรทั่ว ๆ ไปในเมื่อมีการกล่าวถึงพวกโอปปาติกะทั้งหลายแล้วจะเห็นได้ชัดว่า พระพุทธเจ้าทรงรู้เห็นด้วยทิพยจักขุ หรือในบางแห่งก็กล่าวว่า พระองค์ทรงหายตัวจากที่ที่ประทับ แล้วไปปรากฏตัว ณ ที่ที่โอปปาติกะอยู่ ดังเช่นในเรื่อง พรหมนิมิตตสูตร ซึ่งได้กล่าวว่า พระองค์ทรงหายตัวจากในโลกมนุษย์แล้วไปปรากฏตัวที่พรหมโลก ต่อหน้าพวกพรหมทั้งหลาย อย่างนี้เป็นต้น (ขอให้ดูรายละเอียดในหนังสือสัพพัญญู หน้า ๗๓-๗๔/๒๕๓๘)

๓. ชีวิตของพวกโอปปาติกะทั้งหลาย ก็เหมือนกับร่างกายของมนุษย์ คือมีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วนเหมือนกายมนุษย์ ต่างกันแต่เพียงว่า กายมนุษย์เป็นกายหยาบ เรียกว่า โอฬาริกรูป ส่วนกายพวกโอปปาติกะเป็นกายละเอียด เรียกว่า สุขุมรูป ฉะนั้นในเมื่อกล่าวว่าพวกโอปปาติกะมีเลือด มีเนื้อ มีหนัง มีลำไส้ มีเส้นเอ็น มีกระดูก มีอวัยวะต่าง ๆ เหมือนมนุษย์นั้นจึงเป็นสิ่งที่

เป็นไปได้ มีได้ ไม่ใช่เรื่องเหลือเชื่อ หรือเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ขอได้โปรดจำไว้ให้ดีกว่า คนที่ไม่ยอมรับหรือไม่เชื่อว่า พวกโอบปาติกะทั้งหลายก็มีอวัยวะต่าง ๆ เหมือนกับมนุษย์นั้น จะไม่มีทางเข้าใจและยอมรับว่า นรก-สวรรค์ มีจริงได้เลย

ฉะนั้นจะเห็นว่า การที่คนทั้งหลายไม่ยอมเชื่อว่า นรกสวรรค์มีจริงนั้น เป็นเพราะไม่รู้ถึงเหตุผลต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วทั้ง ๓ ข้อนั้น เมื่อหลายสิบปีมาแล้วราว พ.ศ. ๒๔๙๖ ในสมัยนั้นข้าพเจ้าได้เขียนเรื่อง นรกสวรรค์ ไว้เรื่องหนึ่งในหนังสือ พุทธวิทยา เล่ม ๒ ในสมัยนั้นข้าพเจ้ายังพิสูจน์ไม่ได้ว่า โอบปาติกะมีจริง แต่ก็เชื่อว่า มี ซึ่งเป็นความเชื่อตามคัมภีร์ แต่ก็ไม่ค่อยจะแน่ใจ เพราะสมัยนั้นยังไม่เข้าใจเหตุผลและยังพิสูจน์ไม่ได้ เรื่องนี้เพิ่งจะมาเข้าใจแจ่มแจ้งและยอมรับว่า ชีวิตเหล่านี้มีจริง ก็ในราวปลายปี ๒๕๐๑ คือภายหลังที่ฝึกสมาธิให้กับ คุณศรีเพ็ญ จัตุหะศรี จนกระทั่งคุณศรีเพ็ญสามารถเห็นและติดต่อกับโอบปาติกะได้ และหลังจากนี้ก็ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้มาโดยลำดับ

จนกระทั่งต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ ก็ได้เขียนหนังสือขึ้นมาเล่มหนึ่งชื่อว่า **ผีและเทวดามีจริง** และอีกเล่มหนึ่งชื่อว่า **สุแสงสว่าง** ซึ่งหนังสือทั้ง ๒ เล่มนี้ได้อธิบายถึงเรื่องความเป็นไปของพวกโอปปาติกะทั้งหมด ตลอดทั้งอธิบายให้เห็นว่า ชีวิตของพวกโอปปาติกะเกิดขึ้นมาได้อย่างไร และเมื่อเร็ว ๆ นี้ คือเมื่อต้นปี ๒๕๓๐ ก็ยังได้เขียนหนังสือเรื่อง **กำเนิดที่ ๔** คือเรื่องโอปปาติกะกำเนิดขึ้นมาอีก

นอกจากนี้เมื่อเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๘ ก็ได้จัดพิมพ์หนังสือนิตยสารรายเดือนออกมาครั้งแรกชื่อว่า **หนังสือวิญญาน** และตั้งโรงพิมพ์เพื่อพิมพ์หนังสือเรื่องนี้ขึ้นมาด้วย ซึ่งโรงพิมพ์ก็ชื่อว่า **โรงพิมพ์วิญญาน** หนังสือนิตยสารวิญญานนี้ในปัจจุบันก็ยังออกอยู่เป็นประจำทุก ๆ สองเดือนต่อหนึ่งเล่ม ฉะนั้นจะเห็นว่าการเข้าพเจ้าจะรู้แน่ว่า โอปปาติกะมีจริงนั้น ก็ยังต้องใช้เวลาศึกษาค้นคว้าอยู่นาน และข้อสำคัญก็คือต้องมีเครื่องมือในอันที่จะพิสูจน์เรื่องนี้ด้วย ไม่เช่นนั้นเรื่องนี้ก็จะยังคงเป็นที่สงสัยแคลงใจอยู่เรื่อย คือถึงแม้จะยอมรับว่ามี แต่

ก็อธิบายเหตุผลไม่ได้ ครั้นจะไม่ยอมรับก็จะขัดแย้งกับคำสอนของพระพุทธเจ้า แต่ในปัจจุบันนี้ ข้าพเจ้าคิดว่าเรื่องโอบปาติกะมีจริงนั้นเป็นที่รู้และยอมรับกันทั่วโลกแล้ว เพราะเรื่องนี้ในต่างประเทศก็มีการศึกษาค้นคว้า มีการพิสูจน์ด้วยวิธีการต่าง ๆ มานานแล้ว หนังสือภาษาต่างประเทศที่ยืนยันถึงเรื่องเหล่านี้ในปัจจุบันก็มีมากมายจนอ่านกันไม่ไหว ฉะนั้นประเด็นสำคัญที่ว่า โอบปาติกะมีจริงหรือไม่ ? ปัญหานี้ได้หมดสิ้นไปแล้ว เพราะยอมรับกันทั่วไปแล้วว่า โอบปาติกะมีจริงแน่นอน

แต่อย่างไรก็ดี แม้ในต่างประเทศจะมีการศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้จนเป็นที่ยอมรับกันก็จริง แต่ส่วนใหญ่จะไม่รู้เหตุผลว่า ชีวิตอย่างนี้เกิดขึ้นมาได้อย่างไร มีเฉพาะแต่ในทางพุทธศาสนาเท่านั้นที่อธิบายถึงเรื่องเหล่านี้ได้ละเอียดถี่ถ้วน ดังเช่นเหตุผลต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ซึ่งเหตุผลดังที่กล่าวมานั้น ในต่างประเทศหรือแม้ในศาสนาอื่น ๆ เช่นคริสต์ศาสนาเป็นต้น จะไม่มีการอธิบายเหตุผลเหมือนกับในทางพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น จึงนับว่าเป็นความภาคภูมิใจอย่างยิ่งสำหรับชาวพุทธ ที่เรื่อง

นี่พระพุทธเจ้าได้ทรงรอบรู้จริง ๆ และได้ทรงบรรยายไว้อย่างละเอียด จนได้พระนามว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเป็น โลกวิทู รู้แจ้งโลก สตถา เทวมนุสฺसानํ เป็น ศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย อย่างนี้เป็นต้น (ผู้ที่ต้องการจะทราบถึงความรู้ความสามารถของพระพุทธเจ้าว่ามีอยู่อย่างไรนั้น ขอให้อ่านหนังสือเรื่อง สัพพัญญู ซึ่งข้าพเจ้าเขียนไว้แล้ว)

อนึ่ง การที่จะเข้าใจและยอมรับด้วยว่า นรกในชาติหน้า คือนรกในโลกของโอปปาติกะมีจริงนั้น นอกจากจะต้องเข้าใจเหตุผลทั้ง ๓ ข้อโดยละเอียดแล้ว ยังมีอีกประเด็นหนึ่ง ที่จะต้องทำความเข้าใจกันให้แจ่มแจ้ง คือ เรื่องประสาทสัมผัส เพราะโดยปกติการที่คนเราจะยอมรับว่าอะไรมีจริงนั้น ก็ต่อเมื่อสามารถมองเห็นได้ ได้ยินได้ สัมผัสได้ด้วยประสาทอย่างใดอย่างหนึ่ง และคนทั้งหลายก็มักจะมีอคติหรือความเคลือบแคลงกับเรื่องที่เคยรู้เคยเห็นมา และก็มักจะคิดหรือคาดคะเนไปจากประสบการณ์ที่เคยรู้เคยเห็นมาเท่านั้น สิ่งใดถ้าอยู่นอกเหนือประสาทสัมผัสแล้วก็มักจะไม่ยอมรับว่ามี หรือถึงแม้จะคิดว่ามี แต่ก็

ไม่ค่อยจะแน่ใจ เพราะไม่เข้าใจว่ามันมีได้อย่างไร ทั้งนี้ก็เพราะมีหลักอยู่ว่า อุปาทานทำให้เกิดอวิชชา คือคนเราเมื่อยึดถือไว้อย่างไร ก็จะไปคิดแต่ในแง่ที่ตนยึดถือไว้เท่านั้น ในแง่อื่นที่ผิดไปจากที่ตนเคยรู้เคยเห็นแล้วจะไม่เข้าใจ ทำนองเดียวกับปลาซึ่งอยู่แต่ในน้ำ เห็นสิ่งต่าง ๆ เฉพาะในน้ำ เคยชินกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ในน้ำ ฉะนั้นปลาจะไม่มีทางเข้าใจเรื่องบนบก คิดอย่างไรก็ไม่มีทางเข้าใจ ในทำนองเดียวกับมนุษย์ทั้งหลายถึงแม้จะเป็นคนฉลาดรอบรู้สักเพียงไร ก็รู้และเข้าใจเฉพาะแต่สิ่งที่เคยพบเห็นมาเท่านั้น โดยไม่เฉลียวใจเลยว่า ประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ของตนนั้นมีขอบเขตจำกัด สิ่งที่มีอยู่จริง ๆ แต่ไม่สามารถจะสัมผัสได้ด้วยประสาททั้งห้านั้นมีอยู่อีกมากมาย

อนึ่ง โดยธรรมดาประสาทนั้นสามารถพัฒนาได้ ให้มีความสามารถสูงกว่าที่เคยรู้เคยเห็นเคยได้ยินได้ ซึ่งวิธีพัฒนานั้นก็คือการฝึกสมาธิ ฉะนั้นจะเห็นว่า สำหรับผู้ที่ฝึกสมาธิได้ขั้นสูง โดยเฉพาะคือได้ถึงขั้นจตุตถฌาน ฌานที่ ๔ แล้ว ต่อจากนี้ก็จะมีวิธีฝึกเพื่อให้เกิดทิพยจักขุ ทิพยโสต และอภิญญาข้ออื่นอีกหลายอย่าง ซึ่งเรื่อง

เหล่านี้เป็นเรื่องจริง เป็นเรื่องเป็นไปได้อย่างสิ้น (ขอให้อ่านหนังสือเรื่องอภิญา ซึ่งข้าพเจ้าได้เขียนไว้แล้วเหมือนกัน)

แต่สำหรับคนที่ไม่ได้ศึกษาเรื่องสมาธิ ไม่ได้ศึกษาเรื่องอภิญาให้เข้าใจจริง ๆ นั้น ก็ไม่มีทางที่จะรู้ได้เลยว่าสภาพนรกและสวรรค์ในโลกของโอบปาติกะมีได้อย่างไร เพราะสภาพนรกและสวรรค์ดังที่กล่าวนี้ อยู่ในสภาพที่ตาธรรมตาของเรามองไม่เห็น หูของคนธรรมดาที่ไม่มีทางจะได้ยินเสียงของพวกเหล่านี้ อย่างนี้เป็นต้น อันที่จริง สิ่งต่าง ๆ ในโลกของโอบปาติกะนั้น ทุกอย่างสามารถสัมผัสถูกต้องได้ เหมือนกับสิ่งต่าง ๆ ในโลกมนุษย์ แต่ต้องเป็นประสาทสัมผัสของพวกที่เป็นกายทิพย์ คือกายซึ่งเกิดจากใจของเขาเอง คนที่ยังเป็นอยู่ยังไม่ตาย แต่ก็สามารถจะมองเห็นหรือสัมผัสได้ เช่นจับตัวหรือถูกต้องเสื้อผ้าหรือถูกต้องสถานที่ของพวกนี้ได้ เช่นเหยียบถูกแผ่นดินในโลกทิพย์ ก็ารู้สึกเหมือนกับที่เราารู้สึกสัมผัสแผ่นดินในโลกมนุษย์ คือรู้สึกว่ามันมีอยู่จริง ๆ ไม่ใช่นึกเอาเองหรือฝันไปเหมือนกับในเวลาอนหลับ ที่เป็นเช่นนี้

ก็เพราะในขณะนั้นคน ๆ นั้นได้ละทิ้งกายเนื้อไปแล้ว ในขณะนั้นเขาอยู่ในสภาพกายทิพย์ และมีประสาทสัมผัสเหมือนกับพวกโอปปาติกะทั้งหลายซึ่งเป็นพวกกายทิพย์ ถ้าปลาสามารถขึ้นมาบนบกได้ มีชีวิตอยู่บนบกได้ ไหนมาไหนได้ ปลาก็จะยืนยันว่า สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่บนบกนั้นมีจริงแท้แน่นอน ข้อนี้ฉันใด คนที่จะรู้ว่า ชีวิตที่เรียกว่า โอปปาติกะมีจริง ในโลกของโอปปาติกะมีจริงนั้น จะต้องเป็นเหมือนปลา ซึ่งสามารถขึ้นจากน้ำได้ มีชีวิตอยู่บนบกได้ ซึ่งหมายความว่า ผู้นั้นจะต้องละกายเนื้อได้ และมีชีวิตอยู่ในสภาพที่เป็นโอปปาติกะได้ ซึ่งผู้ที่ทำได้มีอยู่ ๒ ประเภท คือ :-

๑. ตายจากมนุษย์ไปเกิดเป็นโอปปาติกะ

๒. ผู้ที่ได้มโนมยิทธิ ซึ่งสามารถละทิ้งกายเนื้อได้ชั่วคราว แล้วสร้างกายทิพย์ขึ้นมาแทนกายเนื้อ และสามารถมีชีวิตอยู่ได้ในสภาพที่เป็นกายทิพย์นั้น เหมือนกับพวกโอปปาติกะทั้งหลาย

อนึ่ง ขอให้เข้าใจว่า โดยธรรมดาผู้ที่รู้เรื่องโอปปาติกะเป็นอย่างดี และรู้สภาพสิ่งแวดล้อมในโลกของ

โอปปาติกะทั้งหลายเป็นอย่างดีด้วยนั้น ทุกคนจะยอมรับว่า นรกและสวรรค์มีจริงแน่นอน และรู้ซึ่งถึงคำว่า บุญและบาปแจ่มแจ้งด้วย ซึ่งเมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วชีวิตของโอปปาติกะทั้งหลายก็ดี สภาพสิ่งแวดล้อมในโลกของโอปปาติกะก็ดี ทุกอย่างเกิดจากใจทั้งนั้น และถ้าคนไหนรู้แจ้งว่า

สิ่งต่าง ๆ ในโลกมนุษย์ คือไม่ว่าจะเป็นดิน หิน หรือแร่ธาตุต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต แต่ภายในโครงสร้างของมันก็มีวิญญาณ สิ่งที่มีชีวิตทุกอย่าง นับตั้งแต่พืชทุกชนิด สัตว์ทุกชนิด แม้กระทั่งจุลินทรีย์ทุกชนิด รวมทั้งมนุษย์ทั้งหลาย สิ่งเหล่านี้มีวิญญาณ และเกิดจากวิญญาณ

ถ้าเข้าใจความจริงอันนี้ได้ ปัญหาเรื่องนรกสวรรค์ก็จะหมดไป เพราะจะมองเห็นเสมือนหนึ่งที่เรายอมรับกันว่า น้ำนั้นแม้ในขณะที่มันยังมีสภาพเป็นไอน้ำ ซึ่งบางครั้งมองไม่เห็น สัมผัสไม่ได้ แต่ก็ยอมรับว่าในอากาศทั่ว ๆ ไปก็มีน้ำ คนที่มองไม่เห็นนรกและสวรรค์นั้นก็เหมือนกับคนทั้งหลาย ซึ่งโดยปกติแล้วจะมองไม่เห็นไอน้ำที่มันมี

อยู่ทั่วไป นอกจากในบางครั้งถ้าไอน้ำรวมตัวกันมาก ก็
สามารถที่จะมองเห็นได้ เช่นเป็นหมอก เป็นเมฆ อย่างนี้
ก็สามารถเห็นได้

ความจริงสภาพของนรกและสวรรค์นั้น ถ้าใครมี
สมาธิถึงขั้นที่จะมองเห็นและพูดจาติดต่อกับโอปปาติกะ
ได้อย่างคุณศรีเพ็ญ จัตุหะศรี คนนั้นก็ย่อมรับได้ว่า
นรกและสวรรค์มีจริง เพราะบนพื้นโลก หรือในบรรยากาศ
ของโลกนี้เอง เคยได้พบในที่บางแห่งเป็นเมืองนรก
ที่บางแห่งเป็นเมืองสวรรค์ ซึ่งนรกและสวรรค์ที่ว่านี้
ก็ซ้อนกันอยู่กับโลกมนุษย์นี้เอง ตัวอย่างเช่นที่ศูนย์
พัฒนาศาสนาตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัด
เพชรบูรณ์ ในบริเวณศูนย์ ฯ ทั้งหมด เมื่อเข้าสมาธิไป
แล้วจะพบเห็นพวกเทวดานางฟ้ามากมาย ตลอดทั้งสิ่ง
แวดล้อม เช่นถนนหนทาง สนามหญ้า สระน้ำ ต้นไม้
และบ้านเรือนหรือวิมานอันเป็นที่อยู่อาศัย อย่างนี้เป็นต้น
และที่บริเวณป่าไถ่ ๆ กับสะพานพ่อบุณผาเมืองหรือที่
ผาแดง ซึ่งตั้งอยู่บนเส้นทางที่แยกจากหล่มสักไปชุมแพ
ไปขอนแก่น ในบริเวณนี้เมื่อเข้าสมาธิไปแล้วก็จะเห็น

สภาพของคนที่ตกนรก คือถูกไหม้อยู่ในเปลวไฟ เสียงร้องที่ดังมาจากพวกนี้เป็นที่น่าสังเวชยิ่งนัก แม้กระทั่งพวกเปรต พวกอสุรกาย คือพวกโอบปาติกะที่มีรูปร่างใหญ่โตมาก พวกเหล่านี้ก็เคยเห็นตามป่า ตามวัดและเมืองเก่า ๆ เมืองโบราณหลายแห่ง ฉะนั้นจากข้อเท็จจริงที่สามารถพิสูจน์ได้ และเท่าที่รู้ก็เป็นเพียงส่วนเล็กน้อยมาก เพียงแค่นี้ก็คิดว่า คงจะทำให้เชื่อว่านรกสวรรค์มีจริงแท้แน่นอน

หนังสือที่จะช่วยให้เข้าใจเรื่องนรกและสวรรค์

ในปัจจุบันเนื่องจากมีผู้ศึกษาค้นคว้าเรื่องชีวิตหลังจากตายกันมาก ทั้งในเมืองไทยและในต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ เขามีสมาคมศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้มานานถึง ๑๐๐ กว่าปีแล้ว ผู้ที่เป็นสมาชิกของสมาคมนี้ล้วนแต่เป็นนักวิทยาศาสตร์ทั้งสิ้น เขามีผลงานที่ได้บันทึกไว้มากมาย ซึ่งรายงานแต่ละชิ้น ล้วนแต่มีเหตุผลทำให้เชื่อว่าชีวิตหลังจากตายมีจริง และสามารถจะมาติดต่อกับมนุษย์ในโลกนี้ได้ นอกจากนี้ เกือบจะพูดได้ว่าเกือบทุกประเทศในโลก เขาได้มีการศึกษาค้นคว้าทำการ

พิสูจน์เรื่องนี้กัน แม้กระทั่งในประเทศคอมมิวนิสต์ เช่น รัสเซีย ก็มีหนังสือประเภทนี้ออกมาหลายเล่ม แสดงว่า เดียวนี้ไม่ว่าประเทศไหน คนระดับไหน ส่วนมากล้วนแต่ มีความเชื่อในเรื่องชีวิตหลังจากตายว่า มีจริงทั้งนั้น ใน บรรดาหนังสือต่าง ๆ ที่รายงานถึงเรื่องนี้ ข้าพเจ้าอยาก ขอแนะนำให้ท่านอ่านหนังสือชุด โลกทิพย์ ซึ่งเขียนโดย นายแอนโทนี่ บอร์เจีย คนนี้เป็นคนอังกฤษ หนังสือ เล่มนี้นายแอนโทนี่เขียนบันทึกมาจากคำบอกเล่าของคน ที่ตายไปแล้ว ซึ่งคนที่ตายไปนี้ชื่อว่า โรเบิร์ต ฮิว เบ็นสัน ตายไปประมาณ ๔๐ ปี แล้วกลับมาเล่าเรื่องของ ตัวเอง นับตั้งแต่ในขณะที่ตนเองกำลังจะตายและเกิดใหม่ แล้วไปไหน ได้พบเห็นอะไรบ้าง เล่าค่อนข้างจะละเอียด นายแอนโทนี่บอกว่า เขาไม่ได้เขียนขึ้นเอง แต่เขาได้ยิน คำบอกเล่าเหล่านั้นทางหูแล้วก็บันทึกเอาไว้ หนังสือเล่ม นี้มีอยู่ ๓ เล่ม และอีกเล่มเขียนโดย ท่านโยคีรามจักร อธิบายเรื่องชีวิตหลังจากตาย ซึ่งท่านผู้นี้คุ้นเคยกับ ข้าพเจ้าเป็นอย่างดี แต่ก็เป็นการคุ้นเคยหลังจากที่ท่าน ตายมานานแล้ว หนังสือชุดโลกทิพย์นี้ อาจารย์ศิริ

พุทธศุภร์ เป็นคนแปลและทางสำนักค้นคว้าทาง
วิญญาณได้จัดพิมพ์มานานแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๙
และได้พิมพ์ขึ้นมาหลายครั้ง ปัจจุบันหนังสือเหล่านี้ก็ยังมี
มืออยู่ ผู้สนใจสั่งซื้อได้จากสำนักค้นคว้าทางวิญญาณ ซึ่งมี
เลขบ้านอยู่ท้ายค่านำของหนังสือที่ออกจากสำนักนี้ทุกเล่ม

สำหรับท่านที่ได้อ่านหนังสือชุดนี้แล้ว ครั้งแรกก็
อาจจะเห็นว่าเป็นนิยายหรือเป็นเรื่องแต่งขึ้น ก็ขอให้อ่าน
ดูค่านำของข้าพเจ้า แล้วจะทราบว่า เราได้หนังสือนี้มา
อย่างไร ก่อนจะพิมพ์ออกเผยแพร่ ได้ทำการพิสูจน์
อย่างไร จึงกล้ายืนยันว่า เรื่องราวในหนังสือเล่มนี้เป็น
เรื่องจริง และปัญหาที่น่าสงสัยในหนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้า
ก็ได้รวบรวมนำเอาไปตอบอยู่ในตอนท้ายของโลกทิพย์
เล่ม ๓ แล้ว ฉะนั้นสำหรับผู้ที่สนใจเรื่องเหล่านี้ ควรจะ
ได้อ่านหนังสือชุดนี้ทั้งหมด แล้วจะทำให้เราเชื่อได้ว่า คน
เราเมื่อตายไปแล้ว บางคนก็ไปนรกจริง บางคนก็ไป
สวรรค์จริง เรื่องนรกสวรรค์ไม่ใช่เรื่องนิยายอีกต่อไป
ส่วนเรื่องนรกสวรรค์ที่บรรยายไว้ในคัมภีร์ทางศาสนานั้น
ส่วนมากจะเป็นเรื่องเหลือเชื่อจนทำให้คนทั้งหลายไม่เชื่อว่า

นรกสวรรค์มีจริง ซึ่งเรื่องนี้ก็ได้วินิจฉัยมาแล้วว่า เรื่องเหลือเชื่อเหล่านี้เกิดขึ้นมาได้อย่างไร ใครเป็นคนเขียนไว้

เทวทูตเที่ยวดูโลกมนุษย์

อนึ่ง เรื่องที่เราเคยได้ยินได้ฟังกันมาว่า เวลาคนจะตายจะมียมทูตมารับวิญญาณ และพวกยมทูตเหล่านี้จะท่องเที่ยวไปในโลกมนุษย์อยู่เสมอ เพื่อคอยตรวจตราดูว่า ใครทำบุญทำบาปไว้อย่างไร แล้วก็ได้นำทิกเอาไว้นั้น เรื่องในทำนองนี้ได้มีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกด้วยเหมือนกัน ซึ่งจะเห็นได้จากพระสูตรดังต่อไปนี้

จตุมหาราชสูตร

ว่าด้วยท้าวจตุโลกบาลตรวจโลก

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ในดิถีที่ ๘ แห่งปักข์ พวกอำมาตย์บริวารของมหाराชทั้ง ๔ เทียวดูโลกนี้ ดิถีที่ ๑๔ แห่งปักข์ พวกบุตรของมหाराชทั้ง ๔ เทียวดูในโลกนี้ วันอุโบสถ ๑๕ ค่ำนั้น มหाराชทั้ง ๔ เทียวดูโลกนี้

ด้วยตนเอง (เพื่อสำรวจ) ว่า ในหมู่มนุษย์ คนที่เกือบถูกล
มารดาบิดา บำรุงสมณพราหมณ์ อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ใน
สกุล อธิษฐานอุโบสถ ถือปฎิชาครอุโบสถ ทำบุญมี
จำนวนมากอยู่หรือ ถ้าในหมู่มนุษย์ คนที่เกือบถูกลมารดา
บิดา ฯลฯ ทำบุญมีจำนวนน้อย มหาราชทั้ง ๔ ก็บอกแก่
คณะเทวดาดาวดิงส์ผู้นั่งประชุมในสุธรรมสภาว่า ข้าแต่
ท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย ในหมู่มนุษย์ คนที่เกือบถูกลมารดา
บิดา ฯลฯ ทำบุญมีจำนวนน้อย เพราะข้อที่บอกนั้น
คณะเทวดาดาวดิงส์ก็เสียใจ (บ่นกัน) ว่า ทิพกายจัก
เบาบางเสียละหนอ อสุรกายจักเต็มไป แต่ถ้าในหมู่
มนุษย์ คนที่เกือบถูกลมารดาบิดา ฯลฯ ทำบุญมีจำนวน
มาก มหาราชทั้ง ๔ ก็บอกแก่คณะเทวดาดาวดิงส์ ณ
สุธรรมสภาว่า ข้าแต่ท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย ในหมู่
มนุษย์คนที่เกือบถูกลมารดาบิดา ฯลฯ ทำบุญมีจำนวน
มาก เพราะข้อที่บอกนั้น คณะเทวดาชั้นดาวดิงส์
ก็ชื่นชม (แสดงความยินดี) ว่า ทิพกายจักบริบูรณ์ละ
พ่อคุณ อสุรกายจักเบาบาง

สำหรับจตุมหาราชสูตรนี้ ในคัมภีร์อรรถกถา คือ มโนรตปุรณี ภาค ๒ (อง.อภ. ๒/๑๓๗ มจร.) ได้อธิบายว่า คำว่า ในดิถีที่ ๘ แห่งปักข์ ก็คือ วันขึ้น ๘ ค่ำ หรือวันแรม ๘ ค่ำ ท้าวสักกเทวราชจะทรงบัญชา ท้าวมหาราชทั้ง ๔ ว่า ท่านทั้งหลาย วันนี้เป็นวัน ๘ ค่ำ ท่านทั้งหลายจงท่องเที่ยวไปยังโลกมนุษย์ แล้วจดชื่อและโคตรของมนุษย์ที่ทำบุญมา ท้าวมหาราชทั้ง ๔ นั้น ก็กลับไปบัญชาบริวารของตนว่า ท่านทั้งหลายจงไปเกิด ท่อท่องเที่ยวไปยังโลกมนุษย์ เขียนชื่อและโคตรของมนุษย์ที่ทำบุญลงในแผ่นทองแล้วนำมา บริวารเหล่านั้นก็ได้ทำตามคำบัญชานั้น เพราะเหตุนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า “ในดิถีที่ ๘ แห่งปักข์ พวกอำมาตย์บริวารของมหाराชทั้ง ๔ ท่ียวตรวจดูโลก”

อนึ่ง ขอให้สังเกตว่า คนที่จะได้ไปสวรรค์นั้น ตามหลักในพระสูตรนี้ ก็คือ :-

๑. คนที่เกื้อกูลมารดาบิดา บำรุงสมณพราหมณ์ อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในสกุล

๒. คนที่ถือศีลอุโบสถชนิดวันหนึ่งและคืนหนึ่ง เหมือนอย่างคนทั่ว ๆ ไปปฏิบัติกันอยู่ และอีกอย่างหนึ่ง เรียกว่าถือ **ปฐิชาครอุโบสถ** คือถือศีลชนิดครั้งละ ๓ วัน ๓ คืน เช่นสมมติว่า จะถือศีลอุโบสถในวัน ๘ ค่ำ ก็จะต้องเริ่มถือตั้งแต่วันที่ ๗ ค่ำ และวัน ๙ ค่ำ ก็ต้องถืออีกวัน ๗ ค่ำเรียกว่า วันรับ วัน ๘ ค่ำเรียกว่า วันส่ง วันที่ถือจริง ๆ คือวัน ๘ ค่ำ และถ้าจะถือศีลอุโบสถในวัน ๑๕ ค่ำ ก็ต้องถือล่วงหน้าวันหนึ่งกับอีกคืนหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นวันรับ และถือวัน ๑ ค่ำอีกวันหนึ่งคืนหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นวันส่ง อย่างนี้เป็นต้น

๓. คำว่า **ทำบุญ** ทั้งหลายนั้น ในอรรถกถาอธิบายว่า หมายถึงถือไตรสรณาคม, ถือนิจศีล คือ เบญจศีล, บูชาด้วยดอกไม้ พงษ์ธรรม ตามประทีป ๑,๐๐๐ ดวง สร้างวิหาร อย่างนี้เป็นต้น

และในอรรถกถายังอธิบายต่อไปอีกว่า เมื่อทำว สักกะสั่งให้ท้าวจาดุมหาราชไปตรวจดูคนในโลกมนุษย์ แล้ว ท้าวมหาราชก็ไปสั่งเทวดาที่เป็นลูกน้อง ให้ไปตรวจ แทน เฉพาะในวันขึ้น ๘ ค่ำ และวันแรม ๘ ค่ำ ส่วน

ในวัน ๑๔ คำ ให้พวกลูก ๆ ไปตรวจแทน ส่วนตนเองจะไปตรวจเฉพาะในวันขึ้น ๑๕ คำ หรือแรม ๑๕ คำเท่านั้น

อนึ่ง เมื่อพวกเทวดาที่เป็นบริวารของท้าวมหาราชทั้ง ๔ นั้น เมื่อไปถึงโลกมนุษย์แล้ว บรรดาเทวดาทั้งหลายที่สิงสถิตอยู่ตามบ้านเรือน หรือตามป่าไม้ หรือตามที่ต่าง ๆ ในโลกมนุษย์ ก็จะพากันมาหาเทวดาที่ท้าวมหาราชทั้ง ๔ ส่งมา ครั้นแล้วเทวดาที่เป็นอำมาตย์ของท้าวมหาราชนั้นก็จะซักถามถึงคนในโลกมนุษย์ว่า ใครทำบุญอะไรไว้บ้าง พวกเทวดาที่อยู่ใกล้ชิดกับมนุษย์ ก็จะบอกชื่อและโคตร (คือนามสกุล) ของเหล่ามนุษย์ที่ทำบุญต่าง ๆ แล้วก็จดไว้ในแผ่นทอง แล้วก็นำไปถวายให้ท้าวมหาราชทั้ง ๔

อนึ่ง ในวัน ๑๔ คำ ซึ่งพวกลูก ๆ ของท้าวมหาราช จะต้องออกไปสำรวจดูโลกมนุษย์นั้น ก็จะทำอย่างเดียวกับพวกอำมาตย์ของท้าวมหาราช คือจะถามเอาจากเทวดาทั้งหลายที่อยู่ใกล้ชิดกับมนุษย์ทั้งหลาย แล้วก็จดเอาชื่อและโคตรลงในแผ่นทอง นำมาถวายท้าวมหาราชเช่นเดียวกัน

ส่วนวัน ๑๕ คำ ท้าวมหाराชจะไปทำหน้าที่อันนั้นด้วยตนเอง และก็จัดซื้อและโคตรของผู้ทำบุญลงไว้ในแผ่นทอง เช่นเดียวกัน ผู้ที่รู้ภาษาบาลีโปรดดูข้อความในคัมภีร์ที่บรรยายถึงเรื่องตอนนี้ด้วย ดังต่อไปนี้ :-

บุญณานิ กโรนุตีติ สรณคมณินิจจสีลปุปผปุชา-
 ฌมมสฺสวนทีปสหสฺสอาโรปนวิหารกรณาทินิ นานป-
 ุปการานิ บุญณานิ กโรนุติ. เต เอวํ อนุวิจริตฺวา
 ปุณฺณกมฺมการกานํ นามโคตฺตานิ สุวณฺณมเย ปฏฺฐเ
 ลิชิตฺวา อหริตฺวา จตฺนุนํ มหาราชาณํ เทนฺติ.
 ปุตุตา อิมํ โลกํ อนุวิจฺรณฺตีติ จตฺตฺหิ มหาราเซหิ
 ปริมนเยเนว ปหิตตฺตา อนุวิจฺรณฺติ. ตทฺหฺตฺติ ตํ
 ทิวสํ. อุโปสเถติ อุโปสถทิวเส.

สเจ ภิกฺขเว อปฺปกา โหนฺตีติ จตฺนุนํ มหา-
 ราชาณํ อมจฺจา ปาริสชฺชา ตา ตา คามนิคม-
 ราชธานีโย อุปสจฺกมฺนฺติ. ตา ตา ปน นิสฺสาย
 อธิวตฺถา เทวตา “มหาราชาณํ อมจฺจา อาคตา”ติ
 ปณฺณาการํ คเหตุวา เตสํ สนฺติกํ คจฺจณฺติ. เต
 ปณฺณาการํ คเหตุวา “กจฺจि นุ โข มาริสฺสา พหุ มนุสฺสา

มตเตยฺยา”ติ วุตตนเยน มนุสฺसानํ ปุณฺณปฏิปตฺตี
 ปุจฺฉิตฺวา “อาม มาริสฺสา อิมสฺมี คามเ อสุโก จ อสุโก
 จ ปุณฺณานิ กโรนฺตี”ติ วุตเต เตสํ นามโคตตํ
 ลิขิตฺวา อญฺญตฺถ คจฺจนฺติ. อถ จาตุทฺทสิยํ จตฺนุนํ
 มหาราชานํ ปุตฺตปิ ตเมว สุวณฺณปฏฺฐํ คเหตุวา
 เตเนว นเยน อนุวิจฺรนฺตา นามโคตฺตานิ ลิขนฺติ.
 ตทหุโปสเถ ปณฺณรเส จตฺตารปี มหาราช เตเนว
 นเยน ตสฺมีเยว สุวณฺณปฏฺฐเ นามโคตฺตานิ ลิขนฺติ.
 เต สุวณฺณปฏฺฐปริมาเณน “อิมสฺมี กาลे มนุสฺสา
 อปฺปกา อิมสฺมี กาลे พหุกา”ติ ชานนฺติ. ตํ สนฺธาย
 “สเจ ภิกฺขเว อปฺปกา โหนฺติ มนุสฺสา”ติอาทิ วุตฺตํ.

(อจ. อฎ. ๒/๑๓๗-๑๓๘ มจร.)

คนที่ทำบุญจะจดลงในแผ่นทองคำ ส่วนคนที่ทำบาปจะจดลงในหนังสือ

อนึ่ง ในพระสูตรจะเห็นว่า มีแต่กล่าวถึงคนที่ทำบุญ
 ส่วนคนที่ทำบาปไม่ได้กล่าวถึงว่า มีการจดชื่อและโคตร
 ไว้ด้วยหรือไม่ และจดลงไว้ในอะไร และก็เชื่อว่าการไป

สำรวจนั้น จะต้องตรวจดูด้วยว่าใครทำบาปอะไรไว้บ้าง แต่ไม่เห็นกล่าวถึง แต่ตามที่เคยได้ยินมานั้นเล่ากันว่า คนที่ทำบาปต่าง ๆ นั้นพวกยมทูตจะเป็นผู้จด และว่า จดลงในหนังสือ แล้วนำไปเสนอพญายม ซึ่งเรื่องใน ทำนองนี้ ข้าพเจ้ายังไม่พบที่มาจากในคัมภีร์ แต่ใน หนังสือ ไตรภูมิโลกวิจิตร ได้มีข้อความอยู่ตอนหนึ่ง ซึ่งผู้เขียนคือ พระยาธรรมปริชา (แก้ว) ได้กล่าวถึง เรื่องการทำบุญชดเชยคนบาปไว้ดังนี้ :-

การทำบุญชดเชย-คนบาป

อันหนึ่ง ในกาลเมื่อวันกุศลทักษ์ขึ้น ๘ ค่ำ ๑๔-๑๕ ค่ำก็ดี วันกาฬทักษ์แรม ๘ ค่ำ ๑๔-๑๕ ค่ำก็ดี สมเด็จพระนรินทรราชาเสด็จออก ณ โรงธรรมสภาศาลา อันชื่อว่าสุธรรมมา แล้วมีเทวโองการตรัสสั่งแก่ท้าว จาตุมหาราชว่า ท่านจงเอาใจใส่สงเคราะห์มนุษย์ มนุษย์ ทั้งหลายที่มีใจชะล่าประมาทไป กระทำอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการคือกายทุจริต ๓ วจีทุจริต ๔ มโนทุจริต ๓ นั้น จะมีอยู่สักเท่าใด ที่ชวนกันชวนชวายกระทำกุศล กรรมบถ ๑๐ ประการ คือกายสุจริต ๓ วจีสุจริต ๔

มโนสุจริต ๓ นั้น จะมีอยู่มากน้อยเท่าใด ท่านจงเที่ยวไปในคามนิคมชนบทราชธานีน้อยใหญ่ ฆิว่า ขัตติยบริษัท สมณบริษัท พราหมณบริษัท คหบดีบริษัท จำพวก ไตชวณชวายในการกุศล เป็นต้นว่า ได้บริจาคทาน รักษาศีล จำเริญเมตตาทาวนา ท่านจงให้บาญชี รายโคตรรายนามบุคคลจำพวกนั้นกำหนดใส่ สุวรรณบัฏ ด้วยอักษรเส้นชาติหรัคุณ ให้เป็นจำนวน ขึ้นตามรายวัน ภาพปั๊กษ์ศุกลปั๊กษ์อันหนึ่ง รายโคตร รายนามหญิงชายทั้งหลายแต่บรรดาที่ได้กระทำ อกุศล เป็นต้นว่า ปาณาติบาตและบาปต่าง ๆ นั้น ท่านจงกำหนดกฎหมายใส่ในหนังสือ อักษร เขียนด้วยเลือดสุนัข แล้วจงนำมาแจ้งแก่เรา ท้าว จตุโลกบาลรับเทวโองการตรัสสั่งแล้วจึงสั่งเทวอำมาตย์ ทั้งหลาย ๔ จำพวกผู้เป็นคนใช้ สำหรับได้เที่ยวไปใน มนุษยโลก ให้แยกย้ายกันไปโดยทิศน้อยทิศใหญ่ทั้งปวง เย นรา อันว่าหญิงชายจำพวกใด ย่อมตักเตือนป่าวกัน เนื่อง ๆ ว่า ดูกรชาวเรา เราทั้งหลายอย่าได้ประมาทละเมิน การกุศล จงชวนชวายจัดแจงการกุศลต่าง ๆ กุศลสิ่งใด

ที่เคยกระทำ จงเร่งกระทำให้ภियोภาวะยิ่งขึ้นไป กุศล
 สิ่งใดมิได้เคยกระทำมาแต่ก่อน ท่านจงเร่งชวนชวายุคิด
 กระทำขึ้น อย่าให้ป่วยการวันคืนได้ อันหนึ่ง จงเร่ง
 เคารพผู้เฒ่า ผู้แก่ ปฏิบัติบิดามารดา ครู อุปัชฌายา-
 จารย์ จงทุกเมื่อ อย่าให้เสียประเวณีทานศีลภาวนา
 อันบิดามารดาคณาญาติทั้งหลายเคยทำมาแต่ก่อน จงเร่ง
 รักษาศีล ๕ ประการ ๘ ประการ แลจำเรณูระลึกถึง
 พระพุทธรุคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ อย่าชะล่า
 อารมณฺ์ไปตามอำเภออกุศล ฟังประพฤติในอธิบดีธรรม
 ๓ ประการ คือขันติ อดใจ ๑ คือกตัญญูรู้จักคุณท่าน
 ผู้มีคุณ ๑ คือสัจจะซื่อทำกายแล่น้ำใจให้ตรงเป็นอันดี ๑
 กุศลธรรม ๓ ประการนี้ ผู้ใดปฏิบัติให้มีมากไว้ในสันดาน
 ผู้นั้นชื่อว่าได้บุญอยู่เป็นนิจ ถ้าผู้ใดประมาทแล้ว อบาย
 ทั้ง ๔ นั้น เสมือนจะเป็นกุฏิวิหารบ้านเรือนแห่งผู้นั้น
 ถ้าผู้ใดไม่ประมาท อดสาหะปฏิบัติบำเพ็ญศีลทานการ
 กุศลอยู่เป็นนิจเนื่อง ๆ สหุยตฺ อูปปชฺชนฺติ เทวโลก
 ทั้ง ๖ ชั้นนั้นเสมือนหนึ่งจะเป็นกุฏิวิหารบ้านเรือนแห่ง
 ผู้นั้น ผู้นั้นจะได้บังเกิดเป็นเพื่อน พุดจาकिनอยู่กับด้วย

เทวดาททั้งหลายมีพระอินทร์เป็นต้น บุคคลอันตักเตือน
 ป่าวร้องกันบำเพ็ญการกุศล ตัวเองกระทำแล้ว ชักพา
 ผู้อื่นให้กระทำด้วยนั้นมีนัยดังสำแดงมานี้ เทวอำมาตย์
 ทั้งหลายเห็นก็ดีใจ ชวนกันโถมนาการ แล้วจึงจดเอา
 บาณูชีรายโคตรรายนามใส่สุวรรณปัฏ ด้วยอักษรเส้น
 ชาติหรรคุณ แลหญิงชายซึ่งประมาทมัวเมา กระทำอกุศล
 เป็นต้นว่า ปาณาติบาตแลอทินนาทาน อนาจารทวจริต
 ต่าง ๆ นั้น มิได้มีหิริโอดตปปะ เสพด้วยพวกพาลอันหา
 ปัญญาบมิได้ มีความประมาทกระทำร้ายแก่สมณะแล
 พรหมณ์ ผู้เฒ่าผู้แก่เป็นอาจิณกรรมนั้นก็ดี กระทำ
 ครุธรรมอันหนัก มีปิตุฆาตมาตุฆาต เป็นต้น แลอกุศล
 ต่าง ๆ นั้นก็ดี คนจำพวกนี้เทวอำมาตย์ทั้งหลายเห็นแล้ว
 ก็ดำหนิตเตียนแล้วจึงออกกฎหมาย กำหนดราย
 โคตรรายนาม ใส่ในหนังสือ อักษรเขียนด้วย
 เลือดสุนัข แล้วจึงเอาบาณูชีทั้งสองบาณูชีนั้น ขึ้นไปส่ง
 ให้ท้าวโลกบาล ท้าวโลกบาลจึงส่งให้ปัญจสิงขรเทพบุตร
 ปัญจสิงขรเทพบุตรส่งให้พระมาตลี พระมาตลีถวายให้
 แก่สมเด็จพระนรินทรา สมเด็จพระนรินทราก็ทรงอ่าน ถ้าอ่าน

เป็นปกติได้ยินไกล ๑๒ โยชน์ ถ้าอ่านเสียงสูงได้ยินทั่ว
พิภพดาวดึงส์อันกว้างใหญ่ได้เหมือนโยชน์ เทวดาทั้งหลาย
ได้ฟัง ก็ช้องสาธุการแก่บุคคลที่บำเพ็ญทานการกุศล
ดีเทียบบุคคลที่กระทำบาป บาญชีบุญนั้น ครั้นอ่านแล้ว
เก็บไว้ในสวรรค์ บาญชีบาปนั้นส่งลงมาไว้ข้างนรก ใน
สำนักแห่งพญายม อันนี้เป็นธรรมดาแห่งเทวดาทั้งหลาย
มีสมเด็จพระอินทราชาเป็นประธาน สำแดงดังนี้ตามนัย
แห่งพระอรรถกถามหาโควินทสูตร ในที่มณิกาย

อันหนึ่ง ในอรรถกถามหาโควินทสูตรนั้น มีข้อ
วิสันนาว่า **มาสสุส ปน อฏฺฐ ทิวเส เทวโลก
ธมฺมสุสวณํ โฆสติ** ในสวรรค์นั้น เทพดาทั้งหลาย
ปวาร้องกันให้ฟังธรรมเดือนละ ๘ วัน ๆ คือ ๕-๘ คำ
๑๔-๑๕ คำ ข้างขึ้น ๔ วัน ข้างแรม ๔ วัน เป็น ๘ วัน
ด้วยกัน **สุธมฺมาย เทวสภาย** ในโรงที่ประชุมชื่อว่า
สุธรรมานั้น ถ้าถึงวันประชุมแลดาวดึงส์เทพยเจ้า
ทั้งหลายประชุมพร้อมกันแล้ว บางวันสนังกุมารพรหม
ลงมาแต่พรหมโลก ลงมาเทศนาให้เทวดาทั้งปวงฟัง โดย
นัยที่สำแดงแล้วนั้นก็มิบัง **ธมฺมกถิกภิกฺขุ** วา บางวันนั้น

พระภิกษุที่เป็นพระธรรมกถึก ประกอบด้วยมหิทธิฤทธิ์
ขึ้นไปเที่ยวในสวรรค์ ไปสำแดงพระสัทธรรมเทศนาให้
เทวดาททั้งหลายฟัง ดังนั้นก็มี **ธมฺมกถิก** **เทวปุตฺโต**
บางวันนั้น เทพยดาที่เป็นธรรมกถึกองค์ใดองค์หนึ่ง
สำแดงพระสัทธรรมเทศนาตามสติปัญญาแห่งตน ๆ ดังนั้น
ก็มี บางวันนั้นสมเด็จพระนรินทรราชาสำแดงพระสัทธรรม
เทศนาด้วยพระองค์เองก็มี ตกว่าเดือนหนึ่ง ๆ ในเทวโลก
นั้น เทพยเจ้าทั้งหลายประชุมกันฟังพระสัทธรรมเทศนา
๘ วัน ๆ เสมอ โดยนัยที่วิสัยชานาจะนี้

- ไตรภูมิโลกวินิจฉัยกถา เล่ม ๓ หน้า ๒๑๗-๒๒๐

เรื่องการทำบุญชื่อบุญ-คนบาป ดังที่กล่าวไว้ใน
หนังสือไตรภูมิโลกวินิจฉัยกถา เล่ม ๓ นี้ หน้า ๒๑๗
ซึ่งท่านผู้แต่งคือ พระยาธรรมปริชา (แก้ว) อ้างว่าได้นำ
มาจากอรรถกถามหาโควินทสูตรนั้น ข้าพเจ้าได้ตรวจ
สอบดูแล้ว ปรากฏว่า ในอรรถกถาที่ท่านกล่าวถึงนี้ ก็คือ
คัมภีร์สมังคลวิลาสินี (ที. อฎ. ๒/๒๖๒ มจร.) ซึ่งขึ้นต้น
ด้วยคำว่า **มาสสฺส ปน อฏฺฐ ทิวเส เทวโลก**

ธมฺมสฺสวณฺ์ โฆสฺติ ฯเปฯ นั้น มีกล่าวถึงแต่เรื่องการประกาศโฆษณาให้เทวดาทิ้งหลายมาฟังธรรมเดือนละ ๘ วัน และเรื่องการจดชื่อและโคตรของผู้ทำบุญลงในแผ่นทองคำ และกล่าวถึงสังฆกุมารพรหม ท้าวสักกะ ภิกษุ และเทวบุตรผู้แสดงธรรม ส่วนเรื่องการจดชื่อโคตรของผู้ทำบาปลงในหนังสือนั้น ในคัมภีร์อรรถกถาของมหาโควินทสูตรนี้มีได้กล่าวถึง แต่ก็เข้าใจว่า จะต้องมีการมาอย่างแน่นอนพระยาธรรมปริชาคมิได้เขียนขึ้นเอง ซึ่งถ้าพบที่ไหนแล้วจะบอกให้ทราบในภายหลัง

อนึ่ง เนื่องจากข้อความในอรรถกถาตอนนี้มีข้อที่น่าสนใจอยู่หลายอย่าง ฉะนั้นจะขอคัดคำแปลในตอนนี้ มาลงไว้ด้วยดังนี้ :-

ก็แหละ ในเทวโลก เทวดาโฆษณาการฟังธรรมใหญ่เดือนละ ๘ วัน ในวันทั้ง ๘ นั้น **สังฆกุมารมหาพรหม ท้าวสักกะจอมทวยเทพ ภิกษุธรรมกถิก** หรือไมอย่างนั้น ก็**เทวบุตรธรรมกถิกองค์ใดองค์หนึ่ง** กล่าวธรรมกถาในสุธรรมเทวสภา ในวัน ๘ คำของปักข์ พวกอำมาตย์ของมหाराชทั้ง ๔ องค์ ในวัน

๑๔ คำ โอรสทั้งหลาย ในวัน ๑๕ คำ มหาราชทั้ง ๔ องค์
 เสด็จออกไป ทรงถือแผ่นกระดาษทองและชาติหิงคุลค์
 ท่องเที่ยวไปตามคามนิคม และราชธานีทั้งหลาย พระองค์
 ทรงบันทึกไว้ด้วยชาติหิงคุลค์บนแผ่นทองว่า หญิงหรือ
 ชายชื่อโน้นนั้น ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ ถึงพระธรรม
 เป็นสรณะ ถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ รักษาศีล ๕ กระทำ
 อุโบสถ ๘ ทุกเดือน บำเพ็ญการบำรุงมารดา การบำรุง
 บิดา กระทำการบูชาด้วยดอกกุบล ๑๐๐ กำ บูชาด้วย
 แจกันดอกไม้ในที่โน้น ตามประทีป ๑,๐๐๐ ดวง ทำการ
 ฟังธรรมไม่เป็นเวลา สร้างฉัตรเวที มุททิเวที กุจฉิเวที
 บัลลังก์สิงห์ บันไดสิงห์ บำเพ็ญสุจจริต ๓ ประการ
 ประพฤติยึดมั่นกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ แล้วนำมา
 มอบให้ที่มือของปัญจสิขะ ปัญจสิขะก็ให้ที่มือของมาตลี
 สารถี มาตลีก็ถวายแต่ท้าวสักกเทวราช เมื่อคนทำบุญ
 มีไม่มาก สมุดบัญชีก็น้อย พอพวกเขาได้เห็นบัญชีนั้น
 เท่านั้น ก็เสียใจว่า เพื่อนเอ๋ย มหาชนประมาทจริงหนอ
 อบาย ๔ จักเต็ม เทวโลก ๖ จักว่างเปล่า แต่ถ้าบัญชีหนา
 เมื่อพวกเขาได้เห็นมันเท่านั้น ก็พากันดีใจว่า โอ

เพื่อนเอ๋ย มหาชนมิได้ประมาท อบาย ๔ จักว่าง
 เทวโลก ๖ จักเต็ม พวกเราจักได้ห้อมล้อมผู้มีบุญใหญ่
 ที่ได้ทำบุญไว้ในพระพุทธศาสนาแล้วมาเล่นนักรบ
 ด้วยกัน ท้าวสักกเทวราชทรงถือบัณเฑาะ้นั้นแล้วก็ทรง
 สั่งสอน โดยปกติ เมื่อท้าวสักกเทวราชนั้นตรัสด้วยพระ
 สุธเสียงธรรมดา พระสุรเสียงนั้นจะได้ยินไปได้ ๑๒ โยชน์
 เมื่อตรัสด้วยพระสุรเสียงดัง พระสุรเสียงก็กลบเทวนคร
 หมดทั้งหมื่นโยชน์ตั้งอยู่ อย่างที่กล่าวมานี้ เทวดา
 ทั้งหลายย่อมประชุมกันเพื่อประโยชน์ฟังธรรม

มาสสุต ปน อฏฺจ ทิวเส เทวโลก มหาธมฺมสุสวานิ
 โฆสติ. ตตฺถ สุธมฺมาย เทวสภาย สนฺจกฺมาโร วา
 มหาพฺรหฺมา สกฺโก วา เทวานมินฺโท ธมฺมกถิกภิกฺขุ
 วา อญฺญตโร วา ธมฺมกถิกโก เทวปฺตุโต ธมฺมกถิ
 กเถติ. อฏฺจมียํ ปกฺขสฺส จตฺตุนํ มหาราชานํ อมจฺจา
 จาตุทฺทลียํ ปฺตุตา ปณฺณรเส สยํ จตฺตาโร มหาราชานो
 นิกฺขมิตฺวา สุวณฺณปฏฺฐํ จ ชาตฺติหิงฺคุลํ จ คณฺหิตฺวา
 คามนิกมราชธานีโย อนุวิจฺรนฺติ. เต “อสุกา นาม
 อิตฺถิ วา ปุริโส วา พุทฺธํ สรณํ คโต, ธมฺมํ สรณํ

คโต, สัมมิ สรณํ คโต, ปญจ สีลानิ รกฺขติ. มาสสุส
 อฏฺจ อุโปสเถ กโรติ. มาตุอุปฏฺจานํ ปุเรติ. ปิตุอุปฏฺจานํ
 ปุเรติ. อสุกฏฺจानเณ อุปฺพลหตุถกสเตน ปุปฺพกฺุมฺภาน
 ปุชา กตา. ทีปสหสฺสํ อาโรปีตํ. อกาลธมฺมสุสฺวานํ
 การิตํ. ฉตฺตเวทิกา มุฑฺธิเวทิกา กุจฺฉิเวทิกา สีหาสนํ
 สีหโสปานํ การิตํ. ตีณิ สุจฺจิตานิ ปุเรติ. ทสฺกฺุสส-
 กมฺมปเถ สฺมาทาย วตฺตตี”ติ สุวณฺณปฏฺฐเณ ชาตีหิง-
 กฺุเลน ลิขิตฺวา อหริตฺวา ปญฺจสิขสุส หตุเถ เทนฺติ.
 ปญฺจสิโข มาตฺลิสฺส หตุเถ เทติ. มาตฺลิสฺงคาหโก
 สกฺุสส เทวฺรณฺโณ เทติ.

ยทา ปุณฺณกมฺมการกา พหุ น โหนฺติ. โปตฺถโก
 ชุทฺทโก โหติ. ตํ ทิสฺวาว เทวา “ปมตฺโต วต โภ
 มหาชนฺโ วิหฺรติ. จตฺตารอ อปายา ปริปุริสฺสนฺติ. ฉ
 เทวโลกา ตฺจฺฉา ภวิสฺสนฺตี”ติ อนตฺตมฺนา โหนฺติ.
 สเจ ปน โปตฺถโก มหา โหติ. ตํ ทิสฺวาว เทวา
 “อฺปฺปมตฺโต วต โภ มหาชนฺโ วิหฺรติ. จตฺตารอ
 อปายา สุณฺญา ภวิสฺสนฺติ. ฉ เทวโลกา ปริปุริสฺสนฺติ.
 พุทฺธสาสเน ปุณฺณานิ กริตฺวา อาคเต มหาปุณฺณเณ
 ปฺรกฺุชิตฺวา นกฺุชตฺตํ กิฬิตฺุํ ลภิสฺสามา”ติ อตฺตมฺนา

โหนดิ. ตัม โปตถกัม คเหตุวา สกโก เทวราชา วาเจติ.
 ตสฺส ปกตินิยามเณ กเถนตสฺส สทฺโท ทฺวาทส
 โยชนานิ คจฺจติ. อจฺเจเน สเรณ กเถนตสฺส สกล์
 ทสโยชนสทสล์ เทวณครํ ฉาเทตฺวา ติฏฺฐติ.

(ที. อฎ. ๒/๒๖๒-๒๖๓ มจร.)

อนึ่ง ขอให้สังเกตไว้ด้วยว่า “จากหลักฐานในคัมภีร์
 อรรถกถา ได้มีกล่าวว่ ในสวรรค์ก็ได้มีการจารึกหรือ
 เขียนตัวหนังสือกันแล้ว” ขอให้สังเกตจากคำว่า “ท่าน
 ทั้งหลายจงท่องเที่ยวไปในโลกมนุษย์ แล้วจดชื่อและ
 โคตร ของผู้ที่ทำบุญมา” (เต เอวัง อนุวิจิริตฺวา ปุณฺณ-
 กมฺมการกานํ นามโคตฺตานิ สุวณฺณมเย ปฏฺฐเฐ ลิขิตฺวา
 ๗เปฯ - ดูในเล่มนี้หน้า ๒๒๙)

แต่ในคัมภีร์พระไตรปิฎก ซึ่งเป็นคำบอกเล่าของ
 พระพุทธเจ้านั้น ไม่มีคำว่า จด หรือ จารึก เป็นตัว
 หนังสือ กล่าวแต่เพียงว่า “คนที่ถือกุลมารดาบิดา
 ฯลฯ ทำบุญมีจำนวนน้อย มหาราชทั้งสี่ก็บอก
 แก่คณะเทวดาดาวดึงส์ผู้นั่งประชุมในสุธรรมสภา
 ว่า...” (ตเมณํ ภิกฺขเว จตฺตารโ มหาราชาโน เทวานํ
 ตาวตีสานํ สุทฺมฺมายํ สภายํ สนฺนิสินฺนํ สนฺนิปตฺตานํ

อาโรเจนติ ฯเปฯ - อัง.ติก. ๒๐/๓๗/๑๓๘ มจร.) ซึ่งแสดงว่าในสมัยปฐมสังคายนานั้น ถึงแม้ประวัติศาสตร์จะมีกล่าวว่า ในสมัยนั้นในอินเดียได้มีการใช้ตัวหนังสือกันแล้วก็ตาม แต่ในคณะพระอรหันต์ที่ทำการสังคายนาไม่นิยมใช้ตัวหนังสือจารึกคำสอนของพระพุทธเจ้า แต่นิยมให้ใช้การท่องจำกันด้วยปาก ส่วนในสมัยที่มีการแต่งคัมภีร์อรรถกถานั้น ได้มีการเขียนการจารึกข้อความในคัมภีร์ด้วยตัวอักษรแล้ว ฉะนั้นข้อความในพระไตรปิฎกกับคำอธิบายในอรรถกถาจึงใช้สำนวนต่างกัน

นรกในชาติหน้า

นรกในชาติหน้าคือนรกที่คนทำบาปไว้มากจะต้องไปเกิดหลังจากที่ตายแล้ว ซึ่งเป็นนรกใต้ดิน นรกในโลกของโอปปาติกะ ซึ่งเรื่องนี้เคยได้กล่าวถึงมาบ้างแล้ว ดังเช่นในเรื่องเทวทูตสูตร (ดูในเล่มนี้หน้า ๑๕๗-๑๗๓) และที่เรียกว่า นรกใต้ดินนั้น ก็เพราะในคัมภีร์โดยเฉพาะคือคัมภีร์อรรถกถาได้กล่าวว่า คนที่ตกนรกอเวจี ซึ่งเป็นนรกขุมที่ร้ายแรงที่สุดนั้น คนที่ตกเช่น พระเทวทัต นางจิญจมาณวิกา นันทมาณพ สุปปพุทธะ นั้น

ท่านจะใช้สำนวนว่า “แผ่นดินได้แยกออกเป็นช่องแล้ว คนเหล่านี้ก็ตกลงไปในช่องที่แยกออกนั้น แล้วก็จมหายไปใแผ่นดิน” (ดูในเล่มนี้หน้า ๑๒๙, ๑๓๙, ๑๔๔) อย่างนี้เป็นต้น

อนึ่ง ในคัมภีร์สารัตถปกาสินี ซึ่งเป็นคัมภีร์อรรถกถาอธิบายคัมภีร์สังยุตตนิกาย ก็ได้กล่าวไว้ว่า :-

“โลหกุมภินรกนั้นตั้งอยู่ภายใต้ภูเขาเวภารบรรพต ซึ่งเป็นภูเขาลูกหนึ่งในจำนวนภูเขา ๕ ลูก ที่ล้อมรอบเมืองราชคฤห์ และที่เชิงเขาเวภารบรรพตนี้ได้มีลำธารน้ำร้อนไหลออกมาไม่ขาดสาย และการที่ลำธารนี้ร้อนก็เพราะไหลผ่านมาในระหว่างมหาโลหกุมภินรก”

นอกจากนี้ท่านยังได้กล่าวไว้อีกว่า :-

“พวกเปรตเป็นจำนวนมาก มีอยู่โดยรอบเมืองราชคฤห์ และนาคพิภพคือที่อยู่หรือเมืองพญานาคนั้นก็ตั้งอยู่ภายใต้เขาเวภารบรรพตนั่นเอง ซึ่งนาคพิภพนี้มีปริมาตรหรือมีเนื้อที่ประมาณ ๕๐๐ โยชน์ และในนาค

พิภพนี้ก็จะมีสระน้ำใหญ่หรือทะเลสาบ สำหรับเป็นที่เล่น
ของพวกนาคทั้งหลาย และทะเลสาบแห่งนี้เองเป็นต้น
กำเนิดของลำธารน้ำร้อน แต่ตัวทะเลสาบเองนั้นน้ำไม่ได้
ร้อนเลย เป็นน้ำใส เย็นจืดสนิท แต่เพราะไหลผ่าน
โลหกุมภีนรกมาออกที่เชิงเขาเวการบรรพต น้ำนี้จึงได้ร้อน

นี่คือข้อความที่ท่านได้กล่าวไว้ และท่านยังได้อ้าง
พุทธพจน์ที่ตรัสถึงเรื่องนี้มาไว้ด้วย ซึ่งจะได้คัดลอกคำ
บาลีตอนนี้มาให้ดูก่อนดังนี้

ทสเม. ตโปทาราเมติ ตโปทสฺส ตตฺโตทกสฺส
รทสฺส วเสน เหวํ ลทฺธนาเม อาราเม. เวการ-
ปพฺพตสฺส กิร เหฏฺฐา ภูมมฺภุจกนาคานํ ปญฺจ-
โยชนสติกํ นาคภวํ เทวโลกสทิสํ มณฺนิเมยฺน ตเลน
อารามุยฺยานเหติ จ สมฺนุนาคตํ. ตตฺถ นาคานํ
กึฬนฺภูจฺจเน มหาอุทฺทกรหโท. ตโต ตโปทา นาม นที
สนฺหติ กุถิตา อุโณหฺทกา. กสฺมา ปเนสา เอทิสฺสา ?
ราชคหํ กิร ปริวาเรตฺวา มหาเปตโลโก ติฏฺฐติ. ตตฺถ
ทฺวินนํ มหาโลหฺกุมภีนิรยํ อนฺตเรณ อयํ ตโปทา
อาคจฺจติ. ตสฺมา กุถิตา สนฺหติ. วุตฺตมฺปิ เจตํ :-

“ยตายํ ภิกฺขเว ตโปทา สนฺทติ, โส ทโห
 อจฺเจทโก สาดฺทโก สีสฺสทโก เสตฺทโก สุปตฺติธ
 รมฺมณฺเฑโย ปหฺตมจฺจกจฺจโป, จกฺกมตฺตานิ จ ปทฺมานิ
 ปุปฺพนฺติ. อปิจายํ ภิกฺขเว ตโปทา ทฺวินฺนํ มหา-
 นิรยानํ อนฺตริกาย อาคจฺจติ. เตนายํ ตโปทา กุธิตา
 สนฺทตี”ติ. อิมสฺส ปน อารามสฺส อภิมุขญฺจानเ
 ตโต มหาอุทฺทกรทฺโท ชาโต. ตสฺส วเสนายํ วิหาโร
 “ตโปทาราโม”ติ วุจฺจติ. (ส. อญ. ๑/๓๘-๓๙ มจร.)

อนึ่ง ข้อความที่ว่าเป็นพุทธพจน์ที่ท่านนำมาอ้าง
 ก็คือ คำบาลีที่เริ่มต้นด้วยคำว่า วุตฺตมฺปิ เจตํ ชเปช
 กุธิตา สนฺทติ. ซึ่งข้อความที่ท่านอ้างนี้มีอยู่ในวินัยปิฎก
 เล่ม ๑ (วิ. มหาวิ. ๑/๒๓๑/๑๖๔ มจร.) ซึ่งได้กล่าวไว้ดังนี้ :-

ครั้งหนึ่ง ท่านพระมหาโมคคัลลานะ เรียกภิกษุ
 ทั้งหลายมาแล้วกล่าวว่า ดูกรอาวุโส แม่น้ำตโปทานี้
 ไหลมาแต่ห้วงน้ำใด ห้วงน้ำนั้นมีน้ำใส เย็น จืดสนิท
 สะอาด มีท่าเรือรบราบน่ารื่นรมย์ มีปลาและเต่ามาก
 อนึ่งดอกบัวประมาณเท่ากงเกวียน แยมบานอยู่ แต่ถึง
 อย่างนั้น แม่น้ำตโปทานี้ก็เดือดพล่านไหลไปอยู่

ภิกษุทั้งหลายเมื่อได้ยินเช่นนั้น ก็พากันเพ่งโทษ
 ตีเตียนโทษกันว่า “โฉนท่านพระโมคคัลลณะจึงกล่าว
 อย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโส แม่น้ำตโปทานี้ไหลมาแต่ห้วงน้ำใด
 ห้วงน้ำนั้นมีน้ำใส เย็น จืดสนิท สะอาด ฯลฯ แต่ถึง
 อย่างนั้น แม่น้ำตโปทาก็เดือดพล่าน ไหลไปอยู่” ท่าน
 พระมหาโมคคัลลณะกล่าวอุตตริมนุสสรธรรม แล้วกราบ
 ทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
 “ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม่น้ำตโปทานี้ไหลมาแต่ห้วงน้ำใด
 ห้วงน้ำนั้นมีน้ำใส เย็น จืดสนิท สะอาด มีท่าราบเรียบ
 นำรื่นรมย์ มีปลาและเต่ามาก อนึ่ง ที่ห้วงน้ำนี้มีดอกบัว
 ประมาณเท่ากงเกวียนแยมบานอยู่

ดูกรภิกษุทั้งหลาย แต่แม่น้ำตโปทานี้ ไหลผ่านมา
 ในระหว่างมหานรก ๒ ขุม เพราะฉะนั้น แม่น้ำตโปทานี้
 จึงเดือดพล่านไหลไปอยู่

ดูกรภิกษุทั้งหลาย โมคคัลลณะพูดจริง โมค-
 คัลลณะไม่ต้องอาบัติ”

จากข้อความในวินัยปิฎกตอนนี้ ขอให้สังเกตว่า
 พระมหาโมคคัลลณะพูดแต่เพียงว่า ต้นกำเนิดของแม่น้ำ

ตโปทานั้นไม่ร้อนเลย เป็นน้ำที่เย็นจิตสนิท สะอาด แต่แม่น้ำตโปทาที่ไหลออกมาให้เห็นนี้ เป็นน้ำร้อนเดือดพล่าน ซึ่งท่านไม่ได้บอกถึงสาเหตุว่า ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะอะไร แต่เมื่อภิกษุทั้งหลายนำความอันนี้ไปกราบทูลพระพุทธเจ้า เป็นไปในทำนองว่า พระโมคคัลลานะ ทั้งที่ไม่เห็นต้นกำเนิดของแม่น้ำตโปทา แต่ก็ยังบอกว่า ต้นกำเนิดของแม่น้ำนี้เป็นน้ำเย็น จิตสนิท สะอาด ซึ่งเท่ากับบอกให้รู้ว่า ท่านเห็นต้นกำเนิดของแม่น้ำตโปทา ด้วยทิพยจักขุ ฉะนั้นภิกษุทั้งหลายจึงกล่าวว่า ท่านมหาโมคคัลลานะอวดอุตตริมนุสสธรรม แต่พระพุทธเจ้าเมื่อได้ฟังคำกราบทูลของภิกษุทั้งหลายแล้ว กลับรับรองว่า คำที่พระมหาโมคคัลลานะกล่าวนั้นเป็นความจริง และก็ตรัสบอกถึงสาเหตุว่า การที่แม่น้ำตโปทาร้อนนี้ เป็นเพราะไหลผ่านมหานรกทั้งสอง โปรดสังเกตคำบาลีตอน นี้ให้ดี ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสว่า

“อปิจายํ ภิกขเว ตโปทา ทวินฺนํ มหานิรยานํ
อนฺตริกาย อากจฺจติ. เตนายํ ตโปทา กุถิตา สนฺทติ.
สจฺจํ ภิกขเว โมคฺคฺลฺลาโน อาท, อนาปตฺติ ภิกขเว
โมคฺคฺลฺลานสฺส” (วิ. มหาว. ๑/๒๓๑/๑๖๔-๑๖๕ มจร.)

แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย ก็แม่น้ำตโปทานี้ ไหลมา
ในระหว่างมหานรกทั้ง ๒ ฉะนั้นแม่น้ำตโปทานี้
จึงเดือดพล่านไหลมา

อนึ่ง แม่น้ำตโปทาที่กล่าวถึงนี้ ในสมัยครั้งพุทธ-
กาลคงเป็นลำธารใหญ่ และตโปทานี้ก็ไม่ไกลจากวิหาร
เวฬุวัน เป็นที่ ๆ พระภิกษุในสมัยนั้นพากันไปอาบน้ำที่นี้
เสมอ ในปัจจุบันตโปทาแห่งนี้ก็ยังมีอยู่ แต่ก็มีลักษณะเป็น
เสมือนน้ำตกที่ไหลมาจากภูเขา ประชาชนนิยมกันไป
อาบเป็นจำนวนมาก ถึงขนาดต้องกันเขตเป็นส่วน ๆ คือ
ส่วนสูงเป็นของสำหรับบรรณะกษัตริย์ รองลงมาส่วน
กลางเป็นของคนวรรณะพราหมณ์ และพวกแพศย์ ล่าง
สุดเป็นของพวกจัณฑาล หรือวรรณะศูทร และเข้าใจว่า
คงจะถือเป็นธรรมเนียมอย่างนี้กันมานานแล้ว ข้าพเจ้า
เคยไปดูสถานที่แห่งนี้ เมื่อครั้งไปนมัสการสังเวชนียสถาน
เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๒ และยังพบว่า
มีคนไปอาบกันเป็นจำนวนมากนับเป็นร้อย ๆ คนทีเดียว
คนที่ไปอาบน้ำที่นี้เขาถือว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ ส่วนคน
สมัยใหม่เขาคงถือว่าเป็นน้ำแร่ที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย
จึงนิยมไปอาบกัน

อนึ่ง คำว่า **ตโปทา** นี้ ในสมัยครั้งพุทธกาลนั้น จะเป็นเพียงลำธารเล็ก ๆ เหมือนอย่างที่เราเคยเห็นน้ำใน ลำห้วยตามภูเขาที่ไหลลงมาจากที่สูงไปสู่ที่ต่ำ หรือว่า จะเป็นลำธารที่ใหญ่ขนาดแม่น้ำหรือลำคลองที่ไหลมาจาก ภูเขา อันนี้ท่านไม่ได้อธิบาย แต่ท่านก็ใช้คำว่า **แม่น้ำ ตโปทา** คือให้สังเกตคำบาลีที่ว่า “**ตโต ตโปทา นาม นที สนฺทติ กุติตา อุโณหฺทกา** (ดูหน้า ๒๔๔) **แม่น้ำ ตโปทา**ไหลมาจากที่นั่น เป็นน้ำร้อนเดือนพล่าน” และให้ สังเกตจากคำบาลีอีกแห่งที่ว่า “**อิมสฺส ปน อารามสฺส อภิมุขภูฏาเน ตโต มหาอุทฺทกรโท ชาโต**” ซึ่งแปล ว่า “ก็ในที่ข้างหน้าของพระอารามนี้มีห้วงน้ำใหญ่เกิด ขึ้นแต่แม่น้ำตโปทานั้น” ก็แสดงว่า **ตโปทา** คงจะเป็น ลำธารขนาดใหญ่ ที่ไหลมาจากภูเขาเวภารบรรพต และ ที่ลำธารนี้ น้ำร้อนขนาดเดือดพล่าน แต่ในเมื่อมาขังอยู่ใน ที่กว้างนาน ๆ เข้า น้ำก็จะค่อย ๆ เย็นลง ฉะนั้นภิกษุ ทั้งหลาย จึงพากันไปอาบน้ำในสถานที่แห่งนี้ได้

อนึ่ง คำว่า **รหฺโท** นี้ ศาสตราจารย์ วิส เดวิดส์ แปลว่า a deey pond, a lake. คือบ่อน้ำลึก, ทะเลสาบ

ส่วนศาสตราจารย์มาลาสาเสเกวรา แปลว่า a lake ทะเลสาบอย่างเดียว และคำว่า ทโห กับ รหโห ทั้ง ๒ คำก็มีความหมายอย่างเดียวกัน

การที่ข้าพเจ้าพยายามพิจารณาข้อความในคัมภีร์ ตอนนี้อย่างละเอียด ก็เพราะเป็นหลักฐานสำคัญที่จะทำให้เราได้ทราบแนวความคิด หรือความเข้าใจของคนในสมัยโบราณที่เชื่อกันว่า เมืองนรคนั้นอยู่ใต้ดิน ส่วนสวรรค์อยู่บนฟ้า ซึ่งความเข้าใจของคนโบราณที่เชื่อกันเช่นนั้น ก็เพราะในคัมภีร์ของพุทธศาสนา ได้กล่าวไว้เช่นนี้ ส่วนปัญหาที่ว่า เรื่องนรกใต้ดินจะเป็นจริงตามที่ในคัมภีร์ได้กล่าวไว้เช่นนี้หรือไม่นั้น ปัญหาอันนี้จะนำไปวินิจฉัยในตอนท้าย ในตอนนี้ขอให้มาศึกษาเรื่องนรกใต้ดินตามที่เคยเชื่อถือกันมาก่อน และเนื่องจากเรื่องนรกตามที่เคยเชื่อกันมาแต่โบราณนั้น ครั้งแรกคนไทยก็ได้แนวความคิดมาจากเรื่องไตรภูมิพระร่วง ซึ่งพญาลิไทยทรงรจนาขึ้นในสมัยสุโขทัย และต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาก็คงจะมีหนังสือในลักษณะนี้เหมือนกัน แต่ยังไม่เคยพบหลักฐานที่ไหน ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ราชองค์
บัณฑิตในทางพุทธศาสนาเรียบเรียงเรื่องไตรภูมิขึ้นอีก
เมื่อ จ.ศ. ๑๑๖๔ (พ.ศ. ๒๓๔๕) ซึ่งผู้แต่งก็มีหลายคน
และมีหลายสำนวน แต่ในที่สุดพระองค์ทรงโปรดฉบับที่
พระยาธรรมปรีชา (แก้ว) เรียบเรียง ฉะนั้นเรื่องไตรภูมิ
นี้จึงได้มีมาตั้งแต่สมัยนั้นแล้ว และในปัจจุบันทางหอสมุด
แห่งชาติได้จัดพิมพ์เรื่องนี้ขึ้นใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐
ทั้งหมดมีอยู่ ๓ เล่ม หนังสือนี้มีชื่อว่า **ไตรภูมิโลก
วิจิตรจินตนา** ทั้ง ๓ เล่มนี้ เป็นหนังสือขนาดใหญ่คือ
ขนาด ๘ หน้ายก ซึ่งถ้ารวมจำนวนหน้าทั้ง ๓ เล่มเข้า
ด้วยกันแล้ว จะเป็นจำนวนหน้าหนังสือดังนี้ คือ เล่ม ๑
มี ๕๘๖ หน้า เล่ม ๒ มี ๕๑๖ หน้า เล่ม ๓ มี
๔๓๐ หน้า ฉะนั้นจะเห็นว่า หนังสือไตรภูมินี้มีข้อความ
ที่บรรยายถึงเรื่องโลกทั้งสามไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วนจริง ๆ
ภูมิทั้ง ๓ ก็คือ **อบายภูมิ สุตติภูมิ โลกุตระภูมิ** และ
ผู้ที่เรียบเรียงหนังสือเช่นนี้ขึ้นมาได้ จะต้องเป็นคนที่
อ่านคัมภีร์ในพุทธศาสนามาก คือจะต้องได้อ่านทั้งคัมภีร์
พระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถาและฎีกา และต้องเป็นคนที่

อ่านคัมภีร์เหล่านี้รู้เรื่องเป็นอย่างดีด้วย จึงจะเรียบเรียงเรื่องอย่างนี้ขึ้นมาได้ ข้าพเจ้าเห็นว่า เรื่องนรกในหนังสือไตรภูมิโลกวิจิตรกถานี้ ท่านเรียบเรียงไว้ละเอียดถี่ถ้วนดีแล้ว ฉะนั้นจึงขอคัดข้อความที่ท่านเขียนไว้มาให้ได้ศึกษากันดังต่อไปนี้ :-

มหานรก ๘ ชุม

ในหนังสือไตรภูมิโลกวิจิตรกถานี้ ตอนที่บรรยายถึงเรื่องนรกนั้น ครั้งแรกท่านบรรยายเรื่องมหานรก ๘ ชุมแต่โดยย่อ คือ ๑. สัณฺฑีปนรก ๒. กภาพสุตตนรก ๓. สังฆาตตนรก ๔. โรรฺจนรก ๕. มหาโรรฺจนรก ๖. ตาปนรก ๗. มหาตาปนรก ๘. อเวจिनรก ซึ่งข้อความตอนนี้ได้นำมาพิมพ์ไว้ในหนังสือเล่มนี้แล้ว ซึ่งขึ้นต้นด้วยคำว่า “อภูจ มหานิรยา ฯ” และจบลงด้วยข้อความว่า “เหตุตั้งนั้น จึงได้นามว่า อเวจिनรก” (ดูในเล่มนี้หน้า ๑๘๐-๑๘๓) ฉะนั้นข้อความตอนนี้จะไม่นำมาลงซ้ำอีก แต่จะลงข้อความต่อจากนั้นซึ่งเป็นการอธิบายเรื่องมหานรกทั้ง ๘ โดยละเอียดนั้น ขอให้สังเกตว่า ตอนที่กล่าวถึงมหานรก ๘ ในตอนต้น

นั้นไม่มีการอธิบายถึงสภาพของมหานครแต่ละชุมชน และไม่ได้อธิบายไว้ด้วยว่า ทำบาปกรรมอะไรจึงต้องไปเสวยทุกข์ในมหานครชุมชนนั้น ๆ แต่จากข้อความดังต่อไปนี้ ท่านได้อธิบายถึงเรื่องเหล่านี้โดยละเอียด

สัญญาชีพนรก

เย ชนา ทฺวิปเท วา จตฺตูปฺปเท วา
 ขมาเตนฺติ หีสฺนฺติ บุคฺคฺลอันฆา สัตฺว์ตฺตชีวิตฺตํ นฆา เอง
 กิตฺติ ไซ้ให้ผู้อื่นฆากิตฺติ ฆา สัตฺว์สองเท้ากิตฺติ สัตฺว์สี่เท้ากิตฺติ
 ครั้นกระทำลายเบญจขันธ์แล้ว ย่อมไปทนทุกขเวทนาอยู่ในสัญญาชีพนรก สัญญาชีพนรกนั้น มีสัณฐานเป็น ๔ เหลี่ยม
 ดุจหีบ อายโต วิตุถารโต สโตโยชนานิ กว้างแลยาว
 นั้นได้ ๑๐๐ โยชน์ ฝาผนังทั้ง ๔ ด้านแลพื้นเบื้องต่ำ
 ฝาปิดเบื้องบนนั้นแล้วไปด้วยเหล็ก นวโยชน์ หนาได้
 ๙ โยชน์ ๆ เหมือนกัน วาสิมรสฺสุกฺกทฺทาเลหิ นานา-
 วุเธหิ ประกอบด้วยนายนิรยบาลผู้ถือมีดแลพริ้ว แล
 ขวานถากแลขวานผ่า ศาสตราวุธต่าง ๆ คอยสับฟัน
 ทิ่มแทง ทูบตี แลเนื้อเถื่อหนังแห่งสัตว์นรกทั้งปวง ให้
 เหลืออยู่แต่ร่างกระดูกเปล่า มีครุวนาดังบุคคลอันถาก

เปลือกไม้ แลเหลือไว้แต่แก่น **โรทนต์ วิรนต์** สัตว์นรก
 ทั้งหลายนั้นร้องไห้รำไร มีเสียงอันพิลึก ตายแล้วมีลม
 จำพวกหนึ่งพัดมาเย็น ๆ ต้องลมก็กลับเป็นขึ้นมาเล่า
 มีเนื้อแลเลือดเป็นปรกติดังเก่า ด้วยอำนาจกุศลกรรม
 เข้าดลใจ เมื่อเป็นขึ้นแล้วแลเห็นเพื่อนกันก็ให้ซึ่งโกรธ
 ครวนาจุเห็นข้าศึก ครั้นมีความโกรธแก่กัน เล็บมีอนั้น
 ก็กลายเป็นหอกเป็นดาบ สัตว์นรกทั้งหลายนั้นก็ทิ่มแทง
 สับฟันกัน **ขณฑาขณฑิ** มีตัวขาดเป็นท่อนน้อยท่อน
 ใหญ่ ฟันกันตายเกลื่อนกลาดไป **กทลขณฺธิ** วิย
 ครวนาจุฟันต้นกล้วย ตายแล้วต้องลมเย็น ๆ ก็กลับ
 เป็นขึ้นอีกเล่า ยมบาลอันถือศาสตราวุธคอยอยู่นั้นก็ไล่
 สะกัดสะแกงข้างหน้าข้างหลัง วิ่งมาข้างนี้ ข้างนี้ก็ร้อง
 ตวาด วิ่งหนีไปข้างโน้น ข้างโน้นก็ร้องตวาด เหวย
 อ้ายคนร้ายมึงจะไปข้างไหน ตวาดให้วิ่งแล้ว ก็กรูกันเข้า
 แวดล้อมไล่ทิ่มแทงสับฟัน แลเนื้อเถื่อนหนัง ซาดิก่อนแล
 เนื้อสัตว์เหลือไว้แต่กระดูกฉนฺได นายนิรบาลก็แลเนื้อ
 ให้เหลือแต่ร่างกระดูกเปล่าฉนฺนนั้น กรรมที่ตัวเลี้ยงสัตว์ไว้
 ปรนปรีอให้เกิดล่าเนื้อ เพื่อจะให้กินมีรสนั้น มาบังเกิด

เป็นลมพัดต้องอยู่เย็น ๆ ตายแล้วจึงกลับเป็นขึ้นมาเล่า
แลเล็บมือกลายเป็นหอกเป็นดาบ ไล่ทิมแทงฟาดฟันกัน
นั้นด้วยกรรมที่ตัวส่งเครื่องศาสตราวุธให้ผู้อื่นไปฆ่าสัตว์
แต่บุพพชาติก่อน ทนทุกขเวทนาอยู่ในสังขีปนรกนี้
คณา ๕๐๐ ปี ในสังขีปนรกนั้นเอง แต่ละวัน ๆ ใน
สังขีปนรกนั้น นวติวสสสตสหนุสนานิ นับปีในมนุษย์
ได้ ๙๐ แสนปี (๙ ล้านปี)

จะตกในสังขีปนรกนี้แต่บุคคลที่ฆ่าสัตว์เท่านั้น
หาบมิได้ บุคคลอันกระทำโจรกรรม ปล้นเรือน ปล้นบ้าน
ฆ่าชาวบ้านเสียนั้นก็ดี ราชามจุจาทโย พญาแลมหา
อำมาตย์อันมิได้ตั้งอยู่ในยุติธรรม มีแต่เวราพยาบาท
เป็นหัวหน้า ยกเสนาโยธาไปกระทำศึกสงคราม ตีบ้าน
ตีเมือง ด้วยอำนาจพยาบาทนั้นก็ดี พลกุกาเรน
คณหนติ บุคคลอันข่มเหงรุกราญเอาที่บ้านที่เรือน
ของเขา รุกเข้าที่ไร่ที่นา ที่วัดวาอาราม กระทำให้ท่าน
พลัดพรากจากที่อยู่ทีกินนั้นก็ดี คนทั้งหลายเหล่านี้ตาย
แล้วย่อมไปตกอยู่ในสังขีปนรก ทนทุกขเวทนาดังพรรณมา
มาแต่หลัง

สยขีวมหา นาม นირยโต มุตตา ครั้นพ้นจาก
 สัตยชีพนรกแล้ว ก็ตกในขุมนรกอันเป็นบริวารแห่งสัตยชีพ
 นรกนั้นเล่า ตกระดากไปทุกขุม ๆ พ้นจากนรกแล้ว
 เปตโลเก ซาดา ก็มาบังเกิดเป็นเปรต ทนทุกขเวทนา
 อยู่ในเปรตวิสัย พ้นจากเปรตวิสัยแล้ว ก็ไปบังเกิด
 เอากำเนิดเป็นสัตว์ดิรัจฉาน มนุสฺสภูตา อปฺปายุกา
 อปริปฺพณฺณินฺทริยา วิรูปา ทุปฺปณฺณา ครั้นเกิดมาเป็น
 มนุษย์อยู่ในมนุษย์โลกนี้เล่า ก็เป็นคนชั่ว มีโรคพยาธิ
 มาก เป็นคนอายุสั้น รูปชั่ว วิการพิปริต จักขาทีอินทริย์
 บ่มีได้บริบูรณ์ เป็นคนกำลังน้อย หาปัญญาบ่มีได้ ไม่มี
 ผู้จะเอ็นดูกรุณา มีแต่ผู้เบียดผู้หน่ายผู้ชิงผู้ขังด้วยอำนาจ
 เศษบาปนั้นให้ผล

กาฬสุตตนรก

สยขีวนิรยสฺส เภฏจา ภายใต้อัตยชีพนรกลงไป
 นั้น ถึงกาฬสุตตนรก กาฬสุตตนรกอันเป็นค้ำรบ ๒ นั้น
 จตุกณฺโณ มีสัณฐานเป็น ๔ เหลี่ยม กว้างแลยาวนั้นได้
 ๑๐๐ โยชน์ ฝาผนังแลฝาปิด แลพื้นเบื้องตํานั้นแล้วด้วย
 เหล็กหนา ๔ โยชน์ ๆ เหมือนกัน จตุทวารโ มีประตู
 ๔ ประตูเหมือนกัน

ตสมิ มหานิรเย นิรยपालา นิรยกสตุเต
 ชลิตอยปถวิ อากขุมติตวา ปาเตตวา ฯเปฯ ยาว
 กภูโต ปฏุจาย ขณฺทาขณฺทํ ภินฺนาภินฺนํ กโรนฺติ
 สัตว์อันไปบังเกิดในกาฬสุดตณรกันัน ยมบาลทั้งหลาย
 มัดด้วยพวนเหล็ก ผูกขึงลงไว้กับแผ่นดินเหล็กอันรุ่งเรือง
 เป็นเปลวเพลิง แล้วก็เอาสายบรรทัดเหล็กใหญ่เท่า
 ลำตาลดีดลง ถ้าดีดบรรทัดลงข้างหน้ากายสัตว์นรกันัน
 ก็แตกผ่าตลอดหลัง ดีดแต่ข้างหลังก็แตกผ่าตลอดหน้า
 ดีดแต่ข้างซ้ายก็แตกตลอดข้างขวา ดีดแต่ข้างขวาก็แตก
 ตลอดข้างซ้าย ลำบากเวทนาแสนสาหัส กายนั้นแตก
 ออกเป็นซีกน้อยซีกใหญ่ เพลิงที่แผ่นดินเหล็กนั้นก็ไหม้
 ไปยับย่อยเป็นจุนวิจุน ตายไปแล้วก็กลับเป็นขึ้นมาแล้ว

บางทีนายนิรยบาลทั้งหลายจับมัดขึงลงไว้ แล้วก็
 ถากด้วยขวาน ครวนาตุจจากไม้ เอกจุเจ เนรยิก-
 สตุตา สัตว์นรกบางจำพวกนั้น ยมบาลถากแต่บาทา
 トラบเท่าถึงสะเอว กภูโต ปฏุจาย บางจำพวกนั้นถาก
 แต่สะเอวขึ้นไปトラบเท่าถึงต้นคอ สัตว์นรกบางจำพวกนั้น
 ถากสองขวาน นายนิรยบาลคนหนึ่ง ถากแต่กลางตัว

ลงไปข้างเท้า คนหนึ่งตกแต่กลางตัวขึ้นไปข้างศีรษะ สัตว์นรกบางจำพวกนั้น นายนิรบาลถากผืนหน้าเข้าหากัน คนหนึ่งตกแต่เท้าขึ้นมา คนหนึ่งตกแต่ศีรษะลงไป ประจบกันที่กลางตัวแห่งสัตว์นรก สัตว์นรกทั้งหลายนั้น ทนทุกขเวทนาสาหัสสากรรจ์ จะขึ้นไปก็ขึ้นมิได้ พ้นวิสัยที่จะอดจะกลั้น พวนเหล็กนั้นซึ่งออกไว้ทั้ง ๔ ด้าน นายนิรบาลถากเนื้อกระเด็นออกไปเป็นชิ้นน้อยชิ้นใหญ่ สัตว์นรกทั้งปวงนั้น ย่อมร้องไห้ร้องคราง มีเสียงอันพิลึก สะพรั่งล้วยิ่งนัก ตายแล้วกลับเป็นขึ้นมาเล่า

ธาวีสู บางทีนั้นเล่นหนีนายนิรบาลไปเหนือแผ่นดินเหล็ก ตัวสั่นหวั่นไหว นายนิรบาลทั้งปวงนั้นชวนกันไล่ตะคอกชื่อว่า **คณฺหนฺตฺ คณฺหนฺตฺ** จับตัวมันให้ได้ จับตัวมันให้ได้ **อติวิย ภิตา** สัตว์นรกทั้งหลายนั้นก็ยิ่งตระหนกตกใจ พวกมันวิ่งตะบึงไปเหนือแผ่นดินเหล็ก อันรุ่งเรืองเป็นเปลวเพลิง เหยียบลงที่ใดเพลิงก็ติดเท้าขึ้นมาที่นั่น เหยียบลงที่ไหน เพลิงติดเท้าขึ้นมาที่นั่น เพลิงนั้นไหม้ลามขึ้น ๆ ดันแข่งดันขา ได้รับความลำบากเวทนา ชังตายวิ่งไป

อเนกสทสหสฺसानิ อยผลกานิ ขณะนั้นแผ่นดิน
 กระดานเหล็กอันใหญ่ รุ่งเรืองเป็นเปลวไฟ มากกว่าหมื่น
 กว่าแสน บังเกิดขึ้นแต่แผ่นดินเหล็ก มีเสียงอันดังครืน ๆ
 เปรียบประดุจเสียงฟ้าลั่น ก็เข้าผูกพันห่อหุ้มกรชกาย
 แห่งสัตว์นรกทั้งหลายไว้ให้มัน แล้วก็เผาหนังแลเนื้อเอ็น
 น้อยแลเอ็นใหญ่ทั่วทั้งสกลกาย นายนิรยบาลทั้งหลาย
 ตามทันแล้ว ก็กระทำโทษนั้นต่าง ๆ บ้างแทง บ้างฟัน
 บ้างสับ บ้างเสี้ยว บ้างทุบ บ้างตี บ้างโบย บ้างรัน
 สัตว์นรกทั้งหลายนั้นล้มกลิ้งอยู่กับแผ่นดินเหล็ก เพลิง
 อันเกิดขึ้นแต่แผ่นดินเหล็กนั้น ก็ไหม้ท่อมเนื้อท่อมตัว
 ดิ้น ๆ รน ๆ สุดที่จะทนจะทาน ดูนี้น่าสังเวชเพทนา
 ฐมา มุขาทิหิ อนฺโต ปวิสิตฺวา ควันเพลิงนั้นวูบเข้าไป
 ทางจมูกและปาก ทวารหนักทวารเบา เผาซึ่งปอดแล
 ม้าม เนื้อหัวใจ ตับไตไส้พุง ให้ขาดเป็นชิ้นน้อยชิ้นใหญ่
 เผาเนื้อและเลือดนั้นให้เหือดแห้งไปตราบเท่าถึงสมองอัฐิ
 ตายแล้วกลับเป็นขึ้นมาเล่า ทนทุกขเวทนาเป็นช้านาน
 ถึงได้ประมาณ ๑,๐๐๐ ปี ในกาฬสตุตตนรกนั้น สฏฺฐิสต-
 สหสฺสาธิกํ ติโกฏฺฐิปฺปมาณํ แต่ละวัน ๆ ในกาฬสตุตตนรก

นั้นคนน่าได้ ๓ โกฎิ กับ ๖๐ แสนปีในมนุษย์เป็น
ประมาณ

กาฬสตุตนิรยโต มุจจิตวา ครั้นพ้นจากกาฬ-
สตุตนรกแล้ว กรรมยังไม่สิ้นก็ไปตกในอุสสุทนรก
แลยมโลกิกรกอันเป็นบริวารแห่งกาฬสตุตนรกนั้นเล่า
พ้นนั้นแล้วกรรมยังไม่สิ้น ก็ไปตกในสัณฐีพนรกตกใน
บริวารสัณฐีพนรกทุก ๆ ชุม เปตโลกษาดา พ้นนั้นแล้ว
กรรมยังไม่สิ้นก็ไปบังเกิดเป็นเปรต พ้นจากเปรตแล้ว
เศษบาปก็วัดให้ไปบังเกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉาน มนุสสุฏตา
อปฺปายุกา อปริปฺปนุณฺนิทฺริยา พ้นช้างดิรัจฉานกำเนิด
นั้นก็มาบังเกิดเป็นคนชั่ว คนเข็ญใจ ไร้ทรัพย์ เป็นคน
อายุน้อย เป็นง่อยแลเปลี้ย เตี้ยค่อมพิกลจริตต่าง ๆ
โรคาพยาธิก็มาก แล้วก็มักพลัดพรากจากที่รักที่ใคร่
อาศัยด้วยเศษบาปที่ตนได้กระทำไว้นั้น

ก็ นาม อกุสลกมุมํ กตฺวาติ เจ ปุจฺเจยฺย มี
คำปุจฉาว่าสัตว์เหล่านี้ แต่ปางก่อนนั้นได้กระทำอกุศล
กรรมอันใดไว้ ? วิสัชนาว่า แต่ปางก่อนสัตว์เหล่านี้มีแต่
โทโสเป็นหัวหน้า รชชุกาทีหิ พนฺธุนฺติ พนฺธาเปนฺติ

บางคาบผูกมัดเอง บางคาบยังผู้อื่นให้ผูกมัดซึ่งสัตว์อันมีชีวิต แลบุคคลอันตนพิโรธขัดเค้นนั้น มัดผูกด้วยเชือกพวนแลเครือเขา กรรมอันนี้แลอำนาจผลจึงมาตกในกาฬสุตตนรก พืดเหล็กหุ้มห่อตัวทนต์ทุกขเวทนาดุจพรรณามานัน **ทุสฺสีลา** อันหนึ่ง บุคคลหาศีลบมิได้ ทรงไตรจีวร กระทำดุจมีศีล ฉ้นบิณฑบาตบมิได้ปัจจเวกขณ์นั้น กิตกกาฬสุตตนรก พืดเหล็กหุ้มห่อตัวอยู่เหมือนกัน ไซแต่เท่านั้น บุคคลหาความกรุณาบมิได้ ให้ตัดตีน ลินมือ ตัดหู ตัดจมูกแห่งผู้อื่นนั้น กิตกในกาฬสุตตนรก นายนิรยบาลถากด้วยพรว้าแลขวาน มีอาการดุจหนึ่งว่า ถากไม้ ทนต์ทุกขเวทนาอันหนึ่ง บุคคลที่มีโกหกเป็นหัวหน้า หาความสัตย์ความจริงมิได้นั้นกิตกกาฬสุตตนรก นายนิรยบาลติดด้วยสายบรรทัดเหล็กกายแตกเป็น ซีกน้อยซีกใหญ่ ทนต์ทุกขเวทนาสาหัสสากรรจ์ ไซแต่เท่านั้น บุคคลที่เฝ้าโพรงสัตว์ ให้สัตว์ดิรัจฉานมีต้นว่า หนุแลงูเหลือม เหี้ยแลจะกวดและงูสามัญต่าง ๆ อันอยู่ในโพรงนั้น ให้ถึงแก่ความตายก็ดี **สุสิรสุส ทวาเร** นิสีทิตฺวา บุคคลที่ถือไม้ตะบองและไม้ค้อน ถือศาสตราวุธ

อยู่ที่ปากปล่องปากโพลง คอยทูปคอยตีรันฟาดฟัน
 ทิ่มแทงสัตว์ที่ทนคว้นบมิได้ แลหนีออกจากปล่องจาก
 โพรงนั้นให้ตายก็ดี คนเหล่านี้ก็ไปตกในกาฬสุดตนรก
 คว้นเพลิงอบเข้าไปในทวารหนัก ทวารเบา ทางจมูก
 แลปาก ทนทุกข์ลำบากดูพรรณนามาแต่หลัง ใช้แต่
 เท่านั้น เปสฺสุณฺวา บุคคลที่ริษยาเขา ส่อเสียดเขานั้นก็ดี
 บุคคลที่หยาบซ้าด่าว่าบิดามารดานั้นก็ดี คนอันประทุษร้าย
 แก่มิตรสหายนั้นก็ดี สมณะอันมิได้กระทำสมณธรรม
 จันแล้วก็นอน ไม่เมตตาภาวนา ของเขาให้ด้วยศรัทธา
 ก็เอาเลี้ยงคฤหัสถ์อันเป็นบุตรภรรยาอยู่แต่ก่อนนั้นก็ดี
 สมณะที่สำสมทรัพย์ไว้ มีทรัพย์ให้กู้เอาดอกเบียกินเหล้า
 เมาสุราทำนาทำไร่เหล่านี้ก็ดี ย่อมไปตกในกาฬสุดตนรก
 ทนทุกข์เวทนาหยาบซ้ากล้าแข็งหนักหนา ดังพรรณนามา
 มานี้

สังฆาตนรก

อันดับนั้นถึงสังฆาตนรกที่ ๓ สังฆาตนรคนั้นโดย
 ยาวแลกว้างได้ ๑๐๐ โยชน์มีกำแพง แลพื้น ฝาปิดนั้น
 แล้วไปด้วยเหล็กหนาได้ ๙ โยชน์ ๆ เหมือนกัน

จตุกถุณโณ สังฆาตนรานั้นก็เป็น ๔ เหลี่ยมเหมือนกัน
 อคคิชาลสุงการปริปฺภูโณ ภายในนรานั้นดาตไปด้วย
 เพลิงอันรุ่งเรืองเป็นเปลว ประกอบด้วยภูเขอันสูง มีชอก
 อันลึกซึ่ง น่าพิลึก สะพิงกล้วยี่งนัก ภูเขาทั้งปวงนั้นแล้ว
 ไปด้วยเหล็ก สูงตระหง่านเงื่อมนภดลประเทศเวหา ชอก
 ภูเขานั้นเต็มไปด้วยถ่านเพลิงอันร้อนร้าย สัตว์ทั้งหลาย
 อันบังเกิดในสังฆาตนรานั้น มีอินทรีอันวิกล ตัวเป็น
 ตัวคน ศีรษะเป็นศีรษะกระบือก็มี มหิสสรีรา มนุสฺสมุขา
 ที่ตัวเป็นตัวกระบือ หน้าเป็นหน้าคนก็มี บางจำพวกตัว
 เป็นม้า ศีรษะเป็นศีรษะคนก็มี ตัวเป็นตัวคน ศีรษะเป็น
 ศีรษะม้าก็มี หตฺถิสรีรา บางจำพวกตัวเป็นตัวช้าง ศีรษะ
 เป็นศีรษะคน ตัวเป็นตัวคน ศีรษะเป็นศีรษะช้าง เอกจฺเจ
 โคณมุขา มนุสฺสสรีรา บางจำพวกตัวเป็นคน หน้าเป็น
 หน้าวัว ตัวเป็นตัววัว ศีรษะเป็นศีรษะคน วิกลวิการวิบริด
 ต่าง ๆ นายนิรยบาลทั้งหลายเอาพวนเหล็กอันใหญ่
 รุ่งเรืองเป็นเปลวเพลิงผูกเข้าแล้ว อยทณฺเทหิ ๑
 ปชฺชลิตอยมฺคฺคเรหิ ๑ ไปเถตุวา ก็ตีด้วยไม้ตะบอง
 เหล็กแลไม้ค้อนเหล็กอันรุ่งเรืองเป็นเปลวเพลิงขับให้วิ่ง

ดั่งขับโคขับกระบือ ทนทุกขเวทนาหยาบเข้าสาหัส
 อสมานา สัตว์นรกทั้งหลายนั้นทนตีบมิได้ ก็ร้องให้
 ร่ำไร มีเสียงอันพิลึกสะพรั่งกล้ายิ่งนัก

ก็ กมฺม กตฺวาติ เจ ปุจฺเจยฺย มีคำปุจฉาว่า
 สัตว์เหล่านี้ แต่ปางก่อนเมื่ออยู่ในเมืองคนนั้น ได้กระทำ
 อกุศลกรรมเป็นประการใด ? ปุพฺเพ มนุสฺสโลเก
 รเถ โคณ โยเซตฺวา รเถ นิสีทิตฺวา โคณ ปหรนฺตา
 วิสฺขนาว่า สัตว์เหล่านี้เมื่ออยู่ในเมืองคนนั้น เป็นคนบาป
 หยาบเข้า หาความกรุณาแก่สัตว์บมิได้ จับโคมาเทียม
 เข้าในรถขึ้นนั่งเหนือรถ แล้วก็ตั้งหน้าแต่ทิ่มแทงโบยรัน
 ไม่ปราณีปราศรัย หนักไม่รู้เบาไม่รู้ สุดแท้แต่เทียมเข้า
 แล้ว ก็ตั้งหน้าแต่จะกระทำโพลโบยรันแก่สัตว์ กระทำ
 กรรมสาหัสจะนี้ ครั้นกระทำลายเบญจชั้นธจากมนุษย์แล้ว
 จึงตกในสังฆาदनรก นายนิรยบาลเอาพวนเหล็กผูกแล้ว
 ดีบาย ขับต้อนให้วิ่งไปเหนือแผ่นดินเหล็ก ทนทุกขเวทนา
 ดุจแสดงมาแต่หลัง ไซ้แต่เท่านั้นบุคคลอันฝึกช้าง ฝึกม้า
 ฝึกโคแลกระบือ ทรกรรมแก่สัตว์ให้ได้ความลำบากนัก
 ก็ยอมไปตกในสังฆาदनรก นายนิรยบาลทรมาทรกรรม
 เหมือนสัตว์ที่ตัวทรมานั้น

นิรยปาลา อติวิย โสมนสฺสา หุตฺวา วคฺคนฺตา
สัตว์อันไปบังเกิดในสังฆาตมรณนั้น บางจำพวกบังเกิด
ภายนอกนรก เกิดขึ้นแล้วแลเข้าไปภายในนรกนั้น นาย
นิรยบาลเห็นแต่ไกลก็ขึ้นชมโสมนัส หัวร่อไห้ร้องตะเพิด
ให้เล่น แล้วก็กวัดแกว่งศาสตราวุธ ไล่สกัดสะแกงข้าง
ซ้ายข้างขวา สัตว์นรกทั้งหลายนั้น สะดุ้งตกใจกลัวแต่
นายนิรยบาล ก็พากันวิ่งหนีเข้าไปในระหว่างภูเขานรก
มหนฺโต อคฺคิกฺขนฺโต ขณะนั้นกองเพลิงอันใหญ่
ก็บังเกิดขึ้นขวางหน้าไว้ เสียงเปลวเพลิงนั้นดังคึก ๆ ดุจ
เสียงฟ้าลั่น สัตว์นรกทั้งหลายนั้นกลัวแต่เปลวเพลิง
มิอาจวิ่งฝ่าเปลวเพลิงไปได้ ก็พากันวิ่งกลับหลังคืนมา
กองเพลิงใหญ่อันหนึ่งก็บังเกิดขึ้นขวางหน้าไว้อีกเล่า จะ
วิ่งไปข้างโน้นก็วิ่งไปมิได้ จะวิ่งมาข้างนี้ก็วิ่งมามิได้ จึงยืน
อยู่ท่ามกลางร้องไห้ร้องคราง มีเสียงอันเซ็งแซ่ น่าพิลึก
สะพรึงกลัวนี้นักหนา กองไฟข้างหน้าก็ไหม้ใกล้เข้ามา
ข้างหลังก็ไหม้ลามใกล้เข้ามา ตสฺมี กาเล เทว
เนรยิกปพฺพตา ทฺวีสุ ปสฺเสสุ อาคนฺตฺวา ในกาลนั้น
ภูเขานรกทั้งสอง ก็กลิ้งมาในข้างทั้งสอง กลิ้งเข้ามา

กระทบกันหีบสัตว์นรกทั้งหลายนั้นให้ยับย่อยเป็น
 จุนวิจุนแล้ว **อปคนตุวา** ก็กลิ้งกลับไปอยู่ที่เดิม
 ดังเก่า สัตว์นรกทั้งหลายก็กลับเป็นขึ้นมาอีกเล่า
 บางคาบนายนิรยบาลจับมัดแล้ว **อยภูมิมย์ ยาว กฏิตโต**
นิทิตตุวา ก็ฝังลงในแผ่นดินเหล็ก ประมาณเพียงสะเอว
อจล กตุวา กระทำมิให้ไหวกายโคลงกายได้ ขณะนั้น
 ภูเขานรกอันใหญ่ รุ่งเรืองเป็นเปลวเพลิง ก็กลิ้งมาแต่
 บุรพทิศตะวันออก กระทำเสียงครืน ๆ **เมฆสทโท**
วีย ครวนาดุจเสียงฟ้า **ปีสิตตุวา** ก็บดสัตว์นรกทั้งหลาย
 ให้แหลกเป็นจุนวิจุนไป แล้วก็กลิ้งไปประดิษฐานอยู่
 ข้างทิศตะวันตก โลหิตแห่งสัตว์นรกนั้นไหลไปครวนาดุจ
 แม่น้ำ อาศัยด้วยกรรมแห่งสัตว์นรกนั้นยังมีสิ้น แหลก
 ยับย่อยไปแล้ว ก็กลับเป็นรูปเป็นกายขึ้นดังเก่า

ทกขินทิสโต **ชลิตนิรยปพพโต** ขณะนั้นภูเขานรกอันใหญ่ฝ่ายข้างทักษิณก็บังเกิดขึ้นเล่า กระทำเสียงครืน ๆ กลิ้งมาบดกรชกายแห่งสัตว์นรกทั้งหลายเหล่านั้นให้แหลกเหลวเป็นจุนวิจุนไป แล้วก็กลิ้งไปประดิษฐานอยู่ในข้างทิศอุดร **อุตตุตทิสโต** บางทีภูเขาในทิศอุดร

บังเกิดขึ้น กระทบเสียงครืน ๆ แล้วก็กึ่งมาบดสัตว์นรก
 นั้นให้แหลกเป็นจุนวิจุน แล้วก็กึ่งไปประดิษฐานอยู่ใน
 ทิศข้างทักษิณ **ปัจฉิมทิศโต** บางคาบภูเขานรกเกิดขึ้น
 ในทิศปัจฉิม กระทบเสียงครืน ๆ ประดุจเสียงฟ้า กึ่งมา
 บดสัตว์นรกทั้งหลายนั้นให้แหลกเป็นจุนวิจุนแล้วก็กึ่ง
 ไปประดิษฐานอยู่ในปรัตถิมทิศตะวันออก สัตว์นรก
 ทั้งหลายนั้นตายแล้ว ก็กลับเป็นขึ้นมา **เอกจุเจ**
เนรยิกสตฺตา สัตว์นรกทั้งหลายบางจำพวกนั้น นาย
 นิรยบาลจับเอาแขนทั้งสอง หิ้วขึ้น แล้วก็ทุ่มซัดลงเหนือ
 เขาถ่านเพลิง ครั้นแล้วก็คร่าไปคร่ามา ถ้าเอาหน้าลง
 หน้าก็ไหม้ ปอกลอกออกไปในทันที เอาหลังลง หลัง
 ก็ไหม้ ปอกลอกออกไปในขณะ เอาข้างลง ข้างก็ไหม้
 ปอกลอกออกไปในขณะ บมิได้เนิ่นช้า สัตว์นรกทั้งหลาย
 นั้นทนทุกขเวทนาแสนสาหัส

กำหนดอายุสัตว์ในสังฆาตนรานั้น คณนาได้ ๑,๐๐๐
 ปี นับด้วยปีในสังฆาตนรานั้น **จตุตทาพีสวสุสสต-**
สหสุสาธิกัม จุททสโกฏิปฺปมาณัม แต่ละวัน ๆ ในสังฆาต-
 นรานั้น คณนาในมนุษย์ได้ ๑๔ โกฏิ กับ ๔๐ แสนปี

เป็นประมาณ ตโต มุตตา พ้นจากสังฆาตนรกนั้นแล้ว ก็ตกในอุสสุทนรกแลยมโลกินรก อันเป็นบริวารแห่งสังฆาตนรกนั้นเล่า กรรมยังมีสิ้น พ้นนั้นขึ้นมาก็ดอกในกาฬสุตตนรก ตกในบริวารแห่งกาฬสุตตนรก กรรมยังมีสิ้น พ้นจากนั้นก็ขึ้นมาตกในสัณฺฑีพนรก แลบริวารแห่งสัณฺฑีพนรก พ้นจากนรกนั้น กรรมอันเป็นเศษก็ให้บังเกิดเป็นเปรต เป็นสัตว์ดิรัจฉาน วิรูปุ อปฺปายุกุ โหติ เศษบาปยังมีสิ้น เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ก็มีอายุน้อย รูปชั่ว มีอินทรีวิกล เป็นใบ้ บ้า บอด หนวก ง่อยเปลี้ย เตี้ย ค่อม สรรพวิปริตด้วยอำนาจที่ตนกระทำผิด เศษบาปที่ตนกระทำมานั้นเอง หากให้ผล

มีคำปุจฉาว่า สัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ แต่ปางก่อน ได้กระทำอกุศลกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า เย ชนา สปานกสตุเต อคฺคิราสิมฺหิ ฯ เปฯ ตสฺมึ นฺริเย ปตฺนฺติ สัตว์นรกทั้งหลายนี้ แต่ปางก่อนเป็นคนบาป หยาบซ้ำหาความกรุณาแก่สัตว์มิได้ ย่อมดัมสัตว์เป็น ๆ เฆาสัตว์เป็น ๆ ด้วยคบเพลิง จับเอาสัตว์เป็น ๆ ใส่ครกโขลก บางทีก็จับสัตว์เป็น ๆ มาโยนลงในทรายร้อน ๆ โยนลงใน

เปือกในตมให้จมตาย กรรมอันนี้แลให้ผลจึงลงไปทน
 ทุกขเวทนาอยู่ในสังฆาตนรก โดยนัยดังพรรณนามานั้น
 สุนเขน สตฺเต มาเตนฺติ เหล่าพรานไพรที่ไล่เนื้อด้วย
 สุนัข ให้สุนัขกัดเนื้อกัดกระดูกกัดแพะแลทรายเป็นอาทิ
 นั้นตายแล้ว ก็ย้อมไปทนทุกขเวทนาอยู่ในสังฆาตนรก
 เหมือนกันดั่งนั้น

โรรวนรก

สงฆาตนิรยสฺส เหฏฺฐา ภายใต้อสังฆาตนรกนั้น
 ลงไปถึงโรรวนรก โรรวนรก นั้นเป็นนรกใหญ่ค้ำบ ๔
 อยู่ชั้น ๔ มีกำหนดยาวแลกว้างได้ ๑๐๐ โยชน์ จตุก-
 กณฺโณ มีสัณฐานเป็น ๔ เหลี่ยมดุจหีบ จตุทฺวาโร
 มีประตู ๔ ด้าน ภายใต้นั้นเต็มไปด้วยต้นบัวทั้งหลาย
 นับด้วยแสน แล้วไปด้วยเหล็ก รุ่งเรืองเป็นเปลวเพลิง
 พนุกณฺฏกธฺรา บัวเหล็กทั้งหลายนั้นต้นใหญ่ ๆ ดาดไป
 ด้วยหนามอันหนา หนามมากหนามชัฏ ปทุมเม เอเกโก
 นิรยกสฺโต นิสฺสิทฺติ สัตว์นรกกิ่งอยู่ในต้นบัวนั้นต้นละ
 คน ๆ บางคนมีกายท่อนเบื้องบนจมอยู่ในต้นบัวนรก

เห็นแต่ท่อนข้างบาทา บางคนเห็นแต่ท่อนข้างศีรษะ ข้างบาทานั้นจมอยู่ในต้นบัวนรก บางทีเห็นแต่เพียงสะเอว บางทีเห็นแต่มือครึ่งหนึ่งเท้าครึ่งหนึ่ง **สรีรา อุปทุมา ปวิฐจา** บางทีเห็นแต่ตัวอยู่ครึ่งหนึ่ง แถบข้างหนึ่งนั้นจมอยู่ในต้นบัวนรก เปลวเพลิงนั้นใหญ่ท่วมไปทั้งกาย แล้วก็วูบเข้าไปในทวารทั้ง ๙ **ทกฺขินกณฺเณ ปวิสติ** เปลวเพลิงนั้น วูบเข้าไปในหูเบื้องขวาตลอดออกมาโดยช่องหูเบื้องซ้าย **วามกณฺเณ ปวิสติ** เปลวไฟวูบเข้าไปในช่องหูเบื้องซ้ายตลอดออกมาโดยช่องหูเบื้องขวา **มุเข ปวิสติ** วูบเข้าทางปากตลอดออกทางทวารหนัก **เหมฐจาทฺวาเร ปวิสติ** วูบเข้าทางทวารเบื้องต่ำตลอดขึ้นมาทางปาก สัตว์นรกทั้งหลายนั้นได้รับความลำบาก เวทนาแสนสาหัสยิ่งนัก ร้องไห้ปริเทวนาการ ร่ำไรอยู่ที่ต้นบัวนรกนั้นเป็นชั่วโมงนาน คณนาได้ ๔,๐๐๐ ปี ในโรรวนรกนั้น **สญฺฉิสตสทสฺสาธิกํ สดตปณฺณาสโกฏฺฐิ-วสฺสปฺปมาณํ** แต่ละวัน ๆ ในโรรวนรกนั้นคณนาได้ ๕๗ โกฎิ กับ ๖๐ แสนปี ในมนุษยโลกนี้

ก็ **อกุสลกมฺมํ กตฺวาติ เจ ปุจฺเจยฺย** จึงมีคำปุจฉาว่า สัตว์นรกทั้งหลายเหล่านี้ แต่ปางก่อนได้กระทำ

อกุศลกรรมเป็นประการใด ? วิสัชนาว่า เต **ปุริมตต-**
ภาเว ฯเปฯ **โรรุเว** **อุปฺปชฺชนฺติ** ว่าสัตว์นรกทั้งหลาย
 เหล่านี้ แต่ปางก่อน **กฺุฏฺสกฺุขี** เป็นพยานโกหก เข้ารับ
 สมอ้างด้วยคนผิด คนที่หาความผิดบ่มีได้นั้น คัดจ้างว่า
 กล่าวเอาลงให้ผิด กรรมอันนี้แลให้ผล ตายแล้วจึงลงไป
 ทนทุกขเวทนาอยู่ในโรรูนรกดุจพรรณนามานั้น ใช้แต่
 เท่านั้น **ปเรสฺ** **ภฺุมิเชตฺตํ** **คณฺหนฺติ** บุคคลที่ซึ่งเอาที่ไร
 ที่นา ที่เรือก ที่สวน ที่เรือน ที่บ้านของท่านผู้อื่นนั้นก็ตี
ปเรสฺ **ทารํ** **คณฺหนฺติ** บุคคลที่ซึ่งเอาเมียท่าน ซึ่งเอา
 ทรัพย์สมบัติ ยศบริวารของท่าน ท่านมิได้ให้ เอาเป็น
 ของตนนั้นก็ตี **อาวาสภฺุจฺจํ** ซึ่งเอาอาวาส กุฏิ และที่
 วิหาร ที่เขาถวายเป็นที่ของค์หนึ่ง สององค์ก็ดี ฉ้อสงฆ์
 ก็ตี ซึ่งเองก็ตี ให้ผู้อื่นชิงก็ตี ซึ่งเองแล้วเอาไปให้คนอื่น
 เสียก็ตี ให้ผู้อื่นชิงเอามาให้แก่ตนก็ตี คนเหล่านี้ย่อมไป
 ตกในโรรูนรก ทนทุกขเวทนาเหมือนดังแสดงมาแล้วนั้น
มิจฺจาจโร **ปุริโส** ใช้แต่เท่านั้น บุรุษผิดเมียท่านผู้อื่น
 นั้นก็ตี **สามิเกน** **อสนฺตฺภฺุจฺจา** ผู้หญิงที่มีได้สันโดษด้วย
 สามี นอกใจสามีนั่นก็ตี **สฺตฺเต** **อฺคฺคิราสิมิหิ** **ชิปีสุ**

บุคคลที่จับสัตว์เป็น ๆ มาโยนเข้าในกองเพลิงนั้นก็ดี
สมณพราหมณ์ **อกุโสตติ** **ปริภาสติ** บุคคลที่ด่าว่า
 ตัดพ้อสมณพราหมณ์นั้นก็ดี คนเหล่านี้ย่อมไปตก
 โรวรรก ทนทุกขเวทนาอยู่ในนรกนั้นโดยนัยแสดงมานั้น

โรวรรกนรก **มัจฉิตวา** พ้นจากโรวรรกออกมา
 แล้ว ก็ตกในนรกทั้งหลาย ๕๖ ชุม อันเป็นบริวารแห่ง
 โรวรรกนั้นอีกเล่า กรรมยังมีสิ้น พ้นจากนรกเบื้องต่ำ
 แล้วก็ตกกระ ๑ ขึ้นมาทุกชุม ๑ ตกชุมใหญ่แล้วตกชุม
 อันเป็นบริวารโดยลำดับ ๑ กัน **เปตโลเก** **ซาตา** พ้น
 ช้างนรกแล้ว **เศษบา** นั้นก็ให้บังเกิดเป็นเปรต เป็นสัตว์
 ดิรัจฉาน **มนุษย์** **สกุตา** **โกคพยุสนส์** **ตตนิกา** **ทลิตุทา**
กปณา พ้นนั้นแล้ว **เศษบา** ยังมีสิ้น มาบังเกิดในมนุษย์
 ก็เป็นคนอนาถา **กำพร้า** **ญาติกา** **หาที่พึ่ง** **บมิได้** **เข็ญใจ**
ไร้ทรัพย์ **มาตร** **แม่นจะได้** **ทรัพย์อันบิดามารดา** **วงศา-**
คณาญาติ **ทั้งปวงให้** **ทรัพย์สมบัติ** **ทั้งปวงนั้นก็จะหมด**
จะสิ้น **จะฉิบหาย** **ด้วยภัยอันตรายต่าง ๆ** **บมิอาจจะรักษา**
ทรัพย์สมบัติทั้งปวงไว้ได้ **ด้วยอำนาจ** **เศษบา** **ที่ตนได้**
กระทำไว้นั้น

มหาโรจวนรก

โรจวสุต นiryสุต เภจจา ภายใต้โรจวนรกลงไปนั้น ถึงมหาโรจวนรก นรกอันเป็นค้ำรบ ๕ อยู่ชั้นที่ ๕ มีกำหนดกว้างแลยาวได้ ๑๐๐ โยชน์ มีพื้นแลฝาปิด ผนังทั้ง ๔ ด้านนั้นแล้วไปด้วยเหล็ก หนาได้ ๙ โยชน์ ๑ รุ่งเรืองไปด้วยเปลวเพลิง รตตปทุมปุปผั วีย เพลิงนั้นแดงดุจดอกบัวแดง อติพหุภณฎกธรา ปทุมมา รุหนติ ภายในมหาโรจวนรคนั้นเต็มไปด้วยบัวเหล็กทั้งหลาย ออกขึ้นเนื่องแน่นกันไปไม่มีระหว่าง มีหนามอันมากแน่นหนา บัวแต่ละต้น ๑ มีสัตว์นรกอยู่ละคน อคฺคิชาลา เภจจา อุฎฺฐหนฺตา มีเปลวเพลิงติดขึ้นแต่เบื้องต่ำ บังเกิดขึ้นแต่แผ่นดินเหล็ก มีเสียงอันพิลึกดังคิก ๑ เรื่องโรจนโชติขึ้นไปถึงสัตว์นรกแล้ว ปจฺนติ ก็เผาสัตว์นรกทั้งหลายนั้นให้รุ่งเรืองเป็นเปลวเพลิง แดงไปทั่วทั้งกาย อสหมานา สัตว์นรกทั้งหลายนั้นมีอาจทนทานอยู่ได้ ก็ร้องไห้ร้องคราง มีเสียงอันพิลึกดั้น ๑ รน ๑ อยู่ที่ต้นบัวเหล็ก นำสังเวชเพทนาyingนัก ปทุมสฺมา ปติตา ดั้น ๑ พลัดตกลงมาจากต้นบัวเหล็กนั้นก็มาต้องศาสตราแห่ง

นายนิรยบาล นายนิรยบาลทั้งหลายคอยอยู่ข้างล่างนั้นก็แทงด้วยหอกแลฉมวก ตีด้วยไม้ค้อนเหล็กอันใหญ่ ทำลายกบาลศิระชะแลสมองกระดูกแห่งสัตว์นรกทั้งหลายนั้น ให้เหล็กแหลวเรียวยาวกระจัดกระจายไป สัตว์นรกบางจำพวกนั้นก็ยกมือขึ้นไหว้ปเลอบนายนิรยบาลจะให้งดโทษ นายนิรยบาลเร่งพิโรธไม่ปราณีปราศรัย **อยมุคฺคเรหิ จ โปถนุติ** ตีลงด้วยไม้ค้อนเหล็กอันใหญ่ ๆ ประดังลง ศิระชะแตกมีสมองไหลออกมา ครวนาตุจกระแสนทีในหม้ออันบุคคลด้อยให้แตกนั้น ตายแล้วก็กลับเป็นขึ้นเล่า **ปลาญิตฺวา ภิตา ปากาโร อารุญห** บางจำพวกนั้นตระหนกตกใจ เห็นนายนิรยบาลขึ้นไปตามกำแพงเหล็กจะให้พ้น นายนิรยบาลทั้งหลายก็รุกันร้องตวาดว่า **มิงจะขึ้นไปข้างไหนเหวย ขึ้นไปกำแพงนั้นต้องการอะไรซิวะ คุกคามแล้ว แล้วก็ไล่ติดตามมาด้วยฉับพลัน** ทันแล้วก็ตีด้วยไม้ค้อนเหล็กใหญ่ ๆ **ไม่ปราศรัยปราณี** ตีจนอัฐิแห่งสัตว์นรกนั้นเหล็กแหลวเป็นจุนวิจุนไป สัตว์นรกทั้งหลายนั้น เสวยทุกขเวทนาอันหยาบเข้า ทารุณ ตายไปแล้วก็กลับเป็นขึ้นมาเล่า ทนทุกขเวทนา

สิ้นกาลช้านานได้ประมาณ ๔,๐๐๐ ปี นับด้วยปีในมหาโรจวนรณนั้นเอง จตุตทฬีสวสสสสทสสสาธิกัตีสทวิสตโกฏิบุปมาณิ์ แต่ละวัน ๆ ในมหาโรจวนรณนั้น คณนาปีในมนุษย์ได้ ๒๓๐ โกฎิ กับ ๔๐ แสนปี

มีคำปุจฉาว่า สัตว์เหล่านี้แต่ปางก่อนได้กระทำอกุศลกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า ปุพฺเพ สมานชาติเกมนุสฺเส จ อวเสสปานเก สีเส โปเถตฺวา สัตว์นรกทั้งหลายเหล่านี้ แต่ปางก่อนเป็นคนบาปหยาบเข้าหาความกรุณาแก่สัตว์มิได้ ย่อมตีศีรษะแห่งดิรัจฉานและศีรษะแห่งมนุษย์อันมีชาติเสมอกัน ไม่มีความกรุณาเลย ลุอำนาจแก้วธกเจตนา ถ้าเห็นว้ายังไม่กระทำกาลกิริยากัตีสแล้วตีเล่า กระหน้าซ้ำเติมไป ให้สัตว์ดิรัจฉานแลมนุษย์นั้นถึงแก่ความตายจนได้ กรรมอันนี้แหละให้ผลจึงมาทนทุกขเวทนาแสนสาหัสหนักหนา อยู่ในมหาโรจวนรณดังพรรณนามาจะนี้

นिरยธุมปริปุณฺณสิริรา หุตฺวา สัตว์ในมหาโรจวนรณนั้น บางจำพวกมีตัวอันเต็มไปด้วยควัน ควันนั้นอบเข้าไปในช่องหู ช่องตา ช่องจมูก ปาก แลทวารหนัก

ทวารเบา เผากายแห่งสัตว์นรกทั้งหลายนั้นให้สุกไป
 ปกุกปิว วีย มีครุวนาดุจขนมอันบุคคลหนึ่ง อาศัยด้วย
 กรรมอันใดเล่า ? วิสัชนาว่า **สตदानญจ สฺสิเร ฐมฺ**
ปเวเสตฺวา ฯเปฯ ปาเปนฺติ ว่าสัตว์ทั้งหลายเหล่านี้
 แต่ปางก่อนเป็นคนบาปหยาบช้า หาความกรุณาแก่สัตว์
 มิได้ ย่อมมีไฟให้คว้นไฟอบเข้าไปในปล่องหนุ ปล่อง
 ฐเหลือม และโพรงจะกวด แล้วก็ถือศาสตราวุธจ้องอยู่
 คอยทิ่มแทง ทูตีสัตว์ทั้งปวงอันทนคว้นมิได้ แลออกมา
 นั้นให้สิ้นชีวิต ผลกรรมอันนี้แลส่งให้ จึงลงมาทนทุกข-
 เวทนาในมหาโรรวนรก คว้นอบเข้าไปตามทวารทั้ง ๘
 เผากายให้สุกไปด้วยประการฉะนี้ ใช้แต่เท่านั้น **พฺุท-**
สนฺตํ ภา ฐมฺสนฺตํ ภา สงฺขมฺสนฺตํ ภา โจเรนฺติ
โจราเปนฺติ บุคคลที่ลักของแห่งพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า
 พระสงฆ์เจ้า ลักของแห่งอุปัชฌาย์อาจารย์สมณะพราหมณ์
 ลักเองก็ดี ใช้ให้ผู้อื่นลักก็ดี คนเหล่านี้ย่อมไปตกในมหา
 โรรวนรก คว้นอบเข้าไปในทวารทั้ง ๘ ดังกล่าวมาแล้วนั้น

มหาโรรวนฺริยโต มุจฺจิตฺวา พ้นจากมหาโรรว-
 นรกแล้ว ก็ตกในบริวารแห่งมหาโรรวนรกนั้นเล่า กรรม

ยังมีลีน พันนั้นแล้วก็ตกระขึ้นมาทุกขุม ๆ ตกขุมใหญ่แล้ว ตกขุมที่เป็นบริวาร ลีนข้างนรกแล้ว เศษบาปก็ให้ขึ้นมา เกิดเป็นเปรต เป็นสัตว์ดิรัจฉาน เศษบาปยังมีลีน พันนั้น แล้วก็มาบังเกิดเป็นคนกำพร้า อนาคตา หาที่พึ่งบมิได้ ไร้ทรัพย์อับปัญญา ปกุกาวเสเสน อาศัยด้วยเศษบาป ที่ตนได้กระทำนั้นอำนาจผล

ตาปนรก

มหาโรรวุโต เหฎฐา ภายใต้มหาโรรวรกลงไปนั้น ถึงตาปนรกอันเป็นมหานรkcำรบ ๖ มหานรknั้นมี กำหนดกว้างแลยาวได้ ๑๐๐ โยชน์เท่ากัน มีสัณฐาน เป็น ๔ เหลี่ยมมดจหีบ มีพื้น และฝาปิด แลกำแพงทั้ง ๔ ด้านนั้น หนาได้ ๙ โยชน์ ๆ แล้วไปด้วยเหล็กแดงเป็น เปลวไฟ ภายใต้อาปนรknั้น สะพรั่งไปด้วยหลาวเหล็ก หลาวเหล็กนั้นนับด้วยหมื่นเป็นอันมาก ตาลกฤษณรูป- ปมาณฯ แต่ละเล่ม ๆ นั้นใหญ่ประมาณเท่าลำตาล นายนิรยบาลทั้งหลายย่อมจับเอาสัตว์นรkทั้งปวงนั้นขึ้น เสียบไว้บนหลาวเหล็ก แต่ละคน ๆ หลาวเหล็กเสียบ

สองเล่มก็มี สามเล่มก็มี ดิ้น ๆ รน ๆ สุดที่จะทานจะทน
 พันที่จะอดจะกลั้น จะลำบากแต่ด้วยหลาวเหล็กเสียบ
 เท่านั้นหาบมิได้ ไฟอันบังเกิดขึ้นแต่แผ่นดินเหล็กนั้น มี
 เสียงอันพิลึก ดังคึก ๆ สะเทือนสะท้าน รุ่งโรจน์โชตินาการ
 สูงขึ้นไป ๆ ไหม้สรีระกายแห่งสัตว์นรกทั้งหลายนั้นให้
 รุ่งเรืองไปด้วยเปลวเพลิง ดินได้อยู่แต่มือแต่เท้า ตัวนั้น
 เสียบแน่นตรึงตราอยู่กับหลาวเหล็ก **ปจนชาลายัม**
มสังฆนุทมิ วย มีครุวนาดูจเนื้ออันเสียบไม้ แล้วแลอย่าง
 ไว้เนื้อถ่านเพลิง สัตว์นรกทั้งหลายนั้นได้ความลำบาก
 เวทนาหยาบช้ากล้าแข็ง สุดที่จะอดจะทนล้นเหลือ เปลว
 เพลิงเผาเนื้อนั้นให้สุกไปทั้งกาย **สรีรมंसปจนนิฏจิต-**
กาเล เมื่อเนื้อในสรีระกายแห่งสัตว์นรกทั้งหลายสุก
 สำเร็จแล้วประตุนรกทั้งหลายก็เปิดออกเองทั้ง ๔ ด้าน
 สุนัขทั้งหลายตัวใหญ่ ๆ เท่าช้างสาร มีฟันเป็นเหล็ก
 ก็เล่นเข้าไปตามประตุนรก กัดเนื้อแห่งสัตว์ทั้งหลายนั้น
 กินเป็นอาหาร ลิ้นเลือดลิ้นเนื้อ **อฏฺฐิมตฺตเมว เสส**
 ยังเหลืออยู่แต่ร่างกระดูกเปล่า **นิรยวาเตหิ สมณฺส-**
ลियมานา สัตว์นรกทั้งหลายนั้นตายไปแล้วต้องลงนรก

พัฒมาเย็น ๆ ก็กลับเป็นขึ้นมามากเล่า มีเนื้อมิเลือด
 บริบูรณ์ขึ้นเหมือนเก่า นายนิรยบาลก็กลับเอาขึ้นเสียบ
 ไว้ที่ปลายหลาวเหล็ก เพลิงก็เผาเนื้อให้สุก สุนัขตัวใหญ่
 เท่าช้างสารก็กัดเนื้อกินเป็นอาหารอีกเล่า ทนทุกขเวทนา
 อยู่ฉะนี้ ได้ถึง ๑๖,๐๐๐ ปี ในตาปนรกนั้น สมุจิสต-
 สหสฺสชาติกั เอกวิสนวสตโกฏิบุปฺพมาณั แต่ละวัน ๆ
 ในตาปนรกนั้นคนนาได้ ๙๒๑ โกฎิ กับ ๖๐ แสนปี ใน
 มนุษย์โลกนี้

เกน อกุสลกมฺมิวิปาเกน ฯเปฯ อนุโณตฺติ
 เจ ปุจฺเจยฺย มีคำปุจฉาว่า สัตว์เหล่านี้ แต่ปางก่อนได้
 กระทำอกุศลกรรมเป็นประการใด ? วิสัชนาว่า อิเม
 สตฺตา มิคฺสุกรอเชพกาทโย สฺสุเลน วิชฺฌิตฺวา ฯเปฯ
 จรฺนติ สัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ แต่ปางก่อนเป็นคนใจบาป
 หยาบช้าหาความกรุณาแก่สัตว์บ่มีได้ จับเอาเนื้อแลสุกร
 แพะแลทราย เปิดแลไก่ มาเสียบด้วยหลาวเหล็กแล้วบั้ง
 ขึ้นทั้งเป็น บางทีมัดแล้วโยนเข้าในไฟ เผาให้สุกแล้วก็กิน
 เป็นอาหาร ปราศจากกรุณา กรรมอันนี้แลติดตามิให้ผล
 จึงไปทนทุกขเวทนาหยาบช้ากล้าแข็ง สุดที่จะอดจะกลั้น
 ดุจพรรณนามาฉะนี้

เอ่อกุเจ วนั วา อุยยานั วา บุคคลบางจำพวก
 ที่เผาป่าอุทยานให้เนื้อแลสุกรแลสัตว์อันมีชีวิตทั้งปวง
 พลอยตายนั้นก็ดี รฏฺจชนปทาโย อคฺคินา ฌาเปนฺติ
 บุคคลอันจุดเพลิงเผาบ้าน เผาเมือง เผานิคมชนบท
 กระทำให้สัตว์ทั้งหลายพลอยตายนั้นก็ดี คนเหล่านี้ย่อม
 ลงไปทนทุกขเวทนาสุดยาก สุดลำบากอยู่ในตาปนรก
 ดังแสดงมานั้น ครั้นพ้นจากตาปนรกแล้ว กรรมยังมีลึน
 กิดกระชั้นมาทุกขุม ๆ พ้นข้างนรกแล้วก็มาบังเกิดเป็น
 เปรต พ้นจากเปรตเป็นสัตว์ดิรัจฉาน แล้วขึ้นมาบังเกิด
 เป็นคนอายุน้อย โรคาพยาธิมาก เป็นคนอุบาทว์จัญไร
 ไร้ทรัพย์อับปัญญา ปกุกาวเสเสน ด้วยเศษบาปที่ตน
 กระทำนั้นติดตามตกแต่งให้ผล

มหาตาปนรก

ตาปนิริยโต เหมจฺจา ภายใต้ตาปนรกลงไปนั้นถึง
 มหาตาปนรก มหาตาปนรกรนี้ เป็นนรกใหญ่ค้ำรบ ๗ มี
 กำหนดกว้างแลยาวได้ ๑๐๐ โยชน์ มีสัณฐานเป็น ๔
 เหลี่ยม ฝาปิดแลผนังทั้ง ๔ ด้าน แลพื้นนั้น แล้วไปด้วย

เหล็กหนาได้ ๙ โยชน์ ๆ ประกอบด้วยภูเขาเหล็กอันใหญ่หลวง สูงเงื้อม นำพิลึกสะพรั่งล้วนนี้หนักหนา **ตสมิ มหานิรये นิพุตตสตุตา** สัตว์ทั้งหลายอันไปบังเกิดในนรกขุมนั้น นายนิรยบาลทั้งหลายถือเครื่องศาสตราวุธต่าง ๆ ไล่ทิ่มแทงทูปตี ต้อนให้ปีนขึ้นไปบนภูเขาอันใหญ่ **ภิตภิตา** สัตว์นรกทั้งหลายนั้นอุตสาหะปีนป่ายขึ้นไป อาศัยด้วยความกลัวมีกำลัง แต่เขาขึ้นไปถึงยอดภูเขา ก็มีลมนรกเป็นพายุใหญ่ พัดมาโดยรอบคอบลมนรกนั้นพัดกล้ายิ่งนัก เหลือกำลังที่สัตว์นรกทั้งหลายจะยังจะหยุด จะทรงตนอยู่บนภูเขานั้นได้ **อวิสิรา** สัตว์นรกทั้งหลายนั้นก็กลับศีรษะลงเบื้องต่ำ โหนหกดตกลงมาจากยอดภูเขาในขณะนั้น แต่พอดตกลงมายังมีทันที่จะถึงดิน หลาวเหล็กอันใหญ่เท่าลำตาล ก็ผุดขึ้นดาดดินคอยรับอยู่สะพรั่ง เสียบร้อยกรชกายแห่งสัตว์นรกทั้งหลายนั้น จำเดิมแต่ศีรษะตราบเท่าตลอดออกทางทวารดูพิลึกสาหัสสากรรจ์ สัตว์นรกแต่ละคน ๆ นั้นหลาวเหล็กเสียบร้อยอยู่ ๒ เล่มก็มี ๓ เล่มก็มี ๕ เล่มก็มี หลาวแต่ละเล่ม ๆ นั้น แต่ล้วนรุ่งเรืองเป็นเปลวเพลิงบมิได้รู้เหือด

เผาเนื้อเผาเลือดเผาภายในตัวออกมา เพลิงที่แผ่นดิน
 เหล็กนั้น ติดขึ้นรุ่งโรจน์โชตินาการ ไหม้ภายนอกตัว
 เข้าไป ไฟภายในกับไฟภายนอกนั้นไหม้กระทบประจวบกัน
 ตัวสัตว์นรกทั้งหลายนั้นทนทุกขเวทนาอยู่ขณะนี้ เป็นซ้ำ
 หینگนาน ได้ประมาณกึ่งอันตรกัป

อันตรกัปนั้นเป็นประการใด ? อธิบายว่า **ทส-**
วสุสายุคปุปมาณโต ปฏุจาย จับเต็มแต่มนุษย์
 ทั้งหลายนี้มีอายุได้ ๑๐ ปี และอายุจำเจริญขึ้นไป ๆ ถึง
 อสงไขย แล้วมีความประมาท อายุถอยน้อยลงมา ๆ
 จนอายุได้ ๑๐ ปี นั้นได้ชื่อว่าอันตรกัป ๑ แลอายุแห่ง
 สัตว์นรกในมหาตapanรกนั้น มีกำหนดได้กึ่งอันตรกัป

มีคำปุจฉาว่า สัตว์นรกทั้งหลายเหล่านี้ แต่ปาง
 ก่อนได้กระทำอกุศลกรรมเป็นประการใด ? วิสัชนาว่า
 สัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ แต่ปางก่อนเป็นพญาบ้าง เป็นมหา
 อำนวยบ้าง มีจิตร้ายกาจหยาบช้า ย่อมฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
 ให้เสียบสัตว์อันมีชีวิตด้วยหลาวเหล็กแล้ว **อคฺคิราสิมฺหิ**
ปจาเปนฺติ ให้ยกท่มเข้าในกองเพลิง บางทีก็มัดอย่างไว้
 กับแดด ให้ตายในแดด กระทำกรรมนั้นหยาบช้า

หาความกรุณาแก่สัตว์มิได้ อาศัยด้วยผลกรรมอันนี้ชาติให้
จึงมาทนทุกข์เวทนาอยู่ในหลาวเหล็ก หลาวเหล็กเสียบ
เพลิงไหม้ท่วมไปทั้งกรรกายดุจพรรณนามานั้น ไข้แต่
เท่านั้น **ลหุติคฺชนโน มิจฺฉาทิฏฺฐิโก** บุคคลอันเป็นมิจฉา-
ทิฏฐิ ถือผิดเป็นชอบนั้นก็ยอมไปทนทุกข์เวทนาอยู่ใน
มหาตปนรกดังแสดงมานั้น พ้นจากมหาตปนรกนั้น
แล้ว ถ้าเป็นนิยตมิจฉาทิฏฐิ ก็ตกสีกลงไปถึงอเวจिनรก
ทนทุกข์เวทนาอยู่ในอเวจี ตราบสิ้นกำหนดอายุนั้น แล้ว
ก็ไปตกในโลกันตนรกอีกเล่า มิอาจยกตนขึ้นพ้นจากรก
นั้นได้ เหตุว่าโทษนิยตมิจฉาทิฏฐินั้นหนักกว่าโทษทั้งปวง
ถ้าสัตว์นั้นเป็นมิจฉาทิฏฐิเป็นอนิยต ไม่ถือว่าเป็นเพียง
เป็นแท้ พ้นจากมหาตปนรกแล้วก็ตกกระกันขึ้นมาทุกขุม ๆ

พ้นข้างนรกแล้วก็ไปบังเกิดเป็นเปรต เป็นสัตว์
ดิรัจฉาน เป็นอสุรกาย พ้นจากนั้นก็มาบังเกิดเป็นคนชั่ว
พิกลวิปริต เสียวหู เสียวตา เป็นง่อย เป็นเปลี้ย เป็นคน
กำพร้าอนาถา พยาธิโรคาภิมาก แล้วก็มักพลัดพราก
จากที่รักที่ใคร่ เป็นคนเขี้ยวใจไร้ทรัพย์ด้วยอำนาจเศษ
บาปที่ตัวได้กระทำไว้แล้วนั้น

อเวจีมหานรก

มหาตapaniryaito เกฎฐา ภายใต้มหาตapanryong ไปนั้น ถึงอเวจินรกเป็นคำรบ ๘ มีกำหนดกว้างแลยาวได้ ๑๐๐ โยชน์ ข้อซึ่งว่าในพระพุทฺธคุณ^(๑) ว่า อเวจินรก กว้างได้เหมือนโยชน์นั้น ท่านว่ารวมเข้าด้วยกันกับอุสสุท นรก แลอเวจินรคนั้น มีหลักฐานเป็น ๔ เหลี่ยมจัตุรัส มหานคร วิย ทิสฺสติ ปรากฏดุจเมืองอันใหญ่แวดล้อม ด้วยกำแพงเหล็ก หนาได้ ๙ โยชน์ ทั้ง ๔ ด้าน พื้นแล ฝาปิดนั้นก็แล้วด้วยเหล็ก หนาได้ ๙ โยชน์เท่ากัน ใน อเวจีมหานรคนั้นรุ่งเรืองไปด้วยเปลวเพลิงมิได้รู้เหือดเลย ลึนทั้งกลางวันแลกลางคืน สัตว์ในอเวจีมหานรคนั้น แต่ละคน ๆ หลาวเหล็กร้อย ซึ่งกาย ๔ เล่ม ๕ เล่ม ๖ เล่ม ๗ เล่ม ๘ เล่ม ๙ เล่ม ๑๐ เล่ม มีอาจไหวกาย ดึงกายได้ สัตว์ในอเวจินั้นบางจำพวก ถ้ายืนก็ยืนซึ่งอยู่ ตราบเท่าสิ้นอายุ ถ้านั่งก็นั่งซึ่งอยู่ ถ้านอนก็นอนซึ่งอยู่ ถ้าเอนก็เอนซึ่งอยู่ตราบเท่าสิ้นอายุ เพลิงนั้นไหม้ท่วมไป

(๑) คัมภีร์พุทฺธคุณ มีต้นฉบับเป็นอักษรขอม อยู่ในหอสมุดแห่งชาติ

ทั้งกรชกาย ทนทุกขเวทนาสาหัส จะตายก็มีตายด้วย
อำนาจอกุศลกรรมรักษาไว้ สัตว์นรกบางจำพวกนั้นก็พ้น
ออกได้จากหลาวเหล็ก แลไปเห็นประตูนรกนั้นเปิดออก
ก็สำคัญว่าตนนั้นจะได้พ้นทุกข์ แล้วรุกกันวิ่งไปที่ใกล้
ประตู ประตูนั้นก็ปิดเข้า จะออกไปมิได้ ก็ร้องไห้ร้องคราง
ดั้น ๆ รน ๆ อยู่ในเปลวอัคคี บางที่ประตูข้างปัจฉิมทิศ
เปิดออก บางที่ข้างอุดรทิศ ครั้นสัตว์นรกรุกกันวิ่งไปที่ใกล้
ประตูนั้นก็ปิดเข้าดังเก่า แลอายุสัตว์ทั้งหลายอันทน
ทุกขเวทนาอยู่ในอเวจีนั้น ยืนนานยิ่งนัก มีกำหนดได้
วิวัฏฏัญญาอสงไขยกัป ๑ อธิบายว่า จำเดิมแต่วัน
อันบังเกิดพระจันทร์พระอาทิตย์ไป ตราบเท่าจนถึงวัน
กัปวินาสกะมหาเมฆบังเกิดเป็นเหตุที่จะให้โลกฉิบหาย
ด้วยเพลิงประลัยกัลปนนั้น เรียกว่าวิวัฏฏัญญาอสงไขย
กัลป ๑ โดยนัยแสดงมาในกัปกณานั้น

มีคำปุจฉาว่า สัตว์เหล่านี้แต่ปางก่อนได้กระทำ
อกุศลกรรมเป็นประการใด ? วิสัชนาว่า สัตว์ทั้งหลาย
เหล่านี้ แต่ปางก่อนนั้นได้กระทำอาจิณกรรม ฆ่าสัตว์
ตัดชีวิตเป็นเนืองนิจกาล อาศัยอาจิณกรรมนี้ให้ผล จึง

ลงมาทบทวนทุกขเวทนาในอเวจีมหานรก อายุยืนนานถึง
 วิวัดภูฏาเยื่อสังขัยกัลป์ ๑ ใช้แต่เท่านั้น บุคคล
 อันกระทำอกุศลนาทานเป็นอาจิณกรรมนั้นก็ดี กระทำ
 กาเมสุมิจจารเป็นอาจิณกรรมนั้นก็ดี กล่าวคำมูสา
 โทหกมามาเป็นอาจิณกรรมนั้นก็ดี ส้องเสพสุราแลเมรัย
 เป็นอาจิณนั้นก็ดี คนเหล่านี้ย่อมตกในอเวจีมหานรก
 ทนทุกขเวทนาเป็นชั่วหิงนานดุจพรรณนามานั้น

ใช้แต่เท่านั้น บุคคลอันเป็นพญา มิได้ตั้งอยู่ใน
 ยุติธรรม มากไปด้วยโลภเจตนา ย่อมเที่ยวไปตีบ้านตีเมือง
 กระทำให้เสนาโยธาล้มตายเป็นอันมากนั้น ก็ย่อมไปทน
 ทุกขเวทนาในอเวจีมหานรก ทนทุกขเวทนาดังแสดงมา
 แล้วนั้น

ใช้แต่เท่านั้น บุคคลอันประทุษร้ายแก่ท่านที่เป็น
 สัปบุรุษมากไปด้วยศีลคุณ สมาธิคุณ ปัญญาคุณนั้นก็ดี
 บุคคลอันประทุษร้ายแก่ท่านอันได้ธรรมวิเศษมีพระโสดา
 เป็นต้นนั้นก็ดี คนเหล่านี้ย่อมไปตกในอเวจีมหานรก ทน
 ทุกขเวทนาดังแสดงมาแต่หลัง เหมือนดังพระเทวทัตต์
 นั้นประทุษร้ายแก่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ลิ่นชีวิต
 แล้วก็ไปบังเกิดในอเวจีมหานรก กายแห่งพระเทวทัตต์

นั้นสูงได้ ๑๐๐ โยชน์ ทั้งทั้งสอง จมลงในแผ่นดินเหล็ก
เพียงข้อเท้า ศีรษะนั้นอยู่ในฝาปิดเบื้องบนเพียงใบหู
ทั้งสอง ตาลกษณรูปปรมาณ อยสุลา หลาวเหล็ก
ใหญ่ ๆ เท้าดำตาลนั้นตรึงไว้โดยรอบคอบ มีอาจไหวกาย
ดิงกายได้ พระเทวทัตต์ใหม่อยู่ในโอเวจีมหานรกตราบ
เท่ากาลทุกวันนี้

แลบุคคลอันกระทำปัญจันนตริยกรรมทั้ง ๕
ประการ คือ ปิตุฆาต ฆ่าบิดาเสียประการ ๑ มาตุฆาต
ฆ่ามารดาเสียประการ ๑ อรหันตฆาต ฆ่าพระอรหันต์
เสียประการ ๑ โลहितุปบาท กระทำให้เลือดห้อยบังเกิด
ขึ้นในพระวรกายแห่งสมเด็จพระพุทธานุเจ้าประการ ๑
สังฆเภท กระทำให้สงฆ์ผิดแผกแตกทำลายจากกัน ตั้งแต่
ฝ่ายละ ๔ รูปขึ้นไปประการ ๑ บุคคลอันกระทำปัญจ-
ันนตริยกรรมทั้ง ๕ ประการนี้ แต่อันใดอันหนึ่งก็ดี ลิ่น
ชีวิตแล้วก็ย่อมลงไปนทุกขเวทนาในโอเวจีมหานรก ดังว่า
มาแล้วแต่หลัง

ใช้แต่เท่านั้น พุทฺธสฺส ธมฺมสฺส สงฺฆสฺส สนฺตกั
คณฺหนฺตา บุคคลอันถือเอาสิ่งของแห่งพระพุทธานุเจ้า

พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้านั้นก็ดี บุคคลอันถือมิจฉาทฤษฎีลัทธิภายนอกพระศาสนานั้นก็ดี คนเหล่านี้ย่อมตกในอเวจีมหานรกเหมือนกัน นียตมิจฉาทฤษฎีนั้น บางทีก็ตกในมหาตปนรกก่อน ทนทุกขเวทนาอยู่ในมหาตปนรกนั้น สิ้นกำหนดอายุแล้วตกลงไปในอเวจีมหานรก สิ้นกำหนดอายุในอเวจีแล้ว ออกไปตกในโลกันตนรก บางทีก็ตกในอเวจีมหานรกก่อน ภายหลังจึงไปตกในโลกันตนรก

ประการหนึ่ง พระอรรถกถาจารย์เจ้าวิไลชานาไว้ในคามณีสังยุตต์^(๑) ว่าบุคคลทั้งปวงอันล่อลวงสัตว์โลก ให้ลุ่มหลงด้วยพอนแรรำ แลถ้อยคำอันเหลวไหลละมิดได้ เป็นประโยชน์นั้น ย่อมไปตกอยู่ในประเทศข้างหนึ่ง แห่งอเวจีมหานรก ทนทุกขเวทนาเป็นสาหัสสากรรจ์ อากาที่ร้องไห้ร้องครางนั้น มีครวนาตุจดังว่าจะซบจะร้อง อากาที่เพลิงไหม้ทนมิดได้ แลวิ่งเดินไป ๆ มา ๆ นั้น มีครวนาตุจดังว่าจะพอนจะรำ เมื่อตัวอยู่ในมนุษย์นั้น

(๑) ส. สฬา. ๑๘/๓๕๔/๒๗๗. ส. อฎ. ๓/๓๕๔/๑๖๔-๑๖๕ มจร.

ขับร้อง รำฟ้อน ล่องวงสัตว์โลกให้ลุ่มหลงด้วยอาการ
ฉันทใด ก็หม้อยู่ด้วยอาการฉันทนั้น

มหานิรยกถา นิภูจิตา

แสดงนรกใหญ่ ๘ ชุม ยุติกาลเท่านี้

- ไตรภูมิโลกวิจิตรกถา เล่ม ๒/๑๐๓-๑๒๕

นรกที่เป็นบริวารมหานรก

อนึ่ง ในหนังสือไตรภูมิโลกวิจิตรนั้นท่านยังได้
กล่าวไว้อีกว่า :-

มหานรกชุมใหญ่ ๆ นั้นมีถึง ๘ ชุม และแต่ละชุม ๆ
นั้นมีอุสสุทฺถนรกเป็นบริวารชั้นใน ๑๖ ชุม และยมโลก
นรกเป็นบริวารชั้นนอก ๔๐ ชุม เหมือนกัน ถ้าจะคิริ
(คือนับรวมกันทั้งหมด) นรคน้อยใหญ่เข้าด้วยกันนั้นเป็น
นรก ๔๕๖ ชุม (ดูในเล่มนี้หน้า ๑๘๐) $(๑+๑๖+๔๐=$
 $๕๗ \times ๘ = ๔๕๖)$ และนรกที่ว่าเป็นบริวารมหานรกทั้ง
๘ นั้น ท่านได้กล่าวไว้ดังนี้

ว่าด้วยอุสสุทนรก

แต่นี้จะแสดงอุสสุทนรกทั้งหลาย ๑๒๘ ชุม (คือจำนวนนรกที่เป็นบริวารชั้นใน) สืบต่อไป มหานรกใหญ่แต่ละชุม ๆ นั้น มีอุสสุทนรกเป็นบริวาร ๑๖ ชุม ๆ คิริลีนด้วยกันจึงเป็นอุสสุทนรก ๑๒๘ ชุม **อายโต ๑ วิตุถารโต ๑ คมภิโรโต ๑ ติสโยชนานิ** อุสสุทนรกแต่ละชุม ๆ นั้น มีประมาณยาวแลกว้าง แลลึกได้ ๓๐ โยชน์ เหมือนกันสิ้น กำแพงทั้ง ๔ ด้านแลพื้นเบื้องต่ำแลฝาปิดเบื้องบนนั้น ก็หนาได้ ๙ โยชน์เหมือนกันทุกชุม ๆ จะได้แปลกกันหามิได้ อุสสุทนรกทั้งปวงนี้ ตั้งอยู่ที่มุมนรกใหญ่ มุมนรกใหญ่แต่ละมุม ๆ นั้น มีอุสสุทนรกอยู่ ๔ ชุม ๆ เรียงกันอยู่โดยลำดับ ชุมภายในชื่อว่าคุณรก ถัดออกมาที่ ๒ ชื่อกุกกุลนรก ที่ ๓ ชื่ออสิปัตตนรก ที่ ๔ ชื่อเวตตรณินทีนรก มีเหมือนกันจะนี้ทั้ง ๔ มุม เหตุตั้งนั้น นรกใหญ่ชุมหนึ่ง จึงนับอุสสุทนรกได้ ๑๖ ชุม ที่กำหนดแดนอุสสุทนรกนั้น มีภูเขาเหล็กชื่อกลากบรรพต เห็นปรากฏแก่สัตว์นรกทั้งหลายดุจกองเพลิงอันรุ่งเรือง **จตุสโกณสุ ปติภูจิตา** ภูเขาเหล็กทั้ง ๔ นั้นตั้งอยู่ในมุมทั้ง ๔ แห่งนรกใหญ่

คุณนรก

คุณเทหิ ปริบูรณ์ แลคุณนรานั้นเต็มไปด้วยคุณอันตั้งอยู่นานได้กับ ๑ เหม็นร้ายกาจยิ่งนัก อากูลไปด้วย หมูหนอนใหญ่ ๆ เท่าลำตาลก็มี นาวุปุพมาณา ประมาณ เท่าเรือโกลนก็มี ปากแหลมเป็นเข็ม คมกล้า น่าพิลึก สะพิ้งกล้วนนี้หนักหนา ขณะเมื่อนายนิรยบาลทั้งหลายจับเอาสัตว์นรกผูกเท้าเข้าให้มัน แล้วแลขว้างลงไปในขุมนรกอันเต็มไปด้วยคุณนั้น ปริวารेतวา หมูหนอนทั้งหลายก็เข้าแวดล้อมสรีรกายแห่งสัตว์นรกทั้งหลายนั้นโดยรอบตจ วิชฌิตวา เจาะหนังให้ขาดทะลุลงไป แล้วก็พอนกินมังสะโลหิตแห่งสัตว์นรกนั้นเป็นอาหาร หนอนบางจำพวกนั้นก็ทะยานเข้ากัดหนังแลเนื้อให้ทะลุปรุโปร่ง แล้วก็คลานเข้าไปภายใน บางจำพวกก็คลานเข้าไปโดย मुखวาร กินดับไต ปอด ม้าม เนื้อหัวใจไส้น้อยแลไส้ใหญ่เป็นอาหาร กลุ้มกัตกลุ้มกิน ลิ้นเนื้อ ลิ้นเลือด ลิ้นปอด ลิ้นม้าม ลิ้นตับ ลิ้นไต ลิ้นหทัย ลิ้นไส้น้อยไส้ใหญ่แล้ว มีหน้าซ้ำเจาะกระดูกกินสมอง กระดูกอีกเล่า สัตว์นรกทั้งหลายนั้น ทนทุกขเวทนาแสนสาหัสหนักหนา

อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า ปาณเก คุณฎุเป วา
 จิกฺขเล วา ขิปิสุ สัตว์เหล่านี้แต่ปางก่อน ย่อมจับสัตว์
 เป็น ๆ มาทิ้งลงในหลุมคุณ จับเอาสัตว์เป็น ๆ มาทิ้งลงใน
 ขุมเปือกตม ให้สัตว์นั้นจมตาย กระทำกรรมฉะนี้จึงมา
 ตกคุณนรกทนต์ทุกขเวทนาดังพรรณนามานี้ **ลามมจฺฉริ**
 แลบุคคลอันตระหนี่ลาม เห็นว่าลามจะบังเกิดแก่สงฆ์
 เข้าใจว่าลามนั้นจะได้แก่บุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง ก็เข้าปองเข้า
 กันเสีย มิให้ลามนั้นบังเกิดแก่สงฆ์ มิให้ภิกษุบุคคลิกนั้น
 ได้ลาม บุคคลผู้ห้ามลามสงฆ์ ห้ามลามบุคคลิก บุคคล
 จำพวกนี้แลตายแล้วย่อมไปตกคุณนรกทนต์ทุกขเวทนา
 ดุจพรรณนามาแล้วแต่หลัง ใช้แต่เท่านั้น **เอกจฺเจ**
ราชาโน มหามจฺจาทโยปิ มนุสฺเส วา ติรจฺฉาเน
วา ทพฺหิ พนฺธิตฺวา นิจฺจลา หุตฺวา ทํสมกเส
อหิวิจฺฉิเก จ ขาทาเปนฺติ ทํสาเปนฺติ หีสาเปนฺติ
 บุคคลที่เป็นพญาแลมหาอำมาตย์ (เป็นอาทิ) มีจิตอัน
 ร้ายกาจหยาบช้าย่อมผูกมัดรัดตัวสัตว์ดิรัจฉานแลมนุษย์
 อันหาความผิดบมิได้นั้น ด้วยเครื่องผูกเครื่องจำ กระทำ
 มิให้ไหวกายได้แล้วให้เหลือบแลยง ตะขาบ แผลงปอง

แลงกัถแทง ให้ได้ความลำบากเวทนา หาความกรุณา บ่มีได้ พญาแลมหาอำมาตย์ผู้มีอชฌาสัยมากไปด้วย เวราพยาบาท กระทำกรรมร้ายกาจหยาบช้าเห็นปานฉะนี้ ย่อมไปตกในคุณนรก ทนทุกข์เวทนาดุจเดียวกัน

กุกกุลนรก

แลอุสสุทนรกที่ชื่อว่ากุกกุลนรกอยู่ที่ ๒ นั้นเต็มไปด้วยเถาริ่งอันร้อนร้าย สัตว์นรกทั้งหลายอันขึ้นไปจากคุณนรกนั้น แลไปเห็นเถาริ่งก็สำคัญว่าที่โน้นเป็นลานกว้าง ขวางนักษณา ถ้าไปอยู่ที่โน้นเห็นจะมีความสบาย สำคัญ ฉะนี้แล้ว ก็วิ่งมาสู่नรกเถาริ่ง แต่พอวิ่งไปถึงก็จมลงไป ในเถาริ่งอันร้อนกล้า ปิฎจ ุวีย วิลยนติ ดันอยู่ในเถาริ่ง จนตัวสุกยับย่อยเป็นจุนไป มีครุวนาดุจแบ่งอันบุคคลตำ ให้แหลกละเอียด สัตว์เหล่านี้แต่ปางก่อนได้กระทำอกุศล กรรมเป็นประการใด ? วิสัชนาว่า เย ชนา สตุเต อุสุมา ปถวิราสิมุหิ อติอุณฺหาวาฏฺเฐ ชิปีสุ สัตว์เหล่านี้แต่ ปางก่อนเป็นคนใจบาปหยาบช้า ย่อมจับเอาสัตว์อันมีชีวิต ทั้งลงในกองดินอันร้อน ทั้งลงในหลุมอันร้อน พันวิสัยที่จะ

อดจะกลั้น กระทำให้สัตว์นั้นถึงแก่ความตายในกองหลุม
 อันร้อน แลกองดินอันร้อน กรรมนี้แลให้ผล จึงมาทน
 ทุกขเวทนาตกในนรกแท้จริง มีตัวอันยับย่อยไป ประดุจ
 แป้งอันละเอียดเห็นปานฉะนี้ **ทุสสีลา ภิกขุ** ไซ้แต่เท่านั้น
 สมณะหาศีลปมิได้ กระทำดุจมีศีล บริโภคจตุปัจจัยอัน
 ทายกทั้งหลายให้ด้วยศรัทธา สมณะทุศีลเหล่านี้ก็ไปตก
 ในนรกแท้จริง เสวยทุกขเวทนาดังนั้น **ธมฺมมจฺจริโน**
 บุคคลอันตระหนี่พระธรรม ตัวรู้ธรรมอันใดอันหนึ่งอยู่
 ครั้นมีผู้มาขอเล่าขอเรียนก็อำเสียมได้บอกได้กล่าว ด้วย
 คิดว่าถ้าเราบอกธรรมให้แก่ผู้นี้ ผู้นี้รู้ธรรมแล้วก็จะ
 ครอบงำย้ายีเรา คงรู้อยู่แต่เราแน่ละดี รู้แพร่ไปแล้ว
 จะดีอะไร คนตระหนี่ธรรมดังนี้ ก็ย่อมไปตกกุกกูลนรก
 (นรกแท้จริง) ทนทุกขเวทนาเหมือนกัน

อสิปัตตนรก

แลอุสสุทนรกที่มีนามปรากฏชื่อว่าอสิปัตตนรกอยู่
 ที่ ๓ นั้น อยู่ภายนอกนรกแท้จริงออกมา ประกอบด้วย
 ไม้นรกทั้งหลาย ล้วนมีใบเป็นหอกเป็นดาบ ดาดาศ

แนนหนา อมฺพวนุญยานํ วีย ปรากฎแกสัตวันรก
 ทั้งหลายนั้นประดังว่า สวนอุทยานอันสนุกเต็มไปด้วยไม้
 มะม่วง กุกกูลนิรยโต นิกฺขนฺตา สัตวันรกทั้งหลาย
 อันขึ้นได้จากนรกเถาริ่งนั้น ความร้อนเบียดเบียนพันวิสัย
 แลไปเห็นไม้ทั้งหลายเหล่านั้น ก็สำคัญว่าอัมพวันอุทยาน
 เข้าใจว่าไปที่นั่นจะได้ความสบาย ก็ชวนวิ่งเข้าไปในป่าไม้
 นรก แต่พอวิ่งไปถึง ลมจําพวกหนึ่งก็พัดมา กำลังลมนั้น
 กล้า มีเสียงอันพิลึก พัดดังคิก ๆ หอบหวนตัดขั้วไม้
 นั้นให้ขาดให้ตกเนือง ๆ ลงมาในอากาศ มิได้ขาดสาย
 ไม้ทั้งหลายเหล่านั้น เมื่อตกลงมาจากขั้วก็กลับกลายเป็น
 ฝนดาบคมกล้า สามารถฟันฟาดกรชกายแห่งสัตวันรก
 ทั้งหลายเหล่านั้น **ขณฺทาขณฺทํ** ให้ขาดเป็นท่อนน้อย
 ท่อนใหญ่ ชื้นน้อยชื้นใหญ่ ตกถูกศีรษะ ศีรษะขาด ตก
 ถูกมือ มือขาด ตกถูกเท้า เท้าขาด ตกถูกคอ คอขาด
 สัตวันรกก็ร้องคระครืดหวีดหวาด ลำบากเวทนานี้สาหัส
 สากรรจ์ **อารุฬฺหิ** บางทีนั้นวิ่งหนีขึ้นไปตามกำแพง
 เหล็กอันแวดล้อมป่าไม้รก ด้วยสำคัญในใจว่าจะไปให้พ้น
 แต่พอขึ้นไปถึงพื้นเบื้องบนกำแพงเหล็ก ขวากกรดก็เกิด

ขึ้นแน่นหนาตาตาษ บาดทำให้ขาดกระเด็นออกไปเป็น
 ชั้นน้อยชั้นใหญ่ สัตว์นรกทั้งหลายนั้นทรงตัวอยู่บ่มิได้
 ก็ล้มลงถูกขวากกรดอีกเล่า **จิตุทาจิตุท** ขวากกรด
 ทั้งหลายบาดกายนั้นให้ขาดเป็นช่องน้อยช่องใหญ่ **หตุติป-**
ปมาณา **สุนขา** สุนัขตัวใหญ่ ๆ เท่าช้างสารก็ตระหง่าน
 เข้าพืดแห่กันเข้ากัดกินเนื้อกินเลือด เสียงร้องเสียงครางนั้น
 ไม่ห่างไม่เหือด ไม่สงบสงัดเลยแต่สักเพลลา **รถปุปมาณา**
อยตุณฑา นกตะกรุม แร้ง กา อันมีปากเป็นเหล็ก
 ตัวใหญ่เท่าเรือนรถเรือนเกวียนก็จิกทิ้งสับเสี้ยว เจาะจุมุก
 ลูกตา ลากลิ้น ลากไส้ ตับไต เนื้อ หัวใจ ปอด ม้าม
 กินเป็นอาหาร **อฏฺฐิมตตเมว** **เสส** ยังเหลืออยู่แต่ร่าง
 กระดูกเปล่า กรรมยังมีสิ้นตายไปแล้วก็กลับเป็นขึ้นมา
 อีกเล่า ทนทุกขเวทนาสืบต่อไป อาศัยกรรมอันใด ?
เย **ชนา** **อาฆาตา** **เสนาย** **ยฺทุธฎฺฐจัน** **คตา**
อสิโตมเรหิ ฯเปฯ **ฆาเตนฺตา** **โหนฺติ** **วิสฺสนาว่า**
 แต่ชาติก่อน สัตว์เหล่านี้เป็นคนบาปหยาบช้าทารุณ
 ยิ่งนัก มีแต่เวราอาฆาต เป็นเบื้องหน้า ยกเสนาโยธา
 ทั้งปวงไปสู่ที่ยุทธภูมิแล้ว ก็รบพุ่ง ฆ่าฟันทิ่มแทงกัน

ด้วยหอกดาบ แหวนหลาว เสโลโตมรทั้งปวง กรรมที่
 ครอบงำกัมแพง ฆ่าฟันกันนั้นแลให้ผล จึงมาทนทุกขเวทนา
 ในอสิปัตตนรกเห็นปานฉะนี้

เวตตรณีนทีนรก

ตสฺส นิริยสฺส พหิ เอกกปฺปํ ติฏฺฐจฺนตํ
 โลโณทกปริปฺพณฺณํ แลอุสฺสทฺนรกทีมีนามปรากฏชื่อว่า
 เวตตรณีนทีอยู่ที่ ๔ นั้น เต็มไปด้วยน้ำเค็มอันขังอยู่นาน
 ล้นก้นหนึ่ง ขอบน้ำดาดไปด้วยเครือหวาย บนฝั่งนั้นดาด
 ไปด้วยขวากกรด ไกลออกไปข้างละโยชน์ ๆ สัตว์นรก
 ทั้งหลายอันพ้นจากอสิปัตตนรกแล้ว มีความอยากน้ำ
 เป็นกำลัง แลไปเห็นเวตตรณีนทีนรกนั้น สำคัญว่าเป็น
 สระโบกขรณี ดีใจว่าจะได้กินน้ำสบาย นิริยนทีอภิมุขี
 กโรนฺดา ธาวนฺติ ชวนวิ่งไปเฉพาะหน้าแม่น้ำเวตตรณีน
 สะดุดขวากกรดเข้าก็มีเท้าอันขาด ล้มลงบนขวากกรด
 ขวากกรดก็บาดกายขาดเป็นช่องน้อยใหญ่ เป็นชิ้นน้อย
 ชิ้นใหญ่ สัตว์นรกวิ่งมาข้างหลัง เห็นเพื่อนต้องขวากกรด
 ก็สะดุ้งตกใจกลัว หยุดอยู่มิได้วิ่งไป นายนิรยบาลทั้งหลาย

ก็ตีด้วยไม้ค้อนเหล็กอันใหญ่ ๆ ชับให้ร่วง ทนทานมิได้
 กลัวนายนิรยบาลก็วิ่งไปอีกเล่า สะดุดขวากกรตเข้าก็มี
 ทำอันขาด ล้มลงที่ขวากกรต **จินนคตฺตา** มีกายขาด
 เป็นช่อง ๆ เป็นชิ้น ๆ ออกไปเหมือนกัน นายนิรยบาล
 ทั้งหลาย กระทำโพล่โพล้นด้วยไม้ค้อนเหล็กอันใหญ่ ๆ
 ผุ่สัตรีนรกทั้งหลายร้องไห้ ดิ้น ๆ รน ๆ จนสลบอยู่ใน
 โลहितแห่งอาตมากายขาดเป็นท่อน ๆ เป็นชิ้น ๆ มี
 ครุวนาดุจชิ้นเนื้ออันบุคคลเขียดแล้วแลกลงไว้เหนือเชิง
กาลกตา ปุน ชีวนฺติ ตายแล้วก็กลับเป็นขึ้นมาเล่า บางที
 นายนิรยบาลทั้งหลายแทงด้วยหอกแลจรมวกให้ลำบาก
 แล้วก็จับเอาตัวขว้างลงไปที่เครื่องหวายอันมีอยู่ริมขอบน้ำ
 สัตรีนรกทั้งหลายนั้นก็ลงไปดินอยู่ที่เครื่องหวาย **อดิติกฺขา**
พหุคณฺฎกา เวตฺตลตา หนามหวายทั้งหลายนั้นแต่ล้วน
 คมดุจคมกรด บาดกรชกายแห่งสัตรีนรกทั้งหลายนั้น
 ให้ขาดเป็นชิ้นน้อยชิ้นใหญ่ ทนทุกขเวทนาแสนสาหัส
เวตฺตลตาย มุจฺจิตฺวา พ้นจากหนามหวายแล้วก็พลัด
 ตกลงไปถูกหลาวเหล็ก หลาวเหล็กรับอยู่ภายใต้้นั้น
 แต่ละเล่ม ๆ ใหญ่เท่าลำตาล เสียบแต่ศีรษะตลอดออก

ทางทวาร ร้อยแต่ทวารตลอดออกไปทางสมอง **วิษุณิต-**
มจฺจนา **วีย** มีครุวนาดูจปลา อันบุคคลเสียบไม้แล้วแล
อย่างไว้ **ตโต** **อยสุลา** **มฺจฺจิตฺวา** พ้นจากหลาวเหล็กนั้น
แล้ว ก็ตกลงไปถูกใบบัวกรดอยู่ภายใต้หลาวเหล็กนั้นเล่า
บัวกรดทั้งหลายก็บาดซึ่งกายแห่งสัตว์นรกทั้งหลายนั้น
ให้ขาดเป็นท่อนน้อยท่อนใหญ่ ทนทุกขเวทนาเป็นชั่วโมงนาน
ออยปทุมปตฺตโต **มฺจฺจิตฺวา** พ้นจากบัวกรดแล้ว
ก็ตกลงไปในน้ำอันเค็ม ลอยอยู่ในน้ำเค็มนั้นแสบร้อน
นักหนา ลอยไปลอยมาตามกระแสน้ำ **สฺตฺติโตมราทีหิ**
วิษุณฺนตา นายนิรยบาลทั้งหลายยืนอยู่ริมฝั่งคอยแทง
ด้วยหอกแหลมวก ฟุ้งด้วยแหลนหลาวแลหอกซัด ยิง
ด้วยปืนกำซาบ แทะจุกแทงปลา **ชฺลิตออยพลีเสหิ**
นิกฺกทฺตฺติตฺวา บางทีนายนิรยบาลทั้งหลายก็เอาเบ็ด
เหล็กอันใหญ่เกี่ยวปากสัตว์นรกทั้งหลายนั้น แล้วก็ลาก
ขึ้นมาซึ่งลงไว้กับแผ่นดินเหล็ก **ออยคฺุเพ** **ปฺกฺขิปิสุ**
เอาก้อนเหล็กใส่เข้าไปในปาก ก้อนเหล็กแดงนั้นก็ไหม้
แต่ลำคอเข้าไปตลอดถึงสมอง แล้วก็กลิ้งเข้าไปในท้อง
ไหม้ไส้น้อยไส้ใหญ่ ตับไตทั้งปวง แล้วก็ก้อนเหล็กแดงนั้น

ก็ออกมาตามทวารเบื้องต่ำ อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า แต่ก่อนนั้นสัตว์เหล่านี้เป็นสมณะหาศีลบมิได้ กระทำอาการดุจมีศีล บริโภคซึ่งจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานปัจจัยอันบุคคลให้ด้วยศรัทธา อาศัยโทษที่กระทำ โทหกล่อลวงเขาให้เห็นว่ามีศีลนั้นชัดให้ จึงมาตกเวตตรณีนที่นรก ทนทุกขเวทนาโดยนัยดังแสดงมาแล้วนั้น อันหนึ่ง บุคคลอันฆ่าสัตว์ในน้ำเป็นต้นว่าเต่าแลปลา นั้นก็ดี บุคคลจับเอาสัตว์เป็น ๆ มาผัดน้ำมัน จับเอาสัตว์เป็น ๆ มาเคี้ยวน้ำร้อนนั้นก็ดี ก็ย่อมไปตกเวตตรณีนที่นรกเหมือนกัน

สัตว์นรกบางจำพวกนั้นกลืนก้อนเหล็กแดงเป็นหลายครั้งหลายหน แล้วนายนิรยบาลก็ถามว่า ก็อิฉุณฺณ มึงจะปรารถนากินสิ่งอันใด ? สัตว์นรกก็บอกว่า **ปิปาสา** ข้าพเจ้าอยากน้ำพันกำลั่ง ยมบาลได้ฟังก็จับเอาสัตว์นั้นผูกมือผูกเท้า ซึ่งออกไว้ด้วยหลักเหล็กให้นอนหงายแล้ว **อยพลีเสหิ มุขํ** วิวราเปตฺวา ก็เอาเบ็ดเหล็กเกี่ยวปากลากออกไว้คนหนึ่ง คนหนึ่งก็เอาน้ำเหล็กอันเดือดพล่านเทลงในปาก สัตว์นรกนั้นได้ความลำบากแสนสาหัส น้ำเหล็กนั้นไหม้ปากแลล้าคอให้ขาด แล้วก็

ไหลเข้าไปหมักเนื้อหัวใจ ตับไต ไส้พุงให้ขาดเป็นชิ้น ๆ
ออกมาโดยทวารเบื้องต่ำ อาศัยกรรมอันใด ? เย ชนา
หตฺถิปสฺสาวอสฺสปสฺสาเวหิ ฯเปฯ ขาทาเปสฺสุ
วิสฺสนาว่า สัตว์เหล่านี้เมื่อเป็นมนุษย์อยู่นั้น ย่อมเอา
มูตรข้าง มูตรมา มูตรของคนใส่ลงในเข้าปลาอาหาร
ขนม ของกินทั้งปวงแล้วก็ให้ผู้อื่นบริโภค บางคาบก็เอา
น้ำอันเหม็นเฝ้า แลน้ำอันเจือด้วยยาพิษนั้นให้ท่านผู้อื่นกิน
ผลกรรมอันนี้แลชัดให้ นายนิรยบาลจึงเอาน้ำเหล็กอัน
เดือดพล่านกรอกปาก ทนทุกข์ลำบากเห็นปานฉะนี้

ไซ้แต่เท่านั้น บุคคลอันกินเหล้าเมาสุราเมรัยนั้นก็ดี
สมณะหาศีลบมิได้นั้นก็ดี ย่อมไปกินน้ำเหล็กแดงอัน
เดือดพล่าน ทนทุกข์เวทนาเหมือนกัน

นักปราชญ์พึงรู้ว่า นรกใหญ่ชุมหนึ่ง ๆ นั้น มี
อุสฺสฺสนรก ๔ ชุม ดังแสดงมานี้ อยู่ทุก ๆ ด้าน แสดง
แต่ ๔ ชุมก็เหมือนดุจดั่งว่าแสดงสิ้นด้วยกัน เหตุว่านรก
ทั้งหลายนั้น มีประเภทกรรมกรรมเหมือนกันกับนรก ๔
ชุมที่แสดงมานี้ นักปราชญ์พึงรู้ทั่วไปในอุสฺสฺสนรกสิ้น
ทั้ง ๑๒๘ ชุม ตามนัยที่แสดงใน ๔ ชุมนี้เถิด

ว่าด้วยยมโลกิยะนรก

อุสุสฺสฺสนิรยานํ พาทิริโต ภายนอกอุสุสฺสฺสนนรก ออกไปนั้น มียมโลกิยะนรกอันเป็นบริวารล้อมอยู่ภายนอกด้านละ ๑๐ ชุม ทั้ง ๔ ด้าน ตกว่านรกใหญ่แต่ละ ชุมนั้น มียมโลกิยะนรกล้อมภายนอก ๔๐ ชุม ว่าแต่ ๑๐ ชุม ก็เหมือนว่าทั้งสิ้นด้วยกัน เหตุว่านรกทั้งหลาย นั้น มีประเภทกรรมกรรมแลสัตว์อันเสวยทุกขเวทนานั้น เหมือนกัน ยมโลกิยะนรก ๑๐ ชุมนั้น โลหะกุมภินรก ชุม ๑ สิมพลีวนะนรกชุม ๑ อโยทกะนรกชุม ๑ ฤศนรกชุม ๑ สุนชนะนรกชุม ๑ มิสสกปป์พตกะนรก ชุม ๑ ตัมโพทกะนรกชุม ๑ อโยคฺพนรกชุม ๑ อติอาวุธะนรกชุม ๑ ยันตปาสาณะนรกชุม ๑ เป็น ๑๐ ชุมด้วยกันจะนี้

โลหะกุมภินรก

จะแสดงโลหะกุมภินรกก่อน ตามพระบาลีใน เนมิราชชาดก^(๑)ว่า สณฺชิตฺติภูตา ชลิตา ปทิตา

(๑) ชาตกฏจกถา (ชา. อฎ. ๙/๔๖๕/๑๗๒ มจร.)

ปทิสฺสติ มหตี โลกฺกมฺภี อธิบายว่า โลกฺกมฺภีนรกนั้น ประกอบไปด้วยหม้อเหล็กอันใหญ่หลวง ปากกว้างได้ ๖๐ โยชน์ กลมรอบขอบปากนั้น ๑๔๐ โยชน์ โดยลึกลงนั้นได้ ๖๐ โยชน์ เต็มไปด้วยน้ำเหล็กอันเดือดพล่าน รุ่งเรืองเป็นเปลวเพลิงตั้งอยู่นานสิ้นกัปหนึ่ง นายนิรยบาลทั้งหลายอันมีกายพิลึกสะพรั่งกล้วนนั้น ย่อมจับสัตว์นรก ผูกมัดขว้างลงไปในโลกฺกมฺภี (หม้อเหล็ก) สัตว์นรกทั้งหลายนั้นก็ปั่นป่วนอยู่ในหม้อเหล็ก มีครุวนาดุจข้าวสาร อันปั่นป่วนอยู่ในหม้อข้าวอันเดือดพล่าน เม็ดข้าวสารในหม้อข้าวอันเดือดพล่านกลับไปกลับมาปั่นขึ้นปั่นลงฉนใด สัตว์อันอยู่ในโลกฺกมฺภี (หม้อเหล็ก) นั้นก็ปั่นปั่นอยู่ มีอุปไมยดังนั้น อาศัยอกุศลกรรมอันใด ? **สีลวณฺต์ สมณฺ พุราหมณฺ** วา **หิเสนฺติ** วิสัชนาว่า สัตว์เหล่านี้แต่ปางก่อนนั้นเป็นคนใจบาปหยาบช้า ย่อมด่าว่าโบยตี สมณะแลพราหมณ์ผู้มีศีล กรรมอันนี้แลให้ผลจึงมาทนทุกขเวทนาอยู่ในโลกฺกมฺภีนรก

ลิมพลีวนะนรก

แลลิมพลีวนะนรกที่ ๒ นั้น แสดงตามพระบาลี
พรหมนารทชาดก^(๑)ว่า

อพุกกุฏสมา อัจจา กณฎกาหิ จิตา ทูมา
อโยมเยหิ ติกฺเขหิ นรโลหิตปายหิ

อธิบายว่า ลิมพลีวนะนรคนั้น เต็มไปด้วยไม้จิว
ต้นใหญ่ ๆ สูงละลิ่ว ลอยเล่ห์ประหนึ่งว่าจอมเมฆ มี
หนามอันยาวได้ ๑๖ องคุลี ล้วนแล้วไปด้วยเหล็ก มีคม
ดุจคมกรด มีอาการอย่างประหนึ่งว่าจะตีมีน ซึ่งโลหิต
แห่งสัตว์นรก สัตว์ทั้งหลายอันตายไปตกในลิมพลีวนะ
นรคนั้น ยมนินุทสุต การิกิ นายนิรยบาลทั้งหลาย
ผู้กระทำตามบังคับแห่งพญายม ย่อมจับหอกใหญ่ ๆ ไล่
ทิ่มแทงขับต้อน ให้ปีนขึ้นไปบนไม้จิว กลัวนายนิรยบาล
ก็อดสำหรับปีนขึ้นไปบัดใจก็ถูกหนามจิว หนามจิวทั้งหลาย
แทงกรชกายให้ขาดเป็นช่องน้อยช่องใหญ่ โลหิตไหลอาบ
ไปทั่วทั้งตัว ความกลัวนายนิรยบาลนั้นก็เป็นสุดออกสุดใจ

(๑) พุ.ชา. ๒๘/๑๓๑๖, ๑๓๒๐/๒๖๓-๒๖๔, ชา. ๒๒. ๑๐/๑๓๑๖/๑๗๑ มจร.

อุตสาหะตะเกียกตะกายปีนขึ้นไปดำรงตัวอยู่ที่กิ่งจิว แร้ง
 ปากเหล็ก กาปากเหล็กทั้งหลาย ก็โลดลิวแกกถากรู
 เกรียวเข้าสับเสี้ยวจิกทิ้งกินเนื้อแลเลือดเป็นรักษาอาหาร
 ทนทานอยู่บนต้นจิวมิได้ ถอยตัวลงมาก็ถูกหนามจิว
 อีกเล่า ลำบากแสนสาหัส ทรวดลงมาใกล้แผ่นดิน สุนัข
 ตัวเท่าช้างสารก็ทะยานเข้ากัดกินเนื้อแลเลือด นาย
 นิรยบาลก็แทงด้วยหอกอันใหญ่ ทนทานอยู่มิได้ก็กลับ
 ขึ้นไปบนต้นจิวอีกเล่า ในฎีกาปัญญาจติ^(๑) วิสัชนาไว้ว่า
 กาลเมื่อขึ้นต้นจิวนั้น สัตว์นรกทั้งหลายแหงนหาง
 เอาหน้าขึ้นไป กาลเมื่อลง เอาหน้ากลับลงมา อาศัย
 กรรมอันใด ? วิสัชนาว่า อีมา รุหนติ นารีโย นรา
 จ ปรทารคฺช สัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ ที่เป็นบุรุษนั้นแต่
 ก่อนนั้น กระทำปรทารกรรม ล่วงประเวณีเมียท่าน
 โทษที่กระทำมิจจางารนั้นชัดให้ จึงมาทนทุกขเวทนา
 ขึ้นต้นจิวใหญ่ ได้ความลำบากฉะนี้ แลสัตว์ที่เป็นสตรีนั้น
 แต่ก่อนนั้น เป็นคนใจบาป นอกใจสามี คบหาด้วย

(๑) คัมภีร์นี้มีต้นฉบับเป็นภาษาบาลี อักษรขอม อยู่ที่หอสมุดแห่งชาติ

ชายคนอื่น ชมชื่นรื่นเริงด้วยสัมผัสชายผู้อื่น กรรมนั้น
 ชัดให้จึงมาขึ้นต้นจิวใหญ่ทนทุกขเวทนาจะนี้

อโยทกะนรก

แลอโยทกะนรกที่ ๓ นั้น แสดงตามเนมิราชชาดก
 ว่า นรกนี้เต็มไปด้วยน้ำเหล็กอันเดือดพล่าน เวชยิตฺวา
 นายนิรยบาลทั้งหลายเอาพวนเหล็กผูกคอสัตว์นรกเข้าแล้ว
 ก็ถือหางพวนนั้นไว้ จับเอาตัวขว้างลงไปในน้ำเหล็กอัน
 ร้อนร้าย บิดคอแห่งสัตว์นรกทั้งหลายให้ขาดออกจาก
 กายแล้ว **อโยทเทหิ** อาทาย ก็เอาไม้เท้าเหล็กคอน
 เอาศีรษะมาใส่ลงในน้ำเหล็กอันรุ่งเรืองเป็นเปลวเพลิง
 ตั้งอยู่นานชั่วกับชั่วกัลป์ ตาย คิวาย ลุดตาย คอกับ
 ศีระษะนั้น ครั้นนายนิรยบาลบิดให้ขาดแล้ว **อิตรรา** คนอื่น
 ศีระษะอื่นก็บังเกิดมาอีกเล่า นายนิรยบาลก็บิดคอให้ขาด
 คอนเอาศีรษะไปใส่ลงในน้ำเหล็กอีกเล่า ทนทุกขเวทนา
 แสนสาหัส อาศัยด้วยกรรมอันใดเล่า ? วิสัชนาว่า **ปกุชชี**
คเหตุวาน วิหะยณฺติ สัตว์เหล่านี้แต่ก่อนนั้นเป็นคน
 ใจบาปหยาบช้า จับเอานกเป็น ๆ จับเอาเปิดเอาไก่เป็น ๆ

จับเอาหงส์เอาห่านเป็น ๆ มาถอนขนบิดค่อให้ขาดแล้ว
ต้มแกงกินบ้าง ขายบ้าง ผลกรรมอันนั้นแลชัดให้ จึงมา
ทนทุกขเวทนาเห็นปานฉะนี้

อุสนรก

แลอุสนรกที่ ๔ นั้น แสดงตามเนมิราชาดกว่า
นรกนี้ปรากฏนี้ ปรากฏดุจแม่น้ำอันใหญ่ มีน้ำอันเย็นใส
น่าสนุกสบาย สัตว์นรกทั้งหลายเห็นแล้วก็มีคามยินดี
สำคัญว่าเป็นมหานที ดีใจว่าจะได้กินน้ำเป็นสุข อุตสาหะ
วิ่งตะเกียกตะกายไปเหนือแผ่นดินเหล็กอันลุกรุ่งเรืองเป็น
เปลวเพลิง แต่พอลงไปถึงฝั่งน้ำ น้ำนั้นก็รุ่งเรืองเป็น
เปลวไฟ ไผลงไปในน้ำ กินน้ำเข้าไป น้ำก็กลับกลายเป็น
เป็นแกลบ เป็นข้าวสับ **ปชฺชลติ** รุ่งเรืองเป็นเปลวไฟไหม้
ไล่่น้อยไล่ใหญ่ ตับไต ทั้งปวงให้ขาดเป็นชิ้น ๆ ออกมา
โดยทวารเบื้องต่ำ สัตว์นรกทั้งหลายนั้นย่อมนร้องไห้ร้องคราง
มีเสียงอันพิลึกสะพึงกลัวยิ่งนัก อาศัยกรรมอันใด ?
เย สุทฺถธณฺณํ ปลาเสน มิสฺสํ อสุทฺถกมฺมา กยิโน
ททนฺติ วิสัชนาว่า สัตว์ทั้งหลายเหล่านี้แต่ปางก่อนนั้น

เป็นคนโกหกมาตา เป็นคนโกงย้อมเอาแกลบแลข้าวลืบดินแลทรายปนลงในข้าวเปลือกข้าวสาร แล้วก็ลวงซื้อลวงขาย รับเอาเงินทองเขาไว้ว่าจะให้ข้าวที่ดี แล้วก็เอาข้าวที่เป็นแกลบ เป็นข้าวลืบเป็นอาทินั้นให้ อาศัยกรรมทำกรรมเช่นนี้ จึงมาทนทุกข์เวทนากินแกลบแลข้าวลืบ อันรุ่งเรืองเป็นเปลวเพลิงเห็นปานฉะนี้

สุนชะนรก

แลสุนชะนรกเป็นคำรบ ๕ นั้น แสดงตามนัยเนมิราชาดกว่า สามา จ โสณา สุนชะนรกนี้ประกอบด้วยสุนัขทั้งหลายต่าง ๆ บ้างดำ บ้างต่าง บ้างลาย บ้างพร้อย แต่ละตัว ๆ มีใช้น้อย ใหญ่เท่าช้างสาร มีฟันเป็นเหล็ก รุ่งเรืองเป็นเปลวไฟ สุนัขทั้งหลายนั้นแล่นไล่ติดตามทันสัตว์นรกแล้วก็โถมเข้ากัด ฟัดให้ล้มลงเหนือแผ่นดินเหล็กเหยียบบดไว้ด้วยเท้าหน้าทั้งสอง แล้วก็ฟอนฟัดกัดทั้งกินจนสิ้นเลือดสิ้นเนื้อ ยังเหลือแต่ร่างอัฐิเปล่า แร้งปากเหล็ก กาปากเหล็ก ปากคมดั่งคมกรดนั้นก็ทำลายอัฐิออกจิกกินสมองอีกเล่า อาศัยกรรมอันใด ?

วิสัยเห็นว่า **เย เกจิ มจฺจรีโน กทริยา เทนฺเตปิ ปฏิเสธกา** สัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ แต่ปางก่อนเป็นคนตระหนี่ ตัวเองไม่กระทำการ แล้วมีหน้าซ้ำห้ามปรามบุคคลผู้อื่นมิให้กระทำการด้วยเล่า อาศัยกรรมอันนี้แลชาติให้ จึงมาทนทุกขเวทนาอยู่ในสุนชะนรกขณะนี้

มิสสกะปัพพตะนรก

แลมิสสกะปัพพตะนรกว่าบ ๖ นั้น แสดงตามเนมิราชชาดกว่า **ขนฺธาติวตฺตนฺติ สไซฺติภูตา** มิสสกะปัพพตะนรานั้น ประกอบไปด้วยภูเขานั่นกลิ้งไปกลิ้งมา บดสัตว์นรกให้แหลกเป็นจุนวิจุน ภูเขานั้นรุ่งเรืองเป็นเปลวเพลิง นำพิลึกสะพิงกลัวนักหนา **นิชาตา** นายนิรยบาลทั้งหลายยอมจับเอาสัตว์นรกทั้งหลายนั้น ผังลงไว้ในแผ่นดินเหล็ก ประมาณเพียงสะเอวมิให้รอดขึ้นได้อยพบุดโต **สมฺภูจฺหิตฺวา** ภูเขาเหล็กก็บังเกิดขึ้นทันใดในบุรพทิศตะวันออก บางทีก็บังเกิดขึ้นในปัจฉิมทิศตะวันตก บางทีบังเกิดขึ้นในทิศทักษิณ บางทีบังเกิดขึ้นในข้างทิศอุดร กระทำเสียงครืน ๆ **อสนฺนิ วีย เปรียบ**

ประดุจเสียงฟ้า กลิ้งมาบดกรชกายแห่งสัตว์นรก
 ทั้งหลายให้ละเอียด มีครุวนาดังบดด้วยศิลาบด อาศัย
 ด้วยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า อปารุตา ฤตฺตรูปา ปติ
 วิปฺปหยา อญฺญํ อจารุํ รติขิตฺตเหตุตา สัตว์นรก
 ทั้งหลายเหล่านี้ แต่ปางก่อนเป็นธิดาแห่งตระกูล ย่อม
 ประพฤติเอาใจออกหากจากสามีแห่งตน ไปร่วมรักด้วย
 บุรุษผู้อื่น กรรมอันนี้แลให้ผล จึงมาทนทุกขเวทนาอยู่
 ฉะนี้ ใช้แต่เท่านั้น บุคคลที่บดสัตว์อันมีชีวิตด้วยศิลาบด
 ก็ดี ด้วยวัตถุอันใดอันหนึ่งก็ดี โดยต่ำลงมา แต่เด็ดเหา
 เด็ดเส้นด้วยเล็บนั้นก็ดี ก็มาทนทุกขเวทนา ภูเขานรก
 บดให้แหลกละเอียดเหมือนกัน

ตัมพโลหะนรก

แลตัมโพทกะนรกที่ ๗ นั้น เต็มไปด้วยน้ำทองแดง
 อันเดือดพล่าน นายนิรยบาลทั้งหลายเอาเบ็ดเกี่ยว
 ปากสัตว์นรกลากออกไป แล้วก็เอากระบวยเหล็กตัก
 เอาน้ำทองแดงนั้นเทลงในปาก อาศัยกรรมอันใด ? เย
 สณฺจานคตา มนุสฺสา อคฺเขน อคฺขิ กยิ

หาปยุตติ วิสัชนาว่า สัตว์เหล่านี้แต่ปางก่อนเป็นคนซัดค่าทรัพย์มิได้ตั้งอยู่ในสัตย์ ซัดค่านั้นให้น้อย บรรดาของจะควรค่าถึงร้อย ซัดค่าแต่ ๕๐ ที่ควรค่าพัน ซัดค่าลงแต่เพียงร้อย ลวงล่อฉ้อเขาด้วยซัดค่าไม่จริง จึงมาทนทุกขเวทนา นายนิรยบาลเอาเบ็ดเกี่ยวปากให้กินน้ำทองแดงอันเดือดพล่านเห็นปานฉะนี้

อโยคุพะนรก

แลอโยคุพะนรกที่ ๘ นั้น เต็มไปด้วยก้อนเหล็กแดง นายนิรยบาลทั้งหลายจับเอาสัตว์นรกผูกมือผูกเท้าซึ่งออกไว้ ให้นอนหงายเหนือแผ่นดินเหล็ก แล้วเอาคีมเหล็กคีบเอาก้อนเหล็กแดงนั้น กรอกเข้าไปในปากแห่งสัตว์นรกทั้งปวง อาศัยกรรมอันใด ? **เย ปเรสฺ ฐน วิลุมฺปกา** วิสัชนาว่า สัตว์เหล่านี้แต่ก่อนนั้นเป็นโจรปล้นเอาทรัพย์แห่งผู้อื่น กรรมอันนี้แลให้ผล จึงมาทนทุกขเวทนา กินก้อนเหล็กแดงอันรุ่งเรืองเป็นเปลวไฟ โดยนัยพรรณนามาฉะนี้

อสิอาวุระนรก

แลอสิอาวุระนรกที่ ๙ นั้น ประกอบด้วยสัตว์นรก มีเล็บมือเล็บเท้าเป็นหอกเป็นดาบ เป็นศาสตราวุธต่าง ๆ นานา นายนิรยบาลทั้งหลายอันอยู่ที่นรกขุมนั้นก็ถือเอา อาวุธต่าง ๆ ไปไล่ตีไล่แทง ไล่สับไล่ฟันกายแห่งสัตว์นรกทั้งหลายนั้นให้ปรุตุจไปไม้อันเก่า ถ้านายนิรยบาลเขาไม่แทงก็เอาเล็บมือที่มแทงสับฟันตัวเอง จะนั่งอยู่มิได้ กรรมนิยมให้ที่มแทงสับฟันตัวเอง อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า สัตว์เหล่านี้แต่ก่อนเป็นโจร ย่อมคบเพื่อน ไปปล้นสะดม ฉ้อ ทรบัดเอาทรัพย์ ข้าวของแห่งผู้อื่น มาเป็นของตน ใช้แต่เท่านั้น บุคคลนั้นเข้าสู่สงครามฆ่าฟันกันในที่รบนั้น ก็ย่อมไปทนทุกขเวทนาในอสิอาวุระนรก ทนทุกขเวทนาดุจแสดงมาแต่หลัง

ยันตปาสาณะนรก

แลยันตปาสาณะนรกที่ ๑๐ นั้น ประกอบด้วย คิลายนต์ อันตกลงมาทับสัตว์นรกทั้งหลายให้แหลกเป็น จุกวิจุก คิลายนต์ทั้งหลายนั้นรุ่งเรืองเป็นเปลวเพลิง

ตกลงมาได้รู้ชาติ สัตว์นรกทั้งหลายนั้นมีกายอันแปลก
 ละเอียดเป็นจณวิจณออกไป แล้วก็กลับเป็นรูปเป็นกาย
 อีกเล่า ทนทุกขเวทนาสืบต่อไป อาศัยกรรมอันใด ?
 วิสัชนาว่า สัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ แต่ปางก่อนเป็นพราน
 ปืน ย่อมยิงสัตว์สี่เท้าแลสัตว์สองเท้ามาขายเลี้ยงชีวิต
 ไซ้แต่เท่านั้น บุคคลที่มีมายามาก ย่อมล่อลวงเบียดเบียน
 ท่านด้วยมายานั้น ก็ย่อมไปตกในยันตปาสาณะนรก
 ก่อนศิลาตกถูกตัวให้แปลกเป็นจณวิจณเหมือนกัน

นักปราชญ์พึงรู้ว่านรคนั้นมีมาก จะกำหนดว่าสิ้น
 เชิงเท่านั้นแล้วกำหนดมิได้ ข้อซึ่งกำหนดไว้ ๔๕๖ ชุมนั้น
 เฉพาะกำหนดแต่นรกที่เป็นหมวดเป็นเหล่าอยู่เท่านั้น
 ยังมีนรกอื่น ๆ ที่เรียรายอยู่นั้นก็มีเป็นอันมากในคัมภีร์
 ต่าง ๆ มีข้อวิสัชนาทุกข์แห่งสัตว์นรกพิเศษแปลกประหลาด
 ออกไปนั้นเป็นหลายจำพวก ในข้อวิสัชนาว่า สัตว์นรก
 จำพวกหนึ่ง นายนิรยบาลจับมัดไว้ด้วยเชือกเหล็ก แล้ว
 เชือดเนื้อออกมากองไว้เป็นก้อนน้อยก้อนใหญ่ อาศัย
 กรรมอันใด ? วิสัชนาว่า โอรพุกิกา สุกริกา จ
มจจิกิกา สัตว์เหล่านี้แต่ปางก่อนนั้น ย่อมฆ่าปลาและ

เนื้อ แพะและสุกร ข่าโคแลกระปือ เอามาแต่เป็นริ้วเป็นแผ่นขายในร้านตลาด กรรมอันนี้แลชัดให้ จึงมาทนทุกขเวทนาเห็นสภาวะปานฉะนี้

ยังสัตว์นรกอีกจำพวกหนึ่งนั้น นายนิรบาลจับเอาตัวใส่ครกเหล็กลงแล้วตำด้วยสากเหล็ก ให้แหลกเป็นจุนวิจุน อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า แต่ปางก่อนสัตว์เหล่านี้หามีความกรุณาแก่สัตว์ไม่ เห็นสัตว์เป็นต้นว่าหนอนแลมดอยู่ในสิ่งของเป็นต้นว่าข้าวเปลือกก็ไม่เก็บเสีย ตำให้แหลกไปด้วยข้าวเปลือก แลสิ่งของที่ตัวต้องการจะตำนั้น

ยังสัตว์นรกจำพวกหนึ่งนั้น จักรกรดพัดอยู่บนศีรษะ โลहितไหลอาบอยู่โถมตัว ทนทุกขเวทนาแสนสาหัส อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า แต่ปางก่อนสัตว์เหล่านี้เป็นคนตวงข้าวค้าขาย จ้อปากสัดปากทะนาน กระทำซึ่งทะนานโกหก กระทำทองอาบทองเคลือบมีประการต่าง ๆ ใช้แต่เท่านั้น บุคคลอันดำ่ว่าตีรันบิดามารดา หาคารวะต่อบิดามารดาไม่ได้นั้น ก็มาทนทุกขเวทนาจักรกรดพัดอยู่บนศีรษะเหมือนกัน

ยังสัตว์นรกบางจำพวกนั้น วิ่งอยู่เหนือขวากกรด ตายแล้วเป็นขึ้นมาวิ่งไปอีกเล่า อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า แต่ปางก่อนสัตว์เหล่านี้เป็นคนชั่ว ตูพระธรรมของพระสมเด็จพระพุทธเจ้า จึงมาทนทุกขเวทนาจักรกรดพัดอยู่บนศิระษะดังนี้

แสดงนรกใหญ่ ๘ ขุม อุตสูทนรก ๑๒๘ ขุม ยมโลกิกะนรก ๓๒๐ ขุม อันอยู่ในบังสุปรุพีในชมพูทวีปนี้ กับนรกพิเศษ ๔ เหล่า ก็ยุติกาลเท่านี้

ว่าด้วยโลกันตะนรก

แต่นี้จักแสดงโลกันตะนรกสืบต่อไป โลกันตะนรกนั้นมีอยู่ในระหว่าง ๆ แห่งจักรวาลทั้งสาม จักรวาลประชุมกันเป็น ๓ เสาในสถานที่ใด โลกันตะนรกก็มีในสถานที่นั้น โลกันตะนรกนั้นมีมากหากำหนดมิได้ **อภุจโยชน-สหสส์** โดยกว้างขวางแห่งโลกันตะนรกนั้นมีกำหนดในคัมภีร์โลกัณฐาน^(๑)ว่า ได้ ๘,๐๐๐ โยชน์ นักปราชญ์พึงรู้โดยอุปมาว่า เมื่อบุคคลเอาจักรเกวียนทั้งสาม มา

(๑) คัมภีร์นี้มีต้นฉบับภาษาบาลี อักษรขอม อยู่ในหอสมุดแห่งชาติ

วางลงเป็น ๓ เสาแล้ว ระหว่างจักรเกวียนทั้ง ๓ นั้น มี
 ลัฏฐานฉนไค ระหว่างจักรวาลทั้งสาม อันเป็นที่ตั้งแห่ง
 โลกัณตะนรกนั้นก็มึลัฏฐานดั่งนั้น ตรงโลกัณตะนรกนั้น
 ขึ้นไป จะได้มึวิมานเทวบุตรเทวธิดาพระองค์ใดพระองค์
 หนึ่งลอยอยู่บนอากาศแต่สักวิมานเดียวก็หามิได้ วิวโฏ
 เป็นช่องเปล่าขึ้นไปตลอดถึงอัชชฎากาศเบื้องบน จะมี
 รัศมีอันใดอันหนึ่งส่องให้สว่างในโลกัณตะนรกนั้นหามิได้
 แสงพระจันทร์แลพระอาทิตย์เล่าก็มิได้ส่องข้ามขอบ
 จักรวาลออกไปได้ **นิจุจนุทธกาโร** โลกัณตะนรกนั้นมีดม
 นักหนา มีตอยู่เป็นนิจกาล เมื่อสมเด็จพระศาสดาจารย์
 เสด็จลงสู่ปฏิสนธิในพระครรภ์พระพุทธรมารดาเป็นอาทินั้น
 แสงสว่างปรากฏทั้งหมื่นโลกธาตุถึงเพียงนั้น ก็ปรากฏใน
 โลกัณตะนรกมาตรวาลัดนิ้วมือเดียว เหมือนสายฟ้าแลบ
 ออกทีเดียว แล้วแลสูญหาย

นิตตะมิจฉาทิภูฏฐิทั้งหลายอันถือผิดถือมั่นว่า สวรรค์
 ไม่มี นรกไม่มี บิดามารดาไม่มี สัตว์ทั้งหลายเกิดมาทั้งนี้
 เกิดตาม ๆ กันมาเหมือนดั่งเรื่อน้อยห้อยท้ายเรือใหญ่
 แลผันแปรไปตามเรือใหญ่ เกิดมาจะได้เป็นดีก็เป็นเอง

จะได้ชั่วก็ชั่วเอง กุศลแลกกุศลจะตกแต่งหาไม่ได้ บุญไม่มี
บาปไม่มี กระทำบุญไม่ได้บุญ กระทำบาปไม่ได้บาป
มิจฉาทิฏฐิอันถือผิดถือมั่นจะนี้ ย่อมไปบังเกิดในมหาตาป-
นรกก่อน ตกลีกลงไปถึงอเวจี แล้วจึงออกไปทนทุกข-
เวทนาในโลกันตะนรกนั้น **ติคาวุติกา** มีรูปกายสูงได้
๓๐๐ เส้น ฟิงเกลียดยิ่งนัก **ทิฆนชา** มีเล็บอันยาว
เอาเล็บนั้นเกาะเชิงเขาจักรวาลเข้าแล้วก็แขวนตัวอยู่
รูกุเข **วคฺคฺลฺโย** **วีย** มีครวนาดังค่างควอันแขวนตัว
ที่ต้นไม้ และสัตว์นรกทั้งหลายนั้น เมื่อได้ไปได้มาตามเชิง
เขาจักรวาล พบกันเข้าก็สำคัญว่า **อาหาโร ลทฺโธ** ที่นี้
อาตมาได้อาหารแล้ว ปรรณนาจะกินกันปล้ำกันไปปล้ำ
กันมา ก็ตกลงในน้ำรองแผ่นดิน น้ำรองแผ่นดินนั้นเย็น
นักเย็นหนา แต่ทว่ามีกำลังแต่เย็นเท่านั้น จะได้คมคาย
ร้ายกาจหาบมิได้ อาศัยด้วยอำนาจกรรมแห่งสัตว์เหล่า
นั้น ก็บันดาลให้คมคายร้ายกาจ ครวนาดูจนน้ำกรด
เฉพาะสังหารกรชกายแห่งสัตว์นรกทั้งหลายให้ยับย่อยเป็น
จุนวิจุนไป **อุทเก** **ปิฏฺจฺปิณฺฑํ** **วีย** มีครวนาดูจกัอนแบ่ง
อันบุคคลทิ้งลงในน้ำแลละลายไป กรรมยังมีสิ้น ละลาย

ไปแล้ว ก็กลับเป็นรูปเป็นกายขึ้นอีกเล่า ทนทุกข์เวทนา ร้องไห้ร้องคราง อุตสาหะตะเกียดตะกายเข้าไปสู่เชิงเขา จักรวาลห้อยตัวอยู่อีกเล่า ครั้นแสบท้อง ก็ไต่ไปได้มา พบกันเข้าปรารถนาจะกินกันก็ปล้ำกันตกลงในน้ำ แผลก ย่อยยับเป็นจุนวิจุนไปอีกเล่า ทนทุกข์เวทนาไปกว่าจะ สิ้นอายุแผ่นดิน

ถึงเมื่อแผ่นดินฉิบหายด้วยเพลิงประลัยกัลป์ น้ำ ประลัยกัลป์ ลมประลัยกัลป์แล้วก็ดี นียตะมิจฉาภิภูฏฐิ อันถือนั่นว่า สวรรค์ไม่มี นรกไม่มี เป็นอาทิจะนี้ จะได้ พันทุกข์หามิได้ อกุศลกรรมนั้นบังเกิดเป็นพายุลมใหญ่ พัดหอบเอาไปไว้ให้ไหม้อยู่ในจักรวาลอันอื่น นอกออกไปกว่าแสนโกฏิจักรวาล ที่เพลิงไหม้มีถึงนั้น

มีคำปจฉาว่า แต่ นียตะมิจฉาภิภูฏฐิ จำพวกเดียวหรือ บังเกิดในโลกันตะนรก ? วิสัชนาว่า หากเกิดแต่นียตะ มิจฉาภิภูฏฐิ จำพวกเดียวไม่ บุคคลที่กระทำอกุศลกรรม อันหยาบซ้าสาหัส เป็นต้นว่าผูกมัดตีโบย สับฟันสมณะ แลพราหมณ์อันเป็นธรรมนั้นก็ดี เผาเสียซึ่งพระเจดีย์ฐาน เห็นปานดังพญาโจรนาคแลอภยโจรที่ท่านแสดงไว้ใน

คัมภีร์พระมหาวงศ์^(๑) นั้นก็ดี คนเหล่านี้ย่อมไปตกใน
โลกันตะนรก ทนทุกขเวทนาดุจพรรณนามานั้น

มีคำปุจฉาเสียดเข้ามาว่า สมเด็จพระพุทธเจ้าตรัส
เทศนาในเทวทูตสูตรนั้น หากกำหนดอายุแห่งสัตว์นรกไม่
พระองค์ตรัสเทศนาว่ายังมีสิ้นกรรมตราบใด ก็ทนทุกข-
เวทนาอยู่ตราบนั้น แลในพระมหาวิบาก^(๒) นั้น มีกำหนด
อายุนรกว่า นรกขุมนั้น ๆ อายุเท่านั้น ๆ กำหนดอายุไว้
สิ้นด้วยกัน แลสัตว์ที่ลงไปบังเกิดในนรกนั้น เมื่อทน
ทุกขเวทนาอยู่สิ้นกำหนดอายุแล้ว แลกรรมยังมีสิ้นจะ
เป็นประการใด ? วิสัยชานว่านรกมิใช่แต่ขุมเดียว มีมากถึง
๔๕๖ ขุม เมื่อสัตว์ใหม่อยู่นรกขุมนี้สิ้นกำหนดอายุแล้ว
กรรมยังมีสิ้น พ้นจากขุมนี้แล้ว ก็ไปตกขุมนั้น อยู่ขุมนั้น
สิ้นกำหนดอายุแล้ว กรรมยังมีสิ้นก็ไปตกขุมโน้นเล่า ทน
ทุกขเวทนาไปกว่าจะสิ้นกรรมแห่งตน ตกว่า ข้อความใน
พระมหาวิบากที่กำหนดอายุแห่งนรกนั้น เป็นสภาวะเสส

(๑) มหาวีต ปริจเฉท ๓๔ คาถา ๑๔ หน้า ๒๓๗ มจร.

(๒) คัมภีร์นี้มีต้นฉบับภาษาบาลี อักษรขอม อยู่ในหอสมุดแห่งชาติ

ยังเอาเป็นเที่ยงมิได้ พระพุทธฎีกาที่ตรัสวิไลซ์นาไว้ใน
เทวทูตสูตรนั้นแล เป็นนิราวเลศ ฟังเอาเป็นเที่ยงเป็นแท้
ได้ กิริยาที่สัตว์ทั้งปวงใหม่อยู่ในนรกนั้น เมื่อแสดงที่แท้
แล้ว ก็คงว่ากรรมนั้นแลเป็นประมาณ อายุในนรกที่
กำหนดนั้นหาตั้งอยู่เป็นแท้ไม่ หาเอาเป็นประมาณได้ไม่

ถ้ามีคำปุจฉาสืบต่อไปว่า ในคัมภีร์พระพุทธคุณ^(๑)
นั้น มีพระบาลีว่า อนิยตายุกัม จตุราปายโลกัม อรรธา-
ธิบายว่า อบายภูมิตั้ง ๔ คือนรก เปรตวิสัย ดิรัจฉาน
กำเนิด แลอสुरกายนั้น มีอายุขบมิได้เที่ยง เมื่อนรกมีอายุ
มิได้เที่ยงแล้ว เหตุไฉนในพระมหาวิบากจึงกำหนดอายุไว้
เล่า ? วิไลซ์นาว่า ข้อซึ่งว่าในคัมภีร์พระพุทธคุณว่า
สัตว์นรกอายุไม่เที่ยงนั้นเป็นเหตุจะทำให้เห็นใจความใน
เทวทูตสูตรว่า สัตว์ที่ลงไปทนทุกขเวทนาในนรกนั้นจะ
อยู่ตราบเท่ากำหนดสิ้นอายุถ้วนทุกตัวสัตว์นั้นหาขบมิได้
สัตว์บาปน้อย ๆ นั้นไปทนทุกขเวทนาครู่หนึ่ง พักหนึ่งได้
พันทุกข์ขึ้นมาก็มี ไปทนทุกข์อยู่วันหนึ่ง สองวันได้พัน

(๑) คัมภีร์นี้มีต้นฉบับเป็นภาษาบาลี อักษรขอม อยู่ในหอสมุดแห่งชาติ

ทุกข์ขึ้นมาก็มี ไปทนทุกข์อยู่เดือนหนึ่ง สองเดือนได้พ้น
 ทุกข์ขึ้นมาก็มี ทนทุกข์อยู่ปีหนึ่ง สองปี ได้พ้นทุกข์ขึ้นมา
 ก็มี จะได้อยู่ตราบเท่าสิ้นอายุเหมือนกันทุกตัวสัตว์นั้น
 หาบมิได้ จะให้เห็นใจความตามเทวทูตสูตรจะนี้ จึงว่าไว้
 ในพระพุทธคุณว่า อายุในนรกมิได้เที่ยง

ที่ตั้งนรก

อิมสมิ ชมพูทีปตเล เหฏฐา แลนรกทั้งปวงนั้น
 ตั้งอยู่ใต้แผ่นดินแห่งชมพูทวีปนี้ โยชนภูจานโลห-
 กุมภินิรโย กำหนดโดยลี้กลงไปได้แผ่นดินนี้ได้โยชน์หนึ่ง
 จึงถึงโลหกุมภินรก ลี้กลงไปได้หมื่นโยชน์ จึงถึงอเวจีนรก
 แลเปลวเพลิงในนรกนั้น ร้อนกว่าเพลิงปรกติ เพลิง
 ปรกตินี้ ถ้าบุคคลเอาก้อนศิลาอันน้อยแต่ประมาณเท่า
 กำมือใส่ลง เผาไปยังคำก็มีได้ย่อย แลเพลิงนรกนั้น
 ถ้าเอาศิลาอันใหญ่ มีประมาณเท่าภูเขาศราพาสภาใส่ลง
 ศิลานั้นก็ย่อยไปในขณะบัดใจนั้น แลสัตว์นรกทั้งหลาย
 ไหม้อยู่ในนรก มีกายมิได้ย่อยไปนั้น ด้วยอำนาจกุศล
 กรรมแห่งตนหากรักษาไว้

วินิจฉัยเรื่องนายนิรยบาล

ถ้ามีคำปุจฉาว่า นายนิรยบาลอันเป็นพนักงานฆ่า พันสัตว์นรกทั้งปวงนั้น มีจิตวิญญาณหรือหาจิตวิญญาณ บมิได้ ? พึงวิสันนาว่า มีจิตวิญญาณอยู่ เนื้อความข้อนี้ กล่าวกว้างอยู่ในอรรถกถาพระกถาวัตตุ^(๑) ท่านแสดงไว้ ว่า นิรยปาลา อสตุตสภาวาติ เยส ลหุติ เสขยถาปิ อนุธกานํ อธิบายว่า เกจิอาจารย์อันถือลัทธิผิดดุจดั่ง อันธกาศารณ์นั้น เชื่อว่านายนิรยบาลหาจิตวิญญาณมิได้ เกิดขึ้นเป็นรูปเป็นกาย กระทำกรรมกรรมต่าง ๆ เป็นต้น ว่ามัดผูกจำจอง โปยรัน ทิมแทง ฆ่าพันสัตว์นรกทั้งหลาย นั้น ด้วยอำนาจแห่งอกุศลกรรมแห่งสัตว์นรกนั่นเอง มี ครุวนาดุจดั่งรูปภาพยนตร์ ธรรมดาว่า รูปภาพยนตร์นั้น หาจิตมิได้ กระทำกรรมกรรมต่าง ๆ เป็นต้นว่า របฟុង โห้ร้อง ริงเต้น สรรพการทั้งปวงนั้นกระทำได้ด้วยอำนาจ อาตมะ กำลังอาตมะนั้นอุดหนุนค้าชูแล้ว รูปภาพยนตร์ ก็อาจสามารถให้สำเร็จการทั้งปวงได้แลมีฉันใด ยมบาล หาจิตวิญญาณมิได้ก็ไล่ทิมแทง ทุบตีมัดผูก กระทำ

(๑) อภิ. ก. ๓๗/๘๖๖/๔๙๔, อภิ. อฎ. ๓/๕๙ มจร.

สรรพกรรมกรรมทั้งปวงได้ ด้วยอำนาจกรรมแห่งสัตว์
นรกทั้งหลายนั้นเองมีอุปไมยดังนั้น ยมบาลนั้นคือกรรม
แห่งสัตว์นรก จะมีจิตวิญญาณนั้นหาไม่ได้ อาจารย์อันถือ
ผิดดุจดั่งอันธกาศารณ์นั้นแสดงลัทธิผิดไว้ด้วยประการฉะนี้

พระโมคคลีบุตรติสสเถระเจ้า อันกระทำตติย-
สังคายนานั้นพิจารณาเห็นว่าสืบไปเบื้องหน้า กุลบุตร
อันหาวิจารณ์ปัญญามิได้นั้น จะถือไปตามลัทธิอันผิดว่า
ยมบาลหาจิตวิญญาณมิได้ ที่มีวิจารณ์ปัญญานั้นก็จะ
เห็นว่ามีจิต จะแก่งแย่งกันอยู่ ไม่ตกไม่ลงกันหาผู้จะ
ตัดสินมิได้ จะเป็นหลักเป็นตออยู่ในพระศาสนา พระ
โมคคลีบุตรติสสเถระเจ้าพิจารณาเห็นฉะนี้ ประรณนาจะ
เลิกเสียซึ่งลัทธิอันผิด ที่ถือว่ายมบาลหาจิตวิญญาณมิได้
นั้นจะให้เห็นแท้ว่ายมบาลมีจิตวิญญาณอยู่ จะได้เป็นรูป
ภาพยนตร์หาบมิได้ จะให้เห็นแท้ฉะนี้ จึงตั้งเป็นสกวาที่
ปรวาทที่ ปุจฉาวิสัยนาไว้ในคัมภีร์พระกถาวัตถุ นักปราชญ์
พึงรู้ว่าถ้อยคำฝ่ายข้างสกวาที่นั้น เป็นอธิบายแห่งพระ
โมคคลีบุตรติสสเถระ สมควรที่จะเชื่อฟังเอาเป็นประจักษ์
เป็นประมาณได้ แลถ้อยคำฝ่ายข้างปรวาทที่นั้นเป็น

อธิบายแห่งอาจารย์อันถือลัทธิผิด มิได้สมควรที่จะเชื่อ จะฟังเอาเป็นประจักษ์ฐาน ในลักษณะปุจฉาวิสัชนากัน ด้วยนายนิรยบาลนั้น ฝ่ายข้างสกวาทิปุจฉาว่า นตฺถิ นิรเยสุ นิรยปาลา สัตว์อันมีชีวิตจิตสันดาน มีนาม บัญญัติชื่อนายนิรยบาลนั้น ท่านเข้าใจว่าในนรกนั้นหา มีไม่หรือประการใด ? ประวาทิอาจารย์จึงรับว่า อามนฺตา เออ เราเข้าใจว่าหาไม่ สกวาทิจึงถามต่อไปว่า นตฺถิ นิรเยสุ กมฺมกรณา ในนรกนั้นหากระทำโทษกันไม่ หรือ ? กิริยาที่มัด ผูก จำจอง โบยรัน ทิ่มแทง ฆ่าฟัน กันนั้นในนรกไม่มีหรือ ? ประวาทิจึงตอบว่า น เหว วตฺตพฺเพ อย่าว่าดั่งนั้น กิริยาที่มัดผูก โบยรัน ทิ่มแทง ฆ่าฟันกันในนรกนั้นมีอยู่ สกวาทิจึงไล่สะกิดเข้ามาว่า เดิมทีนั้นท่านว่านายนิรยบาลหาไม่ มาภายหลังท่านว่า ในนรกนั้น กิริยาที่กระทำโทษผูกมัด ตีรัน ฟันแทงกัน มีอยู่ คำก่อนกับคำหลังแห่งท่านมิได้สมกัน กิริยาที่ ผูกมัด โบยรันฆ่าฟันกันนั้น ถ้ามีอยู่เป็นแท้แล้ว นาย นิรยบาลก็จะมีเป็นแท้ ดูกรประวาทิอาจารย์ เราจะขอลถาม ท่านแต่ไกลนี้ก่อนเถิด ในมนุษย์โลกนี้ มีกิจมัดผูกตีรัน

ฆ่าฟันนักโทษนั้น มีอยู่หรือหาบมิได้ เป็นประการใด ?
ปรวาทีกีร์บว่า อามนุดา เออ ในมนุษยโลกนี้กิจที่ผูกมัด
ตีรัน ฆ่าฟันนักโทษนั้นมิอยู่ สกวาที่จึงซักถามอีกแล้วว่า
นายเพชฌฆาตอันเป็นพนักงานมัดผูก โบยรัน ฆ่าฟัน
นักโทษนั้น ในมนุษยโลกนี้ มีหรือไม่เล่า ? ปรวาทีกีร์บว่า
อามนุดา เออ นายเพชฌฆาตในมนุษยโลกนี้มีอยู่
สกวาที่อาจารย์จึงมีคำซักต่อไปว่า ในมนุษยโลกนี้ ครั้น
มีกิจมัดผูก โบยรัน ฆ่าฟันนักโทษอยู่แล้ว ก็มีนาย
เพชฌฆาต ฝ่ายข้างนรกนั้นเมื่อมีกิจมัดผูก โบยรัน ฆ่าฟัน
อยู่แล้ว เหตุไฉนจึงไม่มีนายนิรยบาลเล่า ? ข้อนี้ยังเป็น
ที่สงสัยนักหนา ถ้าว่านายนิรยบาลไม่มีแล้ว กิจที่ผูกมัด
โบยรัน ฆ่าฟันสัตว์นรกนั้น ใครกระทำเล่า ? ปรวาทีกีร์บว่า
อาจารย์จึงวิสันหาว่า กรรมแห่งสัตว์นั้นเอง บังเกิดขึ้น
เป็นรูปภาพยนตร์ แล้วก็มัดผูก โบยรัน ฆ่าฟันสัตว์นรก
ทั้งปวง แต่นายนิรยบาลหาไม่มี สกวาที่อาจารย์จึง
ซักถามสืบต่อไปว่า ข้อซึ่งท่านเข้าใจว่า กรรมแห่งสัตว์
นรกกระทำโทษแก่สัตว์นรก หาเป็นนายนิรยบาลไม่ ท่าน
เข้าใจเช่นนี้ท่านเห็นพระสูตรอันใดหรือ ? ถ้าท่านพบ

พระสูตร จงซักพระสูตรมาวิสันนา จะได้เป็นผู้ญาณความ
 ปรวาทที่อาจารย์จึงตอบว่า เราเห็นพระสูตรอันหนึ่ง
 พระเจ้าไตรสเทศนาไว้ว่า

น เวสสุภู โนปิจ เจติราชา
 โสโม ยโม เวสสุวณฺเณ จ ราชา,
 สกานิ กมฺมานิ หนนฺติ ตตฺถ
 อิตฺถ ปนฺณณํ ปรโลกปตฺตุนฺติ^๑

อรรถาธิบายในพระสูตรอันนี้ว่า สัตว์ทั้งหลายอัน
 กระทำอกุศลกรรมอันหยาบช้า กระทำกาลกิริยาจาก
 มนุษย์โลกแล้ว แลตกลงไปในยมโลกนั้น ท้าวเวสสุวัณ
 แลท้าวเวสสุภูราช ท้าวโสเมราช เจติยราช พญาอมราช
 บรรดาที่เป็นใหญ่อยู่ในยมโลกนั้น จะได้เบียดเบียนฆ่าฟัน
 สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงนั้นหาบมิได้ กรรมแห่งสัตว์นั้นเอง
 หากมาเบียดเบียน ฆ่าฟันให้สัตว์นรกทั้งหลายนั้นได้
 เสวยทุกขเวทนามีประการต่าง ๆ เพราะเห็นพระสูตรอัน
 พระเจ้าไตรสเทศนาไว้จะนี้ เราจึงเข้าใจเป็นแท้ว่า กรรม
 ของสัตว์นั้นเองเบียดเบียนสัตว์ นายนิรยบาลทั้งหลาย

^๑ อภ. ก. ๓๓/๘๖๖/๔๙๔ มจร.

หามีไม่ สกวาที่จึงตอบว่า พระสูตรอันพระเจ้าไตรัสเทศนา ว่าพญายมเป็นต้นหาได้เบียดเบียนสัตว์นรกไม่ กรรมแห่งสัตว์นรคนั้นเบียดเบียนฆ่าฟันสัตว์นรกเอง พระสูตรอันนี้ พระเจ้าไตรัสเทศนาจะให้เห็นอธิบายว่า สัตว์ทั้งหลาย อันกระทำความกรรมนั้น ย่อมมีกรรมเป็นของตน กระทำกรรมไว้แล้ว แลจะเอากรรมนั้นไปปลดเปลื้องให้แก่ผู้อื่นนั้นมิได้ กรรมนั้นย่อมจะถึงแก่ตนเอง กรรมนี้ได้ชื่อว่า เป็นของตน ได้ชื่อว่าเป็นเผ่าเป็นพันธุ์ ได้ชื่อว่าเป็นญาติ เป็นมิตร จะติดตามไปให้ผล จะพ้นไปนั้นหามีได้ สมเด็จพระพุทธองค์ จะให้เห็นอธิบายฉะนี้ต่างหาก ที่จะให้ อธิบายว่านายนิรยบาลไม่มี ด้วยพระสูตรอันนี้หามีได้ ท่านเข้าใจปมิชอบ เมื่อสกวาที่อาจารย์กล่าวคำค้านฉะนี้ ฝ่ายปรวาทีกิบบมีอาจคัดง้างถ้อยคำแห่งสกวาที่นั้นลงได้ ก็แพ้แก่คำแห่งสกวาที่

ลำดับนั้น ปรวาทีอาจารย์จึงกลับถามสกวาที่ อาจารย์แล้วว่า ข้อที่ท่านเห็นว่านายนิรยบาลมีนั้น ท่านเห็นพระสูตรอันใด ? จงชักพระสูตรมาแสดง บัดนี้ สกวาที่อาจารย์จึงว่า ข้อซึ่งเราเข้าใจว่านายนิรยบาลมี

นั้น เพราะเหตุพระพุทธรูปที่พระองค์ตรัสเทศนาไว้ใน
 เทวทูตสูตร^(๑) นั้นว่า ตเมณํ ภิกขเว นิรยปาลา
 ปญจวิธพนฺธนํ นาม การณํ กาเรนฺติ ตตฺตํ^(๒)
 อโยซีลํ หตฺเถ คเมนฺติ ฯเปฯ พฺยณฺติเหตีติ
 พระพุทธรูปเทศานี้แปลความว่า ภิกขเว ดูกรสงฆ์
 ทั้งปวง สัตว์ทั้งหลายอันไปบังเกิดในนรกนั้น นาย
 นิรยบาลทั้งหลาย จำด้วยเครื่องจำ ๕ ประการ แล้ว
 เอาหลักเหล็กตอกลงในมือซ้ายมือขวา แลเท้าซ้าย
 เท้าขวา ตอกลงในอก ตรึงลงไว้กับแผ่นดินเหล็กอัน
 รุ่งเรืองไปด้วยเปลวเพลิง ทนทุกขเวทนาหยาบเข้าสาหัส
 ยิ่งนัก กรรมยังมีสิ้นตราบใดก็ทนทุกขเวทนาอยู่ตราบนั้น
 เราเห็นพระสูตรอันนี้แล เราจึงเข้าใจเป็นแท้ว่า นาย
 นิรยบาลมี เห็นแท้ว่าสัตว์อันมีชีวิต จิตสันดาน มีนาม
 บัญญัติชื่อนายนิรยบาลนั้นมีเป็นแท้

ดูกรปรวาทที่อาจารย์ สูตรอันพระเจ้าตรัสเทศนาว่า
 ตเมณํ ภิกขเว นิรยปาลา สํเวสิตฺวา กุจารีหิ
 ตจฺจนฺติ ฯเปฯ ผลิตฺวา ติฏฺฐติ สพฺพทาติ^(๑)

(๑) ม. อ. ๑๔/๒๖๗/๒๓๕-๒๓๖ มจร.

(๒) ต้นฉบับเป็น ตตฺถ.

ดูกรสงฆ์ทั้งปวง สัตว์ทั้งหลายอันกระทำอกุศลกรรม
อันหยาบเข้าไปบังเกิดในยมโลกนั้น นายนิรยบาลทั้งหลาย
มัดแล้ว ก็จับเท้าทั้งสอง หิ้วขึ้นเอาศีรษะลงเบื้องต่ำ ถาก
ด้วยพรำแลขวาน เนื้อขาดออกเป็นชิ้นน้อยชิ้นใหญ่
โลหิตไหลอาบทั่วไปทั้งกรชกาย บางคาบนายนิรยบาล
เอาเทียมเข้าไว้ในรถเหล็กครวนาตุจเทียมโคเทียมกระบือ
แล้วก็จับขับให้วิ่งไปเหนือแผ่นดินเหล็กอันรุ่งเรืองเป็น
เปลวเพลิง บางคาบนายนิรยบาลต้อนให้ปีนขึ้นไปบน
ภูเขาถ่านเพลิง บางคาบต้อนให้ลงมาจากภูเขาถ่านเพลิง
บางคาบก็จับขว้างลงไปในหม้อเหล็กอันเหล็กเดือดพล่าน
ป่วนปั่นหันวนกลับขึ้นกลับลงอยู่ในหม้อเหล็กนั้น ดูกร
สงฆ์ทั้งปวง นรกใหญ่ ๆ นั้นมีจำนวนเป็น ๔ เหลี่ยม
มีฝาปิดแลพื้นแลผนังทั้ง ๔ ด้านนั้นแล้วไปด้วยเหล็ก
มีประตู ๔ ประตู เปลวเพลิงวูบออกไปไกลขุมนรกนั้นได้
๑๐๐ โยชน์ นำพิลึกสะพิงกล้วยี่งนักหนา พระพุทธองค์
เจ้าตรัสพระธรรมเทศนาในเทวทูตสูตรจะนี้จริงหรือหา
มิได้เล่า ? ประวาที่อาจารย์ก็รับว่า อามนุตา เออ จริงอยู่
เทวทูตสูตรนั้น พระพุทธองค์เจ้าตรัสเทศนาจะนี้จริงอยู่

สกวาที่อาจารย์จึงว่า เราอาศัยสูตรอันนี้แลเราจึงเห็นแท้
ว่า นายนิรบาลมี เห็นแท้ว่าสัตว์อันมีชีวิตจิตสันดาน
มีนามบัญญัติชื่อว่านายนิรบาลนั้นมีเป็นแท้ มิใช่รูปยนต์

ปรวาทที่อาจารย์ก็มีอาจกล่าวตอบสืบต่อไปได้ ก็แพ้
แก้คำสกวาที่อาจารย์ ตกลงกันเห็นแท้ว่านายนิรบาลมี
เห็นด้วยว่า สัตว์อันมีนามบัญญัติชื่อว่านายนิรบาล
นั้นมีจิตวิญญาณเป็นแท้ มิใช่รูปยนต์

อันหนึ่ง อาจารย์ผู้ตกแต่งอนุฎีกาพระกถาวัตถุ^(๑)
นั้น พิจารณาเห็นว่าสืบไปเบื้องหน้า ปัญญากุลบุตร
น้อยลงทุกชั้น ๆ ได้ดูแต่พระบาลี พระอรรถกถาโบราณ-
ฎีกานั้น เกือบจะไม่เข้าใจเป็นแท้ว่า นายนิรบาลมีจิต
ปรีक्षाไม่ตกไม่ลงกัน จะเป็นที่สงสัยในพระศาสนา พระ
อาจารย์ผู้ตกแต่งอนุฎีกาพิจารณาเห็นฉะนี้ พรารณา
จะถอนเสียซึ่งความสงสัยแห่งกุลบุตรอันเกิดในภายหลัง
จึงตั้งบทวิคคหะแลปุจฉาวิสัชนาไว้อีกเล่า ในนิรบาล
คัพพ์นั้น ท่านตั้งบทวิคคหะไว้ว่า เนรยิกเก นิรเย

(๑) คัมภีร์นี้มีต้นฉบับเป็นภาษาบาลี อักษรขอม อยู่ที่หอสมุดแห่งชาติ
(อนุฎี. ๓/๑๗๒ มจร.)

ปาเลนติ, ตโต นิคฺคนตุํ อปฺปทานวเสน รกฺขณฺตีติ
 นิรยปาลา แปลว่า เย สตุตา อันว่าสัตว์ทั้งหลายใด
 ปาเลนติ เมาะ รกฺขณฺตี รักษาไว้ เนรยิกะ ซึ่งสัตว์นรก
 ทั้งหลาย นิรยเอ ในนรก อปฺปทานวเสน ด้วยสามารถ
 มิได้ให้ นิคฺคนตุํ เพื่อจะออกไป ตโต นิรยโต จาก
 นรคนั้น ยสฺมา เหตุใด อิติ เหมาะะ ตสฺมา เหตุตั้งนั้น
 เต สตุตา อันว่าสัตว์ทั้งหลายนั้น นิรยปาลา นาม
 ชื่อว่า นิรยปาลา สตุตา อันว่าสัตว์ทั้งหลาย นิรย
 ปาลา รักษาไว้ซึ่งสัตว์นรกทั้งหลายในนรก ด้วย
 สามารถมิได้ให้เพื่อจะออกไปจากนรคนั้น อธิบายว่า
 สัตว์จำพวกใด เป็นพนักงานรักษาซึ่งสัตว์นรกไว้ มิให้
 ออกไปพ้นจากนรคนั้นได้ สัตว์จำพวกนั้น ได้ชื่อว่า
 นายนิรยบาล วิกคหะณะนี้ เป็นปฐมนัย

แลทุติยนัยนั้น วิกคหะว่า นิรยपालตฺถาย วา
 เนรยิกานํ นรกทฺถุเชน ปรีโสธนาย อลํ สมตฺถาติ
 นิรยปาลา แปลว่า เย สตุตา อันว่าสัตว์ทั้งหลายใด
 อลํ เมาะ สมตฺถา อาจ นิรยपालตฺถาย วา เพื่อจะ
 รักษาไว้ซึ่งนรกก็ดี ปรีโสธนาย วา เพื่อจะชำระก็ดี
 เนรยิกานํ ซึ่งสัตว์นรกทั้งหลาย นรกทฺถุเชน ด้วย

ทุกข์ในนรก ยสฺมา เหตุใด อิติ เมาะ ตสฺมา เหตุตั้งนั้น
 เต สดฺตา อันว่าสัตว์ทั้งหลายนั้น นิรยपालา นาม
 ชื่อว่า นิรยपालา สดฺตา อันว่าสัตว์ทั้งหลาย นิรย
 ปาลา อาจเพื่อรักษาไว้ซึ่งนรกแลอาจชำระซึ่งสัตว์นรก
 ทั้งหลายด้วยทุกข์ในนรก อธิบายว่า สัตว์จำพวกใด
 อาจสามารถที่จะรักษาสัตว์นรกไว้ได้ อาจสามารถที่จะ
 มัดผูก โขยรัน ฆ่าฟันสัตว์นรกทั้งปวงได้ สัตว์จำพวกนั้น
 ได้ชื่อว่า นิรยบาล

อาจารย์เจ้าผู้ตักแตงอนุฎีกา เมื่อตั้งบทวิคคหะไว้
 ฉะนี้แล้ว จึงตั้งปุจฉาว่า ก็ ปเนเต นิรยपालา เนรยิกา
 อุกฺทาหุ อเนรยิกา นายนิรยบาลนั้นเป็นสัตว์นรกหรือมิใช่
 สัตว์นรกเป็นประการใด ? ความข้อนี้เป็นที่สงสัยแห่งเรา
 อยู่หนักหนา กิณฺเจตฺถ แต่ทว่าคำอันใดอันหนึ่งที่เราควร
 จะฟังว่าในนิรยपालกาที่ยังเหลืออยู่ยังมีได้ว่าในข้อปุจฉานี้
 เราจะว่าเสียให้สิ้นก่อน ยทิ ตาว เนรยสฺวตฺตนิก-
 กมฺมฺนา นิพฺพตฺตา^(๑) ถ้านายนิรยบาลนั้นเป็นสัตว์นรก
 ด้วยแท้ บังเกิดด้วยอกุศลกรรม อันนำปฏิสนธิในนิรยคติ

(๑) อนุฎี. ๓/๑๗๒ เป็น “ยทิ ตาว เนรยิกา, นิรยสฺวตฺตนิเยน กมฺมฺนา
 นิพฺพตฺตา”.

นั้นเป็นแท้แล้ว **อติ**^(๑) **สยมปิ** **นिरยทุกุขิ** **ปัจจนุกเวยยุ**
 นายนิรยบาลทั้งหลายก็จะพึงได้เสวยซึ่งทุกขเวทนาต่าง ๆ
 ในรณนั้น เป็นอเนกอนันต์มากยิ่งขึ้นนักหนาโดยพิเศษ
 ตตา **สติ** ถ้านายนิรยบาลเป็นสัตว์นรกแท้แล้ว **ฆาตนาย**
อสมตตตา นายนิรยบาลทั้งหลายก็จะปราศจากอำนาจ
 บมีอาจเบียดเบียน ทบต้อย **ตีรัน** **ฆ่าฟัน** สัตว์นรกทั้งปวง
 ได้ **วตถุณิ** **น** **สียา** กิริยาที่กำหนดกฎหมายไว้ว่า
 สัตว์เหล่านี้เป็นสัตว์นรก สัตว์ทั้งหลายนี้เป็นนายนิรยบาล
 กำหนดจะนี้ก็จะมีได้มี ถ้านายนิรยบาลเป็นสัตว์นรกแท้
 แล้ว **เย** **ปน** **ขเตนุติ** นายนิรยบาลจำพวกใด ทบต้อย
ตีรัน **ฆ่าฟัน** สัตว์นรก นายนิรยบาลจำพวกนั้น ถ้ามี
 รูปร่างเท่ากับกับสัตว์นรก มีกำลังเท่ากับกับสัตว์นรก
 สัตว์นรกทั้งหลายก็จะต่อสู้ จะไม่สะดุ้งไม่กลัวแต่นาย
 นิรยบาลอันมีรูปร่างเท่ากับกับตน และมีกำลังเท่ากับ
 กับตน นี้ไม่เป็นดังนั้น นายนิรยบาลทั้งหลายมีแต่จะ
 กระทำไปข้างเดียว ฝ่ายว่าสัตว์นรกทั้งปวงนั้น ก็ไม่ต่อ
 ไม่สู้เลย มีแต่สะดุ้งแตกกลัวไปหน้าเดียว เมื่อพิจารณาไป
 นี้เห็นว่านายนิรยบาลนั้นมีใช้สัตว์นรก แต่ทว่ายังหาสิ้น

(๑) ต้นฉบับเป็น อติ-

สนเท่ห์สงสัยไม่ กถิ สมุทโฆ เออ ก็เมื่อมิใช่สัตว์นรก
แล้วนั้น เหตุตั้งฤจิ่งบังเกิดในนรกเล่า ?

มีคำวิสัยชานาว่า น เนรยิกา นิรยปาลา นาย
นิรยบาลนั้นมิใช่สัตว์นรก เพราะเหตุว่าอกุศลกรรมที่เป็น
พนักงานนำปฏิสนธิในนิรยคตินั้น จะได้ตักแต่งปฏิสนธิ
แห่งนายนิรยบาลหาบมิได้ แท้จริง นายนิรยบาลทั้งหลาย
นั้น บังเกิดด้วยอกุศลกรรมอันอื่นจากอกุศลกรรมที่นำ
ปฏิสนธิในนิรยคติ เหตุฉะนี้จึงเห็นแท้ว่ามีสัตว์นรก
แลนายนิรยบาลบังเกิดในนรกนั้น เพราะเหตุจะพิทักษ์
รักษาพญายมราช จะพิทักษ์รักษาสัตว์นรกทั้งปวงมิให้
ออกไปจากนรกนั้นได้

บุพกรรมของนายนิรยบาล

นายนิรยบาลนั้น ถ้าจะว่าโดยชาติ มิใช่ชาติสัตว์
นรก เป็นรักษะชาติต่าง ๆ หาก เปรียบเหมือนบุรุษ
อันต้องคุมนักโทษอยู่ในตรุในตารางนั้น นับว่าเป็นผู้คุม
ต่างหากจะได้นับว่าเป็นนักโทษหาบมิได้ ถ้าจะว่าโดยคติ
นั้น นายนิรยบาลนับเข้าในเปตคติ นับเข้าในพวกเปรต
เหมือนกันกับพญายมราชแลสิริคุตตะอำมาตย์ จะได้นับ

เข้าในนิรยคติหาบมิได้ จึงมีคำรับเข้ามาว่า ตถา หิ
จริงอยู่ คำก่อนที่ว่ามานั้นสมกันกับคำหลัง ๆ อัน
อาจารย์กล่าวไว้ เพื่อจะแสดงบุพกรรมแห่งนายนิรยบาล
ทั้งปวงนั้นว่า

โกธนา กุรุกรมมุนตา ปาปาภิจูโน ตถา
ทุกขิตะสุ จ นนทนต์ ชายนนต์ ยมรกุชสา^(๑)

อธิบายในบาทพระคาถาว่า สัตว์จำพวกใดมักโกรธ
มักกระทำการที่หยาบ ๆ ชอบใจในการบาป สัตว์จำพวก
นี้แลไปบังเกิดเป็นนายนิรยบาล อันหนึ่งโสด สัตว์ที่มี
สันดานปราศจากกรุณา เมื่อเห็นผู้อื่นต้องภัย ได้ทุกข์
แล้วยินดีปรีดา รื่นเริงบันเทิงใจ สัตว์จำพวกนี้ก็มักไป
บังเกิดเป็นนายนิรยบาล นักปราชญ์พึงสันนิษฐานว่า แต่
บรรดากรรมที่หยาบ ๆ แต่บมิเป็นครุโทษ ควรจะนำ
ปฏิสนธิในนิรยคติได้นั้นแล เป็นปัจจัยให้บังเกิดเป็นนาย
นิรยบาล ถ้ากรรมนั้นหยาบช้ากล้าหาญ เป็นครุโทษควร
จะนำปฏิสนธิในนิรยคติได้แล้ว กรรมนั้นก็ชัดให้ไป
บังเกิดเป็นสัตว์นรก บางคาบ กรรมอันหยาบที่นำ

(๑) ม. ฎี. ๓/๔๒๘, อภ. ฎี. ๒/๑๔๒, อนุฎี. ๓/๑๗๓ มจร.

ปฏิสนธิในนiryคตินั้นค่อยๆเลาเบาบางขึ้นแล้ว สัตว์นรก นั้นตายจากชาติเป็นสัตว์นรก ได้บังเกิดเป็นนายนiryบาล ก็มี บาทพระคาถาว่า โภธนา กุรุรกมมุนดา เป็นอาทิ ที่แสดงบุพกรรมแห่งนายนiryบาลนี้ จะเฉพาะมีแต่ใน พระปรมัตถ์เท่านั้นหาบมิได้ ในพระสูตรก็ว่าเหมือนกัน ดังนี้ พระสูตรกับพระปรมัตถ์นี้ว่าต้องกัน จะได้ผิดกัน หาบมิได้

ปุจจา-วิสัชนาเรื่องนายนiryบาล

ยเทเก วทนุติ ฉิแลลาจารย์บางจำพวกมีคำเสียดเข้ามาว่า ฆาตนา ทุกขสสุ อปปฏิสัเวทนโต อถ ปน อญญมญญั ฆาเตยยุ เป็นอาทิ ความว่าสัตว์นรกต่อ สัตว์นรกเหมือนกัน ตีรันฆ่าฟันกันเอง ถ้อยทีถ้อยดีกัน สัตว์นรกทั้งปวงนั้น ถ้อยทีถ้อยฆ่ากัน สัตว์นรกทั้งปวง นั้น จะได้เสวยทุกข์เวทนาแต่กิริยาที่สัตว์จำพวกอื่นตีรัน ฆ่าฟันนั้นหาบมิได้ ฉิลาจารย์บางจำพวกมีคำเสียดเข้ามา ฉะนี้ คำแห่งอาจารย์นั้นก็บมิควรที่จะเชื่อฟังเอาเป็น หลักเป็นประธานได้ อากาสโรมฏจัน คำที่ว่าสัตว์นรก เหมือนกันตีรันฆ่าฟันกันเองนั้น เปรียบเหมือนเคี้ยวเอื้อง

ปากเปล่า ถ้ามิฉะนั้น เปรียบเหมือนอ้วกแหะลมเปล่า เอาเที่ยงเอาจริงบมิได้ ถ้าสัตว์นรกตีกันเอง ฆ่ากันเอง จริงดั่งนั้นแล้ว นายนิรยบาลก็จะมีได้มีในนรก นี่สินาย นิรยบาลยังมีอยู่ สัตว์ที่ไปบังเกิดเป็นนายนิรยบาล เป็น เจ้าพนักงานรักษาพยาบาล รักษาสัตว์นรกทั้งหลายมิให้ ออกไปจากนรกนั้นมีอยู่ เหตุดั่งนั้นคำที่ว่าสัตว์นรกตีรัน กันเอง ฆ่าฟันกันเองนั้น จึงสมควรจะเชื่อฟังเอาเป็นหลัก เป็นประธานได้

จึงมีคำปุจฉาสืบต่อไปว่า นายนิรยบาลที่ท่านว่า มิใช่ชาติสัตว์นรกนั้น เมื่อเล่นไปทูปตอยตีรัน ทิ่มแทง ฟาดฟันสัตว์นรก กระทำโทษแก่สัตว์นรกมีประการต่าง ๆ เหนือพื้นนรก อันแล้วด้วยเหล็กเพลิงไหม้รุ่งเรืองเป็น เปลวอยู่โดยรอบ กอรรพ์ด้วยเพลิงอันร้อนร้ายเห็นปาน ดั่งนั้น นายนิรยบาลหาร้อนไม่ กิริยาที่จะได้เสวยทุกข เวทนา แต่เหตุที่ร้อนนั้นบมิได้มีแก่นายนิรยบาลทั้งปวง อาศัยแก่เหตุผลเป็นประการใด ?

มีคำวิสัยชื่อว่า กมฺมานุภาวโต นายนิรยบาลไม่รู้ ร้อนนั้น เพราะเหตุที่อานุภาพกรรมรักษาอยู่ ยถา

อิทธิมนุโต เจโตวสิปุตตา เหมือนอย่างท่านที่มี อิทธิฤทธิ์ถึงซึ่งความชำนาญในสมาธิจิต มีพระมหาโมคคัลลานะเป็นอาทินั้น กาลเมื่อท่านไปอนุเคราะห์แก่ สัตว์นรก ไปอยู่เหนือพื้นนรกด้วยกำลังฤทธิ์นั้น ทุกข์จะ ได้เบียดเบียนแก่ท่านหาบมิได้ ท่านไม่ร้อนไม่รน อากาศ ที่ร้อนนั้นแต่สักขุมชนก็มีได้มีแก่ท่าน อันนี้แลมีฉันทิน นายนิรยบาลที่ไม่รู้ร้อนนั้นก็เหมือนกันดั่งนั้น

อาจารย์ผู้ปุจฉาจึงถามสืบต่อไปว่า ข้อซึ่งท่านผู้มี ฤทธิ์เพราะเหตุที่วิสัยฤทธิ์เป็นอจินไตย อานุภาพฤทธิ์ รักษาอยู่ท่านจึงไม่ร้อน ก็นายนิรยบาลทั้งปวงนั้นปราศ จากอิทธิวิสัย ไม่มีอานุภาพฤทธิ์อภิบาลรักษา เหตุฉะ นนายนิรยบาลจึงไม่ร้อน ?

วิสัยชื่อว่า ไม่ร้อนด้วยอานุภาพกรรม อันธรรมตา ว่าวิสัยกรรมนี้เป็นอจินไตยเหมือนกันกับวิสัยฤทธิ์ อย่า พึงคิดเลยว่าจะให้เป็นมิได้ดั่งนั้น กำลังกรรมนี้อาจให้เป็น ได้ทุกสิ่ง ตถารูปเน นิกมมุนา นิพพุตตา แท้จริง กรรม ที่ตกแต่งให้บังเกิดเป็นนายนิรยบาลนั้น เฉพาะจะให้เป็น แต่นิ่งอยู่ไม่ได้ จำเป็นจำไปเล่นสะกัดสะแกง ไต่แทง

ไล่สับ ไล่ฟัน เฉพาะให้ได้ยากให้ได้ความลำบากแต่เพียง
 นั้น ที่จะร้อนจะรอนนั้นหาได้ร้อนได้รอนไม่ นิรยทุกเขน
 อพาธิตา ถึงทุกซีในนรกเป็นต้นว่าเขาสังฆาตบด สุนัข
 แร้งกา กัดทั้ง สับเสี้ยนนั้น ก็บมิได้เบียดเบียนแก่นาย
 นิรยบาล นายนิรยบาลจึงสามารถในการฆ่าตีซึ่งสัตว์
 เพลิงนรกนั้นเฉพาะไหม้แต่สัตว์นรก บมิได้ไหม้นาย
 นิรยบาล เปรียบเหมือนน้ำรองแผ่นดินร้อนเฉพาะเป็น
 น้ำกรดแก่สัตว์ในโลกันตนรก เฉพาะสังหารแต่โลกันตะ
 เนรยิกสัตว์ ให้ยับย่อยเป็นจุณวิจุณ จะได้เป็นน้ำกรดแก่
 แผ่นดิน สังหารแผ่นดินให้ยับย่อยเป็นจุณวิจุณหา
 บมิได้ น เปตเคน พาทิรี วิชชติ นายนิรยบาลนั้น
 จะเป็นกายนอกจากเปรตหาบมิได้ แลข้อซึ่งนายนิรยบาล
 ไม่รู้ร้อน ทุกขเวทนาในนรกไม่เบียดเบียนนายนิรยบาล
 นั้น เพราะเหตุที่อกุศลกรรมจำแนกอกุศลกรรมเฉพาะ
 ให้ยากให้ลำบากเป็นแผนก ๆ กัน นักปราชญ์อย่าได้
 ดิดเนื้อข้องใจในวิสัยกรรมนั้นเลย กำลังกรรมนี้เฉพาะให้
 เป็นได้ทุกสิ่ง จำแนกบุรุษ จำแนกทวารให้ต่าง ๆ กัน
 ตถา หิ คำที่ก่อนที่วานั้นสมกันกับคำหลัง เอกจจุสส

ทวารสप्त ปุริสสप्त ๑ อิกฺุจํ เหมือนอย่างบุรุษแลสตรี แต่บรรดามีในโลกสันนิวาสนี้ บางท่านก็ไม่วัยรู้ใช้ เสวยอารมณ์เป็นอิฏฐารมณ์ บางท่านก็มีแต่ความป่วย ความไข้เป็นเบื้องหน้า เสวยอารมณ์เป็นอนิฏฐารมณ์ บางท่านก็เป็นมัธยมอย่างกลาง เป็นต่าง ๆ กัน ไม่เหมือนกันนั้น อาศัยแก่กำลังกรรมเฉพาะให้เป็น กำลังกรรม จำแนกจึงต่างออกเป็นแผนก ๆ กัน ดั่งนั้น มาตรฐานว่าเป็นคนป่วยเหมือนกันก็ดี ทวารที่ป่วยนั้นก็ต่าง ๆ กัน ไม่เหมือนกัน บางท่านป่วยจักขุทวาร บางคนป่วย โสตทวาร บางคนป่วยฆานทวาร บางคนป่วยชีวหาทวาร บางคนป่วยกายทวาร เป็นนั้นต่าง ๆ กัน ไม่เหมือนกัน มาตรฐานว่าป่วยจักขุทวารเหมือนกัน ป่วยโสตะแล ฆานะ แลชีวหา กายทวารเหมือนกันก็ดี ก็ยังต่างโดย ประเภทแห่งโรค โรคนั้นต่าง ๆ กัน ลักษณะที่ป่วยนั้น จะได้เหมือนกันหามิได้ มาตรฐานว่าป่วยโรคอันเดียวกัน ก็ดี ก็ยังต่างโดยประเภทมากแลน้อย กระทำพิษแลไม่ กระทำพิษ วิการวิปริตนั้นต่าง ๆ กัน บางคนลำบากร้อย บางคนหายเร็ว บางคนหายช้า บางคนเจ็บพอกทนพอกทน

บางคนก็เจ็บเหลือประมาณ แต่ยังไม่ถึงชีวิต บางคนเจ็บหนักจนสิ้นชีวิต จะได้เหมือนกันหาบมิได้ ต่างกันทั้งนี้ ก็เพราะเหตุที่กำลังกรรมจำแนก กำลังกรรมเฉพาะให้เป็น จะเป็นด้วยสิ่งอื่นหาบมิได้ จะป่วยกล่าวไปโย ถึงบุคคลที่มากนับสิบนับร้อยนั้นเล่า แต่จักขุทวาร โสตทวาร ฆานทวาร ชิวหาทวาร กายทวาร แห่งบุคคลผู้เดียวนั้นก็ยิ่งต่างเป็นแผนกอยู่ หาเหมือนกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวไม่ บุคคลผู้เดียวนั้นบางคาบเจ็บจักขุ เป็นอนิฏฐารมณแต่จักขุ เป็นอนิฏฐารมณแต่จักขุทวาร ส่วนโสตะ ฆานะ ชิวหา กายะนั้นเป็นอิฏฐารมณ ไม่เจ็บ บางคาบเจ็บแต่โสตะ เป็นอนิฏฐารมณแต่โสตทวาร จักขุ ฆานะ ชิวหา กายะนั้นเป็นอิฏฐารมณ ไม่เจ็บ บางคาบเป็นแต่ฆานะ เป็นอนิฏฐารมณแต่ฆานทวาร บางคาบเจ็บแต่ชิวหา เป็นอนิฏฐารมณแต่ชิวหาทวาร บางคาบเจ็บแต่กาย เป็นอนิฏฐารมณแต่กายทวาร เจ็บ ๒-๓-๔ ทวารก็มี เจ็บสิ้นทั้ง ๕-๖ ทวารก็มี บุคคลผู้เดียวเป็นต่าง ๆ ฉะนี้ อาศัยใคร ? อาศัยแก่กรรมจำแนก กรรมเฉพาะให้เป็นฉะนั้นเอง จะเป็นด้วยสิ่งอื่น

หาบมิได้ อันนี้แลมีฉันท นายนิรยบาลทั้งหลายเที่ยวไป
 ในนรก แลไม่ร้อนไม่รน ทุกขีในนรกก็มีได้เบียดเบียน
 นายนิรยบาล นายนิรยบาลเฉพาะลำบากแต่เพียงแล่นไป
 ชำพัน มัดผูกตรันสัตว์นรก ลำบากเป็นแผนกอยู่จะนี้
 อาศัยแก่อกุศลกรรมจำแนก อกุศลกรรมเฉพาะให้เป็น
 มีอุปไมยดั่งนั้น อันกำลังกรรมนี้ อาจจะทำได้ทุกสิ่ง เป็น
 อจินไตยเหมือนกันกับกำลังฤทธิ์

เอวณฺจ กตฺวา ยเทเก วทนฺติ ในที่นี้ ถ้ามี
 อาจารย์บางจำพวกถือเอาอธิบายว่า อกุศลกรรมเฉพาะ
 ให้เป็นอย่างพรรณนามาจะนี้ แลจะกล่าวคำเพิ่มเติมเข้า
 มาว่า นตฺถิ กมฺมวเสน เตชฺสี สรูปฺหานิ นาย
 นิรยบาลทั้งปวงนั้น จะได้ละเสียซึ่งรูปแห่งตนที่มีเดชนั้น
 หาบมิได้ ถึงมาตรแม้ว่าจะแล่นไล่สัตว์นรกเหน็ดเหนื่อย
 อิดโรยเป็นประการใด ๆ ก็ดี ก็มีได้ละเสียซึ่งปรกติแห่งตน
 ที่มีเดชที่จะละเดชเสีย จะไม่เป็นที่กลัวแห่งสัตว์นรกนั้น
 ไม่มีเลย เป็นที่กลัวแห่งสัตว์นรกนั้นมากมายนักหนา
 เป็นอย่างนี้ด้วยอำนาจอกุศลกรรมจำแนก อกุศลกรรม
 เฉพาะให้เป็นนั่นเอง จะได้เป็นด้วยสิ่งอื่นหาบมิได้ ถ้า

มีอาจารย์บางจำพวก กล่าวคำเพิ่มเติมเข้ามาจะนี้ ตทปาหตี^(๑) ต โหติ คำที่อาจารย์กล่าวเพิ่มเติมเข้ามานั้น สมควรที่นักปราชญ์ทั้งหลายจะเชื่อฟังเอาได้ อันจะกล่าว เย้ยหยัน กล่าวห้ามเสียด้วยคำว่าหว่าหุจน์นั้นหาควรไม่

ถ้าอาจารย์ผู้ใดผู้หนึ่ง มีคำปุจฉาซ้ำอีกแล้วว่า อเนรยิกานํ เตสํ กถํ ตตถ สมภโว นายนิรยบาล ทั้งหลายนั้นมีใช้สัตว์นรก เหตุตั้งฤาจึงไปบังเกิดในนรก นั้นเล่า ? วิสัชนาว่า เนรยิกานํ ฆาตภาวโต นายนิรยบาลมีใช้สัตว์นรกแลบังเกิดในนรกนั้น เพราะเหตุจะ กระทำกรรมกรรมแก่สัตว์นรก จะทุบจะต่อย ตีรันฆ่าฟัน ซึ่งสัตว์นรกทั้งปวงแท้จริง กรรมที่นำปฏิสนธิแห่งนายนิรยบาลนั้น เมื่อน้อมปฏิสนธิวิญญาณไปให้บังเกิดในนรกแล้ว ก็ยังอาตมภาพอันมีอำนาจอาชญา ควรล้างผลาญเช่นฆ่าสัตว์นรกนั้นให้บังเกิด เนรยิกเกหิ อธิกพลา นายนิรยบาลทั้งหลายนี้มีกำลังกว่าสัตว์นรก สูงใหญ่กว่าสัตว์นรก สัตว์นรกเห็นแล้วมีความตระหนกตกประหม่ายี่งนัก กุรุรตทสฺสุ โยชิตา นายนิรยบาลนั้น มีกายสมาจารอันหยาบ ประกอบการนั้นหยาบแท้ เป็น

(๑) ต้นฉบับเป็น ตทมฺสา.

ดังนั้นด้วยอำนาจกรรมที่ตกแต่งให้เป็นนายนิรยบาลนั้น
โดยนัยที่แสดงมาแล้วแต่หลัง

เอเตเนว กากสุนขาทีนึ แลสัตว์ทั้งหลายมีต้น
ว่า แร้งปากเหล็ก กากปากเหล็ก อันมีตัวอันใหญ่เท่า
เรือนเกวียนนั้นก็ดี สุนัขตัวใหญ่ ๆ เท่าช้างสาร มีฟัน
เป็นเหล็กนั้นก็ดี หนอนตัวใหญ่ ๆ เท่าลำตาลนั้นก็ดี แต่
บรรดาที่เบียดเบียนปีศาจสัตว์นรานั้น นักปราชญ์พึงรู้ว่า
บังเกิดเป็นสัตว์เป็นชีวิต โดยนัยแสดงมาแล้วในนิรยपालกถา

ถ้ามีผู้กล่าวเสียดเข้ามาว่า กถมญญคติเกหิ
อญญคติวิธาตา นายนิรยบาลทั้งปวงนั้น ประกอบในคติ
อันอื่น นับเข้าในเปตคติต่างหาก เหตุตั้งถาจึงมากระทำ
การในคติอื่น อันเป็นกายคติแห่งตน ตัวเป็นพวกเปรต
ไม่อยู่ตามประสาเปรต มากระทำกรรมกรรมอยู่ใน
นรกนี้ อาศัยแก่เหตุผลเป็นประการใด ? ถ้ามีผู้กล่าว
เสียดเข้ามาจะนี้ พึงห้ามเสียว่า น วตตพุฬิ ท่านอย่า
ว่าดังนั้น ไม่ควร ข้อซึ่งสัตว์ประกอบในคติอื่น ดังถาจึง
มากระทำการในคติอื่น ความข้อนี้ใคร ๆ อย่านำได้ยกขึ้นว่า
ขึ้นกล่าวเลย สัตว์ที่บังเกิดในคติอันอื่น แลมากระทำการ

ในคดีอันอื่นนั้นมีมากมิใช่น้อย เหมือนอย่างสัตว์ดิรัจฉาน ประกอบการแห่งมนุษย์ มนุษย์เอามาใช้มาสอนนั้น มิใช่ สัตว์ในคดีอันอื่นหรือ ? ก็เป็นสัตว์ในคดีอื่นเป็นแท้ ถึง เทพยดาที่รักษามนุษย์ กระทำการสงเคราะห์แก่มนุษย์ นั้น ก็มิใช่สัตว์ในคดีอื่นมากระทำในคดีอันอื่นหรือ ? ก็คง เป็นสัตว์ในคดีอื่นเป็นแท้ เหตุฉะนั้นข้อซึ่งจะคัดค้านว่า นายนิรยบาลบังเกิดในคดีอื่น บมิได้บังเกิดในนิรยคดี เหตุไฉนจึงมาบังเกิดในนิรยคดีเล่า ? จะคัดค้านว่ากล่าว ฉะนี้ อย่าฟังว่าฟังกล่าวเลย **อณฺเฑตฺถาปี ตถา ทสฺสนโต** เพราะเหตุว่าในคัมภีร์อื่น ๆ ถ้าแสดงซึ่ง นิรยपालกถาแล้ว ท่านก็แสดงเหมือนกันดั่งนัยที่แสดง มาแล้วนั้น ที่ท่านจะแสดงอย่างอื่นไปนั้นหาบมิได้

เย ปน วทนฺติ ถ้าอาจารย์จำพวกใดมีคำเป็น ปฏิบัติเข้ามาว่า **อสตฺตสภาวา** นายนิรยบาลทั้งปวง นั้นใช้สัตว์ใช้ชีวิต ถึงสุนัข แร้ง กา เป็นอาทิ ซึ่ง เบียดเบียนปีศาจสัตว์นรกนั้น ก็ใช้สัตว์ใช้ชีวิตเหมือนกัน ถ้ากล่าวคำเป็นปฏิบัติเข้ามาฉะนี้ **ตํ เตสํ มติมตฺตํ** คำที่กล่าวเป็นปฏิบัติเข้ามานั้นเป็นอธิบายเพียงอธิบาย

แห่งอาจารย์จำพวกนั้นเองจะเชื่อฟังเอาเป็นหลักเป็น
 ประธานนั้นมีได้ อภยตถ ตถา อทสฺสนโต เพราะ
 เหตุว่า ในคัมภีร์อื่น ๆ นั้น ท่านจะได้แสดงไว้ว่า นาย
 นิรยบาลใช้สัตว์ใช้ชีวิต สุนัข แร้ง กา ใช้สัตว์ใช้ชีวิต ซึ่ง
 จะอาจสามารถให้สำเร็จกิจงานทุกทั้งปวงได้ ถ้าไม่มี
 ผู้ประกอบในปัจจุบัน ไม่มีผู้มาถึงในปัจจุบันประกอบ
 ก่อนแลเกิดเองให้สำเร็จกิจงานนั้น หาบมิได้แต่ล้วน
 แสดงว่าเป็นสัตว์เป็นชีวิตทุก ๆ พระคัมภีร์

แท้จริง รูปธรรมประวัติที่ใช้สัตว์ใช้ชีวิต เป็นรูปยนต์
 นั้น ต่อมีผู้ประกอบ มีผู้กระทำจึงเป็นไปได้ ซึ่งจะเป็นไป
 โดยนัยธรรมตาแห่งตนเองนั้น โบราณจารย์กล่าว
 ปฏิเสธไว้ว่า ไม่เคยพบเคยเห็นเลยเป็นอันขาดทีเดียว
 เปตานิ ปาณียพาทกานิ ทณฺหาติหตุถฺปฺริสาณมฺปิ
 อสตุตฺตภาเว วิเสสการณํ นตฺถิ ประการหนึ่ง โบราณ
 จารย์กล่าวไว้ว่า เปรตทั้งหลายเบียดเบียนกัน ดัดเสีย
 ซึ่งนามรูป สันดานแห่งกันอันประกอบด้วยชีวิตนั้นก็ดี
 บุรุษทั้งหลายที่มีไม้ตะบอง ศาสดราอาวุธต่าง ๆ อยู่ในมือ
 แลทูปต่อย ตีรัน ยิง แทง สับ ฟัน ตัดชีวิตแห่งกันนั้นก็ดี

ที่จะมีเหตุวิเศษตกแต่งมิให้เป็นสัตว์เป็นชีวิตนั้น ไม่มีเลย เป็นอันขาด ผูกเปรตทั้งหลายที่เบียดเบียนเช่นฆ่าตีรันกัน นั้น แต่ล้วนเป็นสัตว์เป็นชีวิตทั้งสิ้นนั้น ฝ่ายนิรยบาลที่จะ นับเข้าไปในเปตคติ อยู่ในพวกเปรต ดังฤาจะเป็นรูปยนต์เล่า ก็เป็นสัตว์เป็นชีวิตเหมือนกันกับเปรตทั้งปวง

ประการหนึ่ง ถ้ามีผู้กล่าวคำเสียดเข้ามาในที่นี้ว่า กิริยานายนิรยบาลเบียดเบียนสัตว์นรกนั้น ปราภฏแก่ สัตว์นรกประดุจดั่งความฝัน สัตว์นรกเห็นนายนิรยบาล เบียดเบียนตนนั้น เปรียบเหมือนบุคคลที่ฝันเห็น ฝันเห็น ว่ามีผู้ผูกมัดตน มีผู้ตีผู้รัน ผู้ฆ่าฟันตน แลตระหนกตก ประหมาในความฝันนั้น แลมีฉันท นายนิรยบาล เบียดเบียนสัตว์นรกนั้น ก็ปราภฏแก่สัตว์นรกทั้งปวง มี อุปไมยดังความฝันนั้น ถ้ามีผู้กล่าวคำเสียดเข้ามาจะนี้ ฟังมีคำวิสันหาว่า สุปิณูปมาโตปิ อตฺตถิกิจฺจสมตฺถตาย อปฺปมาณํ กิริยาที่ฝันเห็นว่ามีผู้มายายีปีทา เป็นต้นว่า ผูกมัด ตีรัน ทิ่มแทง ฟาดฟันนั้น บ่มีควรจะเอามา เปรียบมาเทียบ ด้วยอาการที่นายนิรยบาลเบียดเบียน เพราะเหตุว่า กิริยาที่อาจสามารถให้สำเร็จอรรถกิจใน

ความฝันนั้น เอามาเป็นประมาณบ่มีได้ ไม่เป็นจริงดังฝัน
 อากาที่สำเร็จกิจในความฝันนั้น สำเร็จอยู่แต่เพียงเห็น
 ด้วยมโนทวาร ฝันว่าได้เห็นก็ดี ฝันว่าได้ฟังก็ดี ฝันว่า
 ได้สูบดมก็ดี ฝันว่าได้ลิ้มเลียถูกต้องก็ดี ก็สำเร็จอยู่ใน
 มโนทวารวิถีสิ่งเดียว จะได้สำเร็จตลอดจนถึงจักขุทวาร
 วิถี โสตทวารวิถี ฆานทวารวิถี ชิวหาทวารวิถี กาย
 ทวารวิถี หาบมิได้ แลอาการที่นายนิรยบาลเบียดเบียน
 สัตว์นรกนั้น จะเป็นอยู่แต่เพียงมโนทวารสิ่งเดียวหา
 บ่มีได้เป็นตลอดไปถึงจักขุทวารวิถี โสตทวารวิถี ฆาน
 ทวารวิถี ชิวหาทวารวิถี กายทวารวิถี เป็นจริง ๆ เป็น
 เอาหนักเอาหนา จะเป็นแต่มาตรว่าได้เป็นอาทิ แลสูญ
 ไปเปล่าไปนั้นหาบ่มีได้ อาศัยเหตุฉะนี้ กิริยาที่ฝันว่า
 มีผู้มัด ผู้ตีรัน ฆ่าฟัน จึงบ่มีควรที่จะเอามาเปรียบมา
 เทียบด้วยอาการที่นายนิรยบาลเบียดเบียนสัตว์นรกนั้น

จึงมีคำรับเข้ามาว่า ตถาหิ จริงอยู่คำก่อนที่มานั้น
 สมกันกับคำหลัง สุปิเน อาหุ รูปโยคาทิโน อารมณ
 ทั้งหลายมีรูปารมณเป็นต้น ที่ปรากฏในความฝันนั้น
 เฉพาะมีแต่ในมโนทวาร ปรากฏอยู่ในที่อันนอนหลับ

จะได้ปรากฏในประเทศที่อื่น สำเร็จกิจในทวารอันอื่น นอกจากมโนทวารนั้นหาบมิได้ อาการที่นายนิรยบาล เบียดเบียนสัตว์นรกนั้นประกอบในทวารทั้ง ๖ ให้บังเกิด ทุกขเวทนาในที่ทั้งปวง บมิได้เหมือนอาการที่ฝัน เหตุ ดังนั้น กิริยาที่ฝันว่า มีผู้มัดผูก ตีรัน ฆ่าฟันนั้น จึง มิควรที่จะเอามาเปรียบมาเทียบด้วยอาการที่นายนิรยบาล เบียดเบียนนั้นได้

ประการหนึ่ง ถ้ามีผู้กล่าวคำเสียดเข้ามาว่า นาย นิรยบาลนั้นเหมือนกันกับรูปนิมิต จะได้ผิดกันกับรูป นิมิตหาบมิได้ ถ้ามีผู้กล่าวคำเสียดเข้ามา ฉะนี้ ฟังมีคำ วิสัชนาว่า นิมฺมานรูป ปเนตถ ลทฺธปริหารํ อิทธิ- วิสยสฺส อจินฺเตยฺยภาวโต รูปนิมิตทั้งปวงจะบังเกิดมี นั้นอาศัยแก่ท่านที่มีอิทธิฤทธิ์ตงต่าง อำนาจของท่าน ผู้มีฤทธิ์นั้นปกป้องรักษา รูปนิมิตทั้งปวงจึงอาจสามารถ ให้สำเร็จกิจต่าง ๆ ได้ โดยอันควรแก่อัชฌาสัยแห่งท่าน ผู้มีอิทธิฤทธิ์นั้น เพราะเหตุว่าวิสัยแห่งฤทธิ์เป็นอจินไตย ฝ่ายว่านายนิรยบาลนั้นจะได้มีผู้ตงต่างหาบมิได้ บมิได้ บังเกิดด้วยอำนาจฤทธิ์ ท่านผู้มีฤทธิ์ผู้ใดผู้หนึ่ง จะได้

ตกแตงนายนิรบาลห่าบมิได้ อาศัยเหตุฉะนี้ ข้อซึ่งกล่าวคำเสียดเข้ามาว่า นายนิรบาลเหมือนกับรูปนิมิตนั้นจะได้สมควรรห่าบมิได้

ถ้ามีคำเสียดเข้ามาอีกเล่าว่า **อิธาปี กมม-วิปากสฺส อจินฺเตยฺยภาวโต** ผลแห่งอกุศลกรรมนั้นเป็นอจินฺตย อย่าฟังคิดเลยว่าจะให้เป็นสิ่งใดแลจะให้เป็นมิได้ อย่าฟังคิดตั้งนั้นเลย ผลกรรมนั้นจะให้เป็นสิ่งใดก็อาจให้เป็นได้ทุกสิ่งทุกประการ นายนิรบาลนั้นมิใช่อื่นคือผลแห่งอกุศลกรรมของสัตว์นรกนั่นเอง ถ้ามีผู้กล่าวคำเสียดเข้ามาฉะนี้ ฟังมีคำวิสัยว่า **ตนฺน อสิทฺถตฺตา** ข้อซึ่งท่านกล่าวว่า ผลกรรมแห่งสัตว์นรกตกแตงให้เป็นนิรบาลนั้นหาควรมิได้ บมิได้สำรวจโดยอธิบายแห่งท่าน **อสิทฺถเมตฺ** แท้จริงคำที่ว่าผลกรรมแห่งสัตว์นรกเป็นนายนิรบาลนั้น จะได้สำเร็จโดยยุติการห่าบมิได้ เหตุใด? เหตุว่านายนิรบาลนั้น อันอกุศลกรรมแห่งสัตว์นรกจะมาตกแตงปฏิสนธิแห่งนายนิรบาลนั้น แต่งบมิได้กรรมของใครก็แต่งปฏิสนธิแห่งผู้นั้น กรรมแห่งผู้อื่นจะแต่งปฏิสนธิแห่งผู้อื่นนั้นบมิอาจแต่งได้ อาศัยเหตุฉะนี้

ข้อที่ว่าอกุศลกรรมแห่งสัตว์นรกตกแต่งให้เป็นนายนิรยบาลนั้น จะได้สำเร็จโดยยุติการหาบมิได้

สกกา หิ วตตุ์ แท้จริง บุคคลผู้เป็นบัณฑิตชาตินั้นอาจจะว่าจะกล่าวได้ว่า นายที่อาจารย์กล่าวไว้ว่า นายนิรยบาลเป็นสัตว์เป็นชีวิตนั้น สำเร็จโดยยุติการ คือ นายอันนี้ สมควรที่จะเชื่อจะฟังเอาเป็นหลักเป็นประธานได้ นักปราชญ์ฟังสันนิษฐานเข้าใจว่า สังฆารธรรมปวัตติกถาคือสัตว์ที่ได้นามบัญญัติชื่อนายนิรยบาลนั้น เมื่อตั้งปฏิสนธิในเปตคติบังเกิดขึ้นเป็นรูปเป็นกายแล้ว ก็ให้สำเร็จอรรถกถาคือเบียดเบียนบีฑาแก่สัตว์ผู้อื่น โดยสภาวะปรกติ แลปฏิสนธิแห่งนายนิรยบาลนั้น ผู้ใดผู้หนึ่งบมิอาจห้ามได้ เปรียบเหมือนบุคคลทั้งปวงอันบมิอาจห้ามเสียซึ่งการสืบทอดแห่งพฤษาลดาชาติพืชคามภูตคามต่าง ๆ มิฉะนั้นเปรียบเหมือนบุคคลทั้งปวงอันบมิอาจห้ามเสียซึ่งสืบทอดแห่งโอชาแลอาหารเป็นอาทิ มีประการต่าง ๆ ธรรมดาว่าพฤษาลดาชาติพืชคามภูตคามต่าง ๆ โอชาแลอาหารเป็นอาทิ มีประการต่าง ๆ ซึ่งบังเกิดสืบทอดกันมาในโลกนี้ บุคคล

ทั้งปวง จะห้ามเสียให้ขาดมิให้บังเกิดสืบต่อไปนั้น บ่มีอาจห้ามได้ แลมีฉันทใด ข้อซึ่งจะห้ามเสียซึ่งปฏิสนธิ แห่งนายนิรยบาลนั้น ผู้ใดผู้หนึ่ง บ่มีอาจห้ามได้ มีอุปไมยดั่งนั้น อภิสนุธาย ฆาตนโต เหตุใด ? เหตุว่า นายนิรยบาลทั้งปวงนั้น ตั้งปฏิสนธิบังเกิดขึ้นเป็นรูปธรรมนามธรรมแล้ว จึงให้สำเร็จกิจเบียดเบียนปีศาแก่ สัตว์นรกทั้งปวง **สงฆาตปพพตาทิหิ** อเนกนุตตา ใ้ว่านายนิรยบาลทั้งปวงนั้นจะมีแต่รูปกาย ปราศจิต เหมือนกันกับภูเขาสังฆาตเป็นอาทิ ที่กลิ้งมาแต่ทิศานุทิศ แล้วแลบดสัตว์นรกทั้งปวงให้แหลกเหลวเป็น จุนวิจุนนั้นหาบ่มีได้ แท้จริงภูเขาสังฆาตเป็นอาทินั้น ปราศจิต นายนิรยบาลนั้นประกอบด้วยจิต ภูเขาสังฆาต เป็นอาทิกับนายนิรยบาลนั้นจะได้เหมือนกันหาบ่มีได้

เย ปน วทนติ แม้อาจารย์จำพวกใดกล่าวคำเสียดเข้ามาว่า **ภูตวิเสสา** นายนิรยบาลทั้งปวงนั้นเป็น ภูตพิเศษแท้ ฝิภูตที่มีพรณสัณฐานเป็นอาทิอันแปลก ประหลาดนับเข้าในประเภทแห่งปีศาจ มีจิตร้ายกาย ทยาบช้า ยายี ปีศาแก่สัตว์นรกนั้นแลได้นามบัญญัติชื่อ

ว่านายนิรยบาล ถ้ามีคำเสียดเข้ามาจะนี้ ฟังมีคำวิสัยชา
ว่า **ตทสิทฺถ์** คำที่ว่านายนิรยบาลเป็นภุตพิเศษนับเข้าใน
ประเภทแห่งปีศาจนั้น จะได้สำเร็จโดยยุติการหาบมิได้
ปติฏฐาปิตตตา เพราะเหตุว่า พระมหาโมคคัลลบุตร
ติสสเถรเจ้า กล่าวปฏิญาณไว้ในพระบาลีคัมภีร์กถาวัตถุ
ว่า **อตฺถิ นฺริเย นฺริยปาลา** นายนิรยบาลมีอยู่ในนรก
อุชุกเมว คำที่ปฏิญาณว่านายนิรยบาลมีอยู่ในนรกนั้น
เป็นคำตรงคำเที่ยง ไม่เลียงไม่เลี้ยว ไม่เป็นอุปการะ
เหตุจะนี้ ที่จะถือลัทธิตว่า นายนิรยบาลเป็นภุตพิเศษ
นับเข้าในปศาจนั้น จะได้สำเร็จโดยยุติการหาบมิได้

อปิจ นัยหนึ่งคำอันเราจะว่าในเบื้องต้นนั้นยังมี
อยู่ **ยถา อริยวินเย นฺริยปาลา น ภุตมตฺตา**
อสิทฺธา ในอริยวินัยนั้น พระอาจารย์เจ้ากล่าวข้อวิสัยชา
ไว้ว่า ถ้าผู้ใดถือลัทธิตว่า นายนิรยบาลทั้งหลายมีแต่
ภุตรูป ๔ คือ ปฐวี อาโป เตโช วาโย จะมีจิตแลเจตสิก
หาบมิได้ ถือลัทธิตจะนี้ **อสิทฺธา** ลัทธิตแห่งผู้นั้นจะได้สำเร็จ
โดยยุติการควรจะเชื่อจะฟังนั้นหาบมิได้ แลมีฉันทิ ลัทธิต
ที่วิญญูติมัตตวาที่อาจารย์ถือว่านายนิรยบาลมีแต่ภุตรูป

กับวิญญูติรูป ไม่มีจิตแลเจตสิกนั้น ก็ไม่สำเร็จโดยยุดติการ คือบ่มีควรจะเชื่อจะฟังได้ มีอุปไมยดั่งนั้น แท้จริงวิญญูติ มัตตวาที่อาจารย์นั้น ถือลัทธิว่านายนิรยบาลมีแต่ภุตรูป กับวิญญูติรูป คือบังเกิดเป็นรูปเป็นกายด้วยอำนาจ ปฐวีธาตฺ อโปธาตฺ เตโชธาตฺ วาโยธาตฺ จันรรจาพาที่ ตลอดหัวรอโหระองได้ด้วยอำนาจจิวินญูติรูป วิ่งเด่น แล่นไล่สัตว์นรก เบียดเบียนสัตว์นรกได้นั้นด้วยอำนาจ กายวิญญูติรูป จะมีจิตแลเจตสิกหาบมิได้ **อสิทฺธา** ลัทธิ ที่วิญญูติมัตตวาที่อาจารย์กล่าวไว้จะนี้ จะได้สำเร็จโดย ยุดติการ คือควรจะเชื่อจะฟังนั้นหาบมิได้ เพราะเหตุว่า กายวิญญูติรูปกับวจิวินญูติรูปทั้งสองประการนี้บังเกิด แต่จิต กิจที่จะออกปากออกวาจา กิจที่สำเร็จอิริยาบถ นั่ง นอน ยืน เทียนั้น ย่อมแล้วด้วยจิต บังเกิดแต่ จิตสิ้นทั้งนั้น อันมีวิญญูติรูปแล้ว คงมีจิตแลเจตสิก เป็นแท้ แลวิญญูติมัตตวาที่อาจารย์นั้นเมื่อถือปรมัตถ์ ยกอรรถปรมัตถ์ขึ้นจันรรจาว่า นายนิรยบาลมีวิญญูติ แล้ว เหตุไฉนจึงมาห้ามเวทนา สัญญา ห้ามจิต ห้าม เจตสิก เสียว่านายนิรยบาลไม่มีจิตแลเจตสิกเล่า ? คำหน้า

กับคำหลังไม่สมกันเลย เหตุตั้งนั้น ลัทธิแห่งวิญญูติ มัตตวาที่อาจารย์ ที่ถือว่านายนิรยบาลมีแต่ภูตรูปกับ วิญญูติรูป ไม่มีจิตแลเจตสิกนั้น จึงสมควรจะเชื่อจะฟังเอา เป็นหลักเป็นประธานได้ ตัญญาเตสสา ผู้มีปัญญาพึงรู้ว่า ลัทธิที่ถือต่าง ๆ อย่างพรรณนามาจะนี้ เป็นลัทธิแห่ง อาจารย์อันมีความดำริอันบ่มิแน่นอน เป็นลัทธิแห่ง อาจารย์ผู้มีวิปลาส คือโมหะยังมีได้สลัดตัดรอนได้ ยก เสียเถิด อย่าพึงพิจารณาซึ่งถ้อยคำแห่งอาจารย์ที่มี สันดานกอร์ปไปด้วยโมหะนั้นเลย พึงสันนิษฐานเข้าใจใน ที่นี้ว่า อตฺถเว นิรยปาลา นายนิรยบาลมีอยู่เป็นแท้ เป็นสัตว์ เป็นชีวิตแท้ โดยนัยอันพระโมคคลีบุตรดิศส- เถรเจ้ากล่าวไว้ในคัมภีร์พระกถาว่าตฺถุนั้นเถิด ลิ่นคำ อนุฎีกาจารย์แต่เท่านี้

อันหนึ่ง ในอรรถกถาทิวทุตสูตร^(๑)นั้น พระอรรถ- กถาจารย์วิสันหาไว้ว่า เอตฺถ เอกจฺเจ เถรา “นิรย- ปาลา นาม นตฺถิ, ยนฺตรูปํ วีย^(๒) กมฺมเมว กรณํ กาเรติ”ติ วทนฺติ. ตํ “อตฺถิ นิรเย นิรยปาลาติ,

(๑) มโนรทปุรณี (อง. ญ. ๒/๑๓๓ มจร.)

(๒) ต้นฉบับไม่ปรากฏ.

อามนตา. อดติ ๑ การณิกา”ติอาทีนา นเยน
อภิธมฺเม^(๑) ปฏิเสธิตเมว.

อรรถาธิบายว่า ในพระบาลีพุทธฎีกาที่ตรัสเทศนา
เทวทูตสูตรว่า ตเมณํ ภิกฺขเว นิรยปาลา เป็นอาทีนััน
พระเถระบางจำพวกก็มีคำเสียดแทรกเข้ามาว่า นาย
นิรยบาลหามีไม่ กรรมแห่งสัตว์นรกนั้นเองบันดาลเกิด
เป็นรูปยन्द์ แล้วก็กระทำโทษมีต้นว่าผูกมัด โขยรัน
ฆ่าฟัน สัตว์นรกทั้งปวง โดยอันควรแก่อกุศลกรรมที่
สัตว์นรกทั้งหลายได้กระทำไว้แต่ก่อนนั้น พระเถระ
บางจำพวกมีคำเสียดแทรกเข้ามาจะนี้ พระอรรถกถา
จารย์ผู้รู้แท้พิจารณาเห็นว่า คำอันนี้จะเป็นเสี้ยน
เป็นหนามอยู่ในพระศาสนา จึงมีคำพิพากษาทำลาย
ลัทธิที่ถือผิดนั้นว่า ตํ เอกจฺจเถรวจฺนํ คำแห่งพระเถระ
บางจำพวกที่แสดงลัทธิว่านายนิรยบาลไม่มีนั้น เป็น
คำฉกรรจ์ ห้ามเสียซึ่งถ้อยคำแห่งพระโมคคลีบุตร
ติสสเถระ บัมิควรที่นักปราชญ์จะเชื่อจะฟังเอาเป็น
บรรทัดฐานได้ เพราะเหตุว่าพระโมคคลีบุตรติสสเถระนั้น
มิใช่พอดีพอร้าย ท่านต้องทำนายแห่งสมเด็จพระสรเพชญ์

(๑) อภิ. ก. ๓๗/๘๖๖-๘๖๘/๔๙๔.

พุทธองค์ เมื่อครั้งตรัสเทศนาพระสัตตปกรณาภิธรรม ในดาวดึงส์เทวโลกสนองคุณพระพุทธรูปรานั้น ก็เทศนา พระกถาวัตถุแต่โดยย่อ ตั้งพระทัยไว้ธุระ ที่จะแสดงพิสดาร นั้นแก่พระโมคคลีบุตรติสสเถระ ทรงพระดำริว่านานไป เบื้องหน้าเมื่อพระศาสนาพระตถาคตล่วงแล้วได้ ๒๑๙ ปี สำแดงโมคคลีบุตรติสสเถระ จะชำระมลทินในพระพุทธรูป ศาสนาแล้วจะกระทำตติยสังคายนา จะแสดงคัมภีร์พระ กถาวัตถุให้ใหญ่กว้างเท่ากับที่มณีกาย จักแสดงแจกจ่าย พระสูตรออกถึง ๑,๐๐๐ สูตร จัดเป็นฝ่ายสกวาที่ ๕๐๐ ฝ่ายปรวาที่ ๕๐๐ สูตร กิจที่จะแสดงพระกถาวัตถุโดย พิสดารนั้น สมควรที่พระตถาคตจะไว้ธุระแก่สำแดง โมคคลีบุตรติสสเถระเถิด ทรงพระพุทธรูปดำริจะนี้จึงตรัส เทศนาพระกถาวัตถุโปรดพระพุทธรูปรดา เป็นต้นัยสังเขป

เมื่อพระโมคคลีบุตรติสสเถระเป็นพระอรหันต์อัน ประเสริฐ เป็นที่สมเด็จพระพุทธรูปปลงพระทัยไว้ธุระ เห็นปานฉะนี้ ท่านแสดงไว้แล้ว แลอาจารย์อื่นจะลบล้าง ถ้อยคำแห่งพระโมคคลีบุตรติสสเถระเสีย นั้น ลบล้างเสีย ที่ไหนได้ พระโมคคลีบุตรติสสเถระแสดงบุจฉาวิสัยนาไว้ ในนिरยपालกถานั้น เป็นหลักเป็นประธานอยู่ คำปรวาที่

ปุจฉานั้นว่าในนรกมีนายนิรยบาลหรือไม่ ประการใด ? สกวาทีก็รับว่า เออ นายนิรยบาลมี พรวาทีถามอีกเล่าว่า ในนรกนั้น กระทำกรรมกรรมผูกมัด โบยรัน ฆ่าฟัน อยู่หรือ ? สกวาทีก็รับว่า มัดผูก โบยรัน ฆ่าฟันกันอยู่ เมื่อพระโมคคลีบุตรติสสเถระสกวาทีปรวาที รับรองกัน มันคงอยู่จะนี้ ถ้าผู้ใดถือลัทธินายนิรยบาลไม่มี มีแต่ รูปยนต์ ผู้นั้นก็ได้อธิว่าห้ามเสียดังตำแหน่งพระผู้เป็นเจ้าของ โมคคลีบุตรติสสเถระที่แสดงไว้ในพระอภิธรรม^(๑) เมื่อเป็นคนห้ามถ้อยห้ามคำพระโมคคลีบุตรติสสเถระแล้ว ก็ ตกอยู่ในที่เป็นเกราฎิปักชะ บมิกวที่นักปราชญ์จะเชื่อ จะฟังเอาเป็นหลักเป็นประธานได้ ในอรรถกถาทเวทุต สุตตรนั้น พระอรรถกถาจารย์เจ้าวิสัยนาไว้จะนี้ เหตุตั้งนั้น จึงเห็นทั่วว่านายนิรยบาลมีจิต ทเวทุตสูตรนี้มีอยู่ใน มัชฌิมนิกาย อุปริปัญญาสก์^(๒) เป็นฝ่ายพระสูตรว่า ความนั้นสมกันกับพระปรมัตถ์ จะได้ผิดกันหาบมิได้

อันหนึ่ง ในคัมภีร์พระปรมัตถ์มัญจุสา^(๓) ฝ่าย

(๑) อภิ. กถา. ๓๗/๘๖๖-๘/๔๙๔ มจร.

(๒) ม. อุ. ๑๔/๒๖๑/๒๓๐ มจร.

(๓) ปรมตถมัญจุสา อักษรพม่า, (พบใน ที. อญ. ๒/๔๒๕-๔๒๖ มจร.)

ข้างรามัญนั้น พระอาจารย์เจ้าวิสันนาไว้ว่า เย ปน
 “กมุขเมว กมุขกรณํ กโรติ,^(๑) นตฺถิ นิริยปาลา”ติ
 วทนฺติ,^(๒) เต “ตเมณํ ภิกฺขเว นิริยปาลา”ติ
 เทวทูตสฺสตุตฺตํ ปฏฺิพาหนตฺติ, มนุสฺสโลเก ราชกุเลสุ
 การณิกมนุสฺสา วีย นิริเย นิริยปาลา โหนตฺติ.

อรรถาธิบายว่า ถ้าอาจารย์จำพวกใดกล่าวว่
 นายนิรยบาลไม่มี กรรมของสัตว์นรกนั้นเองให้สำเร็จ
 กิจกรรมกรรมต่าง ๆ มีต้นว่า มัดผูก โบายรัน ฆ่าฟันสัตว์นรก
 ทั้งปวง ถ้าอาจารย์จำพวกใดกล่าวคำฉะนี้ อาจารย์จำพวก
 นั้นได้ชื่อว่าเถียงพระพุทธฎีกา ได้ชื่อว่าห้ามเสียซึ่งเทวทูต
 สูตรที่สมเด็จพระพุทธองค์ตรัสเทศนาว่า ตเมณํ ภิกฺขเว
 นิริยปาลา เป็นอาทิ เหตุฉะนี้ นักปราชญ์ผู้มีวิจารณ์
 ปัญญาพียงเห็นอรรถาธิบายว่า เพชฌฆาตทั้งหลาย ที่มี
 ในราชตระกูลทั้งปวงในมนุษยโลกนี้กระทำโทษมีต้นว่า
 มัดผูก โบายรัน ฆ่าฟันนักโทษทั้งปวงตามโทษานุโทษ
 แลมีฉันใด นายนิรยบาลในนรกนั้นก็เหมือนดั่งนั้น อัน
 นายนิรยบาลจะเป็นรูปยन्दนั้นหาบมิได้ พระอาจารย์เจ้า
 วิสันนาไว้ในคัมภีร์พระปรมัตถมัณฑุชฺสา ฉะนี้

(๑) ต้นฉบับเป็น กโรนติ.

(๒) ต้นฉบับไม่ปรากฏ.

อันหนึ่ง ในเนมิราชชาดก^(๑) นั้นก็มีพระบาลีว่า
 โลหเรเส ปกฺขิปิตฺวา ตฺวฺจฺนฺจฺจฺรา โหนติ อธิบายว่านาย
 นิรยบาลนั้นบิดคอสัตว์นรกให้ขาด แล้วเอาไม้เสาเหล็ก
 คอนเอาศีรษะไปซัดลงในน้ำเหล็กอันรุ่งเรือง แล้วก็ชื่นชม
 ยินดี ข้อซึ่งว่าชื่นชมยินดีนี้แลบอกความให้เห็นชัดให้รู้
 สันทัดว่านายนิรยบาลนั้นมีจิต ถ้าไม่มีจิตแล้ว ข้อซึ่งว่า
 นายนิรยบาลชื่นชมยินดีนั้น พระพุทธองค์ตรัสเทศนา
 ไว้อย่างนี้ อันหนึ่ง ในพระมหาวิบาก^(๒) ที่แสดงนรกใหญ่
 เป็นคำรบ ๓ มีนามชื่อว่าสังฆาตนรกนั้น ก็มีพระบาลีว่า
 เนรยิกสตุเต ทิสฺวา ปวิสฺกฺขณฺเณ นิรยปาลา อติวีย
 โสมนสฺสา หุตฺวา วคฺคนฺตา อรรธาธิบายว่า ในขณะที่
 เมื่อสัตว์นรกทั้งหลายเข้าไปภายในนรกนั้น นายนิรยบาล
 แลเห็นสัตว์นรกแล้วนี้ ดีเนื้อดีใจ โสมนัสรื่นเริง ให้อรง
 ผิวปาก บั่นลิ้นเสียงอันดัง ข้อซึ่งว่าบังเกิดโสมนัสนี้แล
 บอกให้เห็นชัด ให้รู้สันทัดว่านายนิรยบาลนั้นมีจิต ถ้า
 ไม่มีจิตแล้ว ข้อซึ่งว่านายนิรยบาลบังเกิดโสมนัสนั้น

(๑) ชา. อฎ. ๙ / ๑๗๔ มจร.

(๒) คัมภีร์นี้ต้นฉบับภาษาบาลี อักษรขอม มีอยู่ในหอสมุดแห่งชาติ

พระอาจารย์เจ้าจักแสดงไว้อย่างไร ? อันนายนิรยบาลนั้น นักปราชญ์อย่าสงสัยว่าจะไม่มีจิต พิจารณานักหนาแล้ว พบแต่มีจิตนั้นทุก ๆ พระคัมภีร์ จะหาพระบาลีที่ว่านายนิรยบาลเป็นรูปยนต์นั้นหาไม่ได้เลยแต่สักคัมภีร์เดียว

อันหนึ่ง ถ้ามีปุจฉาว่า นายนิรยบาลกระทำโทษ มีต้นว่า มัดผูก โขยรันฆ่าฟันสัตว์นรกทั้งปวงนั้น จะได้บาปหรือไม่ ? ถ้ามีคำปุจฉาจะนี้ ฟังวิสัยชานว่า นายนิรยบาลได้บาปอยู่ อันจะพ้นจากบาปนั้นหาบมิได้ เหตุ ในพระมงคลทีปนี^(๑) ผูก ๑๖ นั้นว่า เย ปน ตํ นิรเย อูปปนุํ ทิสฺวา เอตํ ปหริสฺสามิติ ชลิตํ ฯ เปฯ อิทมสฺส สมฺปรายิกํ อชฺฉตฺติกเวรํ

อธิบายว่า สัมปรายิกเวรนั้นมี ๒ ประการ คือ อชฉัตติกสัมปรายิกเวรประการ ๑ พาทิรสัมปรายิกเวรประการ ๑ เป็น ๒ ประการจะนี้ อชฉัตติกสัมปรายิกเวรนั้น คือนายนิรยบาลต่อนายนิรยบาลเห็นกันแลมีเวรต่อกัน ปองจะฆ่าซึ่งกันแลกัน ครั้นฆ่าฟันกันตายลง ก็เป็นเวรติดตามต่อไปในปรโลกเบื้องหน้า พาทิรสัมปรายิกเวร

(๑) มังคลัตถทีปนี (ภาค ๒ หน้า ๑๕๒ มจร.)

นั่น คือนายนิรยบาลเห็นสัตว์นรกแล้ว แลจับเอาเครื่อง
ศาสตราอาวุธ มีไม้ค้อนเหล็กเป็นต้น มุ่งหมายจะทุบ
จะตี จะฆ่า จะฟันสัตว์นรก ครั้นไปทุบตี ฆ่าฟันสัตว์นรก
นั้นตายลงก็เป็นเวรติดต่อไปในปรโลกเบื้องหน้า

แลสัตว์นรกทั้งหลายนั้น บังเกิดเป็นโอปปาติกะ
กำเนิดสิ่งเดียว คือตั้งปฏิสนธิแล้วก็ให้โตขึ้นเท่ากำหนด
อันใหญ่ นั้น ที่จะค่อยใหญ่ค่อยจำเริญขึ้นไปนั้นหาบมิได้
แลสัตว์นรกนั้น นับเข้าในวิญญูณฐิติพวกหนึ่ง คือ
นानัตตกายเอกัตตสัญญา อธิบายว่าสัตว์นรกทั้งหลาย
นั้นมีรูปร่างนั้นต่าง ๆ กัน มิได้เหมือนกัน ที่ ๒๐๐
เส้นก็มี ที่ ๓๐๐ เส้นก็มี โยชน์หนึ่งก็มี ๒ โยชน์ก็มี
๓ โยชน์ก็มี ๔ โยชน์ก็มี ๕ โยชน์ก็มี ๖ โยชน์ก็มี
๗ โยชน์ก็มี ๘ โยชน์ก็มี ๙ โยชน์ก็มี ๑๐ โยชน์ก็มี
วรรณสัณฐานใหญ่น้อยดำแดงนั้นก็ต่าง ๆ กัน เป็นวิกล
วิปริตนั้นก็ต่าง ๆ กัน แลจิตอันเป็นพนักงานให้ปฏิสนธิ
นั้นจะได้ต่างกันหาบมิได้ เป็นอเหตุกปฏิสนธิเหมือน
กันสิ้น ต่างกันแต่กาย เหตุฉะนั้นจึงได้ชื่อนานัตตกาย-
เอกัตตสัญญา

กฎแห่งกรรม

ถ้ามีคำปุจฉาว่า สัตว์อันกระทำอกุศลกรรมอัน
หยาบช้านั้น เหตุฉันทไฉนไปทนทุกขเวทนามีได้เหมือนกัน
กระทำปาณาติบาต อทินนาทานเหมือนกัน บางจำพวก
ก็ตกแต่ในยมโลกิยะนรก บางจำพวกก็ตกแต่ในอุสสุท
นรก บางจำพวกตกในนรกใหญ่ชั้นบนอันชื่อว่าสัตถุชีพ
นรก บางจำพวกตกในนรกเบื้องต่ำคือกาฬสุตตะนรก
สังฆาตนะนรก เป็นลำดับลงไป トラบเท่าถึงอเวจีนั้นก็มิ
บางจำพวกตกในขุมใหญ่แล้ว ออกไปตกในอุสสุทนรก
แลยมโลกิยะนรก อันเป็นบริวารแห่งนรกขุมใหญ่นั้นเล่า
บางจำพวกก็ตกลงไปทุกชั้น ๆ บางจำพวกก็ตกกระชั้น
มา บางจำพวกหาไปตกในนรกไม่เลยไปเกิดแต่ในเปรต
วิสัยนั้นก็มิ เป็นต่าง ๆ ไม่เหมือนกันจะนี้ อาศัยด้วย
เหตุผลเป็นประการใด ? ถ้ามีผู้ปุจฉาจะนี้พึงวิสัยนา
ว่า กระทำปาณาติบาต อทินนาทานเหมือนกัน ไปทน
ทุกขเวทนาไม่เหมือนกันนั้น ด้วยสามารถอกุศลกรรม
มิได้เหมือนกัน อกุศลเจตนาอันกระทำปาณาติบาตแล
อทินนาทานนั้นบางคนกล้า บางคนเป็นปานกลาง

บางคนอ่อน บางคนกระทำอกุศลกรรมนั้นมีความชื่นชม
 โสมนัส บางคนกระทำอกุศลนั้นมิจิตมัตถ์สัถ์เป็นปานกลาง
 บางคนกระทำด้วยกลัว ชัดเขามิได้จึงทำ บางคนฆ่าสัตว์
 เองแล้วชักพาผู้อื่นให้ฆ่าด้วยเล่า บางคนฆ่าแต่ผู้เดียว
 มิได้ชักชวนผู้ใดผู้หนึ่งให้ฆ่า บางคนใจกล้า ฆ่าสัตว์ด้วย
 ลำพังใจเอง หาผู้อื่นจะชักชวนมิได้ บางคนฆ่าสัตว์ได้ด้วย
 มีผู้ชักชวน บางคนเสียมิได้ไปแต่พอเป็นเพื่อนเขา มิได้
 ลงมือกระทำ อกุศลเจตนาอันจะฆ่าสัตว์นั้นต่าง ๆ กันจะนี้

แลสัตว์อันบุคคลฆ่านั้นเล่า บางทีก็เป็นสัตว์มีคุณ
 มาก บางทีก็เป็นสัตว์มีคุณเป็นท่ามกลาง บางทีก็เป็น
 สัตว์มีคุณน้อย บางทีก็เป็นสัตว์หาคุณมิได้ นักปราชญ์
 ฟังรู้ว่าฆ่าสัตว์อันมีคุณมากนั้น มีโทษมาก ฆ่าสัตว์มีคุณ
 เป็นท่ามกลางนั้น มีโทษเป็นท่ามกลาง ฆ่าสัตว์มีคุณน้อย
 นั้น มีโทษน้อย ฆ่าสัตว์อันหาคุณมิได้นั้น มีโทษน้อยลง
 ไปกว่าฆ่าสัตว์อันมีคุณน้อยนั้น ถ้าสัตว์มีคุณเสมอกัน
 แต่ทว่าข้างหนึ่งตัวใหญ่ ข้างหนึ่งตัวน้อย ถ้าเป็นจะนี้
 ฆ่าสัตว์ตัวใหญ่นั้นมีโทษมากกว่าสัตว์ตัวน้อย บางทีสัตว์
 ตัวใหญ่หาคุณมิได้ สัตว์ตัวน้อยประกอบด้วยคุณ เป็น

สัตว์อันสร้างบารมี ปรารถนาพุทธภูมิ ปัจเจกภูมิ
สาวกภูมิ สาวิกาภูมิ ฆ่าสัตว์ตัวน้อยมีคุณเห็นปานฉะนี้
มีโทษมากกว่าฆ่าสัตว์ตัวใหญ่อันหาคุณมิได้นั้น ถ้าว่า
ข้างฆ่ามนุษย์นั้นเล่า ฆ่ามนุษย์อันมีศีลคุณ สมาธิคุณ
ปัญญาคุณมากนั้น มีโทษมาก ฆ่ามนุษย์อันมีศีลคุณ
สมาธิคุณ ปัญญาคุณเป็นท่ามกลางนั้น มีโทษน้อยลงไป
กว่าฆ่ามนุษย์ที่มีศีลาทิคุณมาก ฆ่ามนุษย์อันมีศีลาทิคุณ
น้อยนั้น มีโทษน้อยลงไปกว่าฆ่ามนุษย์ที่มีศีลาทิคุณเป็น
ท่ามกลาง ฆ่ามนุษย์อันหาศีลาทิคุณมิได้นั้นมีโทษน้อย
ลงไปกว่าฆ่ามนุษย์อันมีศีลาทิคุณน้อยเป็นลำดับ ๆ กันจะนี้
แม้ฆ่าสัตว์อันเดียวกันก็ดี อกุศลเจตนาจะได้เหมือนกัน
หาบมิได้ เมื่อจะฆ่าสัตว์นั้น ผู้ใดมีโทโสกล้า ผู้นั้นก็ได้
โทษมาก ผู้มีอกุศลเจตนาอันอ่อน กระทำมิได้ด้วยลำพัง
ใจเองต่อมีผู้ชักชวนจึงกระทำได้นั้น มีโทษเป็นท่ามกลาง
ผู้ที่มีอกุศลเจตนาอ่อนลงไกว่านั้นจำเป็นจำกระทำ กลัว
เขาจึงกระทำนั้น มีโทษน้อย เมื่อจะฆ่าสัตว์แลมีความ
ชื่นชมโสมนัสยินดีกระทำนั้น มีโทษมาก ที่มีได้ชื่นชม
ยินดีมีจิตมัวชยัสถ์เป็นท่ามกลางอยู่แลกระทำนั้น มีโทษ

เป็นท่ามกลาง ที่มีจิตหดห่อเสียมิได้จึงกระทำนั้นมีโทษน้อย ที่ฆ่าสัตว์มาก ฆ่าสัตว์เป็นอาชญากรรมนั้นมีโทษมาก ที่กระทำมิได้เป็นอาชญากรรมนั้นมีโทษเป็นท่ามกลาง ที่กระทำน้อยกระทำแต่ครั้งละครานั้นมีโทษน้อย บางที่กระทำครั้งเดียว แต่ทว่ากรรมนั้นเป็นครุกรรมคือเป็นปิตุฆาต ฆาตุมฆาต อรหันตฆาต โลหิตุปบาท แลสังฆเภท เป็นกรรมอันหนักจะนี้แล้วก็มีโทษมาก

นักปราชญ์พึงรู้ว่า ที่โทษมากโทษหนักนั้น ตคนรก ชุมใหญ่อันใดอันหนึ่ง แล้วก็ตกในนรกอันเป็นบริวารระ ๑ ออกไป ที่โทษมากโทษหนักโดยพิเศษนั้นตกชุมใหญ่ เบื้องบนแล้วก็ตกลงไปเป็นลำดับ ๑ トラบเท่าจนถึง อเวจี พ้นจากนรกชุมใหญ่แล้ว ก็ไปตกในนรกอันเป็นบริวารนั้นเล่า พ้นจากชุมนี้ไปตกชุมนั้น พ้นจากชุมนั้นไปตกชุมนั้นทนทุกขเวทนาอยู่สิ้นกาลช้านาน เหตุว่าอกุศลกรรมนั้นมาก หนักโดยพิเศษ ถ้าโทษนั้นเป็นมัชฌิมะปานกลาง ก็ตกแต่ในอุสสุทนรก ถ้าโทษนั้นน้อยก็ตกแต่ในยมโลกิเกนรก ถ้าโทษนั้นน้อยนักลงไปกว่านั้น ก็บังเกิดแต่ในเปรตวิสัย กำหนดอกุศลกรรมที่มาก

แลมากโดยพิเศษ เป็นท่ามกลางแลน้อย แลน้อยนักนั้น เป็นประมาณ อันจะกำหนดเป็นแหล่งไปว่ากระทำ ปาณาติบาตตกนรกขุมนั้น ที่กระทำอทินนาทาน กาเมสุ มิจฉาจาร ตกนรกขุมนั้น ๆ ที่เจรจามุสา ส้องเสพสุรา แลเมรัยนั้นตกนรกขุมนั้น ๆ จะกำหนดให้แหล่งดั่งนั้น มิได้ เหตุอกุศลกรรมเจตนาที่กระทำบาปนั้นต่าง ๆ กัน ดุจพรรณนามาแต่หลัง เหตุฉะนี้ บุคคลอันกระทำอกุศล กรรม เป็นต้นว่าปาณาติบาต อทินนาทานเหมือนกันนั้น จึงตกนรกไม่เหมือนกัน ทนทุกขเวทนามีได้เหมือนกัน ดุจนัยที่แสดงแล้วแต่หนหลังนั้น

นักปราชญ์พึงรู้ว่า อกุศลเจตนาแห่งบุคคลอันกระทำ อทินนาทาน กาเมสุมิจฉาจาร เจรจามุสา ส้องเสพสุรา แลเมรัยนั้นก็ต่าง ๆ กัน ดุจอกุศลเจตนาแห่งบุคคลอัน กระทำปาณาติบาต ลักษณะที่โทษมาก แลมากโดยพิเศษ ปานกลาง แลน้อย แลน้อยนัก ก็เหมือนกันกับนัยที่ แสดงในโทษแห่งปาณาติบาตนั้น

พรรณนาด้วยนिरยกถากก็จบลงแต่เพียงนี้

วินิจฉัยเรื่องนรก-สวรรค์

เรื่องนรกตามที่กล่าวไว้ในหนังสือ ไตรภูมิโลก-วินิจฉัยกถา ซึ่งพระยาธรรมปริชา (แก้ว) ได้เรียบเรียงไว้ตั้งแต่สมัย สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ๙ นั้น ข้าพเจ้าได้คัดลอกนำมาลงไว้ในที่นี้จนหมดสิ้นแล้ว และก็คิดว่า เมื่อจบตอนนี้แล้วก็ได้เริ่มวินิจฉัยให้เห็นว่า เรื่องนรกต่าง ๆ ตามที่กล่าวไว้ในคัมภีร์พุทธศาสนานั้น มีจริงหรือเป็นจริงตามที่กล่าวไว้นั้น หรือว่าเป็นเรื่องที่แต่งสมมติขึ้น โดยเปรียบเทียบกับวิธีการลงโทษผู้กระทำผิดในสมัยโบราณที่เรียกว่า กรรมกรรม (ดูในเล่มนี้หน้า ๑๘๔) หรือเรื่องจริง ๆ ก็มี แต่ไม่ใช่ร้ายแรงถึงขนาดนี้ ความจริงจะเป็นเช่นนี้ หรืออย่างไร? ตั้งใจว่า เมื่อบรรยายเรื่องนรกตามที่กล่าวไว้ในคัมภีร์จบแล้ว ก็จะเริ่มวินิจฉัยชี้ขาด แต่เมื่อได้อ่านเรื่องนี้ทบทวนอีก ก็รู้สึกว่ น่าจะให้ได้ศึกษาเรื่อง เปรต และเรื่อง อสุรกาย ซึ่งอยู่ในหัวข้ออบายภูมิ ๔ ก่อน (อบายภูมิ ๔ คือ นรก เปรต อสุรกาย สัตว์ดิรัจฉาน) แล้วจึงค่อยวินิจฉัยรวมกันไปเลย เพราะพวกนรกทั้งหลายนั้น ตามคัมภีร์กล่าวว่า

อยู่ใต้แผ่นดินลงไป แต่พวกเปรตนั้นอยู่บนผิวโลก คือบนแผ่นดิน ฉะนั้นจึงคิดว่า ควรจะวินิจฉัยเรื่องเปรตก่อน เพราะถึงอย่างไร ก็ยังมีทางพิสูจน์ได้ง่ายกว่าพวกที่อยู่ใต้ดิน และอันที่จริงพวกเปรตนี้ ก็ได้เคยมีประสบการณ์มาหลายครั้ง ฉะนั้นเมื่อได้นำตัวอย่างที่เคยพบเห็นมาแล้วนำมาเปรียบเทียบกับเรื่องเปรตที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ โดยวิธีนี้ก็ทำให้เราเชื่อได้บ้างว่า ทั้งเรื่องนรกและเรื่องเปรตตามที่กล่าวไว้ในคัมภีร์นั้น ถึงแม้จะเป็นเรื่องพิลึกกึกกือ เป็นเรื่องเหลือเชื่อ แต่เรื่องจริง ๆ ก็มีเหมือนกัน ฉะนั้น ถึงแม้จะไม่เชื่อเรื่องทั้งหมดตามที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ ก็ยังดีที่ยังมีข้อเท็จจริงทำให้เชื่อได้บ้างว่า นรก-สวรรค์มีจริง คนที่ทำบาปไว้มากก็ต้องไปนรก หรือไม่ก็ไปเกิดเป็นเปรตเป็นอสุรกาย ส่วนคนทำบุญก็จะได้ไปสวรรค์

เปตกถา (เปตคติ)

บัดนี้จักแสดงเปตคติสืบต่อไป หิมวณุตปฺปเทศ
วิชาตเปโต นาม เปตวิสโย ยังมีประเทศแห่งหนึ่ง ชื่อ

วิชาตประเทศ อยู่เบื้องบนแห่งแผ่นดิน ตรงนรกขึ้นมาใน
ป่าพระหิมพานต์ วิชาตประเทศนี้เป็นที่อยู่แห่งเปรต
เมืองเปรตมีในสถานที่นั้น แลเปรตอันชื่อว่ามีททธิก
เปรตนั้น เป็นใหญ่ว่าเปรตทั้งปวง

เปรต ๑๒ จำพวก

ทิวาส เปตกุลานิ แลตระกูลเปรตนั้นมี ๑๒
ตระกูล คือ

วันตาสาเปรต ตระกูล ๑	กณปชาทกเปรต ตระกูล ๑
คูลชาทกเปรต ตระกูล ๑	อัคคิชาลมุขเปรต ตระกูล ๑
สุจิมุขเปรต ตระกูล ๑	ตันหาชิตาเปรต ตระกูล ๑
นิชฌามกเปรต ตระกูล ๑	ลัตถังคเปรต ตระกูล ๑
ปัพพตังคเปรต ตระกูล ๑	อชครังคเปรต ตระกูล ๑
เวมานิกเปรต ตระกูล ๑	มหิททธิกเปรต ตระกูล ๑
เป็น ๑๒ ตระกูล ฉะนี้	

วันตาสาเปรตนั้น **อติวิรุปา** มีรูปอันชั่ววิกลวิปริต
ยิ่งนัก **ปิปาสา** ออยากน้ำอยู่เป็นนิจ มิได้กินน้ำเลย ซึ่ง
อยู่กับน้ำก็มีอาจกินได้ **เชพสิงฆานิกเสมุหมลานิ**
จทฺทิตานิ ภกฺขยนฺติ ย่อมเกี่ยวกินแต่น้ำมูกแลน้ำลาย

เสมหะ แลมลทินที่ชั่วที่ลามก อันบุคคลทั้งหลายถ่มทิ้ง
 เสีย นั้น อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า สมณานัน
 อัจฉริยานิ โภชนปานานิ เสทมลเชพสิงขมานิก-
 เสมหมิสฺสกา นิ เทนฺติ สัตว์เหล่านี้แต่ก่อนยอมให้ซึ่ง
 ข้าวแลน้ำอันเป็นเดน อากุลด้วยมลทิน เป็นต้นว่าน้ำมูก
 แลเหงื่อโคล เสมหะและเชษะนั้นแก่สมณะแลพรหมณ์
 ผู้มีศีล อาศัยกรรมอันนี้จึงไปบังเกิดเป็นวันดาสาเปรต
 ไซ้แต่เท่านั้น วิหารมณฑลลาทิกเก เชพาทิกัม ขิปิตฺวา
 บุคคลอันถ่มเสมหะ แลเชษะ ลงในบริมณฑลขอบเขต
 แห่งพระวิหาร แลอุปจาระพระเจดีย์ พระศรีมหาโพธิ
 พระพุทธรูปปฏิมากรเจ้านั้นก็ดี ปเรสฺสึ เชพฺ ขิปิตฺวา
 บุคคลอันถ่มน้ำลายรดท่านผู้อื่นนั้นก็ดี คนเหล่านี้ก็ไป
 บังเกิดเป็นวันดาสาเปรตเหมือนกัน

มนุสฺสกุณปานิ วา หตฺถิกุณปานิ วา ฯ เปฯ
 ขาทนฺติ แลกุณปชาทกเปรตฺตํ กินซากอสุภเป็น
 อาหาร ซากมนุษย์ ซากช้าง ซากม้า ซากโค ซากกระบือ
 ซากสุนัข อันเหม็นเน่าเป็นของปฏิกุลพึงเกลียดนั้นก็ดี
 สิ่งอื่น ๆ ที่สัตว์ทั้งหลายกินเหลือเป็นเศษเป็นเดนนั้นก็ดี

ย่อมเป็นอาหารแห่งเปรตจำพวกนี้ อาศัยกรรมอันใด ?
 วิสัชนาว่า อิธ สดุดา สีลวนุตานํ สมณานํ ฯเปฯ
 อภปิยมํसानิ เทนุติ สัตว์เหล่านี้แต่ก่อนโพ้น ย่อมให้
 เนื้ออันบมิควรสมณะจะฉัน เป็นต้นว่า เนื้อราชสีห์แลเนื้อ
 เสือโคร่ง เสือเหลือง เนื้อหมี เนื้อสุนัข เนื้อมนุษย์
 อันมิได้ชอบใจตนนั้น แก่สมณะแลพราหมณ์ผู้มีศีลรู้อยู่
 ว่าหาควรแก่สมณะไม่ ก็ขึ้นให้ อาศัยกรรมอันนี้ จึงมา
 บังเกิดเป็นกฏุขาทกเปรต

แลกฏุขาทกเปรตนั้น มีรูปพิกลวิปริต กินมูลรแล
 กฏุขเป็นอาหาร อาศัยกรรมอันใด ? ยถา อิธ มนุสฺสา
 สมณพฺรหฺมณานํ สีลวนุตานํ ฯเปฯ ทุกฺขิ
 อนุโภนฺติ วิสัชนาว่า แต่ก่อนนั้น สัตว์เหล่านี้ถ่าย
 อูจจาระปัสสาวะลงในอุปัจาระพระวิหารแลลานพระเจดีย์
 ไซแต่เท่านั้น บุคคลอันด่าสมณะว่าท่านจงกินมูลรกิน
 กฏุขนั้นก็ดี บุคคลที่ให้อาหารอันเจือด้วยมูลรแลกฏุข เป็นต้น
 คือกฏุโค กฏุข้าง กฏุขม่า อันเป็นที่พึงเกลียดแก่สมณะ
 พราหมณ์ผู้มีศีล ท่านไม่ฉันก็ข่มขึ้นให้ฉัน คนเหล่านี้ก็ดี
 ย่อมไปบังเกิดเป็นกฏุขาทกเปรต กินมูลรแลกฏุขเป็น
 อาหารดุจเดียวกัน

รตติณทิวา อคฺคิชาลา วตฺเตสุ มุขโต
 นิภขมิตฺวา แลอคฺคิชาลมุขเปรตนั้น มีปากรุ่งเรืองไป
 ด้วยเปลวเพลิง เพลิงไหม้ปากอยู่ทั้งกลางวันแลกลางคืน
 ได้รับความลำบากเวทนา ร้องไห้ร้องครางวิ่งไปวิ่งมา ลี้
 ระยะโยชน์ทั้งหลายเป็นอันมาก อาศัยกรรมอันใด ?
 ขิทฺทาทิปฺปาเยน สมณพฺรหฺมณํ อติภฺรูกํ ฯเปฯ
 โภเชนฺดา อตฺถิ วิสฺสนาว่า สัตว์เหล่านี้ แต่ก่อนนั้นมี
 อชฌาสัยจะใคร่หัวเราะเล่น เอาอาหารที่ร้อนนั้ก เผ็ดนั้ก
 ขมນั้กนั้นให้สมณะพราหมณ์ผู้มีศีลบริโภค แล้วก็หัวเราะ
 เยาะเย้ยเล่น ตามวิสัยความเจตนา อาศัยกรรมอันนี้
 จึงไปบังเกิดเป็นอคฺคิชาลมุขเปรต ใช่แต่เท่านั้น บุคคล
 อันดำ่ว่าตัดพ้อสมณะพราหมณ์แลบิดามารดานั้น ก็ไป
 บังเกิดเป็นอคฺคิชาลมุขเปรตดุจเดียวกัน

ภูโลทฺธา ทิมฺมคฺวีฯ สุจิจิตฺตมฺมุขา แลสุจิมุขเปรตนั้น
 ท้องใหญ่ คอยาว ปากเท่าช่องเข็ม กินอาหารมิใคร่จะได้
 อด ๆ อยาก ๆ ทนทุกข์ลำบากยิ่งนัก อาศัยกรรมอันใด ?
 วิสฺสนาว่า อิธ มนุสฺสสา น เทนฺดา โหนฺติ แต่ก่อนสัตว์
 เหล่านี้เป็นคนตระหนี่ ตัวไม่ทำทาน แล้วมิหน้าซ้ำห้าม

ผู้อื่นมิให้ทำทานด้วยเล่า อาศัยกรรมอันนี้ จึงไปบังเกิด
เป็นสุจิมุขเปรต

น กทาจ ปานีย์ ลภนฺติ แลตันทหาชิตาเปรตนั้น
บางทีก็อดน้ำ ไม่ได้กินน้ำเลย ถ้าเห็นบ่อแลสระ เห็น
แม่น้ำ แล่นไปว่าจะกินน้ำ น้ำก็กลับกลายเป็นแกลบ เป็น
ข้าวลีบ เป็นถ่านเพลิง อาศัยกรรมอันใด ? อิธ มนุสฺสา
กุเป ฯเปฯ ตตฺถ สตฺตา อฺปฺปชฺชุนฺติ วิสฺสนาว่า สัตว์
เหล่านี้แต่ก่อนเป็นคนหวงน้ำ เทียวปิดบ่อปิดสระ รักษา
น้ำไว้มิให้สมณะพราหมณ์ผู้มีศีลนั้นจัน คนก็ไม่ให้กิน
สัตว์ดิรัจฉานก็ไม่ให้กิน อาศัยกรรมอันนี้ จึงบังเกิดเป็น
ตันทหาชิตาเปรต ลำบากด้วยอดน้ำเป็นพันวิสัย โดยนัยที่
วิสฺสนามาจะนี้

แลนิชฌามกเปรตนั้น มีตัวอันผอมดำจุดดอไม้
อันเพลิงไหม้ สีข้างห่าง มีงอ เท้างอ เป็นกระจอก
เขี้ยวออกนอกปาก ตาไม่เสมอ ผมนั้นรุ่งเรืองเป็น
เปลวเพลิง กลิ่นตัวนั้นเหม็นฟุ้งเกลียดยิ่งนัก อยากร้ำอยู่
เป็นนิจ อาศัยกรรมอันใด ? ยถา อิธ มนุสฺสา
สมณพฺราหฺมณานํ วุฑฺฒานํ ฯเปฯ อนุธาวนฺตา

โหนติ วิสัชนาว่าแต่ก่อนสัตว์เหล่านี้เป็นคนประมาท เห็นสมณะพราหมณ์แลมนุษย์ที่เป็นคนผู้เฒ่า ๆ นั้น อาพาธป่วยไข้ ก็ไม่คิดอนิจจังสังเวชเลย เล่นโลนตาม วิสัยประมาท กระทำรูปต่าง ๆ เป็นต้นว่ารูปปีศาจ ให้ เล่นไล่หลอกหลอน บางทีก็ตัดเส้าใหญ่ ๆ ให้กลิ้งไล่หลัง บางที่ท่านเป็นไข้อยู่ กระทำให้ตกเนื้อตกใจ ให้ได้เสวย ทุกขเวทนา อาศัยกรรมอันนี้จึงบังเกิดเป็นนิชฌามกเปรต

แลสัตว์ถึงคเปรตนั้น มีเล็บมือ เล็บเท้ายาวงอดจุก เบ็ดคมดุจคมมีด ตจฺเจตฺวา ย่อมชวนเนื้อแลเลือด ของตนกินเป็นอาหาร อาศัยกรรมอันใด ? ยถา อิธ มนุสฺสา อิตฺถินิํ ปุริสํ อํคปจฺจคฺคานิ ปกตินฺเชน ราคปริยฺญจิตาว ตจฺเจนฺติ วิสัชนาว่า แต่ก่อนสัตว์ เหล่านี้ หยิกชวนบิดามารดา หยิกชวนสมณะพราหมณ์ ผู้มีศีล อันหนึ่ง สตรีใจร้ายริษยา ราคะดำกฤษณาครอบงำ แลหยิกชวนสามีนั่นก็ดี หยิกชวนทาส กรรมกร บ่าวไพร่ แห่งตนนั้นก็ดีก็ย่อมไปบังเกิดเป็นสัตว์ถึงคเปรตเหมือนกัน

แลบัพพตังคเปรตนั้น ปพฺพตสทิสฺสรีรา มีตัว ใหญ่เหมือนภูเขapelings หน้อยอยู่ทั่วกาย กลางคืบเป็นเปลว

กลางวันเป็นควัน ได้ความลำบากยิ่งนัก อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า วิหารจุกเม ณาเปตวา แต่ก่อนสัตว์เหล่านี้ ย่อมเผาเสียซึ่งที่จงกรมแลวิหารอาวาสแห่งสมณะพราหมณ์ผู้มีศีล แลเผาเสียซึ่งพระพุทธรูปแลพระเจดีย์ พระศรีมหาโพธิ คาเม วา นิคเม วา อันหนึ่งบุคคลอันเผาบ้านแลนิคม ที่อยู่ที่กินของท่านผู้อื่นเสียนั้นก็ดี เผาซึ่งผ้าถุงผ้าห่มแห่งท่านผู้อื่นนั้นก็ดี เผาของแห่งพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้าเสียก็ดี คนเหล่านี้ย่อมไปบังเกิดเป็นปัพพัตถคเปรตเหมือนกัน

แลอชครังคเปรตนั้น มีรูปต่าง ๆ กัน อชครรูปเน วา ที่มีรูปเป็นงูเหลือมก็มี มิครูปเน วา ที่มีรูปเป็นเนื้อก็มี เป็นรูปกระบือก็มี เป็นรูปเสือโคร่งก็มี เป็นรูปเสือเหลืองก็มี เป็นรูปช้าง รูปม้า รูปไก่อก็มี เป็นรูปชันเนื้อก็มี เป็นแต่ศีรษะเปล่ากลิ้งไปกลิ้งมากก็มี ปชชลิเตน เพลิงนั้นไหม้รุ่งเรืองอยู่ทั้งกลางวันและกลางคืน ทนทุกขเวทนา มีประการต่าง ๆ อาศัยกรรมอันใด ? มนุสฺसानํ มาตุ-คามาทินํ ฯ เปฯ ทุกฺขํ อนุภวณฺติ วิสัชนาว่า สัตว์เหล่านี้แต่ก่อนย่อมกระทำรูปราชสีห์ รูปเสือ รูปช้าง

รูปม้า รูปหมี รูปไก่ รูปจระเข้ รูปศิรชะเปล่า รูปปีศาจ
 หลอกหลอนบุคคลอันใจกลาตมีมาตุคามเป็นต้น อาศัย
 กรรมอันนี้จึงบังเกิดเป็นอชครังคเปรต ทนทุกขเวทนา
 ดังพรรณนามาแล้วนั้น

แลเวมานิกเปรตนั้น มีวิมานแล้วด้วยเงินแลทอง
 แลแก้ว บริบูรณ์ด้วยทิพยสมบัติ **ทิพฺพสมฺปตฺติ**
อนฺุภวนฺติ อทฺตมาสํ แต่ทว่าบางจำพวกได้เสวยสมบัติ
 กึ่งเดือน ไปทนทุกขเวทนาอยู่กึ่งเดือน บางจำพวกกลาง
 วันได้เสวยสมบัติ กลางคืนไปทนทุกขเวทนา อาศัยกรรม
 อันใด ? วิสัชนาว่า สัตม์เหล่านี้หาศีลมิได้ มารยาทชั่ว
 แต่ทว่าได้กระทำบุญให้ทานอยู่ ฝ่ายบุญก็ทำ ฝ่ายอกุศล
 กรรมก็สร้าง เหตุฉะนี้ จึงได้บังเกิดเป็นเวมานิกเปรต
 ปฏิสนธิเป็นอเหตุ ปฏิสนธิด้วยอกุศลวิบาก แต่ทว่าใน
 ปัจจุบันนั้นกุศลติดตามทัน กุศลเป็นผู้อุปถัมภ์ อำนวย
 ผลเป็นช่วง ๆ เหตุดังนั้นจึงได้เสวยสุขบ้าง ไปทนทุกข์บ้าง
 อย่างพรรณนามานี้

แลมหิททิกเปรตที่เป็นใหญ่อยู่ในเมืองเปรตในป่า
 พระหิมพานต์นั้น **อภิรุโป โภคสมฺปนฺโน** มีรูปอันงาม

บริบูรณ์ด้วยโภคสมบัติ แต่ทว่ามีเสียเปล่า บริโภคไม่ได้ มีข้าวน้ำโภชนาหารขนมของกินก็กินไม่ได้ กินแต่มูลร แต่ कुछ เป็นอาหาร นาน ๆ จึงได้รับประทานโภชนะแต่ ละครั้งละครา อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า แต่ก่อน สัตว์เหล่านี้ได้บวชเป็นภิกษุ ภิกษุณี เป็นสามเณร สามเณรี ได้รักษาศีลอยู่ แต่ทว่าลู่อำนาจแก่โลก กุฎิ วิหาร อันทายกเขาถวายไว้สำหรับสงฆ์อันมาแต่ทิศทั้ง ๔ นั้น หวงแหนเอาเป็นของแห่งตน โค กระบือ ช้าง ม้า ทาสา ทาสี ที่นา ที่สวน อันทายก เขาถวายไว้สำหรับ สงฆ์ในอารามนั้น ก็หวงเอาไว้เป็นของแห่งตัวผู้เดียว ศาลาโรงธรรมก็เอาเป็นที่อยู่แห่งตน บ่อสระสำหรับสงฆ์ ก็หวงเอาไว้เป็นของตน อาศัยกรรมอันนี้จึงบังเกิดเป็น เวมานิกเปรต

ตระกูลเปรต ๑๒ ตระกูลนี้ ว่าจะแต่พอให้เห็นเป็น หลักเป็นประธาน โดยนัยสังเขป ว่าโดยประเภทพิสดาร นั้นเปรตมีมาก สุจิโลมา เปรตอันมีขนเป็นเข้มนั้นก็มี ชูรโลมา เปรตอันมีขนเป็นกรดนั้นก็มี เอกปาทา เปรต อันมีเท้าข้างเดียวนั้นก็มี อเนกปาทา เปรตอันมีเท้ามาก

นั่นก็มี เอกเหตุตา เปรตอันมีมือยาวข้างเดียวนั่นก็มี
 อเนกเหตุตา เปรตอันมีมือมากนั่นก็มี เอกเนตฺตา
 เปรตอันมีตาข้างเดียวนั่นก็มี อเนกเนตฺตา เปรตอันมี
 ตามากนั่นก็มี เป็นต่าง ๆ กัน

เรื่องเปรตกินครรภ์มลทิน

เปรตจำพวกหนึ่งนั้น มีมลทินแห่งครรภ์เป็นอาหาร
 อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า แต่ก่อนสัตว์จำพวกนี้
 เห็นว่าตัวเป็นผู้ใหญ่ แล้วก็ข่มเหงผู้น้อย เห็นว่าเขาไม่
 ฉลาด แล้วก็ล่อลวงเขาเอาแต่โดยได้ อาศัยกรรมอันนี้
 จึงบังเกิดเป็นเปรตกินมลทินแห่งครรภ์เป็นอาหาร

เรื่องเปรตทูนหยากเยื่อ

ยังเปรตจำพวกหนึ่งนั้นเล่า สงฺการํ สีเส อุกฺขิปิตฺวา
 ขนเอาหยากเยื่อขึ้นทูนศีรษะไว้เป็นนิจกาล อาศัยกรรม
 อันใด ? วิสัชนาว่า อาวาสมจฺจริเยน สัตว์จำพวกนี้
 แต่ก่อนเป็นเจ้าของอาวาส หวงเหนเอาเสนาสนะของสงฆ์ไว้
 เป็นของแห่งตน บมิให้ภิกษุอื่นได้พำนักอาศัย กรรมอันนี้
 แลให้ผล จึงมาทูนทุกขเวทนาเป็นเปรตทูนหยากเยื่ออยู่ฉะนี้

เรื่องเปรตแผ่นศิลา

ยังเปรตจำพวกหนึ่งเล่า มีตัวยาวได้โกสะหนึ่งคือ ๒๕ เส้น นอนกลิ้งอยู่ มหาปาสาณสทิส^(๑) เปรียบประดุจแผ่นศิลาอันใหญ่ จะไปไหนก็ไปไม่ได้ มคฺคฺมุพฺหา พระภิกษุ ๖๐ รูปหลงหนทางไปพบเปรตผู้นั้น ก็สำคัญว่าแผ่นศิลา นิปฺปนฺนา ชวนกันนอนบนตัวเปรตนั้นสิ้นทั้ง ๖๐ รูปด้วยกัน พระมหาเถระนั้น ถึงเพลาจกรมเที่ยวจกรมไป ๆ มา ๆ เห็นสัญญาณ มีสัญญาณเท้า จึงรู้ว่า เป็นเปรต จึงได้ไถ่ถามซึ่งบุพกรรม เปรตก็บอกว่า **สงฺฆสฺนฺตกนาสนโน** เมื่อครั้งศาสนาพระพุทธกัสสปนั้น ข้าพระองค์เป็นมนุษย์ชาวเมือง กระทำอันตรายแก่สงฆ์ถึงของอันควรพระสงฆ์จะได้ฉัน ข้าพระองค์ป้องกันเสีย บ่มีให้ได้ ของที่ได้มาแต่สงฆ์แล้ว ข้าพระองค์ก็กระทำอันตรายให้สาบสูญเสีย กรรมอันนี้แลให้ผล ข้าพระองค์จึงมาบังเกิดเป็นเปรตกลิ้งอยู่ดุจแผ่นศิลา อดข้าวอดน้ำ ลำบากอยู่ฉะนี้ นิทานปาสาณเปรตนี้แสดงพิสดารอยู่ใน คัมภีร์โลกสัญญาณ^(๑) แสดงที่นี้เป็นสังเขปกถา

(๑) คัมภีร์นี้ต้นฉบับภาษาบาลี อักษรขอม มีอยู่ในหอสมุดแห่งชาติ

เรื่องเปรตเสาศิลา

แลเปรตจำพวกหนึ่งนั้น อยู่บนยอดเขา ปักอยู่
ประดุจเสาศิลา ตัวจมลงไปอยู่ในภูเขานั้นเพียงสะเอว
จะไปไหนก็ไม่ได้ อดอยากลำบากอยู่เป็นนิจกาล ครั้งหนึ่ง
พระภิกษุทั้งหลายเป็นอันมาก เข้ามาแต่ลังกาทวีปเพื่อ
จะนมัสการพระมหาโพธิ พากันเดินตัดลัดมาในป่าใหญ่
มคฺคฺมุพฺหา ครั้นหลงมรรคาก็พากันเข้าไปถามหนทาง
ในสำนักเปรต เปรตก็ว่า พระผู้เป็นเจ้าหลงมรรคา ๗ วัน
มาถามข้าพระองค์อันหลงมรรคาถึง ๔ พุทฺธันตรนี้จะได้
การที่ไหน พระภิกษุทั้งหลายได้ฟังดังนั้นก็สังเวชใจ จึง
ไถ่ถามถึงซึ่งบุพกรรมแต่หลัง เปรตนั้นก็บอกว่า เมื่อครั้ง
ศาสนาพระพุทฺธกุกุสันธะนั้น ข้าพระองค์เป็นมนุษย์ แต่
น้ำใจชั่วร้ายแต่ที่จะกระทำบาป ยินดีในการบาป ถอน
เอาศิลาอันกำหนดที่นาของสงฆ์นั้นขึ้นแล้วก็ปักเสียใหม่
รุกเอาที่นาที่ทายกถวายไว้สำหรับสงฆ์นั้นไปเป็นที่นา
แห่งตน อาศัยกรรมอันนั้นให้ผล ข้าพระองค์จึงมาทน
ทุกขเวทนา เป็นถัมภเปรตยืนอยู่ที่นี่นานถึง ๔ พุทฺธันตร
นี้แล้ว ยังไม่เห็นเลยว่าเมื่อไรจะสิ้นกรรม นิทานนี้พิสดาร
อยู่ในคัมภีร์โลกัฏฐาน แสดงมานี้เป็นสังเขปกถา

เรื่องเปรตโถนา

แลเปรตผู้หนึ่งนั้น เทียมโถโถนาอยู่ทั้งกลางวัน แลกลางคืน จะหยุดอยู่ที่หยุดบมิได้ ช้ำวน้ำก็ไม่ได้กิน เปลวเพลิงเกิดขึ้นที่โถแลไม้ปะกุกเกิดขึ้นที่ตัวโค รุ่งโรจน์ โชตนาการขึ้นแล้วก็เผากายแห่งเปรตนั้น ให้ได้ความ เวทนาสาหัสช้านานถึงพุทธันดรหนึ่ง อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า เปรตนี้ กสกปุริโส แต่ก่อนเป็นชาวนา เพลาเข้าแบกโถออกไปว่าจะโถนา เพื่อนบ้านเขาชวน จะให้ไปบูชาพระพุทธรเจ้า ก็สบประมาทว่า มยหิ เขตต์ กริสฺสติ ถ้าพระเจ้ามาโถนา กระทำนาให้เรา เราก้จะไป บูชาพระเจ้า โน เจ ปุเช กถิ ถ้าพระเจ้าไม่มาโถนา ให้เรา เราจะไปบูชาพระเจ้ากระไรได้ กรรมสบประมาท สมเด็จพระกัสสปพุทธรเจ้านี้แลให้ผล จึงบังเกิดเป็นเปรต โถนาอยู่นานถึงพุทธันดรหนึ่งฉะนี้ วัตถุณิทานอันนี้มี พิสดารอยู่ในคัมภีร์โลกัณฐาน

เรื่องเปรตผอม

ยังเปรตผู้หนึ่งนั้น ทีฆกาโย มีตัวอันสูง ทุกคนโธ มีกลิ่นนั้นเหม็น อฏฺฐิจมฺมวาทุโธ ผอมยังแต่หนังหุ้มอัฐิ

เพลิงไหม้อยู่ทั่วกาย อดข้าวอดน้ำอยู่เป็นนิจกาล อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า เปรตน์นี้แต่ก่อนเป็นภิกษุขีมี เอาข้าวสารของสงฆ์มาหนึ่งทะนานให้บิดาหุงกิน แต่เพลายืนว่าจะใช้ให้ในวันพรุ่งนี้ ภิกษุนั้น เป็นปัจจุบัน โรคขึ้นตายในเวลากลางคืน บมิได้ใช้ข้าวสารของสงฆ์กรรมอันนี้แลให้ผล จึงบังเกิดเป็นเปรตทนทุกขเวทนาอยู่ ฉะนี้ อยู่มาในกาลวันหนึ่ง พระภิกษุที่ถือบิณฑบาตจาริกนั้นไปพบเข้า จึงไถ่ถามก็ได้เนื้อความแต่สำนักเปรตน์นั้นว่า ถัดตั้งเกวียนไว้ให้เต็มไปในที่ได้ ๓ คาพยุด ขนข้าวสารมาบรรทุกให้เต็ม ๆ เกวียนทุกเล่ม ๆ แล้วถวายเป็นข้าวสารนั้นแก่สงฆ์ในวิหารที่ขีมีข้าวสารมากินทะนานหนึ่งนั้นแล้ว แลอุทิศส่วนกุศลให้แก่ข้าพเจ้ากาลใด ข้าพเจ้าก็จะพ้นจากเปรตกาลนั้น เมื่อได้ความแต่สำนักเปรตดังนี้ พระภิกษุนั้นก็มาถวายเป็นพระพรแก่พระเจ้าศรัทธาติสสะ พระเจ้าศรัทธาติสสะให้กระทำตามคำแห่งเปรต เปรตนั้นได้รับส่วนกุศล ก็พ้นจากกำเนิดเปรต ได้ไปบังเกิดเป็นมหะลักขเทเวศร์ เสวยสมบัติสุขในทิพยวิมาน นิทานนี้แสดงพิสดารอยู่ในคัมภีร์โลกัณฐฐาน แสดงที่นี้โดยสังเขปกถา

เรื่องเปรตห่มแผ่นเหล็กแดง

เอโก เปโต ยังเปรตผู้หนึ่งนั้นเล่า โลก-
 ปฏฐาวคฺคฺฉิตฺโต มีแผ่นเหล็กหุ้มห่อกายอยู่ได้พันชั้น
 แผ่นเหล็กรุ่งเรืองเป็นเปลวเพลิง ร้อนพันวิสัยที่จะอดจะทน
 ร้องไห้ ร้องคราง ลำบากเวทนาแสนสาหัส อาศัยกรรม
 อันใด ? วิสัชนาว่า แต่ก่อนเปรตนี้ลู่อำนาจแก่โลก เห็น
 ผ้าธงปลิวมาตกอยู่กลางนา รู้ยู่ว่าเป็นผ้าธงเขาบูชา
 พระที่ฆราวาสอุปแล้วขึ้นเอามาห่ม เก็บเอามาเรือน อาศัย
 กรรมอันนี้ จึงมาบังเกิดเป็นเปรตแผ่นเหล็กพันชั้นหุ้มห่อ
 กาย ทนทุกข์เวทนาอยู่ขณะนี้ อยู่จำเนียรกาลนานมา พระ
 มหาเถระองค์หนึ่งไปพบเข้า จึงไต่ถามก็ได้เนื้อความแต่
 สำนักเปรตผู้นั้นว่า ถ้าได้ผ้าธงไปบูชาพระที่ฆราวาสอุปให้
 ได้พันผืนแล้ว แลอุทิศส่วนกุศลให้แก่ข้าพเจ้ากาลใด
 ข้าพเจ้าก็จะพ้นจากเปรตในกาลนั้น เมื่อได้ความแต่
 สำนักเปรตดังนี้ พระมหาเถระนั้น ก็มาเที่ยวแสวงหา ได้
 ผ้า ๕๐ ผืน เอาไปบูชาพระที่ฆราวาสอุป แล้วก็อุทิศส่วน
 กุศลนั้นให้แก่เปรต เปรตนั้นได้อนุโมทนาส่วนกุศล แผ่น
 เหล็กก็แยกออกพันศัวรรษมีประมาณได้ ๘ นิ้ว ได้ไปบูชา

อีก ๕๐๐ ผืน แผ่นเหล็กก็แยกออกพันสี่ระชะ ๘ นิ้วอีกเล่า เมื่อพระมหาเถรเจ้าได้ผ้าไปบูชาพระที่ชาวสุทฎฐนครบพัน ผืนแล้ว เปรตนั้นก็พันทุกข์ ได้ไปบังเกิดเป็นเทวบุตร เสวยสมบัติสุขในสุราลัยเมืองฟ้า แสดงมาเป็นสังเขปกถา พิสดารอยู่ในพระคัมภีร์โลกัณฐาน

เรื่องเปรตเปลือย

ยังหญิงเปรตผู้หนึ่งนั่นเล่า กิสา มีตัวอันผอม ธมนิสนุถตคตุดา สะพร้งไปด้วยแถวเส้นเอ็น มีพรรณ อันชั่ว ผ่านงูผ้าหมกก็ไม่มี เทียวกินหนองผีแลโลหิตแห่ง สตรีที่คลอดลูกเป็นอาหาร บางทีก็กินน้ำมันอสุภที่เขา เผาเหนือเชิงตะกอน บางทีก็กินมูลรแลคูถ เสมหะ รุธิระ น้ำมูก น้ำลายเป็นอาหาร อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า แต่ก่อนหญิงเปรตนี้เป็นคนผู้ดี เป็นภรรยาแห่งมหา- พราหมณ์ เมืองพาราณสี มหาพราหมณ์นั้นยินดีในกิจ บำเพ็ญทาน แต่หญิงนั้นไม่มีศรัทธาเลย ประกอบด้วย มัจฉริยะมากอยู่ในสันดาน ครั้นสามีมีที่ไปก็ตัดเสียซึ่ง ทานวัตรที่สามีเคยให้ สิ่งของที่สามีจัดแจงไว้จะให้ถวาย

แก่พระภิกษุก็ยกไว้ไม่ถวายเป็นคนกำพร้าแลคนเดินทางมาจะรับทาน ก็ด่าว่า ท่านจงกินมูตรกินคูถ กินเลือดกินหนอง กินสมองศีระะแห่งมารดาท่าน อาศัยกรรมอันนี้แลให้ผล จึงมาทนทุกขเวทนาจะนี้ นิทานนี้แสดงพิสดารอยู่ในคัมภีร์เปตวัตถุ^(๑) แสดงที่นี้เป็นสังเขปกถา

เรื่องเปรตคลุกฝุ่น

ยังหญิงเปรตผู้หนึ่งนั่นเล่า รูปชั่ว ตัวผอม สะพรั่งไปด้วยแฉกเส้น ปัสุคุณจิตา มีอวัยวะใหญ่่น้อยทั่วทั้งตัวนั้นเกลือกกลั้วไปด้วยฝุ่นแลหยากเยื่อ กจจุญา เป็นหิดรุงรังทั้งตัว คุณคนุธิณี กลิ่นเหม็นดังกลิ่นคูถ ผ้าจะนุ่งจะห่มก็ไม่มี อาหารจะกินก็ไม่มี อดอยากลำบากใจนักหนา อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า หญิงเปรตนี้แต่ก่อนเป็นคนตระหนี่ ไม่ทำบุญให้ทานเลย อิสสุกิ เป็นหญิงใจร้ายริษยา หึงสตรีร่วมผัวกัน เห็นสตรีที่ร่วมผัวนั้นเขาอาบน้ำดำเกล้าขึ้นมาใหม่ ๆ ก็เอาฝุ่นขึ้นโรยศีระะเขา เสยย์ สโมกิริ เอาจุนเต่าร้างไปโรยไว้ในที่นอนเขาผ้าดี ๆ ของเขา ก็ลักเอาไปทิ้งเสีย พุกเบาะ เมาะ หมอน

(๑) เปตวัตถุ ปรมตถปิณี เปตวัตถุอุฎจกถา

ของหอม เครื่องแต่งตัวของเขา ก็เอาไปทิ้งเสียในหลุมคู
ตสฺสา กมุมิวิปาเกน อาศัยกรรมอันนี้ จึงบังเกิดเป็น
เปรตทนทุกขเวทนา ดุจแสดงมาแต่หลังนั้น วัตถุนิทาน
พิสดารมีอยู่ในเปตวัตถุ

เรื่องเปรตตาเหลือก

ยังหญิงเปรตผู้หนึ่งนั่นเล่า รูปร่างดำดุดจืดไม่ที่ไฟไหม้
ผิวหนังหยาบ วิจารณ์ติ ปิงคฺลภฺษี พันห่างตาเหลือก
เหลือง นำพิลึกสะพังกล้นักหนา ผ่าจะนุ่งจะห่ม ข้าว
จะกินก็ไม่มีเลย อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า หญิงเปรต
ผู้นี้ แต่ก่อนหาศรัทธาเลื่อมใสมิได้ ผัวของตัวมีศรัทธา
เป็นอุบาสกในพระศาสนา ก็ไม่เคารพยำเกรงผัว ด่าว่า
ตัดพ้อด้วยถ้อยคำอันหยาบช้า อาศัยกรรมอันนี้ จึง
บังเกิดเป็นเปรต ทนทุกขเวทนาด้วยประการฉะนี้ เรื่อง
นิทานพิสดารอยู่ในคัมภีร์เปตวัตถุ

เรื่องเปรตธนपाल

ยังเปรตผู้หนึ่งนั่นเล่า ตาลกฺขนฺธปฺปมาโณ ตัวสูง
มีประมาณเท่าลำตาลหาเนื้อแลเลื่อมใสได้ ยังแต่หนังหุ้มอัฐิ

นำฟุ้งเกลียดฟุ้งซังนักหนา เทียวอยู่ในทะเลทราย ภาตต-
 สิตถ์ วา อุทกวิบุฑู วา ข้าวแต่เม็ดหนึ่ง น้ำแต่
 หยาดหนึ่ง ก็มีได้ผ่านคอ คอนั้นแห้งผากลำบากยิ่งนัก
 อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า แต่ก่อนปรตนี้เป็นเศรษฐี
 ชื่อว่า ธนपालเศรษฐี อยู่ในเมืองเอรภัจจนคร เศรษฐีนี้มี
 ทรัพย์มาก กทริโย นตถิกทิกฏิจิ แต่ลู่อ่านาจแก่ตระหนี่
 ไม่ทำบุญให้ทาน โดยต่ำแต่จะบริโภคอาหารก็ปิดประตู
 เรือนบริโภค บ่อ สระ ก็ปิดเสีย ศาลาโรงน้ำก็ล้างเสีย
 สะพานคนเดินก็รื้อเสีย แล้วก็ถือนัตถิกทิกฏิจิ ถือนัตถิว่า
 บุญไม่มี บาปไม่มี อาศัยเหตุฉะนี้ มรูกนุดาเร เปโต
 หุตฺวา กระทำกาลกิริยาแล้วจึงไปบังเกิดเป็นปรต อด
 อาหารอยู่ในมรูกันดาร ทะเลทราย ด้วยประการฉะนี้
 เรื่องนิทานพิสดารอยู่ในคัมภีร์เปตวัตถุ

เรื่องปรตตาแหก

ยังปรตผู้หนึ่งนั้นเล่า มีองอ แท้งอ หน้าเบี้ยว
 ตาแหก น้ำตาไหลอยู่พราก ๆ น้ำตานั้นเจือไปด้วยเสมหะ
 เขฬะ ปุพฺโพ โลहित มูตร แลคุถ เหม็นเน่าเหม็นโขง
 ฟุ้งเกลียดยิ่งนัก อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า ปรตนี้

แต่ก่อนเป็นบ่าวเขา เขาใช้ให้แจกทานก็ไม่แจกโดยดี
เอาแต่โทโสเข้าตั่งหน้า เห็นยากมากก็เหลือกตาขึ้น
มิใคร่จะเห็นตาดำ งอมมือเสียมิได้แจกทาน บางทีถึง
เพลแจกทานก็หลีกไปเสียจากโรงงาน อาศัยกรรมนี้
จึงไปบังเกิดเป็นเปรตทนทุกขเวทนาจุพวรรณานานี้
เรื่องวัตถุนิทานนี้พิสดารอยู่ในคัมภีร์เปตวัตถุ

เรื่องเปรตผวมงาม

ยังหญิงเปรตผู้หนึ่งนั่นเล่า เกสา นิลา สนิทฐา
เวลุลิตคคา มีผวมอันงาม ผมดำสนิท เส้นละเอียด
ยาวเลื้อยลงไป มีปลายอนขึ้นเบื้องบน งามแต่ผมเท่านั้น
รูปนั้นชั่วพิลึกน่าฟังกลัวยิ่งนัก ผ่าจะนุ่งจะห่ม ชาวจะกิน
ก็มีได้มี โดยดำแต่น้ำก็บมิได้กิน **คงคานที โอตรติ**
ถ้าเห็นแม่น้ำแล่นลงไปจะกินน้ำ น้ำก็กลายเป็นเลือดไป
อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า หญิงเปรตนี้ แต่ก่อนเป็น
คนตระหนี่ เห็นลูกชายถวายเป็นทานแก่ภิกษุสงฆ์ก็ขัดเนื้อ
แค้นใจ **ปริภาสิ** ดัดพ้อว่าเราเป็นมารดา เราไม่ปรารถนา
จะให้ท่านชินให้ ชมهنงน้ำใจเรา ไปในปรโลกโพ้น **โลหิต**
สมปชชตุ โลहितจงบังเกิดบริบูรณ์แก่ท่าน ให้ท่านได้กิน

โลหิตจนักหนา กรรมที่ด่าว่าลูกชายดั่งนี้ติดตามมาให้ผล ปรารถนาจะกินน้ำ น้ำจึงกลายเป็นเลือดไป ข้อที่หญิงเปรตนี้มีผมอันด่างามนั้น ด้วยบุญที่เห็นลูกชายให้ทานกำหางนกยูงแลยนิดีด้วย มิได้ว่ากล่าว อนุญาตให้ให้โดยดี นิทานอันนี้พิสดารอยู่ในคัมภีร์เปตวัตถุ

เรื่องเปรตแพศยา

เอกา เปตี ยังหญิงเปรตผู้หนึ่งนั้นเล่า รูปชั่ว ตัวผอม ยิ่งแต่หนังหุ้มอัฐิ ธมฺนิสนฺถตคตฺตา แถวเส้นสะพรังไปทั่วตัว เทียวอยู่ที่หลังแห่งคูเมืองปัจจันตประเทศ ทนทุกขเวทนาแสนยากแสนเข็ญ เมื่อร้อนนักวิ่งเข้าร่มอาตไป สมฺปชฺชติ ที่ร่มก็กลับเป็นแดด ไปอยู่ที่ลมพัดจะให้เย็น ลมก็ร้อนดุจดังเปลวเพลิงมาต้องกาย กระจายน้ำระส่ำระสาย แลเห็นน้ำเปี่ยมฝั่งอยู่ลงไปว่าจะกินน้ำน้ำก็แห้งไป ทนทุกขเวทนาหาที่พึ่งบมิได้ อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า คณิกา อสฺสทฺธา อปฺปสนฺนามจฺเจรมลปฺริยฺภูจิตฺตจิตฺตา แต่ก่อนหญิงเปรตนี้เป็นหญิงนครโสภินี เลี้ยงชีวิตด้วยรูป มลทินคือมัจฉริยะ ความตระหนี่นั้นครอบงำจิตลู่อ่านาจนแก่ตระหนี่ไม่มีศรัทธา

ไม่มีความเลื่อมใส ไม่กระทำบุญให้ทานเลย คิดแต่ที่จะเก็บจะงำสินทรัพย์ทั้งปวงไว้ โดยน้อยทรัพย์แต่มาสกหนึ่งขึ้นไป ก็อุตสาหะวิบรอมหอมหับ คนทั้งหลายเขาทำบุญ เขาเดือนให้อนุโมทนาส่วนบุญ ก็สบประมาทว่า กิณฺเดน มุณฺฑกานํ ทินฺเนน เราจะประโยชน์ดังฤกษ์กับด้วยทาน อันท่านทั้งหลายให้แก่สมณะศิรัชะโล้น ตกกว่าของตัวไม่ให้แล้ว มิหน้าซ้ำกล่าวหยาบซ้ำอีกเล่า อาศัยกรรมอันนี้จึงบังเกิดเป็นเปรต ทนทุกขเวทนา ดุจแสดงมาแต่หลัง นิทานนี้พิสดารอยู่ในพระคัมภีร์เปตวัตถุ

เรื่องเปรตปากแหะ

ยังเปรตผู้หนึ่งนั้นเล่า ทุคฺคฺนุโธ ปุติ รูปร่างชั่วเหม็นเน่าอยู่ทั้งตัว หนอนบ่อนอยู่ในปาก พลุกพล่านไปนำฟุ้งเกลียดฟุ้งซัง โลกนุตติ ปุณฺปุณฺ เปรตนั้นเอามีดแหะปากแห่งตนออกแล้ว ขาเรน ปริปิโผสิตฺวา เอน้ำต่างรดที่ปากแผล เจ็บแสบเป็นกำลัง ทนทานมิได้ร้องให้ร้องคราง มีเสียงอันพิลึกสะพังกลัว ด้วยอำนาจบาปกรรมรักษาปากที่แหะขาดออกนั้น ก็กลับติดเข้าดังเก่า เปรตนั้นก็เอามีดแหะ เอน้ำต่างรดอีกเล่าจะนิ่งอยู่มิได้

แหะปากตัวเองเป็นนิจกาล อาศัยกรรมอันใด ? วิถีนาว่า เปรตนี้แต่ก่อนเป็นกฏุมพี อยู่ในเมืองราชคฤห์ มีทรัพย์สมบัติมาก เห็นภรรยาแลลูกสะใภ้แต่งเครื่องบูชาเป็นต้นว่าดอกไม้แลของหอม จะไปบูชาพระบรมธาตุ สมเด็จพระพุทธเจ้าแห่งเราก็คิดจินว่า ก็ อฏฺฐิกานํ ปุชฺเชน จะประโยชน์ดังฤกับด้วยบูชากระดูก จะได้ผลได้ประโยชน์อะไร สบประมาทการที่บูชาพระบรมสารีริกธาตุฉะนี้ อาศัยกรรมอันนี้จึงบังเกิดเป็นเปรต เขามีดแหะปากตัวเอง ทนทุกขเวทนาลำบากเห็นปานฉะนี้ แสดงนี้แต่โดยสังเขป พิศดารอยู่ในพระคัมภีร์เปตวัตถุ

เรื่องเปรตหัวโต

ยังเปรตผู้หนึ่งนั่นเล่า มีศีรษะใหญ่เท่ายอดภูเขา ค้อนเหล็ก ๖๐,๐๐๐ ต่อยลงนั้นพอจุพอทั่วกัน สมบุชชิตานิ ค้อนเหล็กทั้งหลายนั้นรุ่งเรืองเป็นเปลวเพลิงตกลงมาแต่อากาศ มีเสียงอันดังดุจเสียงฟ้าผ่า ตกลงมาพร้อม ๆ กัน ภินฺทฺหนฺติ มตฺถกํ ต่อยศีรษะแห่งเปรตนั้น ให้แตกยับย่อยเป็นจุณวิจุณไป ศีรษะเก่าเป็นจุณไปแล้ว ศีรษะใหม่ก็ยังเกิดขึ้นเล่า ค้อนเหล็ก ๖๐,๐๐๐ ก็ตกลง

มาทาบต่อยให้แตกทำลายเป็นจุนไปอีกเล่า **อภฺฏสฺสรํ**
กโรติ เปรตนั้นทนทุกขเวทนา ร้องไห้ร้องครางอยู่ อาศัย
 กรรมอันใด ? วิสัชนาว่า เปรตนี้แต่ก่อนรู้วิชาดีกรวด
สิปปํ วิมฺสิตฺตุกาโม พรารถนาจะลองวิชา เอากรวดดีด
 เข้าไปตามช่องกรรมแห่งพระสุเนตตปัจเจกโพธิ ถูกแต่
 เบื้องซ้ายตลอดออกไปช่องกรรมเบื้องขวา **ปรินิพฺพายิ**
 พระปัจเจกโพธิ์นั้นได้ความลำบากเวทนา ก็เสด็จเข้าสู่
 พระปรินิพพาน บุรุษที่มาพระปัจเจกโพธิ์เสีย นั้น ตาย
 แล้วก็ตกในอเวจีนรกสิ้นกาลช้านาน พ้นข้างนรกแล้ว จึง
 มาบังเกิดเป็นเปรต ค้อนเหล็กต่อยศีรษะอยู่เป็นนิจ ดุจ
 พรรณนามาฉะนี้ วัตถุนี้ทานนี้ พิศดารอยู่ในพระคัมภีร์
 เปตวัตถุ

เรื่องกากะเปรต

ยังเปรตผู้หนึ่งนั้นเล่า ชื่อว่ากากะเปรต **ปญฺจ-**
วิสฺติโยชนิโก ตัวสูงได้ ๒๕ โยชน์ ศีรษะเป็นศีรษะกา
นวโยชนํ สีสํ ศีรษะนั้นยาวได้ ๙ โยชน์ เพลิงไหม้อยู่
 ทั่วทั้งกาย อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า เปรตผู้นี้แต่ก่อน

เป็นกา **จทนปิฎุเจ นิสินโน** แอบอยู่ที่หลังคาโรงฉัน เห็นทายกเขานำเอาจิ้งห้นมาถวายพระสงฆ์ **ตโย กพเพ อคคเหสิ** ก็โฉบเอาข้าวไปกิน ๓ คำ กรรมอันนี้แลให้ผลตายแล้วไปตกในอเวจีนรก ลั่นพุกัณฑ์หนึ่งแล้วจึงมาเกิดเป็นกาคะเปรต ทนทุกขเวทนาอยู่ฉะนี้ **วัตถุณิทานนี** พิสดารอยู่ในพระคัมภีร์ธรรมบท^(๑)

เรื่องอหิเปรต

ยังเปรตผู้หนึ่งนั่นเล่า ชื่อว่าอหิเปรต ตัวเป็นด้วง **ปญจวิสติโยชนิโก** ยาวได้ ๒๕ โยชน์ ศีรษะนั้นเป็นศีรษะมนุษย์ เพลิงไหม้อยู่ทั่วตัว อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า เปรตนี้แต่ก่อนเป็นชาวนา เห็นคนทั้งปวงไปบูชาพระปัจเจกโพธิ์ เดินผ่านไปไฉนแห่งตนก็โกรธ **ปณฺณสาลํ ฌาเปสิ** ไปเผาบรรณศาลาที่อยู่แห่งพระปัจเจกโพธิ์นั้นเสีย ทูบต้อยทำลายเสียซึ่งภาชนะเครื่องบริโภคทั้งปวง อาศัยกรรมอันนี้ ชายนั่นครั้นทำกาลกิริยาแล้วก็ไปตกในอเวจีนรกช้านาน แล้วจึงขึ้นมา

(๑) ธรรมปทฎกถา

บังเกิดเป็นอหิเปรต ทนทุกขเวทนาอยู่ฉะนี้ นิทานอันนี้
พิสดารอยู่ในพระคัมภีร์ธรรมบท^(๑)

เรื่องเปรต ๔ ตน

ยังหญิงเปรตจำพวกหนึ่งนั้น ๔ ตนด้วยกัน เทียว
อยู่แทบหลังแห่งคูภายนอกเมืองราชคฤห์ เพลากลางคืน
เปลวเพลิงเกิดขึ้นเผากายให้ร้อน เหลือที่จะทนจะทาน
แรง กา นกตะกรุม อันมีจะงอยปากเป็นเหล็กนั้น ก็สับ
เสี้ยวจิกทิ้ง ลำบากแสนสาหัสร้องให้รำไรด้วยเสียงอัน
ดังว่า มยฺ โภเค สหริตฺวาน สเมน วิสเมน ฯ เรา
นี้ เทียวชวนขวยหาทรัพย์สมบัติต่าง ๆ บางทีก็ได้มาโดยดี
บางทีก็ได้มาโดยฉ้อกระบัดเขา อญฺเณ ปริภุณฺชนฺติ
หามาไว้ให้คนอื่นเขากินสบาย ตัวมาทนทุกขเวทนา
มีคำปุจฉาว่า หญิงเปรตเหล่านี้กระทำอกุศลกรรมเป็น
ประการใด ? วิสฺขนาว่า มานุกฺฎาทิวเสน โวหารํ
กตฺวา หญิงเปรตเหล่านี้ แต่ก่อนเป็นคนโกหกมายา
เทียวลวงล่อฉ้อกระบัดเอาทรัพย์ของเขามาเป็นของแห่งตน

(๑) ธรรมปทฎกถา ๓/๑๕๕ มมร.

ไปเที่ยวค้าขายเล่า ก็ฉ้อปากสัดปากทะนาน กระทำซึ่ง
โกหกทะนานโกหก อกุศลกรรมอันนี้แลให้ผล จึงพากัน
มาทนทุกขเวทนา ดุจพรรณนามาจะนี้ นิทานอันนี้
พิสดารอยู่ในพระคัมภีร์เปิดวัตถุ

เรื่องเปรตร่างกระดูก

ยังเปรตผู้หนึ่งนั่นเล่า ชื่ออัญจิสังขลิกะเปรต มีแต่
ร่างกระดูกเปล่า ตัวสูงได้โยชน์หนึ่ง คิษุณาปี กงกาลี
แร้ง กา นกตะกรุม ติดตามลับเสี้ยวจิกทิ้ง ยื้อแย่งไปใน
เวหา อภฺภูฏสฺสรํ กโรติ ทนทุกขเวทนา ร้องให้ร้องคราง
มีเสียงอันพิลึกสะพังก้าว อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนา
ว่า โคฆาตโก เปรตนี้แต่ก่อนอยู่ในเมืองราชคฤห์ เป็น
นายโคฆาต หม่าโคขายเลี้ยงชีวิตตายไปตกนรกช้านาน
แล้วจึงมาบังเกิดเป็นเปรตทนทุกขเวทนาอยู่จะนี้ วัตถุ
นิทานนี้พิสดารอยู่ในคัมภีร์พระอาทิกรรม^(๑) นำมาแสดง
ที่นี้เป็นสังเขปกถา

(๑) วินัยปิฎก ๑/๒๒๙/๑๖๐ มจร.

เรื่องเปรตชนดาบ

ยังเปรตผู้หนึ่งนั่นเล่า อสิโลโม เส้นขนเป็นดาบ ฟาดฟันทั่วทั้งกรชกาย อุปติตฺวา อุปติตฺวา ดาบทั้งหลายนั้นเงือขึ้นเอง เงือขึ้นสูง ๆ แล้วก็ฟันลง ๆ เปรียบประดุจมีผู้ฟาดผู้ฟัน เปรตผู้นั้นมีกายอันแดงไปด้วยหยาดโลหิตไหลอาบทั่วทั้งตัว ทนทุกขเวทนาหยาบช้าแสนสาหัส อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า โสกริโก แต่ก่อนเปรตนี้เป็นคนใจร้าย ฆ่าสุกรขายเลี้ยงบุตรภรรยา ตายไปตกในอวิจันรกช้านาน แล้วจึงมาบังเกิดเป็นเปรตทนทุกขเวทนาอยู่ฉะนี้ นิทานอันนี้พิสดารอยู่ในพระคัมภีร์อาทิกกรรม

เรื่องเปรตชนเข็ม

ยังเปรตผู้หนึ่งนั่นเล่า สุกิโลโม เส้นขนเป็นเข็ม ยอกอยู่ทั่วทั้งกาย สีเส ปวิสิตฺวา เข็มทั้งหลายนั้นยอกเข้าแต่ศีรษะตลอดออกทางปาก มุখে ปวิสิตฺวา ยอกเข้าทางปากตลอดออกมาอก อรุ ปวิสิตฺวา ยอกเข้าแต่อกตลอดออกไปทางท้อง ยอกเข้าแต่ท้องตลอดออกไปขา

ยอกเข้าไปในชาติตลอดออกมาแข่ง ชงมาสุ ปวิสิตฺวา ยอก
เข้าไปในแข่งตลอดออกไปเท่า ทนทุกขเวทนาหาระหว่าง
มิได้ร้องไห้ร้องครางบมิได้ขาดสำเนียง อาศัยกรรมอันใด ?
วิสัยเห็นว่า สฺวจิโก แต่ก่อนเปรตนี้เป็นมนุษย์ชาวเมือง
ราชคฤห์ มักกล่าวเปสุญญวาทส่อเสียดท่าน ให้ท่านได้
ทุกข์ได้ยาก ได้ความฉิบหาย กรรมอันนี้แลให้ผลจึง
บังเกิดเป็นเปรตมีขนเป็นเข็มยอกอยู่ทั่วกาย ดุจแสดงมา
นั้น วัตถุนิทานอันนี้พิสดารอยู่ในพระคัมภีร์อาทิกกรรม

เรื่องเปรตชนลูกศร

ยังเปรตผู้หนึ่งนั้นเล่า เส้นขนเป็นลูกศร ยอกเข้า
ทางจมูกแลลูกตาไขว้ไปทั่วทั้งกาย อุปฺปติตฺวา อุป-
ปติตฺวา ลูกศรทั้งหลายนั้นถอนขึ้นสูง ๆ แล้วปักลง ๆ
ตลอดไปในอวัยวะน้อยใหญ่แห่งเปรตผู้นั้น เปรียบประดุจ
มีผู้ยิง เปรตนั้นมีกายอันแดงไปด้วยโลหิตไหลออกไซมตัว
ทนทุกขเวทนา ร้องไห้ร้องครางอยู่เป็นนิจกาล อาศัย
กรรมอันใด ? วิสัยเห็นว่า แต่ก่อนเปรตนี้ การณิก
เป็นนายเพชรฆาต ย่อมฆ่าคนโทษด้วยลูกศร ดีบาย

จงจำ กระทำกรรมกรรมต่าง ๆ แล้ว ในที่สุดนั้นเอาธนูยิง
เหตุกรรมอันนี้ ตายไปตกนรกช้านาน แล้วจึงมาบังเกิด
เป็นเปรตมีขนเป็นลูกศรปักอยู่ทั่วกาย ดุจแสดงมาแล้ว
นั้น วัตถุนิทานอันนี้พิสดารอยู่ในพระคัมภีร์อาทิกรรม

เรื่องเปรตอันทะโต

ยังเปรตผู้หนึ่งนั่นเล่า อันทะใหญ่เท่าตุ่มหาม
นิสีทนต์โต เมื่อจะนั่งก็ทับอันทะลง ขนฺธ อาริเปตฺวา
เมื่อจะเดินก็แบกอันทะบนบ่า เดินโซเซไป นกตะกรุม
แร้ง กาทังหลายก็โอดไล่ติดตาม สับเสี้ยวจิกทิ้งลำบาก
เหลือทน ร้องให้ร้องครางบ่มิได้สงบเสียง นำสมเพช
เวทนา อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า ราชคเห ความกุฎโฏ
เปรตนี้แต่ก่อนอยู่ในเมืองราชคฤห์ เป็นเจ้าบ้านเจ้าเมือง
ว่าความมิเป็นธรรมใครให้สินบนก็เข้าด้วย ที่เท็จก็กลับ
เอาขึ้นเป็นจริง ว่าเนื้อความโกหก มิได้เป็นตราฐ มิได้เล็ง
ดูซึ่งคุณแลโทษ อาศัยกรรมอันนี้ ตายไปตกนรกช้านาน
แล้วจึงมาบังเกิดเป็นเปรตมีอันทะใหญ่จะนี้ วัตถุนิทาน
อันนี้พิสดารอยู่ในพระคัมภีร์อาทิกรรม

เรื่องเปรตไม่มีผิวหนัง

ยังเปรตผู้หนึ่งนั่นเล่า **นิจฺฉวี** หาผิวหนังบ่มิได้
 เทียวไปในเวหา **คิษุณาปี** **กงฺกาปี** **อนุปติตฺวา** แร้ง กาน
 กตะกรุมติดตาม สับเสี้ยวจิกทั้งกินเนื้อกินเลือด ทนทาน
 มิได้ ร้องให้ร้องคราง นำสังเวชเพทนา อาศัยกรรมอันใด ?
 วิสัชนาว่า แต่ก่อนเปรตนี้ **โอรพฺภิโก** เป็นพรานฆ่าแพะ
 ชายเนื้อแพะเลี้ยงชีวิต ตายไปตกนรกช้านานแล้วจึงมา
 บังเกิดเป็นเปรตหาผิวหนังมิได้ ดนฆ่าแพะเล็กลงแพะ
 ออกไว้ ให้คงอยู่แต่เนื้อจันใด ก็หาผิวหนังมิได้ตั้งนั้น
 วัตถุนิทานนี้พิสดารอยู่ในพระคัมภีร์อาทิกรรม

เรื่องเปรตขนหอก

ยังเปรตผู้หนึ่งนั่นเล่า มีขนเป็นหอกแทงอยู่ทั่วสกล
 กาย **ตา** **สตฺติโย** **อุปฺปติตฺวา** **อุปฺปติตฺวา** หอก
 ทั้งหลายนั้นถอนขึ้นด้วยตนเอง ขึ้นไปสูง ๆ แล้วก็แทง
 ลง ๆ เปรียบประดุจมีบุคคลแทง เปรตนั้นทนทุกขเวทนา
 ทาระหว่างมิได้ ร้องให้ร้องคราง มีเสียงอันพิลึกสะพึง
 กลัว อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า เปรตนี้ **มาควิโก**

แต่ก่อนเป็นพรานเนื้อ อยู่ในเมืองราชคฤห์ แวงเนื้อด้วย
 หอก หาคความกรุณามีได้ ตายไปตกรกษานาน แล้วจึง
 มาเกิดเป็นเปรต ทนทุกขเวทนาอยู่ฉะนี้ วัตถุณิทานนี้
 พิสดารอยู่ในพระคัมภีร์อาทิกรรม

เรื่องเปรตขึ้นเนื้อ

ยังเปรตผู้หนึ่งนั่นเล่า มंसเปลิ มีตัวเป็นขึ้นเนื้อ
 แดง ดุจผิอันใหญ่ คิขณาปี กงกาปี กุลยาปี แร้ง กาน
 นกตะกรุม แลเหยี่ยว มีจะงอยปากเป็นเหล็กคมดุจกรดนั้น
 วิตุเทนติ วิตจุเจนติ ติดตามลับเสี้ยวจิกทั้งยื้อแย่ง
 โลहितหยดย่อยลามไหล พันวิสัยที่จะทนจะทาน อาศัยกรรม
 อันใด ? วิสัยเนาว่า สากุณิโก แต่ก่อนเปรตนี้เป็นพรานนก
 ผ่านกชายเลี้ยงชีวิต ตายไปตกรกษานานจึงมาบังเกิด
 เป็นเปรต นิทานอันนี้พิสดารอยู่ในพระคัมภีร์อาทิกรรม

เรื่องเปรตตัวไหม้

ยังหญิงเปรตผู้หนึ่งนั่นเล่า อุปกุสรีรา มีตัวไหม้
 ตัวสุกไปด้วยถ่านเพลิง ถ่านเพลิงตกลงมาแต่อากาศวิถึ

มีเปลวรุ่งเรืองประดุจดอกทองกวาว ทับลงเหนือศีรษะ ประเทศแห่งหญิงเปรตนั้น แล้วก็กระจัดกระจายเรียราย ลงมาในทั้งสอง ทนทุกขเวทนา ร้องไห้ร้องคราง ลำบาก ยากแค้นแสนสาหัส อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า แต่ก่อนหญิงเปรตนี้เป็นอัครมเหสีแห่งพญากาลิงคราช เห็นพญาชื่นชมยินดี ตรัสจําพรรษาพาที่ด้วยนางนักสนม กิริชยา อังคารกฐาเหน โอภิริ ลับหลังพญาก็เอา กระทะถ่านเพลิงมาเทลงเหนือศีรษะแห่งนางสนม นั้น กรรมนั้นแลให้ผล จึงมาบังเกิดเป็นเปรต ทนทุกขเวทนา อยู่ฉะนี้ วัตถุประสงค์านนี้พิสดารอยู่ในพระคัมภีร์อาทิกรรม

เรื่องเปรตผี

ยังหญิงเปรตผู้หนึ่งนั้นเล่า เป็นผีทั่วทั้งตัว เหมือน เน่าอยู่เป็นนิจกาล บ่มีได้รู้หาย หญิงเปรตนั้นแกะเกล็ดผี แห่งตนกินทุกเพราราย บ่มีได้ว่างเว้น เร่งแกะก็เร่งเป็น บุพโพลहितน้ำเหลืองไหลเป็นหยาด หยดย้อยโซมไปทั่ว สกกลกาย แร้ง กานกตะกรุมทั้งหลายติดตามสับเสี้ยว จิกทั้ง ยื้อแย่ง แสนเวทนา อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า

หญิงเปรตนี้ แต่ก่อนเป็นแม่หมด เขาอัญเชิญไปลงผี ผี
ไม่ลงก็กระทำอาการเป็นประดุจผีสิง พุดจาล่อลวงคน
ทั้งปวงให้ลุ่มหลงให้ถือผิด กระทำการอันเป็นบาป อิมินา
กมุเมน อาศัยกรรมอันนี้แลให้ผล จึงบังเกิดเป็นเปรต
แกะเกล็ดผีกินเป็นอาหาร เห็นปานฉะนี้ แลบุคคลที่เชื่อ
แม่หมด กระทำการอันเป็นทุจริตถือผิดไปตามถ้อยคำแห่ง
แม่หมดนั้น ก็ย่อมไปบังเกิดเป็นเปรต ทนทุกขเวทนาต่าง ๆ
รูปร่างนั้นวิกล ตัวเป็นตัวคน ศีรษะเป็นศีรษะสุกรก็มี ที่
เป็นศีรษะไก่ ศีรษะเนื้อ ศีรษะทรายก็มี ต่าง ๆ นานา

เรื่องเปรตหัวด้วน

ยังเปรตผู้หนึ่งนั้น นำเกลียดนักหนา มีแต่ตัว ศีรษะ
นั้นด้วน อุเร อุกุขินิ มุขณจ มีปากอยู่ในอก ตาอยู่ในอก
วิตุเทนุติ วิตจุเจนุติ แร้ง กา ปากเหล็ก นกตะกรุม
แลเหยี่ยว สับเสี้ยวจิกทิ้ง เจาะจุมูก ลูกตา ยื้อคร่าเอาไป
กินเป็นภักษาหาร (ยมบาลเอาหอกใหญ่แทงแล้วด้อนขึ้น
ไปอยู่บนปลายหอก) ทนทุกขเวทนาหาที่พึ่งมิได้ เกน
กมุเมน อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า ราชคเห

ทามริโก นาม โจรฆาตโก เปรตนี้แต่ก่อนอยู่ในเมือง
 ราชคฤห์ เป็นนายโจรฆาต ชื่อทามริกะ เป็นคนฆ่าโจร
 หยาบช้ำกล้าแข็ง ปราศจากเมตตากรุณา กรรมที่ฆ่าโจร
 นั้นให้ผล จึงบังเกิดเป็นเปรตหัวด้วน มีปากแลตาอยู่ในอก
 ทนทุกขเวทนาอยู่ฉะนี้ วัดถุนิทานนี้พิสดารอยู่ในพระ
 คัมภีร์อาทิกรรม

เรื่องเปรตจักรผัน

ยังเปรตจำพวกหนึ่งนั้นเล่า มีจักรกรดพัดอยู่บน
 ศีรษะ โลหิตไหลอยู่โสมกายร้องไห้ร้องครางทั้งกลางวัน
 แลกลางคืน อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า มาตา-
 ปิตโร จ สมณพุราหุมนเณ จ อุกโกสติ ปหริติ จ
 เปรตนี้แต่ก่อนเป็นคนใจบาปหยาบช้ำ ด่าตีบิดามารดา
 ด่าตีภิกษุแลสามเณร แลปู่ย่า ตายาย กรรมอันนี้ให้ผล
 จึงบังเกิดเป็นเปรตทนทุกขเวทนาอยู่ฉะนี้

เรื่องเปรตเฝ้าสวนอ้อย

ยังเปรตผู้หนึ่งนั้น มหนต์ อูจฺจุนฺนิ มีสวนอ้อย
 ใหญ่ กว้างขวางได้ ๘ กรีส คือ ๕๖ เส้น จะกินอ้อยแต่

สักลำหนึ่งก็กินมิได้ ขาติดุกามตาย ถ้ามีความ
ปรารถนาจะกินอ้อย เข้าไปในไร่ไถ่มลำอ้อยลง ลำอ้อย
ก็กระทบให้สลบล้มลงกับแผ่นดิน มิอาจกินอ้อยนั้นได้
อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า เปรตนี้แต่ก่อนเป็นคน
ตระหนี่ไม่กระทำบุญให้ทานเลย **อุจจุกลาปี** ขนุ
เถกตวา วันหนึ่งชายนั้นแบกมัดอ้อยไป ถืออ้อยลำหนึ่ง
เดินกินไปตามทาง ยังมีอุบาสกผู้หนึ่งกับเด็กน้อยเดิน
ตามไปเบื้องหลัง **อุจจํ ปสฺสิตฺวา** เด็กน้อยนั้นเห็นชาย
ที่เดินกินอ้อยไป ก็ร้องให้จะกินบ้าง อุบาสกจึงขออ้อย
ชายผู้นั้น จะให้แก่เด็กน้อยอันร้องให้ ชายนั้นก็เดินเฉยไป
ไม่เหลียวหลัง อุบาสกก็ขออีกเล่า **อุจจุลฎฺฐี ปฎฺฐิจิตฺ**
ชิปี ชายนั้นจึงทิ้งอ้อยไปข้างหลังน้อยหนึ่ง อุบาสกก็เก็บ
อ้อยนั้นส่งให้แก่เด็กน้อย ฝ่ายเจ้าของอ้อยนั้น เมื่อ
กระทำลายเบญจขันธแล้ว โทษตระหนี่ ไม่กระทำบุญให้
ทานนั้นชัดให้จึงไปบังเกิดเป็นเปรต อดอยากอาหาร
ลำบากยากใจเป็นนิจกาล มีสวนอ้อยกว้าง ๕๖ เส้น
ก็มีอาจกินอ้อยได้ อาศัยด้วยตัวให้อ้อยแก่เด็กน้อยหนึ่งนั้น
บมิได้ให้โดยดี อยู่มาวันหนึ่ง พระมหาโมคคัลลานเถระ
ไปที่สวนอ้อยนั้น เปรตเจ้าของสวนจึงได้กินอ้อย ด้วย

อานูภาพพระมหาโมคคัลลานะ จึงถวายเป็นอภัยหนึ่งแก่
 พระผู้เป็นเจ้าของ พระผู้เป็นเจ้าของก็ใช้ให้เปรตนั้นแบกมัดอภัย
 มาถึงเวฬุวันมหาวิหาร แล้วก็ถวายเป็นอภัยแก่สมเด็จพระ
 พุทธองค์ เปรตนั้นก็ไปบังเกิดในดาวดึงส์เทวโลก แสดงนี้
 โดยสังเขปกถา นิทานนี้พิสดารอยู่ในพระคัมภีร์เปตวัตถุ

เรื่องเวมานิกเปรต

ยังนางเปรตผู้หนึ่งนั้นเล่า มีทิพยวิมานประดับด้วย
 แก้วแกมทอง มีรูปโฉมนี้งาม มีนางวิมานิกเปรตเป็น
 บริวารได้ ๕๐๐ ทิวสภาคัม ทิพฺพสมฺปตฺติ อนุภวิตฺวา
 นางเปรตนั้นได้เสวยสิริสมบัติในเพลากลางวัน กลางคืน
 ไปให้สุนัขดำกัดกิน อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า
 นางเปรตนี้แต่ก่อนเป็นคนมีศรัทธา อุตสาหะกระทำการ
 กุศลอยู่ แต่ทว่ามีความประมาทคบหากับฝ่ายนักเลง
 นอกใจสามีแห่งตน อุบาทุสภามีรู้เนื้อความไถ่ถาม
 หาความจริงก็ไม่รับ สปถิ อกาสิ กระทำคำสบถว่า
 กภาพสุนฺโข ขาทตุ ถ้าชานอกใจท่าน เมื่อตายไปแล้ว
 ก็ให้สุนัขดำกัดเนื้อข้าพเจ้ากินเป็นอาหารเถิด อาศัย
 กรรมนี้จึงไปบังเกิดเป็นเวมานิกเปรต สุนัขดำกัดกินเนื้อ

เป็นภักษาในเพลากลางคืน ด้วยประการฉะนี้ นิทานนี้
พิสดารอยู่ในพระคัมภีร์เปตวัตถุ

เรื่องเปรตเฝ้าสวนมะม่วง

ยังเปรตผู้หนึ่งนั้นเล่า ประกอบด้วยทิพยวิมานแล
สวนอุทยานอันเต็มไปด้วยไม้มะม่วง ได้เสวยสิริสมบัติใน
เพลากลางคืน กลางวันเข้าไปในสวนมะม่วงแล้วก็มีกาย
กลับกลายเป็นใหญ่สูงได้ ๓๐๐ เส้น เล็บมีอนั้นใหญ่เท่าจอบ
คมดุจคมกรวด เปรตนั้นแลสะเนื้อหนึ่งแห่งตนออกแล้ว
ก็กินเนื้อแห่งตนเองเป็นอาหาร อาศัยกรรมอันใด ?
วิสัยชื่อว่า ลมฺพชาทโก กุญฺญวินิจฺฉโย เปรตนี้แต่ก่อน
เป็นผู้พิพากษา พิพากษาเนื้อความไม่ตั้งอยู่ในยุติธรรม
ได้สินบนช่างไหนก็เข้าด้วยช่างนั้น อาศัยกรรมอันนี้ จึง
เป็นเปรตสะเนื้อหนึ่งแห่งตนกินเป็นอาหาร ข้อซึ่งได้
เสวยสิริสมบัติในเพลากลางคืนนั้น ด้วยบุญที่ได้รักษา
พระอุโบสถศีล ในเพลาราตรีเพลานึ่ง ข้อซึ่งมีสวน
อุทยานเต็มไปด้วยไม้มะม่วงนั้น ด้วยบุญที่ได้ให้ทาน
ผลมะม่วงลูกหนึ่งแก่สตรีภาพอันเป็นลูกความแลอัน
รักษาพระอุโบสถศีล

เรื่องเปรตกินลูก

ยังเปรตผู้หนึ่งนั้น ทุพพณฺณรูป มีรูปร่างวิการ
 วิกล สีกายนั้นชั่วปฏิกูลพึงเกลียดพึงชัง กลิ่นตัวนั้นเหม็น
 มกฺขิกปริภินฺโน หมูแมลงวันตอมอยู่กลุ่มตน กินลูกมือ
 ละ ๕ คนเป็นนิจันรันดร คลอดลูกเข้า ๕ คน เย็น ๕ คน
 เสมอทุกวัน ๆ แลก็กินเสียทุกวัน ๆ กินลูกแห่งตนมือ
 ละ ๕ คนแล้วก็มีได้อิมได้หน้า ทรมาทรรกรรมลำบาก
 อยากอาหารมีกำลังนักหนา อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนา
 ว่า วณฺณิตฺติ หึงเปรตนี้แต่ก่อนเป็นหมันหาบุตรมิได้
 เห็นสตรีอันร่วมผิวมีครรภ์ก็มีความริษยา ประกอบยาให้
 สตรีนั้นกินกระทำให้บุตรในครรภ์แห่งสตรีนั้นตกไป ครั้น
 สามีรู้เนื้อความ ไถ่ถามหาความจริง หึงหมันนั้นก็มิได้รับ
 สบถว่า ถ้าข้าพเจ้ากระทำให้ครรภ์แห่งเขานี้ตกเสีย
 ปุตุตมฺसानิ ขาทามิ ขอให้ข้าพเจ้าได้เกิดเป็นเปรตกิน
 เนื้อลูกของตนมือละ ๕ คนเถิด อาศัยกรรมอันได้กระทำ
 ไว้ฉะนี้ จึงบังเกิดเป็นปัญจปุตตขาทกะเปรต กินบุตร
 มือละ ๕ คน นิทานนี้แสดงพิสดารในพระคัมภีร์เปตวัตถุ

เรื่องเปรตสองผิวเมีย

ยังเปรตจำพวกหนึ่งนั่นเล่า อยู่ด้วยกันเป็นผิวเมีย ถือตระบองเหล็กคนละอัน อญฺณมญฺณํ วิตฺวา ถ้อยที ถ้อยดีกันไม่ปราณีปราศรัย ตีลงที่ไหนก็เป็นผีพุงพองขึ้น ที่นั่น เปรตทั้งสอง นั้นชวนหัวฝือออก แล้วก็กินหนองผี แห่งกันเป็นอาหาร อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า เปรต ทั้งสอง นี้แต่ก่อนเป็นพราหมณ์ ได้เป็นสามีภรรยา แห่งกัน ลุอำนาจแก่ตระหนี่ อทายกา ไม่ทำบุญให้ทานเลย ถือผิดด้วยกันทั้งผิวทั้งเมีย อาศัยกรรมอันนี้จึงบังเกิด เป็นเปรตถือตระบองเหล็ก ถ้อยทีถ้อยดีกัน ใช้แต่เท่านั้น บุคคลอันชนไก่ ชนนก ชนแพะ ชนโค ชนกระบือ คน เหล่านี้ย่อมไปบังเกิดเป็นเปรตถือตระบองเหล็กอันใหญ่ ตีรันกัน ทนทุกขเวทนาหยาบซ้ำสาหัสเหมือนกัน

เรื่องเปรตหน้าหมู

ยังเปรตผู้หนึ่งนั่น ชื่อว่าสุกรมุขเปรต เที่ยวอยู่ที่ เชิงเขาคิชฌกูฏ ในที่ใกล้เมืองราชคฤห์ สุวณฺณวณฺโณ เปรตนั้นมีฉวีพรรณเปรียบประดุจสีทอง ผ่องใสไพโรจน์

เรื่องรังษีบริสุทธิ์ สันฐานกายนั้นเหมือนสันฐานกายแห่งมนุษย์ **สุกรมุขสทิส** แต่สันฐานหน้านั้นเหมือนดั่งหน้าแห่งสุกร มีหางอยู่ในปาก **ขุปปิปาสาภิกูโต** เปรตนั้นแสนลำบากด้วยอดข้าวอดน้ำ ความอยากข้าวอยากน้ำนั้นครอบงำอยู่เป็นนิจกาล อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า เปรตผู้นี้เมื่อครั้งศาสนาสมเด็จพระพุทธกัสสปทศพลญาณนั้น ได้บรรพชาเป็นภิกษุในพระบวรพุทธศาสนา **กาเยน สญฺญโต** แต่ทว่าได้สำรวมรักษาแต่กาย วาจา นั้นหาได้สำรวมรักษาไม่ **ภิกฺขุ อุกุโสติ ปริภาสติ** วาจาแน่นด่าว่าดุด่าแสดงภัยแก่ภิกษุทั้งปวงผู้มีศีล กรรมที่สบประมาทดำภิกษุนั้นแลให้ผล **นิรเย นิพฺพตฺโต** กระทำลายเบญจขันธ์แล้ว ก็ลงไปทนทุกขเวทนาอยู่ในนรกสิ้นพุทธานดรหนึ่ง กรรมยังมีสิ้น พ้นจากนรกแล้วจึงมาบังเกิดเป็นเปรตตัวเป็นตัวมนุษย์ หน้าเป็นสุกรมุขมีหางอยู่ในปาก อยากข้าวอยากน้ำอยู่เป็นนิจกาลดั่งนี้ ข้อซึ่งมีฉวีพรรณดั่งสีทองนั้น ด้วยกุศลที่ได้บรรพชาในพระพุทธศาสนา แล้วแลประพฤติสำรวมกาย นิตานเปรตผู้นี้ พระผู้เป็นเจ้าธรรมपालะ แสดงพิสดารในพระคัมภีร์ เปตวัตถุ นำมาแสดงในที่นี้ แต่พอใจความเป็นสังเขปกถา

เรื่องเปรตปากเน่า

ยังเปรตอีกผู้หนึ่งนั้น ก็แสนเวทนา ชื่อว่าปู้ติมุข เปรต อยู่ในที่ใกล้แห่งเมืองราชคฤห์ ตสฺส กายิย สฺวณฺณวณฺโณ ทรชกายแห่งเปรตผู้นั้น กอปรไปด้วย ฉวีพรรณอันรุ่งเรืองงามเปรียบประดุจสีทอง แต่ปากนั้น เหม็น เป็นหนองเหม็นพุ่งไปในทิศานุทิศ น่ารังเกียจ เกลียดอายนี้นักหนา มุขโต ปุพฺพกา นิกุมิตฺวา หนองตัวใหญ่ ๆ นั้นก็คลานคล้ำออกมาจากปาก เจาะปากแห่งเปรตนั้นให้หะออกไปเป็นขุม ๆ ความลำบาก เจ็บปากนั้นเหลือที่จะทนจะทาน มีแต่ร้องแต่ครางเป็น เบื่องหน้า อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า ปาปชฺฌาสโย เปสฺสญฺณาภิริโต เปรตผู้นี้เมื่อครั้งศาสนาพระพุทธกัสสป นั้นได้บวชเป็นพระภิกษุในพระบวรพุทธศาสนา แต่ทว่า มีอชฌาสัยนั้นเป็นบาป ยินดีในที่จะส่อเสียดยุยงท่าน ผู้สมัคสรโสมสรกันนั้น ให้แตกร้างทำลายจากกัน ตัวภิกษุ นั้นปรารถนาจะใคร่เป็นเจ้าอาวาส คิดอ่านผูกพันว่า กล่าวยุยงให้พระมหาเถระ ๒ องค์ ที่เป็นเจ้าอาวาสอยู่ในเดิมนั้นพิโรธขัดเคืองกัน ต่างองค์ต่างไป เมื่อคัดท่าน

๒ องค์นั้นได้แล้ว ตัวนั้นก็ได้อยู่เป็นเจ้าอาวาส สำเร็จ
 ความปรารถนา กาลิ กตฺวา ภิกษุใจร้ายริษยานั้น ครั้น
 กระทำลายเบญจันท์ ก็ไปหม้อยู่ในนรก เอกิ พุทฺธนฺตริ
 ลีนพุทฺธันตรหนึ่ง กรรมยังมีสิ้น พ้นจากนรกแล้ว ก็มา
 บังเกิดเป็นปุติมุขเปรต ปากเน่าเหม็นร้ายเหม็นกาจ
 หนอนบ่อนอยู่พลุกพล่านบมิได้รู้ขาด ทนทุกขเวทนา
 ด้วยอำนาจกรรมที่ตนกระทำเปสุญญวาท ยุยงให้พระ
 มหาเถระ ๒ องค์ พิโรธขัดเคืองกันแตกทำลายจากกัน
 ข้อซึ่งเปรตมีฉวีพรรณรุ่งเรืองดังสีทองนั้นด้วยกุศลที่ตน
 ได้บรรพชารักษาศีลสำรวมกาย นิทานนี้มีข้อพิสดาร
 บรรยายอยู่ในคัมภีร์เปตวัตถุ แสดงที่นี้โดยย่อ แต่พอ
 เป็นกระทุ้ความ ประดับไว้ในเปตกถา

เรื่องเปรตกินลูกตน

ยังหญิงเปรตผู้หนึ่งนั้นเล่า ก็แสนเวทนา มีรูป
 พรรณสัณฐานนั้นชั่ว กายนั้นเปลือย แมลงวันตอมอยู่
 กลุ้มตัว หญิงเปรตนั้นคลอดบุตรเพลาเข้า ๗ คน เปลา
 เย็น ๗ คน สุดแท้แต่คลอดแล้วก็กินลูกของตนเสียจน
 หหมดจนสิ้น กินบุตรของตนมีอละ ๗ คน ๆ แล้วก็ไม่มี

ไม่หน้า อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า หญิงเปรตผู้นี้
 เชษฐภริยา อิสสาปกตา แต่ชาติก่อนเป็นภรรยาแห่ง
 อุบาสก เป็นเมียหลวง วิชาเมียน้อย ประกอบยาแห่ง
 ลูกให้เมียน้อยกิน ปุฏจา ครั้นสามิแลญาติแห่งสามินั้น
 ได้ถาม ก็กล่าวคำมุสาสบถว่า ถ้าข้าพเจ้ากระทำชั่วดั่งนั้น
 ก็ขอให้ข้าพเจ้าเกิดเป็นเปรตกินเนื้อลูกแห่งตน มีอละ ๗
 คน ๆ เกิด อาศัยกรรมที่ตนได้กระทำสบถไว้จะนี้ข้อหนึ่ง
 กับกรรมที่ประกอบยาแห่งลูกให้เมียน้อยกินนั้นเข้าเป็นสอง
 ประชุมกันให้ผลจึงมาทนทุกขเวทนาจะนี้ นิทานสัตต-
 ปุตตชาทกะเปรตนี้ พิศดารอยู่ในพระคัมภีร์เปตวัตถุ

เรื่องเปสการเปรต

ยังหญิงเปรตผู้หนึ่ง มีนามปรากฏชื่อว่าเปสการเปรต
 ทุพฺพณฺณรฺูปา มีรูปอันชั่วมีฉวีพรรณอันชั่ว นคฺคา
 หาผ้านุ่งผ้าห่มบมิได้ เปลือยกายทนทุกขเวทนาอยู่
 ชิมจฺจาปิปาสาภิภูตา ความอยากข้าวอยากน้ำนั้น
 ครอบงำอยู่เป็นนิจกาล หาระหว่างบมิได้ ถ้ามีผู้ให้ข้าว
 แลน้ำ ปรารถนาจะกิน ข้าว น้ำนั้นก็กลับกลายเป็นมูตร
 เป็นคูถ เป็นบุพโพโลหิต ถ้ามีผู้ใดให้ผ้า เอาผ้ามานุ่ง

มาห่มเข้า ผ้านั้นก็กลับกลายเป็นแผ่นเหล็ก รุ่งเรืองเป็น
 เปลวเพลิง ไหม้กรชกายให้ร้อนร่ายร้อนกาจ เหลือที่จะ
 ทนจะทานได้ อาศัยกรรมอันใด ? วิสัชนาว่า หลึงเปรตนี้
 แต่ชาติก่อนเป็นภรรยาแห่งช่างหูกผู้ใหญ่ เป็นคนใจร้าย
 มากไปด้วยมัจฉริยะ เห็นสามีถวายเป็นขันน้ำแก่พระสงฆ์
 ถวายผ้าแก่พระสงฆ์องค์ละผืน ๆ ล้วน ๑๒ ผืน ก็อดกลั้น
 บ่มีได้ **ปริภาสติ** กล่าวคำหยาบซ้ำตัดพ้อสามีแห่งตนว่า
 ไปปรโลกเบื้องหน้า มูตรแลคูล แลบุพโพลहित จงบังเกิด
 เป็นอาหารแห่งท่าน แผ่นเหล็กอันรุ่งเรืองเป็นเปลวเพลิง
 จงบังเกิดเป็นผ้านุ่งผ้าห่มแห่งท่าน กล่าวคำหยาบซ้ำ
 ตัดพ้อสามีแห่งตนดังนี้ **กาลิ กตฺวา** หลึงนั้นครั้นกระทำ
 กาลกิริยา ก็ได้ไปบังเกิดเป็นเปรต เทียวอยู่ในประเทศ
 ป่าช้าแห่งหนึ่ง นายช่างหูกผู้เป็นสามีนั้นได้ไปบังเกิดเป็น
 พฤกษเทวดาอยู่ในป่าช้าอันนั้น หลึงเปรตนั้นอดอยาก
 ลำบาก ด้วยหาผ้าจะนุ่งห่ม ขาวน้ำจะกินก็มิได้ **สนฺติกั
 คนฺตฺวา** จึงเข้าไปสู่สำนักแห่งพฤกษเทวดา ขอขานน้ำแล
 ผ้านุ่งผ้าห่ม เทพยดานั้นก็ให้ข้าวทิพย์น้ำทิพย์ ผ้าทิพย์
 แก่หลึงเปรตนั้น ครั้นหลึงเปรตนั้นรับเอามาบริโภค

คุณมุตต์ ปุพฺพโลहितญฺจ ข้าวแลน้ำก็กลับกลายเป็น
 มูตรเป็นคูถ เป็นบุพฺพโลहित ปชฺชฺชฺลิตอโยปฏฺฐิ ฝ้านุ่งผ้า
 ห่มนั้นก็กลับกลายเป็นแผ่นเหล็กรุ่งเรืองเป็นเปลวไฟ
 ด้วยอำนาจอกุศลกรรมที่ตนตระหนี่ไม่ยินดีในกิจบำเพ็ญ
 ทาน แลตัดพ้อสามีแห่งตนนั้น นิทานนี้พิสดารอยู่ใน
 พระคัมภีร์เปตวัตถุ

เรื่องขัลลาภียะเปรต

ยังหญิงเปรตอีกผู้หนึ่งนั้นเล่า ชื่อว่าขัลลาภียะเปรต
 อยู่ในวิมานทอง ในท่ามกลางแห่งมหาสมุทร หญิงเปรต
 นี้รูปโฉมงาม ประกอบด้วยเกสก์ลยาณี กลุ่มเกศนั้นงาม
 กาลเมื่อสยายออกนั้นยาวสลวย เลื้อยลงมากระทบตะโพก
 แล้วก็มีปลายช้อยขึ้นเบื้องบน เปรียบประดุจปลายมิด
 เชือดเนื้อ แต่ทว่างามแต่รูป หาผ้าจะนุ่งจะห่มบมิได้
 เปลือยกายทนทุกขเวทนาอยู่ หญิงเปรตนั้นครั้นสิ้นอายุ
 แล้ว กระทำกาลกิริยาตาย ก็กลับบังเกิดในวิมานทองนั้น
 อีกเล่า ปุณฺนปุณฺนิ อุปฺปชฺชิตฺวา แต่ตายแล้วเกิดเล่า เกิด
 เนื่อง ๆ อยู่ในวิมานทอง ทนทุกขเวทนา ไม่มีผ้าจะนุ่ง
 จะห่มนั้น เอกํ พุทฺธนฺตรํ ลีนพุทฺธันตรหนึ่ง

เมื่อมาถึงพุทธบาทศาสนาพระเจ้าแห่งเรา
 สดุดสวดาณิชา ยังมีพ่อค้า ๗๐๐ ไปค้าสำเภาลำ
 เดียวกัน จะไปสู่เมืองสุวรรณภูมิ วาดเวศุภชิตดา
 สำเภานั้นต้องกำลังลมพายุกัด ก็พัดไปถึงประเทศที่ตั้ง
 พิมานทองในท้องมหาสมุทรนั้น ทสเสสิ นางเปรตนั้น
 ก็แสดงตนให้ปรากฏกับทั้งทิพยวิมาน พาณิชผู้ใหญ่ก็ให้
 ทอดสำเภาไว้ พาบริวารขึ้นไปไถ่ถามนางเปรตว่า เจ้านี้
 เป็นเทวดาหรือมนุษย์ ? นางเปรตก็บอกว่า ข้านี้เป็น
 วิมานิกเปรต พาณิชผู้ใหญ่ก็ร้องเรียกจะให้นางนั้นออก
 มาจากทิพยวิมาน นางก็ว่าข้าไม่มีผ้านุ่ง พาณิชผู้ใหญ่
 ก็ส่งผ้าไหมให้แก่นางเปรต นางเปรตก็ว่า ท่านจงให้ผ้านี้
 แก่อุบาสก แล้วอุทิศส่วนกุศลให้แก่ข้าเถิด อันจะส่งผ้า
 มาให้แก่ข้านี้หาได้ไม่ นุหาเปตวา พาณิชผู้ใหญ่ก็ให้
 อุบาสกที่ไปด้วยในสำเภานั้นอาบน้ำดำเกล้าแล้วก็ให้ผ้า
 นุ่งแลผ้าห่มแก่อุบาสกผู้นั้น ให้อุบาสกนั้นนุ่งห่ม แล้วก็
 อุทิศส่วนกุศลให้แก่นางเปรต นางเปรตก็ได้ผ้านุ่งผ้าห่ม
 ในขณะนั้น ก็ยิ้มแย้มออกมาจากทิพยพิมาน แสดงกาย
 แก่พาณิชทั้งหลาย แล้วก็ฝากผ้าทิพย์คู่หนึ่งมา จะให้

ถวายแก่สมเด็จพระสรรเพชญ์พุทธองค์ พาณิชทั้งหลาย
ก็รับเอาผ้าทิพย์คู่่นั้นมา สาวตติ ปตฺวา มาถึงเมือง
สาวตติแล้วก็เอาผ้าทิพย์คู่่นั้นไปถวายแก่สมเด็จพระ
พุทธองค์ มหาทานิ ทตฺวา ชวนกันถวายทานเป็น
อันมากแก่ภิกษุสงฆ์ มีสมเด็จพระพุทธองค์เป็นประธาน
แล้วก็อุทิศส่วนบุญให้แก่นางเปรด นางเปรดได้รับ
อนุโมทนาที่จตุตถจากเปตโลก ได้ขึ้นไปบังเกิดในพิมานทอง
ในดาวดึงส์พิภพ มีนางฟ้าพันหนึ่งเป็นบริวาร นักปราชญ์
ฟังสันนิษฐานว่า ข้อซึ่งเปรดบังเกิดในพิมานทองในท้อง
พระมหาสมุทรนั้น ด้วยผลที่ถวายเบ็งงาแก่พระชีนาสพ
ได้กัณฑ์ให้พระชีนาสพฉันเบ็งงา ข้อที่นางเปรดไม่มีผ้า
จะนุ่งจะห่มนั้น ด้วยอกุศลที่ลักผ้าแห่งมาณพทั้งหลาย
อันเมาสุราแล้วแลนอนหลับอยู่ที่ร้านตลาด นิทานนี้
พิสดารอยู่ในพระคัมภีร์เปตวัตถุ แสดงที่นี้เป็นสังเขปกถา

เรื่องเปรดเปลือย

นคฺคา ทุพฺพณฺณรฺูปา ชุบฺปิปาสาภิภูตา ยงฺหฺญิง
เปรดผู้หนึ่งนั้นเล่า รูปชั่วฉิวพรรณก็ชั่ว นำเกลียดนักหนา

หาผ้าจะนุ่งจะห่มมิได้ เปลือยกายทนทุกขเวทนาอยู่ ความอยากข้าวอยากน้ำนั้นครอบงำอยู่เป็นนิจนิรันดร์ อดตาน้ำ ทสเสตฺวา หญิงเปรตนั้นวันหนึ่งจึงมาแสดง ภายให้ปรากฏแก่พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าสารีบุตร แล้วก็อ้อนวอน พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าจะให้โปรดให้พ้นจากเปรต พระผู้เป็นเจ้าของเจ้า ก็ถามว่า ท่านนี้ได้กระทำอกุศลกรรมเป็นประการใด ? นางเปรตก็บอกว่า อทานสีลา มัจฉริณี หุตฺวา ข้าแต่ พระผู้เป็นเจ้าของเจ้า ข้าพเจ้าเป็นคนมัจฉริยะ ลุอำนาจแก่ ตระหนี่ไม่ทำบุญให้ทานเลย โทษมัจฉริยะนั้นแลให้ผล ข้าพเจ้าจึงมาบังเกิดเป็นเปรต ทนทุกขเวทนาหนักหนา ฉะนี้ อนุกรมฺป มํ พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าจงอนุเคราะห์แก่ข้าพเจ้า ด้วยเถิด กิณฺจิทฺเว เทยฺยธมฺมํ ถ้าพระผู้เป็นเจ้าของเจ้ามี สิ่งของเครื่องไทยทานอันใดอันหนึ่ง ถึงแม้เล็กน้อย ก็จงให้เป็นทานแก่สมณพราหมณาจารย์องค์ใด องค์หนึ่ง แล้วอุทิศส่วนกุศลมาให้ข้าพเจ้าเถิด ข้าพเจ้า ก็จะได้พ้นจากกำเนิดแห่งเปรตนี้ ด้วยอำนาจที่พระ ผู้เป็นเจ้าของเจ้าสงเคราะห์นั้น

เมื่อหญิงเปรตอ้อนวอนฉะนี้ พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าสารีบุตร

ก็มีความกรุณาปราณีมีกำลัง ภิกษุณี อาโลปี ทตฺวา ปาณิปตฺตณฺจ โฉปกํ ถาลกสฺส จ ปาณีย์ พระผู้เป็นเจ้าจึงให้ท่านจ้งหันคำหนึ่ง ผ้าสาฎกศอกหนึ่ง น้ำโอหนึ่ง แก่พระภิกษุทั้งหลาย แล้วก็อุทิศสวนบุญนั้นให้แก่หญิงเปรต นางเปรตนั้นได้รับประทานสวนกุศล ก็พ้นจากเปรตได้ไปบังเกิดในดาวดึงส์เทวโลก เป็นเทวธิดามีอานุภาพ ก็มากราบนมัสการพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าสารีบุตร แสดงประพจน์เหตุหนหลังว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ข้าพเจ้านี้มีชื่ออื่น อุปลนฺทุกํ กิสิ คือหญิงเปรตที่ผอมเหลืองหาผ้านุ่งผ้าห่มบมิได้ ข้าพเจ้าได้รับประทานสวนกุศลที่พระผู้เป็นเจ้าของอุทิศให้ บัดนี้พ้นจากเปรต ได้ขึ้นไปบังเกิดในทิพยพิมานเมืองสวรรค์ เป็นนางเทวธิดาบริบูรณ์ด้วยทิพยโภชนาสุธาหาร บังเกิดโดยอันควรแก่ประสงค์ ข้าพเจ้าจะปรารถนาอาหารสิ่งใดก็ได้สิ่งนั้น สำเร็จมโนรถ ความปรารถนา ด้วยอานุภาพจ้งหันคำหนึ่ง ที่พระผู้เป็นเจ้าของให้แก่ภิกษุแล้ว แลอุทิศกุศลให้ข้าพเจ้า ปฏิจฺจทา ผ้าทิพย์ที่บังเกิดในแวนแคว้นแห่งพญานันทราชบังเกิดที่ไม้กัลปพฤกษ์ ๓๒ ต้นนั้น ว่ามากแล้ว ก็ไม่มากเท่า

ผ้าทิพย์ที่บังเกิดแก่ข้าพเจ้าในครั้งนี ไม่ยาว ไม่กว้าง เนื้อไม่ละเอียด ไม่มีราคามากเหมือนผ้าแห่งข้าพเจ้าในครั้งนี ทิพยภูษาอันพิจิตรรจนาต่าง ๆ เป็นหลายอย่างหลายสี บังเกิดแก่ข้าพเจ้าในครั้งนี ด้วยอานุภาพผ้าสาฎกศอกหนึ่งที่พระผู้เป็นเจ้าของข้าพเจ้าให้แก่ภิกษุ แล้วแลอุทิศส่วนกุศลให้แก่ข้าพเจ้า โปกษุขรณญา สุนิมมิตาอันหนึ่ง ทิพยพิมานอันเป็นนิวาสนฐานแห่งข้าพเจ้า บุญฤทธิตกแต่งเป็นอันดี ประกอบด้วยสระโบกขณิ ดำซไปด้วยเบญจปทุมชาติ สาโตทกา มีน้ำอันใสสะอาด จิตสนิท เย็นอร่อย ชื่นใจ ข้าพเจ้าได้ด้วยบุญที่พระผู้เป็นเจ้าของข้าพเจ้าให้น้ำโอหนึ่งแก่ภิกษุ แล้วแลอุทิศส่วนกุศลให้แก่ข้าพเจ้า นางเทวธิดาพรรณนาสมบัติอันตนได้ ให้พระผู้เป็นเจ้าของข้าพเจ้าสารีบุตรฟังด้วยประการฉะนี้ อัย สงฺเขปตฺโต แสดงอรรถาธิบายนี้แต่โดยย่อ พิศดารอยู่ในพระคัมภีร์ เปตวัตถุ

เรื่องจุฬเศรษฐีเปรต

ยังเปรตผู้หนึ่งนั่นเล่า ชื่อว่าจุฬเศรษฐีเปรต เปรตผู้นี้แต่ก่อนเป็นคหบดีอยู่ในเมืองพาราณสีมหานคร

มีนามกรชื่อว่าจุฬเศรษฐี มจฺฉรี มีมัจฉริยะมากอยู่ใน
สันดาน ไม่มีศรัทธาปล้นนาการในพระพุทธศาสนา
อนาthro บมิได้เอื้อเพื่อในบุญกิริยาวัตถุ ไม่กระทำบุญ
ให้ทานเลย กาลิ กตฺวา จุฬเศรษฐีนั้น ครั้นกระทำลาย
เบญจขันธ์ก็ไปบังเกิดในเปตโลก เป็นเปรตมีกายอันผอม
ปราศจากมังสะแลโลหิต อฏฺฐินุหารุจฺมมตฺโต มีแต่
หนังกับเส้นหุ้มอัฐิ เกี่ยวพันอัฐิ มุณฺโฑ มีศีรษะอันโล้น
อเปตวตฺโต มีผ้านุ่งผ้าห่มอันปราศ ไม่มีผ้านุ่งผ้าห่มเลย
เปลือยกาย ทนทุกขเวทนาอยู่ ลำบากด้วยอาหารมีกำลัง
ความอยากอาหารนั้นเสียบท้องอยู่เปรียบประดุจเข็ม
ยอกเสียดอยู่ในอุทร อยู่มาในกาลวันหนึ่ง เปรตนั้นรู้ว่า
ธิดาจะเลี้ยงพราหมณ์ จะอุทิศกุศลให้แก่ตน ก็ออกจาก
เปตโลก อากาเสน คจฺฉนฺโต เหาะไปโดยอากาศเวหา
มาถึงเมืองราชคฤห์ในเพลารাত্রี เพลอันสมเด็จพระเจ้า
อชาตศัตรูบพิตรเดือดร้อนด้วยปิตุฆาตกรรม กลัวว่า
แผ่นดินจะสูบเอาพระองค์ไป เหมือนอย่างพระเทวทัตต์
ไม่สบายพระทัยเลย นิทฺทำ อนุคจฺฉนฺโต บรรทมไม่หลับ
ผลุดลุกผลุดนั่ง เผยสีหบัญชรออกแล้ว ทอดพระเนตรดู

ไปภายนอก ก็เห็นเปรตผู้นั้นเหาะมาในเวหา เห็นเปรตผู้นั้นมีศีรษะอันโล้น ไม่มีผ้านุ่งผ้าห่ม ก็สำคัญว่าซีเปลือย จึงร้องว่าดูกรบรรพชิต กิโส ท่านนี้ผอมน้กผอมหนา ผ้านุ่งผ้าห่มก็ไม่มี รตฺติ คจฺจสิ ท่านจะไปไหนราตรี ดึกตื่นปานฉะนี้ จงบอกประพฤติแก่เราให้แจ้งก่อน เปรตก็ทูลว่าข้าพระองค์นี้มีไซบรรพชิต เป็นเปรตต่างหาก เปรตนั้นก็เล่าบุพกรรมของตนให้พระเจ้าอชาตศัตรูฟัง สั่งพระเจ้าอชาตศัตรูให้ถวายเป็นสังฆทานอุทิศส่วนบุญให้แก่ตน พระเจ้าอชาตศตรูก็ทรงถวายเป็นอันมาก แล้วอุทิศส่วนพระราชกุศลให้แก่เปรตนั้น เปรตนั้นได้รับส่วนพระราชกุศลก็พ้นจากเปรต ได้บังเกิดเป็นมหะลักขเทเวศร์ บริบูรณ์ด้วยทิพยสมบัติโอฬาริกภาพ อเนกอนันต์ ชนาธิปสุส ปาตุรโหสิ เทวบุตรนั้นก็แสดงกายให้ปรากฏแก่พระเจ้าอชาตศัตรู ทูลแจ้งประพฤติเหตุแห่งตนที่พ้นทุกข์พ้นภัยพ้นเปรตวิสัยได้ขึ้นไปบังเกิดในสุรालย์พิมานมาศเมืองฟ้า แสดงที่นี้เป็นสังเขปกถา พิศดารอยู่ในพระคัมภีร์เปตวัตถุ

เรื่องเปรตประดับพวงราชพฤกษ์

ยังเปรตผู้หนึ่งนั้น **วิรูปฐโป** มีรูปร่างวิการวิปริต ดูที่หน้า นำพิลึกสะพิงกลัว ศีรษะนั้นประดับด้วยพวงดอก ราชพฤกษ์ อุดอยากลำบากนักหน้า ไม่ได้พบข้าวพบน้ำ เลยแต่สักเพลลา ทนทุกขเวทนาด้วยอดอาหารเป็นนิจ นิรันดร์ **สุปิเน** **อนุนปาน** **อชานนุโต** แต่จะฝันว่า ได้กินข้าวกินน้ำ **รัฐจักรส** แห่งข้าวแล่น้ำในความฝันนั้น ก็ไม่มีเลยเป็นอันขาด **ปฏิสอด** **ปทสา** **คจจติ** วันหนึ่ง เปรตนั้นปรารถนาจะไปสู่สำนักญาติ เดินไปเหนือหลังน้ำ ทวนกระแส น้ำขึ้นไป หมายถึงจะไปสู่บ้านจุนทตติกคาม อันอยู่ในระหว่างบ้านवासภคามกับเมืองพาราณสีต่อกัน **เตน** **สมเยน** ในกาลครั้งนั้น มหาอำมาตย์แห่งพระเจ้า พิมพิสาร มีนามปรากฏชื่อว่า **โกพิยม** มหาอำมาตย์ **กุปิต** **ปจจนต** **วูปสมेतวา** มหาอำมาตย์นั้น ไปรับ เข้าศึกในปัจฉิมประเทศ ยังชาวเมืองปัจฉิมประเทศ ที่กำเริบร้อนด้วยข้าศึกนั้น ให้ตั้งอยู่ได้โดยปรกติ แล้วก็ ยกทัพกลับลงมาเมือง **ถลปเถน** **เปเสตวา** ส่งพลช้าง แลมันนั้นให้ยกมาทางบก ตัวนั้นลงเรือมาทางน้ำ ล่องลง

มาตามกระแส น้ำก็พบเปรตผู้นั้นเดินน้ำทวนกระแสขึ้นไป จึงถามว่า ดูกรเปรต นคโค ท่านนี้มีเพศอันเปลือย ประดับพวงดอกไม้ ดูข้างหน้านี้เห็นประหนึ่งว่า เป็น เทพยดา ดำเนินมาเหนือหลังน้ำประสงค์จะไปข้างไหน หนอ ? เปรตก็ว่าข้าพเจ้าจะไปสู่บ้านจุนทัตถิกคาม จะไป สู่สำนักญาติ คอยรับประทานส่วนบุญเขา มหาอำมาตย์ ก็ถามถึงบุพกรรม เปรตก็บอกว่า แต่ก่อนข้าพเจ้าเป็น พรานเนื้อ อย่างเนื้อขายเลี้ยงชีวิต วันหนึ่งได้ให้ดอก ราชพฤกษ์แก่เด็ก ๆ ชาวบ้าน ข้าพเจ้าจึงได้ดอก ราชพฤกษ์ประดับศีรษะฉะนี้ ข้าพเจ้านี้ชั่ว กระทำกรรม ไม่ดี กำจัดตัดชีวิตอินทรีย์แห่งสัตว์ ข้าพเจ้าได้เสวย ทุกขเวทนาแสนสาหัสในนรกช้านานนักหนาแล้ว กรรม ยังมีสิ้นจึงมาเป็นเปรตอดอาหารการกินตั้งนี้อีกเล่า จะไป คอยรับส่วนบุญแห่งเขาในเพลาววันนี้ จึงอุตสาหะเซซังมา มหาอำมาตย์ได้ฟังก็คิดเวทนา จึงว่าแก่เปรตว่า ท่าน มหาเราก่อนเกิด เราจะกระทำทานอุทิศให้ท่าน ว่าแล้ว โภพียมหาอำมาตย์ก็ให้หยุดเรือไว้ เอาเข้าสตูกับผ้า คู่หนึ่งส่งให้แก่อุบาสกอันเป็นช่างกลบกลแล้วก็อุทิศ

ส่วนบุญนั้นให้แก่เปรต เปรตนั้นก็อนุโมทนาส่วนกุศล
 ก็ได้พ้นเปรต ได้ผ้าถุงผ้าห่มอันเป็นทิพย์บังเกิดขึ้นใน
 ขณะนั้น ตกว่าได้ถุงผ้าห่มผ้า ได้บริโภคนาหาร
 สำเร็จมโนรตความปรารถนาแห่งตน ควรจะอัศจรรย์
พาราณสี สมปาปุณิ มหาอำมาตย์นั้น ครั้นล่องลงมา
 ถึงเมืองพาราณสี พบสมเด็จพระสรรเพชญ์พุทธองค์
 แทบฝั่งแม่น้ำ ก็อาราธนาจะให้รับจ้งหันแห่งตน ครั้น
 สมเด็จพระพุทธองค์รับนิมนต์ด้วยดุขณิภาพ **มหนุต**
สาขามณฑป มหาอำมาตย์ก็ให้กระทำโรงอันใหญ่ มุงด้วย
 ใบไม้แลกิ่งไม้ ตกแต่งอาสนะเสร็จแล้ว ก็อาราธนาสมเด็จพระ
 พุทธองค์ให้ทรงนั่งเหนือบัณเฑาะฐิตาอาสน์ กระทำ
 สักการบูชาพระพุทธองค์ ด้วยสุคันธชาติแลบุปผชาติ
 ต่าง ๆ แล้ว **อาโรเจสิ** จึงนำเอาความหลังที่ตนเจรจา
 กับเปรต แลให้ทานอุทิศผลแก่เปรตนั้นมากราบทูลแจ้ง
 แก่พระพุทธองค์ **จินุเตสิ** สมเด็จพระผู้มีพระภาคก็ระลึก
 ถึงพระภิกษุสงฆ์ พระภิกษุสงฆ์ก็พากันมาโดยอากาศ
 มาสโมสรสนันนิบาตประชุมกันในโรงอันใหญ่ มหาอำมาตย์
 ก็เลื่อมใสสมนัสภิกษุโยภาพ ถวายไทยทานแก่ภิกษุสงฆ์

มีสมเด็จพระพุทธรองค์เป็นประธาน แล้วก็อุทิศส่วนกุศลให้แก่เปรตทั้งปวง บรมิได้เลือกหน้า **อิทธิพลมหาชนา สนธิปติสุ** ครั้งนั้น มหาชนชาวเมืองพาราณสีก็มาประชุมกันในสถานที่นั้นเป็นอันมาก ด้วยกำลังพระฤทธิแห่งสมเด็จพระพุทธรองค์ พระพุทธรองค์ก็ทรงบันดาลให้มหาชนทั้งปวงนั้นแลเห็นเปรต แต่บรรดาที่จะมาคอยรับประทานส่วนกุศลนั้นถ้วนทุกตัวตน

เกจิ ฉินุนปิไลติกขณทธร เปรตบางจำพวกนั้นก็นุ่งผ้าห่มผ้าเก่า ๆ ขาด ๆ เป็นบั้นเป็นท่อน เป็นริ้วเป็นแฉ่ง แต่จะปกจะคลุมกายก็มีไคร่มีด **เกเสเหว ปฏิจจาทิตโกปนา** บางจำพวกก็สยายผมออกปกปิดกรชกาย กำบังที่ลับอันควรจะละอายด้วยเกสาแห่งตน **เกจิ นคคา** บางจำพวกก็ขัดสนไม่มีอันใดจะปกจะปิดกายเลยเปลือยกายทนทุกขเวทนาอยู่ **ตจปริโยนทฐา** บางจำพวกก็มีเส้นสายขึ้นสะพรั่ง ผอมแห้งมีแต่หนังหุ้มอัฐิ เที้ยววัดเขวียน เวียนไปเวียนมาข้างโน้นข้างนี้เพื่อประโยชน์ด้วยอาหาร **ปจวิยิ ปติตา** บางจำพวกนั้นก็หิวโหยเซซวน ทรงตัวอยู่มิได้ ก็สิ้นกำลังล้มลงสลบอยู่กับแผ่นดิน **ปฐพี อคคิทโหว อาปเต** บางจำพวกนั้น

ก็อยากน้ำเป็นสุดแสนทวิ กายนั้นร้อนเปรียบประดุจ
เพลิงไหม้ในประเทศอันแดดร้อนกล้า สมเด็จพระมหากษัตริย์
ก็ทรงบันดาลด้วยอิทธิบาทสังขารให้เปรตทั้งหลายนั้นมา
ประชุมในที่อันเดียว อดตนา กตปาปกมมัม มหาชนสุส
ปเวเทสุ ให้แสดงบาปกรรมที่ตนได้กระทำมาแต่ก่อน ๆ
นั้นแก่มหาชนพระนครทั้งปวง แต่บรรดาที่มาประชุมอยู่
ในสถานที่นั้น ผูกเปรตทั้งหลายนั้น ต่างคนก็ต่างดิเคียน
ตัวเอง ต่างคนก็ต่างยกโทษตัวเองว่า มยมปิ ปุพเพ
ปาปกมมา แต่ปางก่อนนั้น ข้าพเจ้าเหล่านี้ เป็นแม่เหี้ย
เจ้าเรือน เป็นมารดาบิดาแห่งตระกูล มีลูกท้วบ้านหลาน
ทัวเมือง ทรัพย์สินเงินทอง ของอุปโภคบริโภค สรรพมี
พร้อมทุกสิ่งทุกประการ ถ้าจะตกแต่งเครื่องไทยทาน
บำเพ็ญทานวัตรนั้นจะได้ขัดสนหาบมิได้ แต่ทว่าอาศัย
ด้วยข้าพเจ้าชั่ว มัวไปด้วยความประมาท ทิปิ นากมห
บมิได้รำพึงที่จักชวนชวายเป็นที่พึ่งไว้สำหรับตน เห็น
สมณะพราหมณ์อันเป็นบุญเขตให้สำเร็จผลปฏิบัติชอบ
ข้าพเจ้าเหล่านี้ก็ไม่นบไม่นอบ ไม่กระทำสักการบูชา
นาทมหา จะได้มีศรัทธาถวายไทยทานแต่สักน้อยหนึ่ง

ก็หาบมิได้ ใจนั้นกระต้างด้วยมัจฉริยะ ตระหนี่ไม่มีที่สุด การที่สัปบุรุษควรจะทำนั้น ข้าพเจ้าเหล่านี้ไม่อุตสาหะกระทำเลย เพิกเฉยบมิได้เอาใจใส่แต่ลักษณะจิต ถ้าได้อาหารอันดีมีโอชะอันสนิท ข้าพเจ้าทั้งปวงนี้ก็กินแต่ตัวกินแต่ปาก การบุญนั้นบมิได้คิดถึง แต่สักคำหนึ่งจะได้หยิบยื่นให้เป็นทานก็หาบมิได้ **ปริภาสิมุเส** เห็นปฏิคาหกมาถึงในที่ไกล ข้าพเจ้าทั้งปวงนี้ก็ทำขมขี้ ดัดพ้อเยาะหยัน ดูหมิ่นถีนแคลนปฏิคาหก มุ่นหมกเมามัวไปด้วยการเล่นการหัว เพลินใจไปในกิจคะนองเล่นต่าง ๆ บมิได้คิดถึงความตาย บมิได้รู้ในกิจที่ชวนชวยสะสมซึ่งอนุคามินีขุมทองคำคือกุศล บมิได้รู้ตนว่าจะหนีจากสมบัติ กิริยาที่จะสลัดขาดเสียซึ่งลูกแลเมีย ขัดเสียซึ่งสรรพข้าวของ แก้วแหวนเงินทอง โศกระบือ ช้างม้า ทาสทาสี ที่บ้านที่เรือน ไม่ได้คิดถึงเลยเป็นอันขาด สันดานนั้นมีดมนไปด้วยความประมาท ครั้นมัจจุราชมมาถึงตัว ข้าพเจ้าก็หาที่พึ่งบมิได้ อนาคตอนาคาก้มหน้ามาแต่ตัวผู้เดียว เหลียวซ้ายแลขวาไม่เห็นใคร ไม่มีใครช่วย ไม่มีใครติดใครตามมาเป็นเพื่อนสอง แก้วแหวนเงินทอง

สิ่งของเครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ แต่บรรดาที่สะสมไว้
นั้น เามาได้แต่สักสิ่งเดียว เรือนก็เป็นเรือนผู้อื่น
บ้านก็เป็นบ้านผู้อื่น สรรพสิ่งของแก้วแหวนเงินทองแล
วัตถุอาภรณ์ต่าง ๆ นั้น เป็นของแห่งผู้อื่นไปสิ้น ทาสี ทาสา
บุตรภรรยาทั้งปวงนั้น อปเร ปริจาเรนุติ ต่างคนต่าง
ก็ไปบำรุงบำเรอผู้อื่นสิ้นทั้งนั้น จะคงเป็นของของตัวอยู่
แต่สักสิ่งหนึ่งไม่มีเลย นำสังเวชเพทนา มย์ ทุกขสสุ
ภาคิโน ตัวข้าพเจ้าทั้งปวงนี้ มีแต่ส่วนที่จะเสวยทุกข์เป็น
เบื้องหน้า มีแผนกแต่ที่อดอยากลำบากกายลำบากจิต
เป็นนิจนิรันดร

เมื่อเปรตทั้งหลายดิเตียนตน แสดงโทษทุจริต
ต่าง ๆ ในครั้งนั้น มหาชนทั้งหลายได้ฟัง ก็บังเกิดธรรม
สังเวช สลดเนื้อสลดใจ ต่างคนต่างก็สละละเสียซึ่งมัจฉริย
ธรรม บำเพ็ญทานบำเพ็ญศีล โดยอันควรแก่กำลังทรัพย์
แลกำลังปัญญา ฝ่ายฝูงเปรตทั้งหลาย แต่บรรดาที่ได้
กระทำอนุโมทนาส่วนกุศลแห่งโกปิยมหาอำมาตย์ในครั้ง
นั้น ก็ได้พ้นทุกข์พ้นภัย พ้นจากเปรตวิสัยเป็นอันมาก
เรื่องนิทานนี้พิสดารอยู่ในพระคัมภีร์เปตวัตถุ นำมา
แสดงที่นี้เป็นสังเขปกถา

เรื่องเปรตญาติของพระโปฏฐปาทเถระ

แต่นี้จะพรรณนาด้วยนิทานเปรต ที่เป็นญาติแห่งพระโปฏฐปาทเถระ ซึ่งอยู่ในสำนักพทวิหารสืบต่อไป กิร ดังได้ยินมา พระโปฏฐปาทเถระนี้ในอดีตชาติหนึ่งครั้งหนึ่ง เธอบังเกิดเป็นพระราชบุตรแห่งพญาทิวราชอันเสวยสมบัติในเมืองพาราณสี อุตฺยยานํ กิพิตฺวา ในเพลวันหนึ่ง พระราชบุตรนั้นเสด็จออกไปประพาสเล่นในสวนพระอุทยาน โดยอันควรแก่ชฌาสัย นิตฺตุนฺโต ครั้นถึงเพลากลับเข้ามาจากพระราชอุทยานนั้นมาพบพระสุนทรตบัจเจกโพธิ ก็มีคำพิโรธขัดเคืองว่าพระปัจเจกโพธิ่นั้นไม่ถวายเป็นกมลแก่ตน หตฺถิกฺขนฺธฺโต โอตฺริตฺวา พระราชบุตรนั้นจึงเสด็จลงจากคอช้างพระที่นั่ง ซึ่งเอาบาตรที่พระหัตถ์แห่งพระปัจเจกโพธิ่นั้นมาทิ้งลงเหนือภูมิภาคปฐพี ต่อยบาตรเสีย แล้วก็กล่าวหยาบช้าแก่พระปัจเจกโพธิ์ว่า ยังดูตาเราอยู่อีกเล่า ไม่รู้หรือว่าเป็นพระราชบุตร ดูตาเรานั้นจะกระทำอะไรแก่เราหรือ ? พระราชบุตรฮึดฮือคุกคามพระปัจเจกโพธิ์ดังนี้ แต่พอมาพบนพระปัจเจกโพธิ์น้อยหนึ่ง อกุศลนั้นให้ผลใน

ทันใด บันดาลให้กายแห่งพระราชบุตรนั้นร้อนดังเพลิงไหม้
พระราชบุตรนั้นทนร้อนมิได้ ก็กระทำกาลกิริยา ลงไป
ไหม้อยู่ในโอเวจีมหานรกนานถึง ๘๔,๐๐๐ ปี พ้นจาก
นรกแล้วก็ขึ้นมาเป็นเปรต ทนทุกข์เวทนาอยู่ในเปรตวิสัย
อดข้าวอดน้ำ อดอาหารการกินสิ้นกาลช้านาน จะนับจะ
ประมาณปีเดือนวันคืนนั้นบมิได้ **อิมสมิ พุทฺธุปฺปาเท**
เมื่อมาถึงพระพุทฺธุปบาทศาสนาพระพุทฺธเจ้าแห่งเรานี้
พระราชบุตรนั้นได้มาบังเกิดเป็นบุตรแห่งพรานแห อยู่ใน
เกวัญภูคาม ใกล้เมืองกุนทิกนคร เมื่อบังเกิดเป็นบุตร
แห่งพรานแหนั้น ประกอบด้วยชาติสรณญาณ ระลึกชาติ
หนหลังได้ พิจารณาไปเห็นทุกข์เห็นภัยในนรกแลทุกข์ใน
เปรตวิสัย ที่ตนได้เสวยแต่ก่อนนั้น ก็กลัวบาปกลัวกรรม
มีกำลัง จะได้ไปกระทำบาปกับด้วยญาติทั้งปวงหาบมิได้
ฝูงญาติเขาชวนไปทอดแห ก็ซ่อนตัวเสียไม่ไป ถ้าเขาจับ
ตัวไปได้ เขาใช้ให้ทอดแห ก็ตัดแหเสียบมิให้ปลาติดแห
ชีวนเต มจฺเจ ถ้าได้ปลาเป็น ๆ ก็ปล่อยเสีย บมิได้ฆ่า
ได้ดี บิดามารดานั้นเข้าใจว่าลูกนั้นเป็นคนไม่ดี เป็นลูก
ว่ายากสอนยากก็ขับเสียจากเรือน ตัดรอนเสียไม่เอาเป็น

บุตรสืบต่อไป แต่พี่ชายผู้หนึ่งนั้นยังรักยังใคร่ ยังนับถือ อยู่ว่าเป็นน้องร่วมอุทร

โส เกวฏฏปุโต บุตรพรานแห่นั้น ครั้นบิดา มารดาไม่อาลัยอาวรณ์ ตัดรอนเสียแล้ว ก็จนใจ ไม่มีผู้ใด จะเป็นที่พึ่งได้ จึงไปบวชเป็นสามเณรในสำนักพระ อานนท์ตราบเท่าได้อุปสมบท ก็ปรากฏนามชื่อว่าพระ โปฏฐปาทเถระ เป็นพระมหาชีณาสพอันประเสริฐในพระ บวรพุทธศาสนา

ตสฺส ปน ฌาตกา ปญฺจสตมตฺตา แลญาติแห่ง พระโปฏฐปาทเถระนั้น ไปบังเกิดเป็นเปรตอยู่เป็นอันมาก บิดามารดาแห่งพระผู้เป็นเจ้านั้น ครั้นทำลายชันธุ์ก็ไป บังเกิดเป็นเปรต พี่ชายนั้นก็ไปบังเกิดเป็นเปรต ศิริญาติ ที่เป็นเปรตทั้งเก่าทั้งใหม่นั้นนับเข้าด้วยกัน จึงเป็นเปรต ๕๐๐ คน ตกว่าพากันไปเป็นเปรตสิ้นทั้งพวก เพราะเหตุ ที่ชั่ว ชวนกันกระทำแต่การบาป บ่มีได้ยินดีที่จะสะสม การกุศล เป็นธรรมดาเปรตนี้ รู้ตนะว่า แต่ก่อนเรากระทำ อกุศลกรรมอย่างนั้น ๆ เราจึงมาเสวยทุกขเวทนาอย่าง นี้ ๆ ตกว่ากิริยาที่เห็นความชั่วอันกระทำแต่ก่อนนั้น

เป็นวิสัยแห่งสัตว์นรกแลเปרתอสุรกายทั้งปวง เหตุฉะนั้น
เปרתที่เป็นบิดามารดาแห่งพระโปฏฐปาทเถระนั้น จึง
ปรึกษากันว่า พระผู้เป็นเจ้าของพระโปฏฐปาทเถระนี้ แต่ก่อน
เมื่อเรายังเป็นมนุษย์อยู่นั้น เรานานับถือท่านไม่ เราขับไล่
ท่านเสียให้พลัดพรากจากที่อยู่ทีกิน เราตัดรอนท่าน
ไม่เอาเป็นลูกเป็นเต้า บัดนี้เราจะไปสุ่ไปหาท่าน ท่านยัง
จะมีเมตตากรุณาหรือ ? แล้วท่านจะคิดถึงความหลัง จะ
ไม่มีเมตตาดอกกระมัง ? แต่เจ้าเปרתพี่ชายนี้ในชาติก่อน
เมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่นั้น เขารักใคร่ท่านอยู่ มาเราจะส่ง
เจ้าพี่ชายนี้ให้ไปฟังดูก่อนเถิด ปรึกษากันจะนี้แล้ว เปרת
ที่เป็นบิดามารดาก็ส่งเปרתที่เป็นพี่ชายแห่งมหาเถระ
นั้นมา วิตริตฺวา เปרתผู้เป็นพี่ชายก็มีกายอันดวนเร้งรีบ
มาด้วยฉับเฉียว มาคอยอยู่ที่มรรคาอันน้อยพอจรรอย
บทธจผู้เดียว ที่พระมหาเถระเที่ยวไปบิณฑบาต ครั้นถึง
เพลาพระผู้เป็นเจ้าของออกจากอวาสดำเนินมา จตุกฺกฺขติโก
ภวิตฺวา เปרתพี่ชายนั้นก็คุกเข่าทั้งสอง ลงเหนือภูมิภาค
ปฐพี สองมือกรานคลานรีเข้ามาในที่ใกล้ ยกมือขึ้น
ประนมไหว้ตั้งอัญชลีกรเหนือเศียรเกล้า พระผู้เป็นเจ้าของ

ก็ไม่ว่าใครต่อใคร อาศัยด้วยไม่ได้มนสิการพินิจพิจารณา
 เปรตนั้นก็แจ้งประพฤติเหตุว่า พระเจ้าข้า ภาตา ข้า
 พระองค์นี้มิใช่ผู้อื่นคือพี่ชายแห่งพระผู้เป็นเจ้า เปตา
 ข้าพเจ้านี้มาบังเกิดเป็นเปรตลำบากยากแค้นหนักหนา
 ทั้งบิดามารดาก็เป็นเปรตสิ้นด้วยกัน อดข้าวอดน้ำ
 อดอาหารการกินอยู่สิ้นด้วยกัน **สุจิตฺตฺวา** ทุกวันนี้
 ข้าพเจ้าเหล่าเปรต มีคออันเหือดแห้ง ลำบากเล่ห์ดังเข็ม
 แทะอยู่ที่ลำคอ เพราะเหตุที่ไม่ได้กินน้ำ ไม่ได้พบน้ำ
 ทรมาณทรมาน จะตายก็มีตาย **นตฺถิ โน** ทุกวันนี้
 เปลือยกาย แต่จะหาผ้าปกปิดความละอายสักท่อนหนึ่ง
 ก็หาไม่ได้ บิดามารดาแห่งพระผู้เป็นเจ้าก็เหมือนกัน ไม่มี
 ฝ้านุ่งผ้าห่มสิ้นด้วยกัน **ทฺวคฺคตา** ทุกวันนี้ยากสุดยาก เชื้อ
 สุดเชื้อไม่เห็นใครจะเป็นที่พึ่งเลย เห็นแต่พระผู้เป็นเจ้านี้
 แลจะเป็นที่พึ่งได้ บิดามารดานี้กราบไหว้นมัสการมา
 ถึงพระผู้เป็นเจ้า พระผู้เป็นเจ้าจงกรุณาโปรดหม่อมญาติกา
 ทั้งหลาย อันเสวยทุกข์สุดแสนทเวષให้รอดพ้นจาก
 กำเนิดเปรตนี้ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า

พระมหาเถระได้ฟัง ก็มีจิตกอร์ปด้วยกรุณามีกำลัง
ยถาลทฺธิ จึงยกเอาสิ่งของที่บิณฑบาตได้ในเพลานั้น

ถวายเป็นสังฆทานแก่พระภิกษุสงฆ์ ๑๒ รูป แล้วก็อุทิศ ส่วนกุศลนั้นให้แก่หมู่ญาติ มีบิดามารดาเป็นต้น เป็น ประธาน ผู่งเปรตที่เป็นญาตินั้น ครั้นได้อนุโมทนาส่วน กุศล ก็ได้บริโภคทิพยรสอาหาร บริบูรณ์สิ้นทั้ง ๕๐๐ อาหารทิพย์นั้นบังเกิดไม่รู้หมดรู้สิ้น ประรณณาเมื่อใด ได้เมื่อนั้น สำเร็จมโนรคความปรารณณา แต่ผุ่นงผุ่นหม นั้นยังมีได้มี เปรตผู้เป็นพี่ชายจึงมาแจ้งเหตุแก่พระมหา เถระอีกเล่า **สงการกฏโต อุจจินิตวา** พระผู้เป็นเจ้าของ ก็ไปเที่ยวหาผ้าเก่า ๆ ที่เขาทิ้งเสียในกองหยากเยื่อนั้น เก็บเอามาเย็บติดต่อกันเข้าเป็นผืน แล้วก็ถวายเป็นผ้า อาศัยสำหรับพระสงฆ์อันมาแต่จาตุทิศ แล้วก็ให้ส่วนบุญ นั้นแก่ผู่งเปรตที่เป็นญาติ มีบิดามารดาเป็นต้น บุญนั้น ก็ให้สำเร็จผลในทันใด **วตถานิ อุปปชชิสสุ** สรรพ วัตถาภรณ์อันพึงใจก็บังเกิดขึ้น สำเร็จมโนรคความ ประรณณาแห่งเปรต เปรตทั้งปวงก็ได้ผุ่นงผุ่นหมผุ่นแล้ว ด้วยทิพย์โดยอันควรแก่อชฌาสัยแห่งตน ๆ แต่เคหฐาน ที่อยู่นั้นยังมีได้มี เปรตผู้เป็นพี่ก็มาบอกแก่พระมหาเถระ อีกเล่า พระผู้เป็นเจ้าของก็กระทำกุญมุงด้วยไปไม้ถวายเป็นสงฆ์

แล้วก็อุทิศส่วนกุศลนั้นให้แก่ฝูงเปรตที่เป็นญาติ ขณะนั้น
 ทิพยพิมานมาศอันพิจิตรโสภาสเรืองรัศมี ก็บังเกิดขึ้น
 เป็นที่อยู่แห่งหมู่ญาติทั้งปวง ควรจะอัศจรรย์ ฝูงญาติ
 ทั้งหลายนั้น ก็แสดงทิพยพิมานอันตนได้ให้ปรากฏแก่
 พระมหาเถระ พระมหาเถระเห็นว่ายังมีโบกขรณี
 ก็เอาธัมการกไปตักน้ำนำมาถวายสงฆ์ อุทิศส่วนกุศลนั้น
 ให้แก่หมู่ญาติ ขณะนั้นมหาสระอันดาดาศด้วยปัญญาพิธ
 ประทุมชาติก็เกิดขึ้น เป็นที่สนานน้ำแห่งหมู่ญาติทั้งปวง
 สำเร็จโดยอันควรแก่ประสงค์ แต่เวดยานคานหามนั้น
 ยังมีได้มี เปรตผู้เป็นพี่ก็มาแจ้งเหตุแก่พระมหาเถระ
 อีกเล่า พระผู้เป็นเจ้าของเท้าชั้นเดียวมาคู่หนึ่ง ก็อุทิศ
 ถวายเป็นรองเท้าสำหรับสงฆ์ ให้ส่วนบุญนั้นแก่หมู่ญาติ
 หมู่ญาติก็ได้ยานมาศราจรตสำเร็จความปรารถนา
 รถน อาคมุม ญาติทั้งหลายนั้นก็ขึ้นรถ ขับรถมาถวาย
 นมัสการแทบบาทมูลแห่งพระผู้เป็นเจ้าของไปฏฐปาทเถระ
 อันอยู่ในสำนักพิพตวิหาร นิทานนี้พิสดารอยู่ในพระ
 คัมภีร์เปตวัตถุ แสดงที่นี้เป็นสังเขปกถา

เรื่องเปรต ๔ ตน

แต่นี้จะวิสันชาด้วยวัตถุณิทานเปรต ๔ ตนสืบต่อไป
 กิร ดังได้ยินมาในบ้านแทบใกล้เมืองพาราณสีนั้น เอโก
 กุฏวาณิโซ ยังมีพ่อค้าโกหกผู้หนึ่ง เอาข้าวสืบบมาปนกับ
 ข้าวสาลี แล้วก็ลวงขาย ตสฺส ปุตุโต ลูกชายแห่งพ่อค้า
 โกหกนั้นโกรธมารดาว่ามิตรสหายแห่งเรามาสู่มารดาถึง
 เหย้าถึงเรือน มารดาหาเอาใจใส่เลี้ยงดูไม่ โกรธมารดา
 ฉะนี้แล้ว ก็หยิบเอาเชือกหนึ่งสำหรับผูกแอกนั้นมาฟาด
 ลงเหนือศีรษะแห่งมารดา ตสฺส สุนิสสา ฝ่ายว่าลูกสะใภ้
 แห่งพ่อค้าโกหกนั้น ลักเนื้อของเขากินเสียแล้วก็สบถ
 ว่า ถ้าข้าลักกินจริงดังนั้น ก็ให้ข้าพเจ้าฯเซะเนื้อหลังตน
 กินเถิด ทนสบถฉะนี้ ภริยา ปนสฺส ฝ่ายว่าภรรยาแห่ง
 พ่อค้าโกหกนั้น ก็มักพาทิไม่มีสัจ สิ่งของแห่งตนมีอยู่
 ก็บอกว่าไม่มี นิปปีพียมานา ถ้ามีผู้มาเข้าซื้อแค้นขอ
 ก็สบถโลน ๆ ว่า ถ้ามีอยู่แล้ว ข้าบอกว่าไม่มีก็ให้ข้ากิน
 คุณเถิด ทนสบถฉะนี้

กาลิ กตฺวา คนทั้ง ๔ นั้น เมื่อกระทำกาลกิริยา
 แล้ว ก็ไปบังเกิดเป็นเปรต อยู่ในประเทศป่าซีกแห่งหนึ่ง

ทนทุกขเวทนาเหมือนด้วยกรรมที่ตนกระทำไว้ในปุริมชาติ
ชลนตฺ **อุสฺ** **อุโกภิ** **หตฺเถนิ** **คเหตฺวา** **เปรดพ็อคฺ**
 โภกนั้น สองมือกอบเอาข้าวสาลีที่รุ่งเรืองเป็นเปลวเพลิง
 มาโรยลงเหนือศีรษะ ศีรษะนั้นไหม้แล้วไหม้เล่า ทนทาน
 บ่มิได้ก็ร้องไห้ร้องครางน่าสังเวชเพทนาจะนั่งอยู่ก็นั่งมิได้
 กรรมเข้าดลใจ สองมือกอบเอาข้าวสาลีอันรุ่งเรืองเป็น
 เปลวไฟ โปรยลงเหนือศีรษะเป็นนิจนิรันดร **สยเมว** **สีส**
อดตนา **ภินฺทิตฺวา** ฝ่ายว่าเปรตลูกชายนั้นถือไม้ค้อน
 ต่อยศีรษะตนเองแตกแล้วแตกเล่าจะนั่งอยู่นั้นนั่งอยู่มิได้
 กรรมที่เอาเชือกหนังฟาดศีรษะมารดานั้นเข้าดลใจให้
 ต่อยศีรษะตน ลิ่นทั้งกลางวันแลกลางคืน ต่อยแล้ว
 ต่อยเล่า ร้องไห้ร้องคราง บ่มิได้ขาดสำเนียง **นเขนิ**
ปิฏฺจิมฺสานิ **โอกฺกนฺติตฺวา** ฝ่ายว่าเปรตลูกสะใภ้ นั้น
 มีเล็บมือใหญ่ คมดั่งคมมีดแซะเนื้อหลังแห่งตนออกแล้ว
 ก็เคี้ยวเนื้อหลังแห่งตนกินเป็นอาหารทนทุกขเวทนาแสน
 สาทส เหมือนด้วยคำสบถที่ตนปฏิญาณไว้ในปุริมชาติ
ตสฺส **ภริยา** ฝ่ายว่าเปรตที่เป็นภรรยาแห่งพ็อคฺโกก
 นั้น ก็อยากอาหารตั้งใจจะขาด เห็นข้าวขาว ๆ ก็ตีใจ

สองมือเปิบจะใส่ปาก ข้าวสาธิตก็กลับกลายเป็นคุณ เหม็น
เน่าเหม็นโขง อากูลด้วยหนอนพลุกพล่าน ฟิงเกลียด
นักหนา หลึงเปรตนั้นก็กินคุณเป็นรักษา ทนทุกขเวทนา
แสนสาหัส เหมือนด้วยคำสบถที่ตนปฏิญาณไว้ ตน
กล่าวมูสาวาทว่า ให้ข้ากินคุณเถิด ก็ได้กินคุณ สมด้วย
คำสบถ แสดงที่นี้โดยสังเขปกถา วัตถุนิทานพิสดารอยู่
ในพระคัมภีร์เปตวัตถุ

เรื่องบังสุปี่ศาจ

ข้อหนึ่ง ในมูลสกทายิกสูตร ในพระคัมภีร์มัชฌิม-
นิกาย^(๑) นั้นวิสันว่า แต่บรรดาบังสุปี่ศาจนั้นนับเข้า
ในพวกเปรตสิ้นด้วยกัน แลบังสุปี่ศาจนั้น อสุจิจาน-
สมภูวา เกิดขึ้นในที่อันโสโครก ที่อันใดเหม็นเน่าเหม็นโขง
ปฏิกุลฟิงเกลียดที่อันนั้นแหละเป็นที่อยู่แห่งบังสุปี่ศาจ
เชพสิงฆานิกาทีนิ ภูณชนุดา บังสุปี่ศาจทั้งหลาย
นั้นเกี่ยวกันแต่ของสกปรกลามก มีต้นว่า เชพะ น้ำมูก

(๑) ม. ม. ๑๓/๒๖๔/๒๔๑ มจร. (จุฬาสกทายีสูตร)

เป็นอาหาร เกษขุขมูลกัม คเหตฺวา แลปังสุปีศาจ
 ทั้งหลาย มีรากไม้พิเศษถืออยู่ตนละอัน ๆ เหตุตั้งนั้น
 อทิสฺสมานา จึงมีกายมิได้ปรากฏแก่บุคคลทั้งปวง
 มิคฺสุกรรฺฐปาติ ปฏฺงคฺคาทิสฺสปกัม ผีปีศาจทั้งหลายนั้น
 ครั้นตายแล้วซากอสุภก็ปรากฏเป็นซากเนื้อ ซากสุกร
 ซากนก ซากครุฑ ซากตัวแตน ซากมดดำมดแดง
 แมลงป่อง กุณฺปนฺคนุโธ^๑ วิชฺชติ ซากศพแห่งปังสุปีศาจ
 ทั้งหลายนั้นก็มีกลิ่นอันเหม็น ปรากฏแก่ฆานประสาทแห่ง
 บุคคลทั้งปวง

เรื่องกาลัญชกาสูร

ไซ้จะนับเข้าในพวกเปรตแต่ปังสุปีศาจเท่านั้นหา
 บมิได้ ติศาวุโต เทโห กาลัญชกาสูร อันมีตัวใหญ่สูง
 ได้ ๓๐๐ เส้น มีเนื้อแลเลือดอันน้อยผอมแห้งดุจใบไม้
 อันแห้ง กกุกฺกุกฺซี มีตาอันชั้นออกประดุจตาปู มีปาก
 ที่กระหม่อม ครวนาดุจช่องเข็ม เมื่อจะกินอาหารก็กำ
 ศีรษะลงกิน อสูรจำพวกนี้ก็นับเข้าในพวกเปรต

(๑) ต้นฉบับเป็น “กุปนคนุโธ” (ไตรภูมิ ๙ เล่ม ๒ หน้า ๒๑๙)

เรื่องเปรต ๔ จำพวก

ในมิลินทปริศนา^(๑) นั้นว่า ผุ้เปรตทั้งหลายอันมี
 ประมาณต่าง ๆ ดังพรรณนามานี้ ถ้าจะจัดเข้าเป็นหมวด
 เป็นหมู่โดยนัยสังเขปนั้น จัดเป็น ๔ จำพวก อุดุบชีวิติ
 เปรตจำพวก ๑ ขุปปิปาสิกเปรตจำพวก ๑ นิชฌาม
 ตัณ्हิกเปรตจำพวก ๑ ปรทัตตุดุบชีวิติเปรตจำพวก ๑
 เป็น ๔ จำพวกด้วยกัน อุดุบชีวิติเปรตนั้น ได้แก่เปรต
 อันเลี้ยงชีวิตด้วยมลทินแห่งครรภ์ แลบุพโพโลหิตทั้งปวง
 แลขุปปิปาสิกเปรตนั้น คือเปรตอันอดข้าวอดน้ำอยู่เป็นนิจ
 ไม่ได้กินข้าวกินน้ำเลย ล่องไปสิ้นพุทธานดรทั้งหลายเป็น
 อันมาก แลนิชฌามตัณ्हิกเปรตนั้น คือเปรตอันมีเพลิง
 เผาอยู่ในกาย ประดุจโพรงไม้อันเพลิงไหม้มีเปลวเพลิง
 รุ่งเรืองอยู่ภายใน เปรต ๓ จำพวก มีอุดุบชีวิติเปรต
 เป็นต้นนี้ จะได้รับส่วนบุญอันญาติกาอุทิศให้นั้นหา
 บมิได้ ซึ่งจะได้รับส่วนบุญนั้นแต่ปรทัตตุดุบชีวิติเปรต
 จำพวกเดียว เหตุใด ? เหตุว่าปรทัตตุดุบชีวิติเปรตนี้ยอม

(๑) มิลินทปัญหาปาลิ (มิลินท. ๓๐๔ มจร.)

เทียวไปสู่เรือนแห่งญาติ ด้วยสำคัญว่าเรือนแห่งตน ไป
 คอยระวังอยู่ที่จะรับส่วนบุญ เมื่อญาติกระทำบุญแล้วแล
 อุกฤษีให้ ปรทัตตูปชีวิเปรตทั้งหลายนั้น ก็ได้ทิพยวัตถา
 อลังการ ทิพยโภชนาหาร บริบูรณ์สำเร็จมโนระคความ
 ปรารธนา ได้ไปบังเกิดเป็นเทวบุตรเทวธิดา พันทุกข์ไป
 จากเปรตวิสัย ปรทัตตูปชีวิเปรตทั้งหลายจะเอาตัวรอด
 ได้ก็เพราะญาติที่มีสันดานประกอบด้วยกรุณา จะได้กิน
 ได้ทาได้นุ่งได้ห่ม จะได้สมบัติพัสดานนั้นก็อาศัยแก่หมู่ญาติ
 บำเพ็ญกุศลแล้วแลแผ่ผลอุทิศให้ ถ้าญาติกาไม่เอาใจใส่
 ไม่อุทิศส่วนบุญให้ก็จะมีแต่ขัดสนคนแค่นใจเป็นเบื้องหน้า
 ที่จะชวนชววยกระทำการไร่การนา การค้าการขาย
 เหมือนในมนุษย์โลกนี้กระทำบมิได้ อาศัยเหตุฉะนี้ บุคคล
 ผู้มีปัญญาได้กระทำการกุศล เป็นต้นว่า พุทธบูชา
 ธรรมบูชา สังฆบูชา แล้วก็พึงอุทิศส่วนกุศล แผ่ผลไปให้
 แก่ประยูรญาติทั้งปวง อันถึงอนิจภาพลวงลับไปสู่ปรโลก
 เบื้องหน้าว่า หลิงชื่อนี้ ชายชื่อนี้ เป็นบิดามารดา ปู่ย่า
 ตายาย เป็นคณาญาติ มิตรสหายแห่งเราแต่ก่อน จงมา
 รับส่วนบุญเถิด เราได้กระทำการกุศลสิ่งนี้ ๆ เราให้ส่วน

บุญนี้แก่ท่านทั้งปวง ฟิงกัลปนาอุทิศส่วนกุศลจะนี้ เพื่อ
 ว่าบุคคลผู้เป็นญาติ มีอาทิจือบิดามารดานั้น ไปบังเกิด
 เป็นปรทัตตูปชีวิเปรตอยู่บ้างก็จะได้รับประทานส่วนกุศล
 จะได้พ้นทุกข์ไปจากเปรตวิสัย อันธรรมดาว่ากระทำบุญ
 แล้วแลอุทิศให้ นี้ ได้ชื่อว่ามี ความกรุณาแก่เปรต ได้ชื่อว่า
 สงเคราะห์หาผ้าอุ่นผ้าห่ม ข้าวกินน้ำกินให้แก่เปรต ได้ชื่อ
 ว่าให้สมบัติพัสดานทั้งปวง แก่บุคคลอันตายไปเป็นเปรต
 อันคิดถึงผู้ตายแล้วทอดกายสยายเกศ อัสสุชลพุ่มพอง
 นองเนตร แสนโสกาอาดูรภาพนั้น จะได้ชื่อว่ารักว่า
 กรุณาแก่ผู้ตาย ว่าสงเคราะห์แก่ผู้ตายนั้นหาบมิได้
 อาศัยว่าโสกาอาลัยรำไรให้สะอื้นนั้น กระทำให้ลำบาก
 เสียเปล่า มิได้เป็นผลเป็นประโยชน์แก่ผู้ตาย นักปราชญ์
 ฟิงเห็นอรรถาธิบายว่า ข้อซึ่งมีพระพุทธรฐฎีกาโปรด
 ประทานพระสัทธรรมเทศนาไว้ในชาณิสโถณิสสูตร^(๑) ว่า
 สัตว์อันมาบังเกิดในนรกนั้น มีกรรมเป็นอาหาร ที่บังเกิด
 ในมนุษย์โลกนั้นมีข้าวแลน้ำ ขนมหองกัดเป็นอาหาร

(๑) วจ. ทสก. ๒๔/๑๗๗/๒๒๑ มจร. (ชาณิสโถณิสสูตร)

ที่บังเกิดเป็นเทวดานั้น มีสุธาโภชนะเป็นอาหาร สัตว์ที่บังเกิดเป็นเปรตนั้นมีบุพโพลहितเป็นต้นเป็นอาหาร กาลเมื่อตายกกระทำกรกุศลแล้วและอุทิศให้ นั้น คงจะได้รับประทานส่วนกุศลแต่ปรทัตตูปชีวิเปรตจำพวกเดียว สัตว์ที่บังเกิดในนรกแลดิรัจฉานกำเนิด เกิดเป็นมนุษย์เป็นเทวดา เป็นนิชฌามัตถุณิกเปรต แลขุปปิปาสิกเปรต แลอุตูปชีวิเปรตนั้น จะได้รับประทานส่วนกุศลแห่งทายกหาบมิได้ เนื้อความข้อนี้ว่าด้วยสามารถสัตว์อันไปบังเกิดอยู่ในที่อันไกล คือสัตว์นั้นไปบังเกิดอยู่ในนรกไกลกว่าไกล ไปบังเกิดเป็นเทวดาอยู่ไกล ไปบังเกิดเป็นเปรตอยู่ไกล เมื่อตายก็ให้ส่วนบุญนั้นไม่รู้ว่าตายก็ให้ส่วนบุญไม่ได้อนุโมทนาจึงหาได้ส่วนบุญไม่ ถ้าเป็นสัตว์นรกอยู่ใกล้ เป็นสัตว์ดิรัจฉานอยู่ใกล้ เป็นมนุษย์แลเทวดาอยู่ใกล้ เป็นเปรตอยู่ใกล้ รู้ว่าเขาให้ส่วนบุญได้อนุโมทนาส่วนบุญนั้นแล้ว ก็คงจะได้ส่วนบุญสิ้นด้วยกัน จะแปลกกันก็แต่ที่ได้สมบัติเร็วแลช้าแปลกกันแต่เท่านี้ ฝ่ายเปรตนั้นได้สมบัติเร็ว ถ้าได้อนุโมทนาส่วนบุญแล้วก็ได้เสวยผลบุญนั้นรวดเร็วฉับพลัน

แลสัตว์อันบังเกิดในเปรตวิสัยนั้นเป็นอเหตุก-
ปฏิสนธิสิ่งเดียว บ่มีอาจได้สำเร็จมรรคแลผล แต่ปีศาจ
ที่นับเข้าในพวกเปรตนั้น ปฏิสนธิเป็นอเหตุบัง เป็น
ทุเหตุบัง เป็นไตรเหตุบัง ที่เป็นไตรเหตุนั้นก็สำเร็จ
มรรคแลผล เหมือนปีศาจผู้เป็นมารดาเจ้าปียังกร นาง
ปีศาจนั้นได้ฟังพระอนุรุทมหาเถระสั่งวิธยายธรรม
ก็ห้ามบุตรมิให้ส่งสำเนียงร้องอ้ออึงไป นางอุตสาหะตั้งใจ
ฟังพระธรรม ก็ได้สำเร็จพระโสดาปัตติผล

ข้อหนึ่ง มีคำพระอรรถกถาจารย์วิสัยนาว่า
ธรรมดาเปรตนั้น ถึงจะเป็นเวมานิกเปรตมีฤทธิ์ก็มีน้อย
ฤทธิ์ไม่มากเหมือนเทวดา จะมีสมบัติเล่าก็ไม่มีมาก
เหมือนเทวดา ที่ขัดสนนั้นยังมีอยู่ หาบริบูรณ์ทุกสิ่งไม่
กามสุขนั้นเจือด้วยทุกข์ อาศัยเหตุที่เป็นกำพร้าสมบัติ
น้อย เจือด้วยทุกข์จึงได้ชื่อว่าเปรต แลเปรตทั้งหลายนั้น
บางทีก็อยู่เป็นสามิภรรยา กับอสุรกาย เหตุฉะนี้ อสุรกาย
ทั้งหลายบางจำพวกนั้น จึงนับเข้าในพวกเปรต แต่
เวปจิตตอิสฺสที่เป็นบิดานางสุชาดา เสวยสมบัติอยู่ในพิภพ
อสุรกายได้เขาพระสุเมรุ นั้น นับเข้าในพวกเป็นเทวดา

จะนับในเปรตห่าบมิได้ แลเปรตทั้งหลายนั้น เมื่อจัดเป็นวิญญานฐิตินั้น นับเข้าในวิญญานฐิตินั้นหนึ่ง คือนานัตตกายเอกัตตสัจญญี อธิบายว่าเปรตทั้งหลายนั้นมีรูปร่างต่างกันมิได้เหมือนกัน ที่สูง ๙ วา ๑๐ วา นั้นก็มี ที่สูงเส้นหนึ่ง ๒ เส้น ๓ เส้น ๔ เส้น ๕ เส้น ๖ เส้น ๗ เส้น ๘ เส้น ๙ เส้น ๑๐ เส้น นั้นก็มี ที่สูง ๑๐๐ เส้น ๒๐๐ เส้น ๓๐๐ เส้น ๔๐๐ เส้น จนถึง ๒๕ โยชน์นั้นก็มี พรรณสัจจฐานใหญ่ น้อย ดำ แดง ขาว เหลือง นั้นก็ต่าง ๆ กัน แลวิปากจิตอันเป็นพนักงานให้ปฏิสนธิแก่เปรตทั้งหลายนั้น เป็นอเหตุกปฏิสนธิเหมือนกันสิ้น จะได้ต่างกันห่าบมิได้ เหตุดังนั้นจึงได้นับเข้าในวิญญานฐิตินั้น อันได้นามชื่อว่า นานัตตกายเอกัตตสัจญญี ก็มีด้วยประการฉะนี้ พรรณนาด้วยเปรตโลกวินิจยยกถา ยุติกาลแต่เท่านี้.

-ไตรภูมิโลกวินิจยยกถา เล่ม ๒ หน้า ๑๗๘-๒๒๓

เรื่อง นรก และ เปรต ที่พระยาธรรมปรีชา (แก้ว) รวบรวมนำมาเขียนไว้ในหนังสือ ไตรภูมิโลกวินิจยยกถา

นั้นก็ยังมีเพียงแค่นี้ และในเมื่อเปรียบเทียบกับหนังสือในสมัยโบราณที่อธิบายถึงเรื่องสัตว์นรกและเปรต เช่นหนังสือ ไตรภูมิพระร่วง เป็นต้น หรือโดยที่สุตหนังสือเรื่อง พระมาลัย ซึ่งเป็นเรื่องที่รู้จักกันแพร่หลายนั้น ก็ยังไม่พิสดารเท่ากับหนังสือไตรภูมิ ฯ ฉบับนี้ และก็ขอให้เข้าใจไว้ด้วยว่า เรื่องสัตว์นรกและเปรตที่เขียนไว้ตามฝาผนังโบสถ์หรือวิหาร หรือเขียนไว้ที่ไหนอย่างไรก็ตามที่แสดงให้เห็นถึงสภาพของสัตว์นรกและเปรตนั้น ทุกเรื่องทุกแห่ง ก็ได้แนวความคิดไปจากคัมภีร์ไตรภูมิ ฯ ฉบับของพระยาธรรมปรีชา (แก้ว) นี้ทั้งสิ้น เพราะเหตุนี้จึงได้รวบรวมนำมาพิมพ์ไว้ทั้งหมด เพื่อรักษาต้นฉบับเดิมเอาไว้ และเพื่อจะได้รู้ถึงที่มาว่า บรรดาภาพของสัตว์นรกและเปรตทั้งหลายนั้น จิตรกรทั้งหลายได้แนวความคิดไปจากที่ไหน

และอีกประการหนึ่ง เพื่อต้องการจะให้ผู้อ่านทั้งหลายได้รู้ซึ่งและวินิจฉัยได้ถูกต้องว่า เรื่องเหล่านี้เป็นจริงตามที่คัมภีร์ได้กล่าวไว้ หรือเป็นเพียงเรื่องจินตนาการหรือเป็นเรื่องเปรียบเทียบกับสภาพของมนุษย์ที่ตกนรก

หรือเป็นเปรตในขณะที่ยังไม่ตาย ความจริงจะเป็นอย่างไรนั้น ประการสำคัญเราจะต้องรู้เรื่องตามที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ โดยละเอียด พร้อมทั้งจะต้องรู้ด้วยว่า เรื่องนั้นเรื่องนี้ได้ กล่าวไว้ในคัมภีร์เล่มไหน ใครเป็นคนเขียนหรือเป็นคน บอกไว้ ประเด็นนี้สำคัญมาก ด้วยเหตุนี้จึงต้องนำเรื่อง เหล่านี้มาลงไว้โดยละเอียด

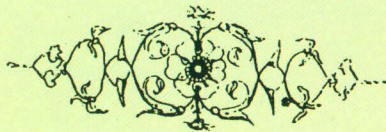
แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเรื่องนรก-สวรรค์เท่าที่ เขียนมาแล้วนี่ก็เป็นหนังสือหนาถึง ๔๐๐ กว่าหน้าแล้ว และเท่าที่เขียนมานั้นก็เป็นเฉพาะภาคนรกเท่านั้น ยังไม่ได้ กล่าวถึงภาคสวรรค์เลย หนังสือก็หนาแล้ว ฉะนั้นถ้า จะเขียนตอนวินิจฉัยและภาคสวรรค์ ไว้ในหนังสือเล่มเดียว กันนี้ ก็จะเป็นหนังสือหนาเกินไป เพราะเหตุนี้ จึงต้องจบ เรื่องนรก-สวรรค์ไว้เพียงแค่นี้ก่อน ในตอนต่อไปซึ่ง จะเป็นเล่มที่ ๒ นั้น จะเป็นการบรรยายถึงข้อวินิจฉัยว่า เรื่องนรกและเปรตที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นจริงแค่ไหน ควร เชื่อถือได้เพียงไร ส่วนเรื่องภาคสวรรค์นั้น จะเป็นหนังสือ อีกเล่มหนึ่งต่างหาก เล่มที่ ๒ จะมีเฉพาะการวินิจฉัย เรื่องนรกและเปรตเท่านั้น.

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์วิญญาน ๔๗/๒ ถนนสามเสน
 บางลำพู เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
โทร. ๒๘๒-๒๐๒๕, ๖๒๙-๑๙๕๑
โทรสาร ๒๘๑-๑๗๐๖
นางสาวศรีเพ็ญ จัตตะศรี ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

ภาคนรก

๖๐๖๖๖๖

- * เหตุไรพระเจ้าอชาตศัตรูจึงไม่ตกนรกอเวจี
- * สร้างบุญบรรเทาบาปได้หรือไม่
- * ประวัตติพระนางมัลลิกาผู้ซึ่งได้ทำบุญมาก
แต่ก็ไปเกิดในนรกได้
- * ลักษณะของคนที่จะตกนรกอเวจี
- * ว่าด้วยนรก ๘ ชุม
- * เหตุผลที่ทำให้เชื่อว่า นรกในชาติหน้า
มีจริง
- * การทำบุญชื้อคนบุญ-คนบาป
- * มหานรก ๘ ชุม
- * กฎแห่งกรรม
- * เปเรต ๑๒ จำพวก

ลัญชีวนรท

ภาพสุดท้ายนรท